

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
КРЕДИТНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

студентів кредитно-економічного факультету

присвячений

ДО 25-ї РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

ОДЕСА 2016

Редакційна колегія:

Видобора В.В. (головний редактор) к.е.н., доцент кафедри ЗЕТ, декан КЕФ

Сергєєва О.С. (зам. головного редактора) к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Члени редакційної колегії:

Кузнєцова Л.В. д.е.н., професор, зав. кафедри банківської справи

Коваленко В.В., д.е.н., професор кафедри банківської справи

Жердецька Л.В., к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Онищенко Ю.І., к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Сирчин О.Л., к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Тарасевич Н.В., к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Гаркуша Ю.О., к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Деркач Ю.Б., к.е.н., викладач кафедри банківської справи

Шмуратко Я.А., к.е.н., викладач кафедри банківської справи

Яценко О.В., к.е.н., викладач кафедри банківської справи

Шелудько С.А., викладач кафедри банківської справи

Курганська Е.І., к.е.н., доцент кафедри фінансів

Спиридонова Л.К., к. психол. н., доцент кафедри МППП

Бахишева Н. В., студентка 22 групи КЕФ

Збірник наукових праць студентів кредитно-економічного факультету Одеського Національного економічного факультету, присвячений до 25-ї річниці незалежності України/ Одеса: ОНЕУ, 2017. – 264 с.

За точність викладення матеріалу та за достовірність наведених фактів відповідальність покладається на авторів.

У Збірнику подано матеріали наукових праць студентів кредитно-економічного факультету. Розраховано на вчених, викладачів, аспірантів та студентів.

ПЕРЕДМОВА

*Учіться, брати мої, думайте, читайте,
і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь*
Т.Г.Шевченко

Науково-дослідницька діяльність студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу.

Як відомо, економічні і соціальні реформи, які здійснюються в Україні, значною мірою змінюють характер праці спеціалістів у галузі банківництва. Згідно з цим змінюються відповідно і вимоги до підготовки кадрів. Серед найголовніших - вимоги розвитку спеціаліста творчого, ініціативного, який має організаторські навички і вміння спрямовувати діяльність свого підрозділу на вдосконалення технологічного процесу шляхом запровадження у практику нових досягнень наукової і технічної думки. Неодмінною умовою виконання цієї вимоги є широке залучення студентів кредитно-економічного факультету ОНЕУ до науково-дослідної роботи, безпосереднє включення їх до сфери наукового життя.

Досвід свідчить, що розвиток наукових досліджень безпосередньо впливає на якість навчального процесу, оскільки вони змінюють не лише вимоги до рівня знань студентів, а й сам процес навчання і його структуру у вищій школі, підвищуючи ступінь підготовленості майбутніх спеціалістів, їхній творчий практичний кругозір.

Розвиток науки у вищій школі передбачає підвищення якості підготовки спеціалістів, здатних, у свою чергу, після закінчення навчання самостійно вирішувати серйозні наукові завдання, йти у рівень з передовими ідеями теорії і практики управління народним господарством в умовах ринкової економіки. Тому саме на кредитно-економічному факультеті ОНЕУ важливо прищепити студентам смак до наукових досліджень, привчити їх уже на цьому етапі мислити самостійно.

ЗМІСТ

1	Артемьева А.А., 43 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Тарасевич Н.В., к.е.н., доцент</i> ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УКРАИНЕ	11
2	Баранецька Н.О., 41 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Тарасевич Н.В., к.е.н., доцент</i> ПРИСУТНІСТЬ ТА ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	15
3	Барнась П.М., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Коваленко В. В., д.е.н., професор</i> ПРОБЛЕМИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	19
4	Бахешева Н.В., 22 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сергеева О.С., к.е.н., ст. викладач</i> ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ КОРОТКОСТРОКОВОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ	23
5	Бахчиванжи І.І., 41 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н., ст. викладач</i> РЕФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГРОШОВО- КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	27
6	Бойко Д.О., 22 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сергеева О.С., к.е.н., ст. викладач</i> ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ	32
7	Брит А.В., 43 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Онищенко Ю.І., к.е.н., доцент</i> АНАЛІЗ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ УКРАЇНИ	36
8	Бурлака А.В., 41 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сергеева О.С., к.е.н., ст. викладач</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ	40
9	Гачик Т.В., 21 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сергеева О.С., к.е.н., ст. викладач</i> ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЦІЛІ, ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	44

- 10 **Городинський Д.І., 42 гр. КЕФ** 51
Науковий керівник: Жердецька Л.В., к.е.н., доцент
**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ**
- 11 **Гребенщикова Т.С., 53 гр. КЕФ** 55
*Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психол. наук,
доцент*
**ТРУДОГОЛІЗМ ЯК ФОРМА ВІДХИЛЯЮЧОЇ
ТРУДОВОЇ ПОВЕДІНКИ**
- 12 **Григоренко Н.Ю., 64 гр. ФЕУП** 60
*Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психол. наук,
доцент*
**ТРУДОГОЛИЗМ, ТУНЕЯДСТВО И ДРУГИЕ ФОРМЫ
ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ТРУДОВОГО ПОВЕДЕНИЯ**
- 13 **Григоренко Ю.В., 42 гр. КЕФ** 65
Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач
**МЕТОДИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ
ПОЗИЧАЛЬНИКА-ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ**
- 14 **Дамаскин М.П., 41 гр. КЕФ** 69
Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач
**СУЧАСНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ФІНАНСОВОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВ**
- 15 **Дем'яновська Д.О., 41 гр. КЕФ** 73
Науковий керівник: Онищенко Ю.І., к.е.н., доцент
**ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО
ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ В БАНКАХ
УКРАЇНИ**
- 16 **Загорій Е.Г., 21 гр. КЕФ** 78
Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач
**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ БАНКОВСКОЙ
ЛИКВИДНОСТИ**
- 17 **Закарян Л.В., 53 гр. КЕФ** 83
*Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психол. наук,
доцент*
ДОВІРА І НЕДОВІРА У ДІЛОВІЙ СФЕРІ
- 18 **Заяць Е.Л., 21 гр. КЕФ** 88
Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач
**СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОЗИЦИЙ
КЕЙНСИАНЦЕВ И МОНЕТАРИСТОВ
ОТНОСИТЕЛЬНО РОЛИ ДЕНЕГ В ЭКОНОМИКЕ
СТРАНЫ**

19	Ісар А.Т., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Шмуратко Я. А., к.е.н., викладач</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ ВІД'ЄМНИХ ВІДСОТКОВИХ СТАВОК	92
20	Кахович Ю.В., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Онищенко Ю. І., к.е.н., доцент</i> АНАЛІЗ КІЛЬКІСНОЇ СТРУКТУРИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	96
21	Коваль М.О., 52 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психол. наук, доцент</i> ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ В ОРГАНИЗАЦИИ К СОЗДАНИЮ БЛАГОПРИЯТНОГО КЛИМАТА	100
22	Козакова Т.І., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н, ст. викладач</i> РОЗВИТОК ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	105
23	Козаченко А.О., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ БАНКІВ	108
24	Кречетова М.Г., 43 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Деркач Ю.Б., к.е.н., викладач</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	112
25	Курочка В.П., 41гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н, ст. викладач</i> ЗОЛОВОВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ УКРАЇНИ: ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ	116
26	Лісоводська І.В., 52 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психолог. наук, доцент.</i> ГРУПОВЕ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	120
27	Лозінський Р.С., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сирчин О. Л., к.е.н., доцент</i> ОСНОВНІ ПІДХОДИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ ДО ОЦІНКИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	126

- 28 **Мазуренко К.Е., 52 гр. КЕФ** 131
Науковий керівник: Тарасевич Н.В., к.е.н., доцент
**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО
КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ**
- 29 **Марковський А.В., 43 гр. КЕФ** 136
Науковий керівник: Шелудько С.А., викладач
**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВІДДІЛЕННЯ ЯК ІННОВАЦІЇ
МАТЕРІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА БАНКУ**
- 30 **Матвієнко С.О., 42 гр. КЕФ** 140
Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач
**ДИСТАНЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ ЯК
НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ**
- 31 **Мохаммад К.Х., 21 гр. КЕФ** 144
Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач
**ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ І БЕЗПЕКИ
ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК**
- 32 **Назлуханян С.С., 43 група КЭФ** 147
Науковий керівник Шелудько С.А., викладач
**ІННОВАЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ БАНКІВСЬКИХ
ВІДДІЛЕНЬ**
- 33 **Немазенко О.В., 42 гр. КЕФ** 151
Науковий керівник: Шмуратко Я. А., к.е.н., викладач
**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ
В УКРАЇНІ**
- 34 **Ненад Д.О., 41 гр. КЕФ** 155
Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор
**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ
РИЗИКОМ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ**
- 35 **Нікітюк К.І., студентка 41 гр. КЕФ** 159
Науковий керівник: Тарасевич Н.В., к.е.н., доцент
**ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ
КАПІТАЛОМ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ**
- 36 **Овсієнко М.С., 41 гр. КЕФ** 163
Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н, ст. викладач
**РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ: ВІТЧИЗНЯНА
ПРАКТИКА**
- 37 **Овсяник А.С., 42 гр. КЕФ** 167
Науковий керівник: д.е.н., професор Кузнецова Л. В.
**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ**

- 38 **Очеретенко Я.О., 41 гр. КЕФ** 172
Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач
**СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК
 ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В БАНКАХ
 УКРАЇНИ**
- 39 **Паламарчук М.А., 42 гр. КЕФ** 176
Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н, ст. викладач
**СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ:
 ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕАЛІЇ**
- 40 **Пашковська Д.С., 42 гр. КЕФ** 179
Науковий керівник: Яценко О.В., к.е.н., викладач
**ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ
 БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ**
- 41 **Приходна К.В., 42 гр. КЕФ** 184
Науковий керівник: Сирчин О. Л., к.е.н., доцент
**ВИБІР МЕТОДУ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ
 ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ**
- 42 **Сараїн Ю.В., 43 гр. КЕФ** 189
*Науковий керівник: Курганська Е.І., к.е.н., доцент
 каф. фінансів*
**АНАЛІЗ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ:
 СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА**
- 43 **Стецура О.С., 42 гр. КЕФ** 195
Науковий керівник: Шмуратко Я. А., к.е.н., викладач
**ПРОБЛЕМИ РЕФІНАНСУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ
 БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ**
- 44 **Стременюк М.М., 42 гр. КЕФ** 199
Науковий керівник: Онищенко Ю.І., к.е.н., доцент
**ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
 ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ**
- 45 **Суворова А.В., 52 гр. КЕФ** 204
Науковий керівник: Спиридонова Л.К, к. психол. наук
**ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ
 МОТИВАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ ТА ЗАДОВОЛЕННЯ
 РОБОТОЮ**
- 46 **Терзи А.Д., 53 гр. КЕФ** 211
*Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психол. наук,
 доцент*
ЛІДЕРСТВО ТА КЕРІВНИЦТВО
- 47 **Терзи А.Д., 53 гр. КЕФ** 216
Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО

	ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ БАНКУ	
48	Тищенко М.О., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач</i> ОЦІНКА ЯКОСТІ ТА СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ПАТ « ПРИВАТ БАНК»	220
49	Ткач К.С., 41 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Кузнєцова Л. В., д.е.н., професор</i> ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	225
50	Толкачов І.А., 41 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Шмуратко Я. А., к.е.н., викладач</i> ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЗАСТАВНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ	229
51	Усова Р.О., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Шмуратко Я. А., к.е.н., викладач</i> ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ	233
52	Фаліс А.А., 42 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Онищенко Ю.І., к.е.н., доцент</i> ОЦІНКА РІВНЯ КРЕДИТУВАННЯ НА ОСНОВІ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК БАНКАМИ УКРАЇНИ	237
53	Ходорозя Є.О., 21 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач</i> ПРОБЛЕМА У СПІВВІДНОШЕННІ ОСНОВНИХ ВИДІВ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ З ЇХ ВИТРАТАМИ НА СПОЖИВЧІ ЦІЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ	241
54	Шевченко О.В., 41 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор</i> ЗАСТАВА, ЯК СПОСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ – ПРАКТИКА ЗАСТАВИ В УКРАЇНІ	246
55	Шевчук Т.В., 53 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор</i> ВАЛЮТНИЙ РИЗИК БАНКІВ ТА НАПРЯМИ ЙОГО МІНІМІЗАЦІЇ	251
56	Юшкевич К.В., 41 гр. КЕФ <i>Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ НА ФОНІ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	256

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УКРАИНЕ

Постановка проблемы. Развитие банковской отрасли активно продолжается в настоящее время. При этом аналитики отмечают тот факт, что в каждом коммерческом банке приоритетными направлениями остаются кредитные и депозитные операции. Кроме того, на протяжении последних десятилетий, ни одно из направлений науки и техники не развивалось так динамично, как компьютерные системы и электронные коммуникации. Актуальность работы обусловлена развитием компьютерных систем и электронных коммуникаций в банковской сфере, а так же социально-экономическими проблемами использования интернет-банкинга.

Анализ последних исследований и публикаций. Анализ последних исследований и публикаций. Исследованию теоретических и практических вопросов развития и функционированию дистанционного банковского обслуживания в Украине и мире посвящено немало работ отечественных и зарубежных ученых, среди которых: В. Мехряков, Л. Пляровська, М. В. Афанасенко, М. Впряк, М. Мащей.

Целью статьи является выявления особенностей и основных социально-экономические проблем развития дистанционного банковского обслуживания на современном этапе.

Изложение основного материала. Коммерческие банки в последнее время значительно расширили спектр предлагаемых ими услуг. Одним из направлений их предоставления на рынке является интернет-банкинг. Интернет-банкинг(e-banking) - это деятельность банка по предоставлению комплекса услуг клиентам по электронному управлению своими счетами через Интернет с любого компьютера в любое время [1]. Интернет обеспечивает совершение различных операций, в которых у клиента возникает потребность.

Развитие вместе с интернет-банкингом дополнительных видов банковского сервиса: телефонного банкинга, ПК-банкинга, WAP-банкинга предоставляет больше возможностей управления банковским счетом при приобретении клиентом через банк мобильного телефона, подключенного к системе. В настоящее время можно отметить, что число специалистов, которые пользуются данными услугами, стремительно увеличивается.

Согласно данным агентства Marksw Webb - 66% украинских интернет-пользователей в возрасте от 18 до 64 лет, проживающих в городах с населением от 100 тысяч человек, пользуются интернет-банкингом для частных лиц. Количество пользователей интернет-банкинга для частных лиц выросло за последний год 2016 на 32%. Наибольшей популярностью пользуются ПриватБанк, ПУМБ, Укрсоцбанк, Сбербанк, Альфа-банк – эти 5 банков вместе охватывают 68% интернет-пользователей в Украине [2].

Таблица 1.
Рейтинг эффективности топ-6 интернет-банков для частных лиц

Позиция	Интернет-банк	Оценка
1	ПриватБанк	76
2	Укрсоцбанк	68,5
3	Сбербанк	66,1
4	Альфа-банк	65,2
5	ВТБ Банк	63,5
6	ОТП Банк	62,9

Проникновение сервиса интернет-банкинга в клиентскую базу сильно различается в каждом банке. Наиболее высокую долю пользователей интернет-банкинга по отношению ко всем клиентам банка, имеющим доступ к интернету, показывают ПриватБанк, ПУМБ (65-66%). С точки зрения наличия функций и удобства интерфейсов наиболее эффективными интернет-банками по результатам исследования были признаны интернет-банки ПриватБанка, ПУМБ, Альфа-Банка, Сбербанка. Лучшие интернет-банки предлагают своим пользователям широкие возможности оплаты различных услуг, внутрибанковских и внебанковских переводов, открытия вкладов, заказа карт и других банковских продуктов онлайн, возможности для анализа персональных расходов и удобный интерфейс для совершения повторяющихся операций [3].

Однако в развитии данного направления есть негативные моменты, которые затрудняют его продвижение и применение большинством банков. Прежде всего, это сами клиенты банков, которые считают эту услугу достаточно сложной и, кроме этого, ненадежной. Население осуществляет простые одноразовые операции (например, оплата ЖКХ), которые не требуют сложных действий. Поэтому клиенты для совершения кредитных операций, управления кредитом и др., вне зависимости от их значимости, предпочитают совершать их в отделениях банка [4]. Хотя доля систем

дистанционного банковского обслуживания, предлагающих базовый набор популярных среди населения платежей, продолжает расти (рис. 1)

Рис. 1. Доля систем ДБО, предлагающих базовый набор наиболее популярных среди населения платежей (оценка «Эксперт УА») [5]

Кроме того, особенности менталитета граждан позволяют сделать вывод о нежелании осваивать и пользоваться услугой в полной мере, слабые навыки работы в сети Интернет и также низкий уровень дохода – причины, препятствующие развитию Интернет-банкинга. В целом, интернет-банкинг предполагает совершение как приходных, так и расходных операций, а также использование для погашения кредита частных лиц, в дистанционном режиме доступа. Барьером развития данного вида услуг банков можно считать недоверие потребителей к системе электронных платежей в части рисков, связанных с применением интернет-технологий, а также рост мошенничества в этой сфере. Клиенты не уверены в безопасности совершаемых операций с помощью интернет-банкинга. Имеются случаи использования телефонного мошенничества, отправка SMS-сообщений о необходимости позвонить по номерам телефонов, которые не принадлежат данным организациям или звонки клиентам с предложением нажать определенные клавиши на телефоне для подтверждения согласия на их приобретение. Клиенты тем самым провоцируются к вступлению в контакт с мошенниками, целью которых является получение конфиденциальной информации о клиенте: номер карты, ПИН-код. Известны случаи прямого хищения средств со счетов фирм с использованием системы дистанционного обслуживания банков.

Также имеются факты того, что некоторые сотрудники банков, не обладающие определенными полномочиями, осуществляют управление расчетными счетами коммерческих фирм. Деятельность

фиктивных фирм в рамках данной проблемы также является актуальной [6].

Возможности использования интернет-банкинга для отмывания денег, проволочки в принятии необходимых норм и регламентов, характеризуют слабость нормативно-правовой базы. Еще одним из аспектов проблемного характера развития интернет-банкинга можно считать недостаточную информированность, отсутствие явной необходимости в совершении онлайн- платежей и сложность интерфейсов систем для новичков.

Выводы. Подводя итоги, следует отметить, что система дистанционного банковского обслуживания повысит свою популярность среди пользователей. Но успех во многом зависит от качества и безопасности программного обеспечения системы. Наряду с этим популярность интернет-банкинга можно повысить путем поддержки ее со стороны сторонних организаций, как государственных, так и частных. Чем больше они будут поддерживать оплату их услуг и товаров посредством интернет-банкинга, тем соответственно выше спрос на использование этого ресурса. Банкам же следует обратить внимание на совершенствование функциональной составляющей системы, упрощение для клиентов процедуры использования и повышение безопасности в части денежных средств и информации пользователей.

Список использованных источников:

1. Енциклопедія банківської справи України [Текст] / 2001. – 680 с.
2. Internet Banking Rank 2015. Аналитическое исследование агентства Markswwebb. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://markswwebb.ua/>.
3. Лучшие банки Украины в номинации «Интернет-банкинг» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://banksrating.com.ua/top-50-2016>.
4. Колесникова И.В. Интернет-банкинг, как банковская услуга населения [Текст] / И.В. Колесникова // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – Киев - 2013. - №3. - С. 85-88.
5. Исследование «Интернет-банкинг в Украине: клиент всегда прав». Оценка «Эксперт УА».[Электронный ресурс].–Режим доступа: <http://gaexpert.ua/researches/banks/internet-2015>
6. Трохалев М.В. Обеспечение информационной безопасности в системах Интернет-банкинга. М.В.Трохалев//Деньги и кредит.-2009-№9-С.61-63.

ПРИСУТНІСТЬ ТА ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. Як відомо, банківська система відіграє провідну роль у забезпеченні фінансової стабільності держави та підвищенні рівня розвитку економіки. За сучасних умов інтеграції в Україні одним із важливих джерел підвищення рівня капіталізації банків та фінансування економіки є вливання іноземного капіталу. 2016 рік став для банківської системи України серйозним випробуванням. Перелік діючих банків скоротився ще на пару десятків, і функціонуючих фінустанов в країні тепер менше сотні. Тому, важливо визначити яку роль відіграють банки з іноземним капіталом в банківському секторі за сучасних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню присутності іноземного капіталу на функціонування банківської системи України присвячено багато наукових публікацій таких вчених як: Гірченко Т.Д, Сердюкова О.І, Ренгевича Ю. Ю., Романика О. Р., Дорошенко Г.В, Дзюблюка О.В , Павлюка, Макухи С. М. та багатьох інших.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Основною метою статті є вивчення присутності іноземного банківського капіталу на сучасному ринку України та його вплив на український банківський сектор.

Виклад основного матеріалу. Жодна країна не може досягнути економічної стабільності в умовах ізоляції від світової економічної системи. Саме взаємопроникнення окремих національних економік через механізм іноземних інвестицій, створення спільних транснаціональних корпорацій і є основою глобалізації світової економіки.

Вплив іноземного капіталу на розвиток національної банківської системи багатогранний і досить неоднозначний. З одного боку, поява іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі означає додаткові ресурси для активних операцій, кредитування економіки і громадян, передовий досвід роботи та управління банками, введення світових стандартів ризик-менеджменту, нових банківських технологій, автоматизації банківських процесів. Але, з іншого боку, виникає і небезпека швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язана з можливою втратою суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням

нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту і пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим відпливом фінансових ресурсів[1].

Але не зважаючи на певні недоліки неможливо не сказати про важливість оцінки процесу залучення іноземного капіталу у контексті проблеми підвищення капіталізації банківської системи України. Про це свідчить досвід ряду країн Центральної та Східної Європи, для яких активна експансія іноземного капіталу в банківський сектор розпочалася ще в середині 1990-х рр [2].

В число основних гравців на ринках Східної та Центральної Європи відносяться середні за світовими масштабами регіональні європейські банки, а саме: бельгійський KBC, австрійські Bank Austria, Erste і Raiffeisen, італійські UniCredit і Intesa San Paolo, французький Societe Generale, німецький Commerzbank і Dresdner Bank. Наприклад, в Чехії, Польщі, Угорщини, Словаччини та Словенії - іноземними власниками банків є, перш за все, банки країн-членів ЄС. Що до України, то з таблиці 1. ми можемо побачити, що структура іноземного капіталу в банківській системі зазнала деяких змін. На 01.12.2016р. частка іноземних банків досягла свого найбільшого значення й склала 39.80%. Але треба відмітити, що таке стрімке зростання відбулося не через збільшення кількості іноземних банків, а через зменшення кількості національних банків.

У 2014-2015 рр. вітчизняна економіка відчула на собі впливи створених раніше дисбалансів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Не менш згубним для економіки країни з'явилася так звана «чистка банків», що проводиться широко масштабно і, також як і рефінансування, без загальних і однакових для всіх правил. Як можемо бачити з 2014 до 2016 року було закрито більш ніж 90 банків. У той час як кількість банків з іноземним капіталом зменшилась лише на 10 одиниць, що вказує на більшу стабільність банків з іноземним капіталом. Лідерами рейтингу життєздатності найбільших банків, що працюють в Україні, який складено Forbes за результатами першого півріччя 2016 року, було виявлено, що найнадійніші з банків - установи з іноземним капіталом. Банки оцінювалися за такими кількісними показниками надійності, як ліквідність, рентабельність, достатність капіталу, а також якісними факторами безперебійності платежів, підтримки акціонерів та ризиків країн їх походження.

До Групи А з високим рівнем життєздатності увійшли: французький «КредіАґріколь», австрійський Райффайзен Банк Аваль, німецький ПроКредит Банк, голландський ІНГ Банк Україна, американський Сітібанк, УкрСиббанк (Франція та ЄБРР), Правекс-

Банк (Італія), КредоБанк (Польща), UniCredit Bank. Замикає десятку лідерів Альфа-Банк, який належить АВН Group.

Таблиця 1

Структура та динаміка банків з іноземним капіталом в Україні
за 2008-2016 рр. [3]

Роки	Кількість банків, що мають банківську ліцензію	Із них: з іноземним капіталом	У т.ч. зі 100-відсотковим іноземним капіталом	Частка іноземних банків, %
01.01.2008 р.	175	47	17	26.86
01.01.2009 р.	184	53	17	28.80
01.01.2010 р.	182	51	18	28.02
01.01.2011 р.	176	55	20	31.25
01.01.2012 р.	176	53	22	30.11
01.01.2013 р.	176	52	22	29.55
01.01.2014 р.	180	49	19	27.22
01.01.2015 р.	163	51	19	31.29
01.01.2016 р.	116	41	17	35.34
01.12.2016 р.	98	39	17	39.80

Група «В» в рейтингу представлена 13 банками із середнім рівнем життєздатності, з яких три державних, три - з іноземним капіталом, решта - приватні вітчизняні. Державній «трійці» (Ощадбанк, Укрексімбанк і Укргазбанк), незважаючи на підтримку з боку Мінфіну і досить високу ліквідність, треба буде покращити якість кредитних портфелів і знайти внутрішні джерела залучення капіталу. До групи «С» з задовільним рівнем життєздатності увійшли три приватних вітчизняних і три російські банки. Тому можна стверджувати, що іноземні банки не тільки змогли пережити кризу з мінімальними збитками для балансу і репутації, але і продовжують

утримувати стратегічний курс на збереження ринкових позицій в Україні [4]. Головними причинами більш високої стресостійкості іноземних банків стали:

- фінансова підтримка материнських структур;
- більш висока лояльність вкладників;
- менш ризикова політика фондування з меншою залежністю від ресурсів роздрібних вкладників;
- своєчасний вихід більшості іноземних банків з високомаржинального бізнесу споживчого кредитування;
- ефективна стратегія зниження витрат і реорганізації мережі [5].

Іноземні інвестори завжди були більш дисципліновані у виконанні регуляторних вимог НБУ і у першому півріччі збільшували статутні капітали своїх дочок активніше у порівнянні з місцевими банками. Також важливим є те, що не один з «іноземних» банків за останні 10 років не став банкрутом, а їхні клієнти не втратили свої гроші. Тому збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України є позитивним фактором, оскільки підвищує її стійкість в період внутрішніх і зовнішніх потрясінь[6].

Висновки. На даному етапі економічного розвитку Україна перебуває у такій ситуації, коли власними силами їй неможливо досягти значних зрушень в соціально-економічному становищі, тому залучення іноземного капіталу в національну економіку є необхідним для сприяння цього процесу. Існування і розвиток іноземних банків на ринку України позитивно впливає на систему в цілому. У них більше можливостей щодо підтримки своїх філіалів, вони в хорошому сенсі посилюють конкурентну боротьбу, змушуючи банки з локальним капіталом еволюціонувати. Крім того, сам факт розвитку іноземного банківського бізнесу на українському ринку - це позитивний сигнал і для міжнародних інвесторів, що в цілому позитивно і для економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко Г. Сучасні тенденції руху іноземного капіталу у банківському секторі України // Економічний аналіз. – 2013. – №12–с.32-34.
2. Осадчий Є.С Банки з іноземним капіталом на ринку України: проблеми та перспективи розвитку. / Є.С Осадчий // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33 – с 94-102.
3. Офіційне інтернет-представництво Національний Банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>.

4. Forbes -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua>.

5. Корнелюк Р .Присутствие иностранных банков в Украине - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/blog>.

6. Фінансовий портал Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>

Барнась П., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Коваленко В. В., д.е.н., професор

ПРОБЛЕМИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Постановка проблеми. Споживче банківське кредитування виступає одним із засобів задоволення потреб домашніх домогосподарств.

За останній період розвитку банківського бізнесу, цей напрямок супроводжується достатньо високими ризиками, пов'язаними з низьким рівнем доходів домашніх домогосподарств, високими процентними ставками за даним напрямом кредитування, не стійкістю курсу національної грошової одиниці, дефіцитом кредитної пропозиції банків, розриви між термінами залучення та сумами активів та пасивів (ризик ліквідності) [1, с. 21]. Тому, на сьогодні, актуалізується питання управління ризиками споживчого кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку споживчого банківського кредитування присвячені наукові праці В. Бороноса, О. Дзюблюка, О. Кіріченко, В. Коваленко, О. Петрікової, Л. Торубки, К. Черкашеної та багатьох інших.

Мета статті є аналіз організації споживчого кредитування в провідних банках України, оцінка сучасного стану ринку споживчого кредитування в Україні, виявлення основних проблем, пов'язаних з наданням споживчих кредитів і пропозиція можливих шляхів їх вирішення, визначення перспектив розвитку цього виду кредитування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Споживче кредитування з кожним роком набуває все більшої актуальності. Це пов'язано з тим, що всі ланки суспільства прагнуть ефективно функціонувати, а без розвитку банківської інфраструктури, в першу чергу споживчого кредитування, неможливий сталий розвиток

суспільства. Щодо динаміки споживчого кредитування, то вона починаючи с 2007 року до 2016 року мала тенденцію зменшення (рис. 1).

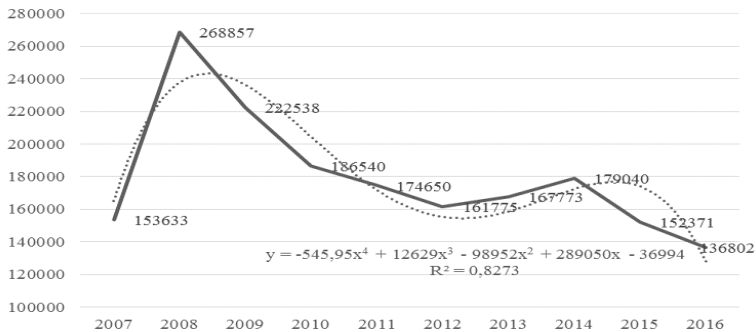

Рис. 1. Динаміка кредитування фізичних осіб в Україні за 2007-2016 рр., млн. грн. (розраховано автором за матеріалами [2])

З рисунку 1 видно, що з 2008 р. в Україні спостерігалось активне скорочення обсягів наданих споживчих кредитів. Найнижчий обсяг спостерігався в 2012 р. Після цього відбулося їх незначне зростання протягом двох років і з 2014 р. обсяги наданих споживчих кредитів активно скорочуються. На сьогодні їх обсяг менше від рівня 2007 р. Сформована лінія тренду засвідчує, що сьогодні Україна має нову тенденцію до скорочення обсягів споживчих кредитів.

Кредитування фізичних осіб - це вагома складова частина економіки та фінансового сектора України. Протягом останніх років кредитування фізичних осіб набуло значного поширення. У зв'язку з цим наразі існує досить жорстка міжбанківська конкуренція.

Можна виділити такі особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні: позичальник самостійно та вільно вибирає той банк, в якому б він хотів отримати позику; фізична особа має право одночасно брати позики в різних банках; банківський кредит надається при укладенні кредитного договору; всі питання, що виникають з приводу кредитування, вирішуються на договірній основі безпосередньо між банком і позичальником; згідно з договором, кожний із суб'єктів кредитних відносин бере на себе певні зобов'язання; у разі надання позичальникові кредиту в розмірі, що перевищує 10% власного капіталу («великі кредити»), комерційний банк повідомляє про кожний такий випадок Національний банк України [3, с. 594-595].

Доцільно відмітити, що на сьогоднішній день на ринку

споживчого кредитування існують ряд не вирішених проблем, які мають місце з початку фінансової кризи. У до кризовий період споживче кредитування розвивалося швидкими темпами.

Темпи росту обсягів споживчих кредитів перевищували темпи росту реальної заробітної плати та доходів населення. На сьогодні існують такі основні проблеми споживчого кредитування та шляхи їх подолання в Україні (рис. 2).

Рис.2 Проблеми споживчого кредитування та напрями їх вирішення [4,с. 43]

Так, К. Ф. Черкашина відмічає, що є дві основні причини істотного скорочення споживчого кредитування, і обидві з них – є найважливішими подіями 2014 року. Перша стосується ліквідності банківської системи в цілому, а друга це фінансовий стан позичальників.

Погіршення ліквідності однозначно вплинуло на пропозицію, багато банків частково або повністю зупинили кредитування, по суті кредитні послуги можуть надати тільки найстабільніші установи. Друге вплинуло на попит (клієнти стали більш обережними, менша впевненість у завтрашньому дні не дозволяє збільшувати кредитне навантаження) і на платоспроможність по вже набутим позиками [5, с. 45].

Ще однією проблемою, яка підсилює кризові тенденції, є нестабільність курсу валют, їхнє стрімке зростання, а отже –

підвищення ризику неповернення кредитів, отриманих в іноземній валюті.

Серйозною проблемою споживчого кредитування є законодавчі прогалини у його регулюванні, особливо це стосується оманливої реклами, розкриття інформації, оцінки кредитоспроможності позичальника, кредитного посередництва, несправедливих умов договорів споживчого кредиту, нав'язування додаткових та супутніх послуг, відсутності однакових вимог до кредиторів, які є банками та небанківськими установами, та відповідальності у сфері споживчого кредитування.

На думку К.А. Букріної можна виділити наступні проблеми, які перешкоджають підвищенню попиту на споживчі кредити: безробіття; нестійкий курс національної валюти; доходи на рівні прожиткового мінімуму; нестабільність економіки; колекторські агенції; недостатній рівень знань в економічній сфері [6, с. 127].

На нашу думку, основними проблемними питаннями в сфері споживчого кредитування слід визнати застосування нової схеми кредитування позичальників – видача кредитів клієнтам без пред'явлення довідок про доходи, майже повна відсутність законодавчої бази кредитного процесу, недосконалу організацію споживчого кредитування в банках України та високі процентні ставки по кредитах. З боку держави необхідно вирішення таких питань, як розробка механізму державної підтримки банків, удосконалення законодавчої бази в частині розробки систематизованого підходу щодо організації саме кредитного процесу. Для захисту інтересів позичальників необхідно зобов'язати банки розкривати всю інформацію про процентні ставки, комісіях та інших платежах, що згадуються в кредитних договорах. Комплексне вирішення проблем дозволить стабілізувати ситуацію, що склалася на ринку споживчого кредитування.

Висновки. Споживче кредитування є найбільш динамічним сегментом банківської діяльності в Україні. Активна діяльність вітчизняних банків як кредиторів сектору домогосподарств сприяє задоволенню потреб фізичних осіб, підвищенню платоспроможного попиту та життєвого рівня населення. Низка проблем, що існує у сфері споживчого кредитування, потребує негайного вирішення за допомогою заходів, здійснюваних як на макрорівні, так і на рівні окремого банку.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.В. Управління ризиками споживчого банківського кредитування / В.В. Коваленко // Word Science. – 2016. – № 12 (16). – Vol.2. – С. 21-25.
2. Основні показники діяльності банків України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577>
3. Просяник І.В. Кредитування фізичних осіб та його особливості в Україні / І.В. Просяник // Гроші, фінанси і кредит. – 2016. - №2. – С. 594-598
4. Харабара В.М. Проблеми розвитку споживчого кредитування України / В.М. Харабара // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. - №5. – С. 41-45.
5. Черкашина К.Ф. Динаміка та структура споживчого кредитування українських банків в посткризовий період / К.Ф. Черкашина, К.Д. Лапшина // Ефективна економіка. – 2015. - №4. – С. 40-46.
6. Букріна К.А. Аналіз споживчого кредитування у сучасних умовах розвитку економіки України / К.А. Букріна // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2016. – Т.21. – Вип. 3. – С. 127-130.

Бахишева Н., 22 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ КОРОТКОСТРОКОВОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Постановка проблеми. В умовах прискореного розвитку фінансових ринків як важливої складової фінансової системи держави та провідної ролі банківського сектора в процесах соціально-економічного розвитку нашої держави особливого значення набуває динамічна характеристика банківської діяльності. Тобто за умов зростаючого попиту на банківські продукти та послуги визначальним є здатність банку до активного розвитку, динамічного нарощення основних показників діяльності і, за рахунок цього, випередження конкурентів.

Ефективне кредитування малого та середнього бізнесу на сьогоднішній день – це одне з найважливіших завдань банківської системи України. Кожній фінансово-кредитній установі саме операції кредитування малого та середнього бізнесу приносять значні доходи і

від того, наскільки правильно будуть обрані методи і дотримані умови кредитування, в значній мірі, залежить результат кредитної операції.

Метою статті є вивчення проблем пов'язаних з короткостроковим кредитуванням малого та середнього бізнесу, його ролі в економіці країни.

Актуальність обраної теми. Зміни, що відбуваються в економічній системі країни та світу, суттєво впливають на напрями та темпи розвитку банківської системи. В умовах глобалізації фінансового простору, інтенсивного розвитку інформаційних технологій, які обумовлюють зняття обмежень на вільне переміщення капіталу в економіці та банківській сфері, а також посилення конкурентної боротьби на фінансовому ринку України, особливої актуальності набуває розвиток короткострокового кредитування малого бізнесу та його форм.

Виклад основного матеріалу. Ефективна господарська діяльність підприємства неможлива без періодичного використання позикового капіталу. Потреба в кредитуванні викликана наступними загальними економічними і специфічними причинами:

- 1) лагом часу між інвестиціями і віддачею коштів від них;
- 2) розривом у часі між рухом товарної і грошової маси;
- 3) невідповідністю між видатками і надходженнями грошових коштів в окремі проміжки часу;
- 4) складністю точного прогнозування потреби в оборотних коштах, відхиленням фактичної потреби в оборотних коштах від нормативу;
- 5) характером виробничого процесу;
- 6) сезонністю виробництва і реалізації продукції.

Використання різних форм кредитування прискорює рух грошових і матеріальних ресурсів і підвищує ефективність виробничо-господарської діяльності. Досліджено, що попит на короткостроковий кредит визначається потребами в забезпеченні дефіциту оборотних коштів і ставкою відсотка за короткостроковий кредит.

Короткостроковий кредит - це кредитування банком грошей позичальникам на невеликій календарний термін. Простіше кажучи - це кредит, який може бути погашений в кілька етапів.

Для багатьох людей, легше погасити свій кредит протягом декількох щомісячних платежів, а не за одну виплату.

Слід зазначити, що чим довше займаються гроші, тим більше виплачуються. Якщо можна погасити частину кредиту рано, то це допоможе заощадити гроші. Короткострокові кредити можуть зробити грошові кошти доступними для власників малого бізнесу в поспіху, як правило, для вирішення нагальної фінансової потреби.

Як випливає з назви, вони повинні бути погашені швидко. Деякі види кредитів можуть бути використані тільки для певних цілей, як фінансування обладнання або придбання майна, але короткострокові кредити, не приходять з цими видами обмежень.[1]

Короткострокові кредити, як правило, не вимагають великих документів або кредитних вимог, на відміну від довгострокового кредиту.

Приклади короткострокових кредитів включають в себе:

1. Овердрафт – це кредитування юридичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності, яке дає можливість профінансувати поточні або ж непередбачувані витрати в сумі, що перевищує залишок на поточному рахунку, в межах встановленого ліміту. [2] Існує і інше визначення овердрафту. Це форма короткострокового кредиту, яка дає право клієнтові банку проводити платежі з поточного рахунку понад кредитних надходжень на цей рахунок, в результаті чого утворюється дебетове сальдо. Максимальний розмір (дебетове сальдо) і термін користування кредитом передбачаються в кредитному договорі між банком і позичальником. Досліджено, при кредитуванні по поточному рахунку в формі овердрафту клієнт може отримати позику, скориставшись засобами зі свого рахунку, без попередження банку або оформлення будь-яких документів. Ліміт кредитування складає зазвичай 4-6 щомісячних регулярних доходів клієнта. Надаючи подібного роду позику, банк ніякого забезпечення не вимагає. Овердрафт - це найпоширеніший вид короткострокового кредиту в сучасній західній банківській системі.

2. Кредитна картка. Кредитна платіжна картка видається користувачам в якості способу оплати. Вона дозволяє власнику картки оплачувати товари і послуги, засновані на обіцянку власника платити за них. Слід зазначити, для малого бізнесу, фінансування за допомогою кредитної карти є простим варіантом. Варто зазначити, що в порівнянні з дебетовою карткою і чеком, кредитна карта дозволяє малим короткостроковими кредитами, бути швидко виданими клієнтам.

3. Грошовий ринок. Основа грошового ринку складається з міжбанківського кредитування, угоди про зворотну покупку, і подібних короткострокових фінансових інструментів.

4. Проміжний (Бридж) кредит. Це тип короткострокового кредиту, що видається банком фізичним або юридичним особам на термін до одного року під досить високий відсоток для покриття поточних зобов'язань позичальника. Це кредит, як правило, дорожче, ніж звичайне фінансування, щоб компенсувати додатковий ризик кредиту.

Зазначимо, що суть бридж кредиту полягає в тому, що позичальник повертає кредит за рахунок коштів, отриманих від іншого джерела фінансування, яким може бути продаж активів, нерухомості.

Досліджено, що в компаніях бридж-кредит може бути джерелом залучення оборотного капіталу для придбання основних засобів. При цьому грошові кошти, виручені від продажу застарілих активів, стають джерелом погашення кредиту. З іншого боку, іноді джерелом погашення стає той же банк, що видавав бридж-кредит, тобто, сторони спочатку мали на увазі подальше рефінансування.

Отже, короткостроковий кредит - це довгострокова небезпека. По-перше, в той час як короткострокові кредити легкодоступні, вони не обов'язково є найдешевшим варіантом.

Ці кредити можуть нести високі річні ставки відсотків, які можуть зробити їх набагато дорожче, ніж довгостроковий кредит. «Швидкі готівкові гроші коштують дорого» - це стійка модель для кредиторів, тому що людям завжди будуть потрібні гроші несподівано швидко. По-друге, це прикрий щоденний графік оплати. На відміну від стандартного внеску кредиту, де робляться щомісячні платежі, короткострокові кредити, як правило, носять щоденний графік платежів. [3]

Короткострокові умови кредиту варіюються від трьох до 18 місяців - набагато коротше, ніж довгостроковий кредит.

Слід зазначити деякі особливості, які роблять їх привабливими для позичальників [4]:

- Гнучкість - як правило, короткострокові кредити можуть виконувати різні цілі і не підпадають під дію обмежень, як довгострокові кредити.
- Час очікування - процес затвердження цих кредитів займає частину часу довгострокового кредиту, тобто гроші вам дадуть швидше.

Висновки. Короткостроковий кредит – найпоширеніша форма кредитування. Але перш ніж брати короткостроковий кредит потрібно зважити всі за і проти виконати аналіз витрат і вигод і переконатися, що цей кредит допоможе або зашкодить вам[5]. При покупці короткострокових кредитів, важливо дивитися на такі фактори, як процентні ставки, терміни погашення, кредитний ліміт, які можуть застосовуватися. Короткостроковий кредит вигідно оформляти в даний час тільки при гострій потребі в коштах. Вигідніше брати середньострокові і довгострокові кредити.

Слід зазначити, що умови кредитування з кожним роком удосконалюються і змінюються відповідно до потреб позичальників.

Перед укладенням кредитного договору, переконайтеся, що у вас є достатній дохід для задоволення ваших фінансових зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Сколоздра Ю. Новые украинские кредиты. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.prostobank.ua/potrebitelskie_kredity/stati/novye_ukrainskie_kredity
2. Кредити для малого та середнього бізнесу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kredobank.com.ua>
3. Короткостроковий кредит. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.cashfloat.co.uk/short-term-loans/>
4. Чи має короткостроковий кредит сенс для вашого бізнесу? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.entrepreneur.com/article/254236>
5. Краткосрочный кредит ? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://v-kredit.net/kratkosrochnyj-kredit>

Бахчиванжи І., 41гр. КЕФ

Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н, ст. викладач

РЕФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Соціально-економічна криза значною мірою порушила функціонування кредитної системи і стала причиною банківської кризи: виникли проблеми з ліквідністю та платоспроможністю банківських кредитних установ. У такій ситуації вирішальною є роль НБУ як кредитора останньої інстанції, який здійснює підтримку ліквідності банків шляхом різних інструментів грошово-кредитної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам грошово-кредитної політики в Україні присвячено значна кількість наукових праць учених, а саме: Стельмах В.С., Епіфанов А.О., Шамаєв Г.А., Коробова Г.Г., Лакшина О.А., Савлук М.І., Сомик А.В. Коваленко В.В., Міщенко В.І. Проте, ще не достатньо вирішенні проблемні питання, пов'язанні з рефінасуванням комерційних банків.

Мета статті. У ході останніх політичних і економічних подій, дуже багато банків, зазнали необхідності у підтримці ліквідності, і так як забезпечення цієї підтримки лягло на плечі Національного Банку України за рахунок рефінасування, важко переоцінити важливість

даного інструменту, тому постає необхідність детально розглянути сутність, методи даного інструменту грошово-кредитної політики, та провести аналіз за обсягами виділених коштів на даний вид діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ліквідність банківської установи є її динамічний стан, який забезпечує своєчасність, повноту і безперервність виконання всіх її сукупних зобов'язань, відіграє важливу роль у забезпеченні її платоспроможності та фінансової стійкості. З огляду на це, забезпечення та підтримання оптимального рівня банківської ліквідності є складним процесом управління, який здійснюється за участю Національного банку України за допомогою законодавчо визначених механізмів та інструментів.

Центральний банк, як кредитор останньої інстанції, з метою підтримки ліквідності банків на необхідному рівні надає кредити банківським установам шляхом рефінансування їх активних операцій. На сучасному етапі розвитку вітчизняного грошово-кредитного ринку рефінансування банків є цілком сучасним і необхідним інструментом монетарної політики та одним із визначальних факторів стабілізації фінансових ринків, особливо за кризових умов розвитку економіки. Події останніх років продемонстрували явні протиріччя існуючого механізму рефінансування банків. Зокрема його вибіркового характеру та недостатнього контролю з боку Національного банку України за використанням банками отриманих ресурсів, що не сприяє посиленню кредитної активності банків саме у взаємодії з реальним сектором економіки.

Розглядаючи сутність рефінансування, можна сказати, що є багато різних поглядів на цю тему, і тлумачення сутності кожним вченим залежить від того, з якого ракурсу розглядалось дане питання. Тому наведемо декілька прикладів, М. Савлук розглядає рефінансування як «засіб регулювання міжбанківських розрахунків для забезпечення безперебійного функціонування платіжної системи, а також як один із інструментів впливу центрального банку на грошовий обіг» [1]. У вузькому розумінні рефінансування необхідно розглядати як кредитування центральним банком кредитних установ. С. Міщенко розглядає рефінансування банків як «інструмент надання їм фінансової допомоги» [2], В.С. Стельмах – як «механізм управління ліквідністю банківської системи та регулятор грошово-кредитного ринку» [3], Т. Савченко – як «інструмент грошово-кредитної політики, тісно пов'язаний з процентною політикою, але з певними власними рисами, який впливає на загальну масу грошей в обігу» [4]. Отже підсумовуючи вище сказане можна вважати, що рефінансування – це один із поширених інструментів грошово-кредитної політики, який

полягає у забезпеченні центральним банком комерційних банків додатковими резервами на кредитній основі. Ініціаторами рефінансування виступають банківські установи, які звертаються до центрального банку у разі вичерпання можливостей поповнити свої резерви з інших джерел. Тому рефінансування можна розглядати як процес відновлення ресурсів банків, які були вкладені в позички, боргові цінні папери та інші активи.

Варто зазначити, що за чинним законодавством України Національний банк здійснює регулювання ліквідності банківської системи в межах визначених монетарних параметрів та в обсягах, які потрібні для їх збалансування та управління грошово-кредитним ринком, шляхом застосування таких стандартних інструментів:

1) операції з рефінансування (кредити овернайт, кредити рефінансування);

2) операції прямого репо;

3) операції з власними борговими зобов'язаннями;

4) операції з державними облігаціями України [5].

Види кредитів рефінансування НБУ зображені в табл. 1

Таблиця 1

Види кредитів рефінансування НБУ [6]

<u>Регулюючі</u>	<u>Специфічні</u>
<p>Постійно діючі фінансові інструменти: Використовуються для регулювання грошово-кредитного ринку в цілому, а не тільки для ліквідності окремих банків.</p> <ul style="list-style-type: none"> • овернайт • щотижневі планові тендери 	<p><u>стабілізаційні кредити</u>. Механізм <u>індивідуальної дії</u> для вирішення <u>більш глибоких проблем ліквідності окремих банків</u></p>
<ul style="list-style-type: none"> • <u>Інструменти тонкої настройки</u>: Використовуються при <u>необхідності додаткові по відношенню до постійно-діючих інструментів</u> • - репо та свопи • - <u>позачергові тендери</u> 	<p><u>Екстрені механізми</u>: Застосовуються <u>під час кризових явищ для стабілізації ситуації</u> механізм <u>оперативної підтримки ліквідності банків, які мають відтік строкових вкладів фізичних осіб; кредити для збереження ліквідності.</u></p>

Щодо порядку надання кредитів рефінансування, то Національний банк надає банкам кредити рефінансування шляхом проведення кількісного або процентного тендера з підтримання ліквідності банків. Повідомлення про проведення кількісного або процентного тендера з підтримання ліквідності банків надсилається щотижня засобами системи електронної пошти та розміщується на сторінці Офіційного інтернет-представництва.

Кількісний тендер - тендер, на якому Національний банк наперед установлює ціну (процентну ставку), за якою банки можуть одержати кредити рефінансування або розмістити в Національному банку кошти. Сума коштів, що пропонується для рефінансування або для розміщення, може оголошуватися або не оголошуватися.

Процентний тендер - тендер, під час оголошення якого банки у своїх заявках до Національного банку зазначають ціну (процентну ставку), за якою вони погоджуються одержати кредит рефінансування або розмістити кошти. Сума коштів, що пропонується для рефінансування або для розміщення, може оголошуватися або не оголошуватися. Тендери з підтримання ліквідності банків проводяться щотижня з такою періодичністю: три тижні підряд - надання кредитів рефінансування строком до 14 днів; один тиждень - надання кредитів рефінансування строком до 90 днів. Національний банк України у докризовий, кризовий та післякризовий періоди за допомогою наявних монетарних інструментів (у т.ч. рефінансування банків) сприяв забезпеченню стабільного функціонування та розвитку комерційних банків і банківської системи в цілому. Про це свідчить динаміка нормативів ліквідності по системі банків України, наведена у табл.2. Наведені дані свідчать (табл. 2), що банківські установи України протягом досліджуваного періоду дотримувались економічних нормативів ліквідності, встановлених НБУ, і навіть їх значно перевищували.

Таблиця 2

Значення економічних нормативів ліквідності по системі банків України за 2010–2016 роки, % [7]

Дата	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Н-4.Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)	55,64	58,43	57,38	50,85	44,94	72,25	59,30
Н-5.Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)	81,11	73,33	84,30	85,81	81,38	78,76	87,40
Н-6.Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	91,73	93,97	90,37	86,96	83,85	88,82	91,01

Однак у періоди фінансової нестабільності для покращення стану в банківському секторі та для того, щоб банки могли виконувати свої зобов'язання, центральний банк постійно надавав банкам кредити рефінансування для підтримання їх ліквідності, про що свідчить дані, наведені на рис.1.

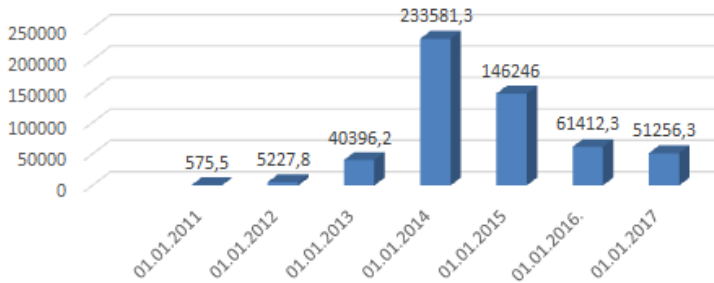

Рис. 1 Динаміка обсягів рефінансування наданих НБУ комерційним банкам станом на 01.01.2011-01.01.2017 рр., млн. грн. [7]

Але, на жаль, у наш час гостро стоїть проблема цільового використання, отриманих банками ресурсів, а також вчасного повернення коштів. Обсяг заборгованості неплатоспроможних банків перед Національним банком України за кредитами рефінансування на 1 червня 2016р. становить 53,38 млрд. грн.[8] Також, потрібно зазначити, що банківські установи не завжди використовують рефінансування за призначення-підтримка короткострокової ліквідності, або фінансування реального сектора, а залучають в операції на міжбанківському валютному ринку країни, що посилювало девальваційні процеси національної грошової одиниці.

Це відбувалося через відсутність належного контролю з боку НБУ за використанням банками наданих ресурсів.

Висновки. Загалом, варто зауважити, що система рефінансування та управління ліквідністю банківської системи знаходяться у постійному розвитку, і така ситуація характерна не лише для країн, що розвиваються, а й для економічно розвинутих країн.

Тому Україні доцільно вдосконалювати наявні та запроваджувати нові механізми рефінансування, адже розвинута система операції з надання банкам кредитів у встановленому Національним банком порядку забезпечить стабільність банківської системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Савлук, М.І. Гроті та кредит: підручник [Текст] / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф.Пуховкіна; за ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 602 с.
2. Міщенко, С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем // С. Міщенко. – 2011. – №5. – С.21–27.
3. Стельмах, В.С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін; за ред. В.С. Стельмаха. – К.:– 404с.
- 4.Савченко, Т. Циклічність економічних процесів та вплив Національного банку України на фази економічних циклів / Т. Савченко – № 6. – С.38–44.
5. Постанова від 17.09.2015 № 615 Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>
6. Рефінансування для банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finansy.in.ua/shho-takerefinansuvannya-i-navishho-vonopotribnobankam/>
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>
8. Журнал Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/06/22/596749/>

Бойко Д., 22 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

Постановка проблеми. Стаття присвячена дослідженню стабільного функціонування всієї банківської системи та забезпечення економічного зростання в сучасних умовах. Оскільки в Україні більшість населення не спроможна купувати товари тривалого використання за рахунок власних доходів, а українські банки опинилися в умовах жорсткої конкуренції як з боку іноземних, так і вітчизняних банків, найактуальнішою потребою постає вироблення принципів розширення сфери і вдосконалення механізмів кредитування, в тому числі споживчого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми банківського споживчого кредитування розглянуто в працях вітчизняних і зарубіжних авторів, а саме: Е. Долана, О. Заруби, С.

Ілляшенка, О. Кириченка, Л. Лютого, Ю. Масленченкова, М. Пуховкіної, П. Роуза, І. Осадчого, Л. Кузнєцової, А. Мороза, М. Пудовкіна, Т. Смовженко, М. Савлука, А. Степаненко, Н. Мостовенко, Л. Сердюк та ін. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених із цієї проблематики варто зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні.

Формулювання мети статті є узагальнення основних поглядів вчених на термін споживчого кредитування та аналізу проблем, що перешкоджають його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння сутнісної характеристики споживчого кредитування (СК) розглянемо теоретичні та практичні підходи. За версією глосарію НБУ, який посилається на Закон України «Про захист прав споживачів», СК - кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) фізичним особам на придбання споживчих товарів або послуг у тимчасове користування, під процент, на умовах строковості та платності. На переконання С. Мочерного матеріально-речовий зміст СК становлять позики на придбання товарів в особисту власність довго-, середньо- та короткотермінового використання. За визначенням Р. Тиркала СК надаються комерційними банками громадянам, натомість як інші автори Т.Лінчук та О.Костенко розуміти отримувача СК пов'язують з поняттям «споживач». А. Мороз та М. Савлук акцентують, що СК спрямовується на задоволення особистих потреб людей, тобто обслуговує сферу особистого споживання. А. Пересада та Т. Майорова вважають, що СК — це кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам-резидентам України на придбання нерухомості, споживчих товарів тривалого користування. У роботах Р. Коцовської та В. Ричаківської вказано, що суб'єктами споживчого кредитування є фізичні особи. Між ними і кредиторами може існувати посередник, наприклад торговельна організація. Науковці О. Вовчак, І. Андрушків, М. Шморгай, О. Колянко зауважують, що СК надається фізичним особам на придбання споживчих товарів тривалого використання та послуг, проте додатково вказують, що в широкому розумінні він надається і юридичним особам на споживчі цілі (коли юридичні особи опосередковано надають кошти отриманого кредиту своїм працівникам у вигляді централізованого придбання для них квартир, дач, земельних ділянок під садівництво). Автор Л. М. Рябініна вважає, що сутність споживчого кредиту, особливість його внутрішньої організації полягає в тому, що метою кредитних відносин є задоволення споживчих потреб позичальника. Відповідно, позичальниками в організації кредитних відносин споживчого кредиту

можуть бути, в першу чергу, фізичні особи, які потребують споживчих позиках для задоволення своїх особистих потреб, наприклад, для придбання предметів тривалого користування, для оплати вартості навчання або лікування і для задоволення інших своїх особистих потреб.

Таким чином, на основі аналізу викладених вище різних точок зору ми не погодимося з тим, що споживчий кредит це грошові кошти, так як це визначення не розкриває глибину суті категорії кредит і зупинимося на тому що маємо можливість сформулювати економічну сутність споживчого кредиту як форму кредитних відносин між банком і фізичними особами, спрямованих на покупку товарів першої необхідності та задоволення особистих потреб. Слід відзначити, що споживчий кредит має багато специфічних рис, пов'язаних із особливостями сфери особистого споживання, серед яких можна виділити основні, які розглянуті на рис. 1.

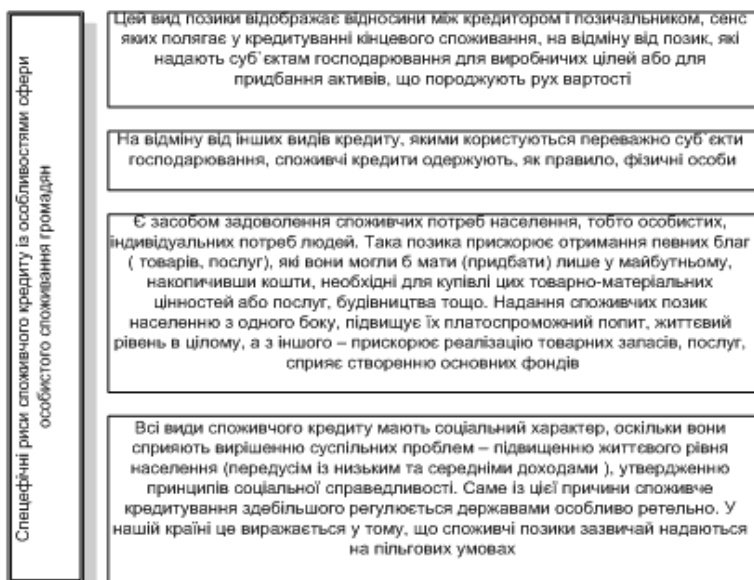

Рис. 1 Специфічні риси споживчого кредитування

Розвиток економіки багатьох держав світу на сучасному етапі неможливий без фінансово-економічних криз, які час від часу виникають в державах і спричиняють негативні наслідки в усіх сферах життєдіяльності суспільства, знижуючи його добробут. Фінансово-економічні кризи ведуть до погіршення основних макроекономічних

показників, що стає причиною таких процесів: ріст інфляції, зниження ВВП, зростання темпів безробіття, що, в свою чергу, веде до зниження доходів населення, що є визначальним чинником до попиту щодо кредитуванні. Причини таких криз різні, переважно це політична та економічна нестабільність, нерозвиненість інфраструктури кредитного ринку, недосконале законодавство в сфері кредитування в загалі та зокрема фізичних осіб. Всі перераховані причини не могли не вплинути на розвиток споживчого кредитування в Україні (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів споживчих кредитів, наданих банками України, у розрізі валют за період з 2009 по 2016 рр.(станом на початок року)

Період	Споживчі кредити				
	Усього, млн. грн.	у національній валюті		в іноземній валюті	
		обсяг, млн. грн.	частка, %	обсяг, млн. грн.	частка, %
2009	186088	66693	35,8	119396	64,2
2010	137113	52190	38,0	84923	62,0
2011	122942	52478	42,7	70464	57,3
2012	126192	71091	56,3	55100	43,7
2013	125011	85384	68,3	39627	31,7
2014	137346	108224	78,8	29122	21,2
2015	135094	96763	70,9	39332	29,1
2016	108879	66662	63,5	38217	36,5

Отже, як бачимо з таблиці 1 у 2009 році кредити, видані в іноземній валюті, склали 64,2 % від усього обсягу наданих споживчих кредитів, у 2010 році — 62 %, а у 2011 році — 57,3 %. Протягом 2012—2014 років їхня частка почала суттєво зменшуватись і на початку 2014 року становила лише 21,2 %. Така тенденція не мала продовження у наступні роки. Так, за підсумками 2015 року у структурі портфеля споживчих кредитів банків переважали гривневі кредити, проте частка позик у іноземній валюті зросла до 36,5 %.

Слід зазначити, що свого часу попит на кредити в іноземній валюті виник завдяки тривалому стабільному курсу гривні та низьким відсотковим ставкам за таким кредитами. Валютний ризик тоді ігнорувався як позичальниками так і кредиторами. Банки, маючи можливість отримати ресурси від іноземної материнської компанії, були зацікавлені у наданні кредитів у тій валюті, в якій було отримано залучені ресурси.

Висновки. Можливо зробити висновок, що майбутній розвиток споживчого кредитування багато в чому залежить насамперед від стабільності валютного курсу країни, покращенні якості активів банківської системи, збільшенні ресурсної бази та відновленні довіри населення. Саме тому важливо створити всі необхідні умови задля швидкого фінансового оздоровлення та відродження інвестиційного клімату в країні.

Список використаних джерел:

1. Закон про «Споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-VIII, [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
2. Охрименко І.С. Споживчий кредит в Україні: реалії та перспективи розвитку: дис. канд. екон. наук: 08.00.08/ Охрименко Ірина Сергіївна. – К., 2015. – 290с.
3. Рябина Л.Н. Деньги и кредит, учебное пособие, второе издание переработанное и дополненное. – К.: Центр учебной литературы, 2008.–602 с.
4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

Брит А., 43 гр. КЕФ

Науковий керівник: Онищенко Ю.І., к.е.н., доцент

АНАЛІЗ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Основою для реалізації банком своєї посередницької функції є формування ресурсної бази, адже від цього залежать масштаби діяльності та обсяги отримуваних фінансових результатів. У сучасних умовах проходить розуміння того, що банківські ресурси — це основа діяльності будь-якого банку, оскільки процес утворення ресурсів і надання позик перебувають у їх тісному взаємозв'язку. Тому розуміння еко-номічного змісту банківських ресурсів, знання проблем, які пов'язані із їх формуванням і використанням надзвичайно важливе. Зміцнення ресурсної бази сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання і домогосподарств у додаткових фінансових ресурсах.

Актуальність даної теми пов'язана з баченням проблеми

комерційних банків щодо формування ресурсної бази і ефективного розміщення цих ресурсів в умовах підвищення рівня інфляції, дестабілізації національної валюти та посиленні вимог органів, які регулюють банківську сферу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні обґрунтування формування фінансових ресурсів банку в ринковій економіці знайшли своє відображення в роботах видатних українських і зарубіжних вчених. Значний внесок у розробку питань теорії та практики формування фінансових ресурсів банку зробили вітчизняні та зарубіжні економісти: Роуза Пітера С. [1], Сінкі Дж. мл.[2]; російських учених:М. Кулікова [3], В.Усоскіна [4] та ін.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз ресурсної бази банків України.

Виклад основного матеріалу. Більшість авторів визначають банківські ресурси як сукупність грошових коштів, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються ним для виконання своїх функцій та операцій. Від належного формування ресурсної бази банків залежить ефективність проведення кредитних та інших активних операцій. [6] Банківські ресурси – це фінансові ресурси банку, що складаються із власних, залучених і запозичених коштів. Так, власні кошти – це акціонерний і резервний капітал, а також нерозподілений прибуток.

Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб шляхом виконання депозитних операцій, у процесі яких використовують різні види банківських рахунків. До запозиченого капіталу комерційного банку належать кошти, отримані від емісії та продажу облігацій, та кредити, отримані у інших банків, в тому числі НБУ. [5]

Динаміка структури ресурсної бази банків України у 2011-2014 рр. представлена на рис. 1

Проаналізувавши структуру ресурсної бази банків України у 2011-2014 рр. можемо побачити, що власні кошти за даний період зменшилися, і досягли рівня 11,24%. На період 01.01.2016 вклади в структурі пасивів не досягають й 10 %, а сама 8,26 %. Залучені кошти банків України в структурі ресурсної бази банку мали тенденцію до зниження протягом 2011-2013 рр., однак за 2014 рік вони значно збільшилися і склали 65,77%, а в 2016 році вони зросли до 86,44%. Переходячи до змін запозичених коштів, можна відмітити, що мали позитивну динаміку протягом періоду з 01.01.2012 по 01.01.2014, але за 2015 рік вони скоротилися і склали 22,98 %. Але, як бачимо, в 2016 році знов зросли і становили 35,39 %. Отже, протягом 2014-2015 рр. структура ресурсної бази банків України зазнала значних змін, що

пов'язано, на нашу думку, із виведенням з ринку ненадійних та неплатоспроможних банків.

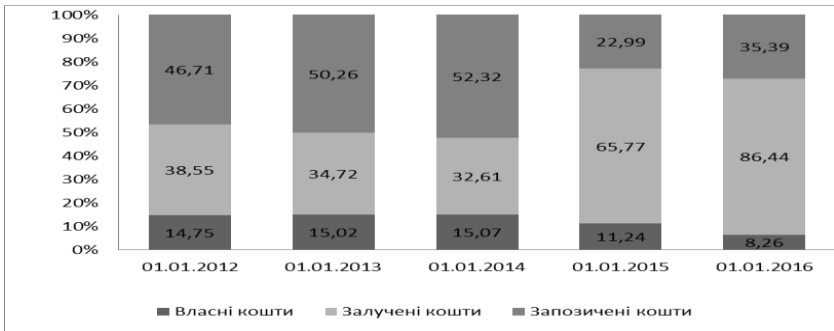

Рис. 1. Динаміка структури ресурсної бази банків України 2011-2014 рр.,% [6]

Розглянемо динаміку зміни обсягів ресурсної бази банків України в абсолютному вираженні, що представлені на рис.2

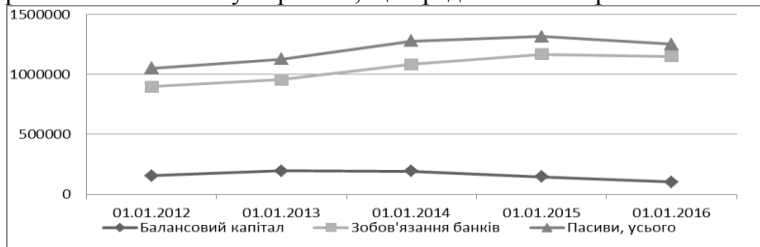

Рис. 2 Динаміка обсягів ресурсної бази банків України у 2011-2014рр. [6]

Як свідчать дані рис. 2, з огляду на ліквідацію окремих установ та збиткову діяльність банків, обсяг їх власного капіталу зменшився в 2014 р. у порівнянні з попереднім роком на 23,14 % та станом на 01.01.2015 склав 148 млрд. грн, а в 2016 значно зменшився і становить 103 млрд.грн.

Обсяг зобов'язань банків України збільшувався у 2014 р. завдяки суттєвій девальвації національної валюти та станом на 01.01.2015 складав 116,9 млрд. грн., а в 2016 р. навпаки мали негативну тенденцію і зменшилися до 115,1 млрд.грн.

Зазначимо, що за результатами діагностичного обстеження НБУ встановив, що 16 банків із найбільших 20 потребували додаткової капіталізації.[6] Тому доцільно, на нашу думку, розглянути динаміку власного та статутного капіталу банків України у 2009 – 2016 рр.(див.

рис.3)

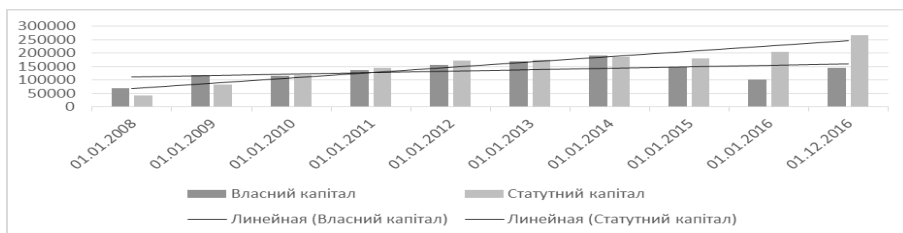

Рис.3. Динаміка власного та статутного капіталу банку. [6]

Як видно з рисунку, у 2010 році власний капітал та статутний капітал майже зрівнялися у своєму співвідношенні у банківських установах України. Вже після 2010 року відбувається значний приріст зареєстрованого статутного капіталу. Зважаючи на нову політично-економічну кризу в Україні, в 2014 році ситуація знову почала погіршуватися, про що свідчить перевищення статутного капіталу над власним, при чому набагато значніше, ніж у 2009-2011 рр. Станом на 01.01.2015 статутний капітал становив 180,1 млрд.грн., а на 1.01.2016 та 1.12.2016 — 206,3 млрд.грн. та 266,5 млрд.грн. відповідно. Таку ситуацію можна пояснити наступним чином: статутний капітал входить до складу основного, однак однією із статей додаткового капіталу є результати поточного або звітного року, а, отже, коли банківська система отримує збиток, як це було останні два роки, додатковий капітал зменшується на суму збитку, а отже зменшується і регулятивний капітал. При цьому статутний капітал залишається без змін. Тому така ситуація станом на початок 2015 - 2016 років пояснюється значною збитковістю банківської системи. [6]

Висновки. Зважаючи на складну соціально-політичну та економічну ситуацію, що склалася сьогодні у банківській сфері, фахівці пропонують НБУ здійснити відповідні заходи для підтримки ресурсної бази банківської системи, зокрема такі, як: знизити резервні вимоги НБУ; активно використовувати нові інструменти рефінансування банків; удосконалити нормативну базу формування та використання резервів на покриття кредитних ризиків; удосконалити вимоги до формування капітальної бази банків, наблизити її до світових стандартів відповідно до Базельської угоди тощо [8, с. 113]

Підкреслимо, що ресурси є невід’ємною складовою життєдіяльності будь-якої системи. Банківські ресурси також не є виключенням, адже формування оптимального складу і структури ресурсної бази банків - обов’язкова умова повноцінної ринкової економіки, оскільки від цього у значній мірі залежить подальша

діяльність банківської системи України.

Список використаних джерел:

1. Роуз Питер С. Банковский менеджмент [Текст] / Роуз Питер С. [пер. с англ.]. - М. : Дело, 1995. - 768 с.
2. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках [Текст] / [пер. с англ. 4-го перераб. изд. ; под ред. Р.Я. Левиты, Б.С. Пинскера. М.: 1994, Catallaxu. - 820 с.
3. Куликов Н.И. Банковские ресурсы, их формирование и эффективное использование: монография [Текст] / Н.И. Куликов, Н.П. Назарчук. - Тамбов: Издательство ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2014. - 108 с.
4. Усоскин В. М. Современный коммерческий банк: управление и операции [Текст] / В.М. Усоскин. - М.: «ВСЕ ДЛЯ ВАС», 1993. - 328 с.
5. Бібліотека економіста / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.megos.org.ua>
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.bank.gov.ua
7. Finbalance – Інтернет-портал про фінанси та економіку/Засновник і керівник :Василь Пасочник/[Електронний ресурс]/Режим доступу : <http://finbalance.com.ua>
8. Заславська Н. П. Особливості формування ресурсного потенціалу банків в умовах еко- номічної нестабільності / Н. П. Заславська // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – Вип. 3 (44). – С. 111–113.

Бурлака А., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. Кредит для населення займає важливе місце у соціально-економічному розвитку більшості країн. Його роль значно зростає в Україні в сучасних умовах, у тому числі, під впливом фінансової глобалізації та макроекономічної ситуації.

Розглядаючи саме банківське кредитування, яке завжди було найбільш прибутковою частиною банківської діяльності, слід

зазначити, що сьогодні воно є дуже актуальним як для українських банків, так і для їх клієнтів, а його переваги є очевидними. Адже, по-перше, позичальники можуть швидко та просто залучити необхідні їм кошти для того, щоб вирішити поточні або ж довгострокові господарські потреби. По-друге, кредитори за допомогою цього перетворюють свої тимчасово вільні грошові ресурси в дохідні активи. Однак, для реалізації цієї двосторонньої вигідної угоди необхідно, щоб в населення були тимчасово вільні кошти, обсяг яких визначається різними видами доходів.

Проте надто прискорене і недостатньо контрольоване зростання споживчого кредиту загостило проблеми незбалансованості товарних і кредитного ринків і сприяло нагромадженню ризиків. Сучасний банківський бізнес супроводжують високий рівень конкуренції, ускладнення архітектури фінансового ринку та його дерегулювання, зміни в організації кредитування. Водночас суб'єкти споживчого кредиту в Україні виявились не готовими до суттєвих трансформацій, а надмірна активізація банків щодо кредитування населення посилила загрози стійкості окремих банків і всієї банківської системи. Тому актуальними є дослідження шляхів ефективного розвитку кредитування населення в перспективі та вдосконалення підходів до його регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку кредитування населення в науковій літературі приділяється належна увага. Основи його сутності й функціонування досліджені таким вченими, як: А.Сміт, А.Маршал, М.Туган-Барановський, М.Алексеєнко, О.Євтух, М.Савлук, Р.Тиркало, О.Лаврушин та інші. Ученими і практиками зроблено вагомий внесок у розвиток теорії і практики споживчого кредиту, зокрема щодо його сутності і використання. Разом з тим недостатньо досліджені й потребують поглибленого вивчення роль споживчого кредиту в економіці та перспективи його розвитку в Україні.

Не вирішені проблеми ризиків і регулювання споживчого кредиту в контексті підвищення ефективності кредитної діяльності банків. Актуальними є питання доступності споживчих кредитів і підвищення фінансово-правової обізнаності населення України.

Формулювання мети статті є узагальнення основних поглядів вчених на вдосконалення діяльності банку на ринку кредитних послуг для населення, та аналізу проблем, що перешкоджають його розвитку.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах частих банківських криз, одним з стратегічних завдань кожного банку є не просто забезпечення фінансової стійкості в певному часовому

проміжку, а створення цілого механізму, який гарантував би банку імунітет до глобальних економічних викликів і стабільність взагалі. Невід'ємними частинами цього механізму є стабільна клієнтська база й досконалі процедури ефективного здійснення операцій (в тому числі, кредитних), які б забезпечили банкам здатність до швидких змін, що вимагає сучасний мінливий світ.

Зрозуміло, що фективність операцій з надання кредитів населенню у банку характеризується, в основному, рівнем їх прибутковості, на що впливає ряд чинників, найважливішими з них є: вартість ресурсів, рівень процентного й комісійного доходу, проблемна заборгованість, операційні витрати.

Якщо вирішення проблеми вартості кредитних ресурсів банків в Україні залежить від багатьох об'єктивних чинників зовнішнього характеру, в тому числі макроекономічних і геополітичних, на які в банків обмежений вплив, то вдосконалення основних бізнес-процесів є тим полем, що повністю відкрите й доступне для трансформацій, і над яким ще варто наполегливо працювати. У зв'язку з цим визначимо основні напрямки вдосконалення операцій з надання кредитів населенню, що спрямовані на зниження рівня ризику й підвищення ефективності цих операцій в банках.

Зокрема це:

1. Формування спеціальних структурних підрозділів, спільна робота яких дасть можливість підвищити ефективність операцій споживчого кредитування за рахунок мінімізації кредитного й операційного ризиків, а також покращення якості та прискорення процедур надання й супроводження кредитів.

2. Розробка внутрішньобанківської системи контролю за ризиками при наданні кредитів населенню.

3. Розробка заходів вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників, як ефективного способу мінімізації ризику при кредитуванні населення.

4. Розробка методики мотивації персоналу кредитного підрозділу банку.

5. Розробка процедур супроводження кредитів населенню (в тому числі, стягнення простроченої заборгованості).

6. Визначення продуктового ряду відповідно до сучасних реальних потреб клієнтів, а також розробка потенційно нових, інноваційних кредитних продуктів, які в повній мірі задовольнять потреби сучасного позичальника.

Якщо банк спеціалізується на обслуговуванні роздрібних клієнтів або споживче кредитування пріоритетний напрям діяльності, в

його організаційній структурі доцільно виділяти відповідний підрозділ.

За інших умов такий підрозділ може бути в структурі кредитного (роздрібного) підрозділу банку. З огляду на особливість ризиків кредитування населення, вбачається доцільним існування відділу, який займався б урегулюванням безпосередньо них. До функцій такого підрозділу мають відноситись загальне управління ризиками в кредитуванні населення, а також створення, впровадження й подальша актуалізація скорингових моделей.

Окремим заходом підвищення ефективності кредитування населення у банку (як вдосконалення кредитного ризик-менеджменту) виділяємо розробку моделі оцінки кредитоспроможності позичальників. Відмітимо, що більшість ризиків, що супроводжують банківські споживчі кредити, зумовлені суб'єктивними обставинами, які складно систематизувати. Ці кредити найбільш ризиковані й дорогі через значну мінливість фінансового стану окремих фізичних осіб і домогосподарств, зумовлену впливом різних соціально-економічних обставин (втрата здоров'я, місця роботи, тощо). Крім того, фізичним особам порівняно з підприємствами значно простіше приховати інформацію про перспективи зайнятості, стан здоров'я, розміри доходів, наявність майна й боргових зобов'язань тощо. Через це поруч з оцінкою кредитоспроможності важливим способом зниження ризику та можливих збитків по споживчих кредитах є лімітування банками граничних розмірів і термінів позичок фізичним особам, а також запровадження вимог про наявність ліквідного забезпечення, про участь власних коштів у фінансуванні відповідних потреб та ін.

В той же час, і в Україні, і закордоном методика оцінка позичальників залежить від суми кредиту. При наданні великих кредитів використовується стандартний підхід, що вимагає підтвердження доходу, наявність забезпечення й ґрунтується на експертних оцінках фахівців. Оцінка кредитоспроможності при наданні невеликих кредитів, як правило, здійснюється по «експрес-методу» в основі якого лежить система скорингу бальної оцінки клієнта [1].

Незважаючи на актуальність оцінки позичальників - фізичних осіб на основі їх платоспроможності, в сучасній практиці споживчого кредитування в Україні як метод оцінки кредитоспроможності набуває все більшого розповсюдження кредитний скоринг [2, с. 19]. Однак на практиці банк або розробляє методику оцінки кредитоспроможності самостійно, або вдається до послуг консалтингових компаній, кредитних бюро тощо.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників банком як методу зниження кредитного ризику є найбільш доцільним в сучасних умовах також з огляду на те, що інші заходи вимагають порівняно більших витрат, а тому знижують фінансові результати банку від проведення операцій кредитування населення.

Тому підвищення ефективності оцінки кредитоспроможності позичальників, а також їх фінансової грамотності вбачається одним із основних чинників розширення операцій кредитування населення банками в Україні сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Закон про «Споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-VIII, [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
2. Кредитний скоринг від А до Я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ua.prostobankir.com.ua/individualniy_biznes/statti/kreditn.
3. Брітченко І. Г. Особливості використання скорингових систем у банківському кредитуванні фізичних осіб / І. Г. Брітченко, О. М. Момот // Наукова періодика України. – 2011. - №17. – 184 с.

Гачик Т., 22 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЦІЛІ, ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Сьогоднішній стан України характеризується динамічними реформами. Особливу увагу приділено банківському сектору та регулюванню грошово-кредитних відносин. Регулювання цих сфер економіки належить грошово-кредитній політиці, провідником якої є Національний банк України. У Законі України «Про Національний банк України» грошово-кредитна політика визначається як «комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямований на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості». [1]

За останні два роки грошово-кредитна політика НБУ змінилась докорінно, оскільки економіка України потребує суттєвих

змін, які могли б вивести нашу країну із стану глибокої економічної кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день проблемами регулювання грошово-кредитної політики займалися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Зокрема, вагомий внесок вклали Ніколайчук С., Лисенко Р., Сомик А., Т.Д. Косова, Кравчук Ю.О., Стельмах В. С., Єпіфанов, Н.І. Гребеник, В.І. Міщенко., Юхименко П. В.. Зарубіжні науковці Е. Долан, К. Кемпбелл, Р. Кемпбелл трактують монетарну політику надто вузько – як урядову політику впливу на кількість грошей в обороті. [2]

Однак, проблема вибору цілей і механізмів реалізації грошово-кредитної політики з урахуванням ситуації, що склалася в країні, та перспектив її розвитку із метою запобігання кризових явищ, досі не має остаточного вирішення.

Формулювання мети статті. Метою статті є узагальнення та виведення основних цілей грошово-кредитної політики Національного банку, основного інструменту для їх досягнення, аналіз основних проблем та перспектив для покращення стану економіки України.

Виклад основного матеріалу. Метою будь-якої країни є добробут населення, і Україна не є винятком. Саме проведення ефективної грошово-кредитної політики Національним банком гарантує підвищення добробуту українських громадян, подолання економічної і соціальної кризи, а також перехід від перехідної економіки до країни з розвинутою економікою.

Згідно з постановою Правління Національного банку України від 18.08.2015 «Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки» (далі Постанова) Україна переходить до режиму інфляційного таргетування.

Ураховуючи те, що низька і стабільна інфляція є одним із головних внесків у стале економічне зростання, який може бути забезпечений центральним банком, Національний банк вважає, що інфляційне таргетування є найбільш сприятливим монетарним режимом для створення середовища низької та стабільної інфляції.

Середньострокова ціль щодо інфляції встановлена на рівні $5\% \pm 1$ в.п. (для річного приросту індексу споживчих цін) і досягатиметься поступово. Визначена така траєкторія зниження інфляції для досягнення середньострокової цілі:

грудень 2017 року: $8\% \pm 2$ в.п.,

грудень 2018 року: $6\% \pm 2$ в.п.

грудень 2019 року і надалі: $5\% \pm 1$ в.п.

Досягати необхідного рівня інфляції Національний банк України буде за допомогою:

- коригування ключової процентної ставки - процентної ставки за операціями регулювання ліквідності, які мають найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку.
- Інші інструменти грошово-кредитної політики відіграватимуть допоміжну роль у досягненні цільових показників інфляції, а саме:
  - операції тонкого налаштування та структурні операції регулювання ліквідності;
  - обов'язкове резервування;
  - інтервенції на валютному ринку.[1]

Варто відмітити, що інфляційне таргетування є найбільш поширеним режимом антиінфляційної політики у світі. Досвід багатьох країн каже про його високу ефективність; такий режим є виправданим, оскільки в короткий термін часу дозволяє досягти поставлених цілей.

Аналізуючи грошово-кредитну політику України варто зупинитися на грошовій базі – це «сукупність зобов'язань Національного банку України в національній валюті, що забезпечують зростання грошових агрегатів і кредитування економіки.» Слід розуміти, що грошова база є основою для формування і збагачення грошових агрегатів, але сама не є агрегатом. «Г.б. включає готівкові кошти, випущені в обіг Національним банком України, і переказні депозити в національній валюті в Національному банку України.» [3] Якщо розглянути грошову базу за період 2005-2015(табл.1) , можна зробити певні висновки. Найбільшу частину грошової бази займають готівкові кошти, значно меншу частину займають переказні депозити, які до 2013 року стрімко зростали, досягли у 2013 найвищого значення – 32 549 млн. грн. Починаючи з 2013 року обсяг готівки зростав, однак обсяг переказних депозитів зменшувався. Цю тенденцію спричинило багато чинників, зокрема, політична ситуація, що склалася наприкінці 2013 року. Якщо порівняти частку готівкових коштів і переказних депозитів у грошовій базі 2013 року та 2015 року, отримаємо наступне : 2013 рік - 87.7% та 12.3 % відповідно; 2015 рік – 91.7% та 8.3 % відповідно.

На рис. 1 розглянемо, як змінювалась грошова база та її складові протягом 2005-2015 років. З графіків видно дисбаланс між готівковими коштами та переказними депозитами.

Таблиця 1

Грошова (монетарна) база України за період 2005-2015 рр. (станом на кінець року) [4]

Період	Грошова база	у тому числі		
		готівкові кошти, випущені в обіг	переказні депозити інших депозитних корпорацій	переказні депозити інших секторів економіки
1	2	3	4	5
	залишки коштів на кінець періоду, млн.грн.			
2005	82 760	65 409	17 252	98
2006	97 214	82 133	14 899	182
2007	141 901	122 470	19 050	381
2008	186 671	167 538	18 623	510
2009	194 965	170 536	23 183	1 246
2010	225 692	200 092	24 404	1 195
2011	239 885	209 565	29 185	1 135
2012	255 283	222 786	31 158	1 340
2013	275 745	241 901	32 549	1 295
2014	333 194	304 811	27 489	894
2015	336 000	308 237	27 699	63
	зміна у річному обчисленні, %			
2005	53,9	43,2	115,2	28,8
2006	17,5	25,6	-13,6	85,3
2007	46,0	49,1	27,9	109,3
2008	31,6	36,8	-2,2	34,0
2009	4,4	1,8	24,5	144,3
2010	15,8	17,3	5,3	-4,1
2011	6,3	4,7	19,6	-5,0
2012	6,4	6,3	6,8	18,1
2013	13,4	10,8	37,0	13,3
2014	8,5	16,4	-37,5	-31,5
2015	0,8	1,1	0,8	-92,9

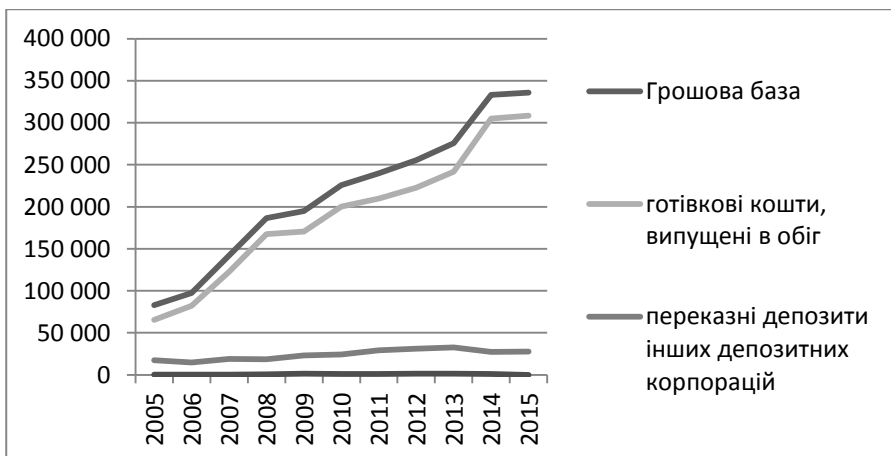

Рис.1 Зміни грошової база та її складових за 2005 – 2015 роки

Аналізуючи проблеми грошово-кредитної політики України варто також звернути увагу на грошові агрегати.

Таблиця 2

Грошові агрегати України за період 2008-2015 рр [4]

Період	M3 ²							
	усього	M2					M2-M1	M3-M2
		усього	M1					
			Усього	M0	M1-M0			
1	2	3	4	5	6	7	8	
	залишки коштів на кінець періоду, млн.грн.							
2008	515 727	512 527	225 127	154 759	70 369	287 400	3 200	
2009	487 298	484 772	233 748	157 029	76 719	251 023	2 526	
2010	597 872	596 841	289 894	182 990	106 904	306 947	1 031	
2011	685 515	681 801	311 047	192 665	118 382	370 754	3 714	
2012	773 199	771 126	323 225	203 245	119 980	447 901	2 072	
2013	908 994	906 236	383 821	237 777	146 044	522 416	2 758	
2014	956 728	955 349	435 475	282 947	152 528	519 874	1 379	
2015	994 062	993 812	472 217	282 673	189 544	521 594	250	
2016	1 054 106	1 053 861	489 704	292 746	196 958	564 157	245	

Розглянувши грошові агрегати України (табл.2), стає видно, що характерним для України є питома вага готівки (агрегату М0) та незначна частка агрегату М3.

Отже, грошово-кредитна політика має бути націлена також на збільшення грошового агрегату М3, оскільки це - довіра народу до банків. Відповідні дії на зменшення готівкових коштів у грошовій масі України були прийняті вже на початку 2017 року. Національний банк України впровадив зниження з 04 січня 2017 року граничної суми розрахунків готівкою за участю фізичних осіб зі 150 тис. грн. до 50 тис. грн.

Відповідні норми містяться у постанові Правління Національного банку України від 25.11.2016 № 407 « Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 06 червня 2013 року №210 « Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою » (далі постанова). Так постановою передбачено граничну суму розрахунків готівкою між фізичною особою та підприємством (підприємцем) протягом одного дня в розмірі 50 тис. грн., а також фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню, у розмірі 50 тис. грн.[3]

Встановлення граничної суми розрахунків готівкою за участю фізичних осіб на рівні 50 тис. грн. сприятиме:

- забезпеченню стабільних надходжень готівки до банківської системи й прискорення її обігу;
- звуженню сфери використання готівки та прискорення розвитку безготівкового сегменту;
- зменшенню рівня тінізації економіки та збільшенню прозорості фінансових потоків.

Слід зазначити, що Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року передбачено поступове зниження рівня готівки в економіці (відношення М0 до ВВП) у 2020 році до 12% (у 2014 році цей показник становив 18,1%, а за результатами 2015 року зменшився до 14,6%).[3] Від початку 2014 року глибока політична, економічна та безпекова криза піддала Український банківський сектор суворому стресу. Влада відповіла на кризу шляхом запровадження суттєвих реформ спрямованих на підтримку стабільності фінансового сектору, посилення нагляду, та покращення нормативної бази системи врегулювання банків, в тому числі системних банків. Водночас було проведено обстеження якості 75% активів банківської системи. В результаті цих всебічних реформ понад 80 банків зі 180 були направлені до Фонду гарантування вкладів

фізичних осіб для виведення з ринку.Обстеження якості активів виявило суттєву недостатність капіталу Приватбанку, найбільшого системного банку в Україні. Незважаючи на те, що план рекапіталізації і реструктуризації Приватбанку було прийнято Національним Банком України, власники Приватбанку не змогли його виконати належним чином. Таким чином, у відповідності до нової законодавчої бази щодо врегулювання системних банків, 18 Грудня Кабінет Міністрів України схвалив рішення про участь держави у рекапіталізації Приватбанку, що передбачає його передачу у повну державну власність. Світовий банк вважає, що це рішення є важливим кроком до збереження фінансової стабільності в Україні, збільшення довіри до банківської системи та забезпечення рівного ставлення до всіх банків, які потребують рекапіталізації.[5]

Висновки. Отже, дослідивши статистичні дані та законодавчі акти Національного банку України, можна виділити наступне:

- основною метою проведення грошово-кредитної політики є підтримання цінової стабільності, внаслідок чого відбуватиметься стабілізація та розвиток економіки, що в свою чергу веде до покращення добробуту населення;
- перехід України до режиму інфляційного таргетування – новий етап в історії незалежної України, що гарантує поступовий вихід країни із стану глибокої економічної кризи;
- головним інструментом на досягнення поставленої мети в НБУ буде коригування ключової процентної ставки;
- Основні проблеми : надмірна частка готівки у грошовій базі, недовіра населення банківській системі, досі високий рівень тінізації економіки, висока частка неплатоспроможних банків, незначна власна частка агрегату МЗ.

Перспективи подальших досліджень цього питання безперечно є, оскільки вже через рік можна зробити деякі висновки, оскільки населення відчує на собі дію нововведень. А також можна буде сказати, чи «приживеться» інфляційне таргетування на Україні, чи потрібно буде шукати інші економічні моделі для подолання інфляції та покращення якості життя українців. Можливо, буде необхідно скоригувати дану модель під особливості української економіки та українського менталітету.

Список використаних джерел:

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-ХІУ]. –[Електронний ресурс].- Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/>

2. Долан Э. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Долан, К. Кэмпбелл, Р. Кэмпбелл. – М.; Л. : Профико, 1991. – С. 19.
3. Офіційне інтернет-представництво Національний Банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
4. Бюлетень Національного Банку України (електронне видання). Статистичні матеріали. Грудень 2015 року. –[Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>
5. Офіційний сайт Всесвітнього банку.-[Електронний ресурс].- Режим доступу : <http://www.worldbank.org/>

Городинський Д., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Жердецька Л.В., к.е.н., доцент

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки, яка постійно знаходиться у стані нерівномірності та циклічності, поява та розвиток фінансових технологій, які здійснюють істотний вплив на коливання економічних процесів, є невід’ємною частиною змін у фінансовому секторі. Для їх застосування потрібні скоординовані та виважені дії аби досягти позитивно-якісного результату. Нині в світі дуже жваво розвивається електронна комерція, що включає банківську діяльність. Вона здійснюється інформаційно, через мережу Інтернет. Банкам у боротьбі за вкладника вже недостатньо знижувати лише плату за обслуговування та збільшувати проценти по кредитах. Клієнтам потрібно більше. Дивлячись як стрімко розвивається інформаційні технології, клієнти вже хочуть все менше виконувати які-небудь дії, аби здійснити свої фінансові операції. Саме тому за останні роки дистанційне обслуговування в мережі Інтернет набуває все більшого поширення та стає одним з пріоритетних напрямків розвитку світової банківської системи. Отже, проблема введення інновацій, пов’язаних з мережею Інтернет, у кредитних організаціях є актуальною та найбільш вагомою при побудові та розвитку банківського бізнесу.

Аналіз досліджень та публікацій. Наукова література дуже широко та висвітлено трактує таке визначення як фінансові технології. Питання розробки та впливу фінансових технологій, а також інноваційної діяльності банків в області онлайнних послуг займаються такі науковці як І. Балабанов, В. Бансал, С. Ільєнкова, М. Личагін, Дж. Маршалл, В. Брижко,

А. Новицький, А. Мушак, З. Попович, Д. Бесанко, О. Васюренко, Н. Воеводська, С. Гошал, Д. Дранове, Д. Емері. Однак, незважаючи на активне обговорення науковцями питання вибору інноваційного шляху для банківської установи та її інноваційного потенціалу, ці питання залишаються недостатньо розкритими.

Мета статті. Метою статті є розкриття суті фінансових інноваційних технологій, дослідження їх появи, розвиток та значення для банківської діяльності з урахуванням перспектив та наслідків від їх впровадження.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні банки розвинутих країн вже не можуть повною мірою забезпечувати свій сталий розвиток спираючись лише на внутрішні джерела. Тому з кожним роком банки все більше починають схилляються до можливості винайдення та застосування все нових і нових інноваційних технологій, так би мовити, починають мислити інноваційно.

Сучасний банківський бізнес потребує принципово нових рішень, що мають бути спрямовані на реалізацію саме низько затратних технологій масового обслуговування. На даний час, основна мета створення й ведення банківського бізнесу - це можливість забезпечення прибутковості банку на доволі тривалий термін. І саме введення інноваційного продукту, або процесу, дає банку можливість знаходити принципово нові шляхи, нові грошові потоки, що зможуть забезпечити саме реалізацію інноваційного рішення, тим самим відрізняючи банк від його конкурентів.

Перш ніж почати виклад основного матеріалу, потрібно надати визначення основного поняття «фінансова інновація». У доповідях на Міжнародній конференції "Changing Money: Financial Innovation in Developed Countries", воно тлумачиться неоднозначно. Так, Д. Боссе, професор економіки Паризького університету, стверджує, що фінансова інновація включає як нові технології фінансово-кредитних операцій, так і нові фінансові продукти. Такі інновації можна асоціювати з генеруванням інформації, яка одночасно вважається і продуктом, і процесом. Водночас нові фінансові продукти сприяють створенню нових фінансових технологій.[2]

В банківській діяльності, фінансові інноваційні технології можна певним чином класифікувати [2]:

- кризові технології – їх головною ознакою є те, що вони направлені на розв'язання такого питання як проблема реалізації продукту, падіння попиту на нього, а також вирішення найважливішої проблеми для банку що може виникнути, виживання банку на ринку при жорсткій конкуренції.

- технології розвитку – першопричиною їх появи є потреба у підвищенні конкурентоспроможності продуктів та послуг банку на ринку. Такі технології будуються на прогнозах фінансової діяльності банку, питаннях втрати іміджу банку та можливого банкрутства.

- організаційні технології мають на меті контроль та облік руху грошових коштів та цінних паперів, складання фінансових планів, дії з можливістю захоплення нових ринків та інше.

- регламентні технології – вони є формою матеріалізації таких фінансових операцій, що мають невідчутну форму, які неможливо продати. Це такі доповнення певного документу у вигляді методичних вказівок, формул графіків.

Саме такі фінансові технології в банківській діяльності прискорили та посилили процеси фінансової глобалізації. Створення нових засобів зв'язку підвищили швидкість здійснення міжнародних операцій та сприяли збільшенню їх обсягу, зокрема через створення розрахунково-платіжних систем СВІФТ, ТАРГЕТ тощо.

Більшість експертів вважає, що ті фінансові технології що виникли останнім часом в банківській діяльності, створюють на фінансових ринках атмосферу невизначеності та невпевненості, що веде за собою до підвищення нестабільності та можливості різких коливань на ринках держав, особливо тих які розвиваються та країн з перехідною економікою.[3]

Беручи до уваги український досвід у сфері розвитку фінансових технологій та порівнюючи його зі світовим, можна сказати, на перший погляд, що він досить далеким від світових реалій.

Але Україна прагне стати повноцінним членом міжнародної фінансової та торгівельної системи, що в свою чергу вимагає дотримання відповідності світовим вимогам та стандартам. Більшість банків впроваджуючи інноваційні фінансові технології показують, що вони вміють реагувати на зміни зовнішнього середовища та що виживає на ринку той хто зможе утримати клієнтів і тим самим отримати прибуток. Тому введення фінансових технологій в банківській діяльності дає чітко зрозуміти що це є необхідним кроком за для збереження конкурентоспроможності та подальшого розвитку.

Постійне оновлення та створення нових технологій грають визначальну роль у розвитку банківської діяльності, світових фінансових ринків та економіки в цілому. На даний час Національний Банк України підтримує розвиток фінансових технологій в країні та зацікавлений в подальшому розвитку високотехнологічного фінансового ринку України.

"Національний банк прагне допомогти українському платіжному ринку стати переважно безготівковим, для цього можуть

бути корисними новітні фінансові технології. Тому ми намагаємося підтримувати діалог з ринком, - зазначив директор Департаменту платіжних систем та інноваційного розвитку Національного банку України Сергій Шацький. - Зі свого боку ми також вивчаємо рішення, які могли б спростити розрахунки як для громадян, так і для малого та середнього бізнесу. Серед таких технологій - хмарні технології, мобільні платежі, QR-коди для можливої оплати товарів та послуг, рішення на основі технології Blockchain, що має всі шанси довести свою життєздатність у сфері платежів". [4]

Зараз Україна переживає не найбільш сприятливі для себе часи у сфері інвестування. І саме розвиток фінансового ринку може надати допомогу в залученні інвестиційних коштів, який останнім часом дуже швидко розвивається. Але все ж перешкодою на шляху розвитку ринку є нестача цікавих проектів фінансових технологій у банківській діяльності для потенційних інвесторів. [5]

Першим та найважливішим кроком у розробці фінансових технологій банку є прийняття рішення його керівництвом здійснювати стратегічну діяльність та вести саме інноваційну політику. Інакше кажучи, в банку повинна бути людина, що готова виділити необхідні ресурси на розробку нової продукції, а весь персонал повинен бути зацікавлений в запровадженні принципово нових фінансових технологій.

Але все це б не мало сенсу без ефективної системи маркетингу та збуту, що є також однією з головних умов впровадження технологій. Саме на цьому засновано більшість невдач при введенні принципово нових фінансових технологій, та також що їх введення ґрунтується на базі отримання нових знань, а не побажань клієнтів, яким потрібні не нові продукти, а нові вигоди.

Отже, інноваційні фінансові технології в наш час відіграють дуже важливу роль. Нове бачення розвитку сфери банківської діяльності ґрунтується на концепції «банку майбутнього». При створенні банку майбутнього інноваційні фінансові технології в сфері банківської діяльності – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зацікавленні значимих персон, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат.

Висновки. Розвиток фінансових технологій в банківському бізнесі має поступальний характер. Оскільки банківська система України зараз знаходиться на етапі розвитку, то вона повільно, але все ж впроваджує в свою діяльність інноваційні фінансові технології.

То ж, якщо вона і далі триматиме цей курс, то українські банківські установи зможуть стати конкурентоспроможними на міжнародному ринку банківських продуктів та послуг, значно покращиться якість та швидкість надання послуг, кожна послуга буде диференційована відповідно до потреб клієнта, що матиме тільки позитивний вплив як для банківської системи так і для країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Єгоричева С. Б. Теоретичні аспекти банківських інновацій / С. Б. Єгоричева // Фінанси України. – 2010. – №8. – С. 84–95
2. Changing Money: Financial Innovation in Developed Countries (1987). N.Y. 420 p.
3. Мозговий О.М., Оболенська Т.Є., Мусієць Т.В. Міжнародні фінанси: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 557 с.
4. Національний Банк України [Електронний ресурс] : <https://bank.gov.ua>
5. Карпенко Г.В., Данькевич А.П. Фінансові інновації: питання теорії та можливості впровадження в економіку країни // Фінанси України. – 2008. – №9. – С. 111–118.

Гребенщикова Т., 53 гр. КЕФ

Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психол. наук, доцент

ТРУДОГОЛІЗМ ЯК ФОРМА ВІДХИЛЯЮЧОЇ ТРУДОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Постановка проблеми. Аналізуючи особливості відношення сучасної людини до своєї роботи, можна спостерігати все більш яскраво виражену тенденцію до прагнення, насамперед, зробити хорошу кар'єру. Це приводить до того, що людей, готових віддавати значну частку часу своєї трудовій діяльності, з кожним днем стає все більше. З появою іноземних компаній на українському ринку ставлення до праці і у нас поступово змінюється у бік прискореного темпу роботи та подовження робочого дня. В той самий час, слід зазначити, що робота сприяє розвитку людини як особистості, підвищує її самооцінку, дає їй можливість самоактуалізуватися.

Аналіз останніх досліджень. Ставлення людини до праці та своєї роботи частіше визначає її успіх та самореалізацію в трудовій діяльності. Сьогодні ж можна спостерігати досить виражене прагнення

людей орієнтуватися, насамперед, на кар'єрні досягнення. Відповідно, людина більшість свого часу проводить на роботі і менше часу приділяє іншим сферам життя. Таким чином, даний спосіб життя утворює певний перекис у бік професійної діяльності, що може призвести до значних проблем в особистому житті та в інших сферах. Тож у таких випадках можна з точністю відзначити властиву тут тенденцію до такого психологічного феномену, як трудоголізм.

Трудоголізм визначається як зарубіжними (В. Robinson, G. Porter, В. Killinger, M.Griffiths) так і вітчизняними вченими (Гоголева А.В., Козлова І.М., Наріцин М.М., Єгоров О.Ю., Короленко Ц.П., Менделевич В.Д., Весніна О. та ін.) як один із видів психологічної залежності. Це пояснюється тим, що на нього вперше звернули увагу психотерапевти та психіатри. Трудоголізм у літературі перш за все розглядається як негативне явище, яке носить характер адикції.

Мета даної статті полягає у аналізі основних підходів до проблеми трудоголізму та характеристики власного підходу до цієї проблеми. Насамперед, треба визначити саме поняття трудоголізму.

Виклад основного матеріалу. Під трудоголізмом розуміється потяг людини до роботи, який, при прийнятті характеру залежності, витісняє всі інші інтереси та потреби, заповнює собою життя. Термін «трудоголізм»(workaholisme) ввів американський священик і фахівець з психології релігії Уейн Оутс. Він водить наступні ознаки трудоголізму: працівник з гордістю розповідає про те, як він багато працює, презирливо відгукується про інших людей, які працюють менше та гірше, ніж він, не здатний відповісти відмовою на прохання виконати додаткову роботу та схильний до суперництва [2, с. 102]. Більшість підходів до проблеми трудоголізму мають схожий напрямок. Трудоголізм у літературі перш за все розглядається як негативне явище, яке носить характер адикції.

Адикція (від англ addiction - згубна звичка, порочна схильність) визначається, як одна з форм девіантної поведінки з формуванням прагнення до відходу від реальності. В. Robinson описав роботоголізм як ситуацію, коли людиною надає перевагу роботі в якості відходу від переживань щодо свого емоційного стану та з приводу проблем особистого життя.

На думку G. Porter, роботоголізмом страждає кожна четверта працююча людина, а В. Killinger стверджує, що до цієї респектабельної форми адикції особливо схильні медичні працівники.

В. Killinger розглядає трудоголізм одночасно як негативний та складний процес, який в кінцевому рахунку впливає на здатність індивіда належним чином функціонувати. У трудоголіків існує

компульсивний драйв домагатися визнання та успіху, який, однак, може привести їх до невірних рішень та особистісного краху.

Як підкреслює М. Griffiths основне розходження працьовитості та трудовогоголізму, як і у випадку інших поведінкових адикцій, полягає в тому, що здорові поведінкові моделі щось приносять в життя, в той час як адикції забирають з життя [5, с. 98].

Що стосується вітчизняних підходів, то більшість авторів так само розглядали трудовогоголізм як деструктивну залежність (Гоголева А.В., Козлова І.М., Наріцин М.М., Єгоров О.Ю., Короленко Ц.П., Менделевич В.Д., Весніна О. та ін.). Ці підходи дуже детально та повно відображають сутність залежного трудовогоголізму та надають достатньо якісний аналіз цієї проблеми.

В. Кукк підкреслює, що трудовогоголізм має усі критерії залежностей. Люди, що працюють без зупинки, не знають ні вихідних, ні відпусток, приходять раніше усіх і йдуть останніми - маніяки праці. І симптоми позбавлення (аналог «наркотичної ломки») яскраво виражені: емоційна нестійкість з переважанням дисфорії, іншими словами, трудовогоголіки не знаходять собі місця, без причини стають злісними та похмурими, коли їх позбавляють можливості працювати [4].

О. Ю. Єгоров вважає, що однією з важливих особливостей трудовогоголізму є компульсивне прагнення до постійного успіху та схвалення з боку оточення. Адикт відчуває страх потерпіти невдачу, «втратити особистість», бути звинуваченим унекомпетентності, ліні, виявитися гірше інших в очах начальства. З цим пов'язано домінування в психологічному стані почуття тривоги, яке не покидає трудовогоголіка майже ніколи [1, с. 66].

Н.Н.Наріцин висловлює думку, що вдякої частини людей спрацьовує якийсь закладений глибоко в середині механізм: стрес, розруха, нестабільність і відповідно, вони рятуються роботою, надмірною працею. Після громадських катаклізмів, можливо, деякий час це йде на користь. Але трудовогоголізм може бути так само спровокований кризами особистими, душевними, сімейними проблемами або відчуттям нестабільності в області власного «психологічного тилу». І навіть якщо називати будь-який трудовогоголізм «втечею від проблем» –це теж не завжди так однозначно негативний термін. Не всяка «втеча від чогось» обов'язково погана. Навіть на рівні несвідомого втеча від небезпеки розцінюється як крок позитивний, і тому –що приносить певне задоволення.

Г.В. Старшенбаум підкреслює, що «втеча в роботу» від буденного життя може бути пов'язана з неможливістю пережити «маленькі життєві радощі», нездатністю забезпечити собі домашній

комфорт, який забезпечують інші. Людина захоплено ставить перед собою все більш важкі професійні завдання й з почуттям задоволення вирішує їх. Робота займає всі його помисли, основну частину його часу й сил. Удома він «дістає» дружину своїми робочими проблемами й ображається, коли вона не виявляє до них достатньої цікавості. Як раціоналізація свого трудового ентузіазму використовуються так виправдання, як матеріальна або робоча необхідність, вимоги кар'єри т. п. Навіть хобі трудоголиків зазвичай пов'язані з роллю добувача, годувальника. Це робота на садовій ділянці, полювання, риболовля т. п. Якщо трудоголик не може реалізувати себе на основній роботі, хобі може стати його єдиним інтересом у житті[3].

Необхідно звернути увагу на те, що згідно з більшістю цих підходів, людина, яка працює більше норми та практично живе своєю роботою, здебільшого відноситься до адиктивно залежної. Виходячи з цього, слід звернути увагу на таке питання: чи кожна людина, яка віддає себе праці, стає психологічно залежною від неї? На наш погляд, не можна відносити усіх трудоголиків, які працюють більше, ніж інші та віддаються своїй справі, до залежних адиктів, які за допомогою праці компенсують власну (можливо особисту) нереалізованість або тікають від інших проблем. Є чимало людей, які віддають праці багато часу та виявляють захопленість своєю справою, але таким чином вони реалізують себе у своїй роботі. На нашу думку, таких людей не варто відносити до залежних трудоголиків, бо таким чином вони можуть знаходити власний сенс життя у своїй справі.

Ми вважаємо, що трудоголізм треба розглядати з різних позицій, виходячи із особливостей відношення людини до своєї роботи, із цілей, які вона ставить перед собою, її власних потреб, інтересів та ступеня їх усвідомленості. Можливо, більш доцільним буде визначити та розрізнити різні види трудоголізму, так як нерідко успіх та самореалізація людини у будь-якій справі потребує саме самовідданої праці.

На думку Є.П. Ільїна, існує два різновиди прояву трудоголізму, це здоровий та залежний трудоголізм. Автор говорить про те, що для нормальних трудоголиків робота схожа на хобі. Вони отримують задоволення і від самого процесу, і від результату.

Вони ніколи не скаржаться на завантаженість, втому, нестерпність життя, оскільки їх робота супроводжується станом психологічного комфорту. Такі трудоголики не є проблемними. Вони щасливі від того, що займаються улюбленою справою. Їх роботоголізм забезпечує високу ефективність роботи та значні професійні успіхи. Це, як правило, люди творчих професій, вчені, програмісти. Однак нормальними трудоголіками можуть бути і представниками інших,

нетворчих професій (бухгалтери, токарі та ін.), які володіють працьовитістю, відповідальністю. Звичайно, вони відрізняються від нетрудоголіков якимись особистісними якостями і, в цьому сенсі, є адиктами, але це не означає, що вони повинні бути пацієнтами психотерапевтів та психіатрів [2, с. 107].

І.М. Козлова відзначає, що для молодшої людини, років 20-35, трудоголізм – це непогано, оскільки захопленість роботою та прагнення присвячувати їй багато часу і сил вказують на цілеспрямованість та здорові амбіції. Трудоголік цілком може стати самим бажаним та результативним співробітником, найуспішнішою і щасливою людиною [3, с. 95].

Висновки. Таким чином, необхідно зробити висновок, що трудоголізм можна розглядати і як позитивний, і як негативний феномен. На нашу думку, якщо ставлення людини до праці задається її інтересами та прагненням до самореалізації, то трудоголізм тут виступатиме як невід'ємна і необхідна частина цього прагнення. Самореалізація часто потребує саме самовідданої праці, яка і буде проявлятися у трудоголізмі. А якщо ж надмірно фанатичне ставлення людини до праці обумовлюється прагненням її до відходу від проблем особистого життя або компенсацією якої-небудь нереалізованості, то трудоголізм тут може виступати як деструктивна залежність людини від праці. У такому випадку трудоголізм виступатиме як прагнення людини до відходу від дійсності, яке достатньо зручно виявляти в цій соціально-респектабельній формі адикції.

Список використаних джерел:

1. Єгоров О. Ю. Нехимические (поведенческие) аддикции (обзор) // Аддиктология. 2005. № 1. С. 65-77.
2. Ильин Е.П. Работа и личность Трудоголизм, перфекционизм, лень. - Спб: Пирер, 2011. – 224 с.
3. Козлова И.Н. Трудоголизм как форма зависимого поведения: проблематика исследований // Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Серия: Общественные науки. 2006. № 26. С. 95-96.
4. Кукк В. Трудоголизм: труд-наркотик и тирания долга // www.medlinks.ru
5. Griffiths M.D. Workaholism is still a useful construct// Addiction Research and Theory. -2005. - V. 13. - N 2.- P. 97–100.

ТРУДОГОЛИЗМ, ТУНЕЯДСТВО И ДРУГИЕ ФОРМЫ ОТКЛОНЕНИЯ ОТ ТРУДОВОГО ПОВЕДЕНИЯ

Проблемы, возникающие в процессе трудовой деятельности, связанные с отклонением норм трудового поведения являются весьма актуальными в наше время, так как характер трудового поведения работника и его отношение к труду определяет множество взаимосвязанных факторов, изменяя которые можно влиять на трудовое поведение индивида, а, следовательно, и на качество его работы. Поэтому целью данной статьи является рассмотрение и анализ вопросов касающихся трудового поведения и его нарушения, а так же причины отклонения от трудового поведения.

Поведение человека – совокупность осознанных, социально значимых действий, обусловленных пониманием собственных функций.

Социальное поведение можно понимать как процесс целенаправленной активности в соответствии со значимыми интересами и потребностями человека. Оно, с одной стороны, является сложнейшей системой адаптации личности к разнообразным условиям жизни, способом функционирования в системе конкретного социума. С другой - это активная форма преобразования и изменения социальной среды в соответствии с объективными возможностями, которые человек самостоятельно проектирует и открывает для себя, соотносясь со своими собственными представлениями, ценностями, и идеалами. Разновидностью социального поведения является трудовая деятельность и трудовое поведение. Необходимо разграничить эти понятия.

Трудовая деятельность - это жестко фиксированный во времени и пространстве целесообразный ряд операций и функций, совершаемых людьми, объединенными в производственной организации. Трудовая деятельность обеспечивает решение следующих задач:

- создание материальных благ как средств жизнеобеспечения;
- оказание услуг различного целевого назначения;
- разработка научных идей, ценностей и их прикладных аналогов;
- накопление, консервация, передача информации и ее носителей и т.д.

Трудовая деятельность - независимо от способа, средств и результатов характеризуется рядом общих свойств:

1. Функционально-технологическим набором трудовых операций, предписанной рабочим местам функциональной программой.

2. Набором соответствующих качеств субъектов труда, зафиксированных в профессиональных, квалификационных и должностных характеристиках.

3. Материально-техническими условиями и пространственно-временными рамками реализации.

4. Определенным способом организационно-технологической и экономической связи субъектов труда со средствами и условиями их реализации.

5. Нормативно-алгоритмизированным способом организации, при посредстве которого формируется поведенческая матрица индивидов, включенных в производственный процесс (организационно-управленческой структурой).

Трудовое поведение в отличие от трудовой деятельности - это индивидуальные и групповые действия, показывающие направленность и интенсивность реализации человеческого фактора в производственной организации. Это сознательно регулируемый комплекс действий и поступков работника, связанных с совпадением профессиональных возможностей и интересов с деятельностью производственной организации, производственного процесса. Это процесс самонастройки, саморегуляции, обеспечивающий определенный уровень личностной идентификации.

Итак, трудовое поведение:

1. Отражает функциональный алгоритм производственного процесса, представляет собой поведенческий аналог трудовой деятельности;

2. Является формой приспособления работника к требованиям и условиям технологического процесса и социального окружения;

3. Выступает динамическим проявлением социальных стандартов, стереотипов и профессиональных установок, которые включены индивидом

4. в процессе социализации и конкретного жизненного опыта;

5. Отражает характерологические черты личности работника;

6. Представляет собой определенный способ и средство воздействия человека на окружающую его производственную и социальную среду[1].

Деструктивные же формы трудового поведения – это выход работника за пределы статусно-ролевых предписаний, норм и дисциплинарных рамок трудового процесса. Можно выделить следующие формы отклонения от норм поведения:

- противоправное;
- административно-управленческое (превышение прав и полномочий, ведущее к прямому невыполнению обязанностей);
- нефункциональное (профессиональная некомпетентность);
- индивидуально-целое (носящее крайне эгоистический характер, направленное на реализацию сугубо личных интересов);
- групповой эгоизм;
- имитационное (псевдоактивность);
- виды группового и индивидуального поведения (связаны с сохранением консервативных привычек и традиций, которые в той или иной мере сдерживают инициативу, творчество, новаторство);
- дивантное (связано с реализацией асоциальных привычек и склонностей)[2, ст. 154].

Особую форму отклонения от трудового поведения представляет трудоголизм.

Трудоголизм – просторечное наименование чрезмерного трудолюбия. Выражает (по аналогии с «алкоголизмом») аддитивный аспект этого качества, то есть психологическую «трудозависимость». Людей, проявляющих трудоголизм, называют трудоголиками.

Трудоголизм проявляется в восприятии работы как единственного (или максимально значимого) средства самореализации, достижения признания, получения субъективного удовлетворения от жизни. Для трудоголика работа стоит на первом месте в жизни, оставляя позади все остальные аспекты: личную жизнь, семью, развлечения, общественную деятельность. Если раньше на трудоголизм смотрели хотя и иронически, но, в целом, одобрительно (отношение характеризовалось выражениями типа: «вот с кого должны брать пример все остальные», «он упорно работает, он многого добьётся»), то в последние десятилетия психологи отмечают, что трудоголизм не безобиден.

Сам по себе трудоголизм может быть признаком психологического неблагополучия (человек «прячется в работу» из-за неумения общаться с окружающими, для ухода от своих проблем).

Трудоголики своим неумеренным стремлением как можно больше работать вредят себе и окружающим. Перерабатывание может приносить вред в чисто медицинском смысле: его следствием является хроническое переутомление, стресс, а значит и психические и соматические заболевания.

Кроме того, социальные проблемы, возникающие из-за того, что трудоголик не уделяет достаточного внимания «внерабочим» делам и общению с близкими, могут ударить не только лично по нему, но и по другим людям.

Работа у трудоголика постепенно превращается в щит от страха, тревог, неуверенности в себе и в завтрашнем дне, от неурядиц в личной жизни. Человек использует работу, как средство убежать от своих проблем и трудностей.

Получив однажды удовольствие, состояние эйфории от удачи после отлично выполненной работы, когда ощущение собственной значимости, возрастает до небес, человек начинает чувствовать дискомфорт, не получая эту эйфорию вновь и вновь. Он начинает подсознательно искать это состояние, которое, быть может, так и останется недостижимым, ни дома, среди близких, ни где-нибудь ещё.

Признаки трудоголизма:

- После напряженной работы трудно переключиться на другую деятельность.
- Беспокойство о работе мешает во время отдыха.
- Трудоголик считает, что удовлетворение можно чувствовать только во время работы.
- Трудоголик ощущает себя энергичным, уверенным и самодостаточным, только работая или думая о работе.
- Если он не работает, то чувствует неудовлетворенность и раздражение.
- О человеке говорят, что в быту он мрачен, неуступчив, раним, но «преображается» на работе.
- Заканчивая какое-то дело, испытывает неудовлетворенность от того, что скоро «все закончится».
- Заканчивая какое-то дело, сразу начинает размышлять о следующем деле, следующем рабочем дне.
- Трудоголик не понимает смысла отдыха и радости от него.
- Панически избегает состояния «ничегонеделания».
- Отсутствие работы для трудоголика – лишь безделье и лень.

- После работы, чтобы понять, чего хотят близкие, трудоголику нужно сделать над собой усилие.
- Даже дома мысли постоянно сосредоточены на работе.
- Журнальные фотографии, фильмы и программы эротического и развлекательного характера вызывают раздражение.
- Рассказы приятелей о любовных подвигах кажутся трудоголику скучными
- Для него характерны слова: «все», «всегда», «я должен».
- Обычно трудоголик ставит перед собой цели, которых не может достичь, и предъявляет к себе повышенные требования.
- Рассказывая о своей работе, ему удобнее говорить «мы», а не «я».

- Неудача на работе воспринимается как катастрофа.[3, с.22]

Тунеядство как деструктивная форма трудового поведения – это и социально-психологическая форма поведения и образ жизни человека, выраженная в устойчивом, и упорном нежелании работать, отвращении к трудовой дисциплине и склонности к нетрудовому получению средств к существованию (социальный паразитизм).

Психологи делят тунеядцев на 4 группы:

"Джентльмены удачи" Они одержимы стремлением легко и быстро разбогатеть. Они могут начать свое дело или ввязаться в сомнительный проект, но, не имея деловой хватки, чаще всего оказываются по уши в долгах, которые вынуждены выплачивать члены семьи. К этой же категории относятся люди, мечтающие прославиться. Такой человек может рассказывать знакомым, что якобы пишет гениальную книгу, хотя на самом деле он не написал еще ни одной строчки.

Для "философов" отсутствие работы – один из принципов их мировоззрения. Они предпочитают путешествовать, заниматься духовным саморазвитием или предаваться различным удовольствиям, но только не трудиться. Некоторые из них даже считают, что деньги – это зло. Время от времени они подрабатывают, но в основном сидят на шее близких. Поэтому "философам" легко говорить, что деньги им вовсе не нужны.

"Инфантилы" – это так и не выросшие дети. Достигнув зрелого возраста, они остаются неприспособленными к самостоятельной жизни и продолжают жить под крылышком родителей. Иногда "инфантил" вступает в брак, и тогда роль "родителя" начинает исполнять зарабатывающий деньги супруг. Если партнера это категорически не устраивает, то инфантил может вернуться к родителям или отыскать другого человека, на котором можно паразитировать.

"Хикикомори", или "хикки" – этот термин не так давно возник в Японии. Так называют молодых людей, которые по окончании учебы отказываются искать работу или покидать родительский дом и все дни напролет просиживают в своей комнате за компьютером. Виртуальный мир становится для них смыслом жизни, все прочее их не интересует. В 2002 году в Японии насчитывалось, по разным оценкам, от 650 до 850 тысяч хикикомори.[3, с. 46]

Выводы. Рассмотрев такие понятия как трудовое поведение и формы отклонения от него на примере трудоголизма и тунеядства, можна сделать вывод, что людям нужно уметь находить баланс между этими видами поведеньями и не уходить из крайности в крайность.

Список использованных источников:

1. Учебно-методические материалы. «ЭКОНОМИКА И СОЦИОЛОГИЯ ТРУДА » Экономика и социология труда: учебный курс. Трудовое поведение. [Электронный ресурс]. Режим доступа <http://www.std72.ru/dir/>
2. Адамчук В.В., Ромашов О.В., Сорокина М.Е. Экономика и социология труда: Учебник для вузов. — М.: ЮНИТИ, 1999. - 401 с.
3. Соколова Г. Н. Экономическая социология: Учеб. для вузов. Мн.: Высш. шк., 1998.

Григоренко Ю., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергеева О.С, к.е.н., ст.викладач

МЕТОДИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА-ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Постановка проблеми. В умовах жорсткої конкуренції на ринку банківських послуг банки постійно вдосконалюють та розробляють нові продукти, у тому числі і кредитні програми. Банки змінюють умови кредитування і переглядають переліки вимог за ними, однак лише один пункт залишається при цьому незмінним - це вимога до платоспроможності позичальника – фізичної особи. Слід відмітити, що кредитні операції є достатньо ризикованими. Такий ризик традиційно визначається, як ризик неповернення кредиту боржником відповідно до строків та умов кредитного договору. Одним з інструментів по мінімізації кредитних ризиків є оцінка кредитоспроможності позичальника-фізичної особи. Однак висока частка проблемних кредитів у портфелях українських банків останнім

часом свідчить про недосконалість процедури визначення кредитоспроможності позичальника. Отже, важливість оцінки платоспроможності клієнтів банку в мінімізації кредитного ризику і визначає актуальність проблеми вдосконалення сучасних методик такої оцінки.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблему недосконалості методики оцінки кредитоспроможності вивчають вітчизняні та зарубіжні учені - Вовк В.Я., Хмеленко О.В., Тагірбеков К.Р., Тавас А.М., Мазурина Т.Ю., Пятковский О.І., Чайковський Я.І., Галасюк В.В., Алексеев В.І, Васюренко А.В. та інші.

Сьогодні в науковій літературі пропонується декілька підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника - фізичної особи, серед яких зазвичай виокремлюють бальні та експертні методи оцінки. Саме це і визначає основну проблему – відсутність єдиної систематизованої і офіційно прийнятої методики оцінки кредитоспроможності.

Мета статті. Метою статті є аналіз вже існуючих методик оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи і пошук оптимальної методики оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи банками України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Як визначає Вовк В.Я, кредитоспроможність - це здатність позичальника повністю і в установленій строк розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями.[1]

Слід зауважити, що достовірність кредитоспроможності істотно впливає як на результати конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку в цілому. Основною метою оцінки кредитоспроможності для банківської установи є уникнення кредитних ризиків від неповернення кредиту. Також, точність оцінки важлива і для позичальника, так як від її результатів залежить рішення про надання позики. При оцінці платоспроможності позичальника - фізичної особи використовують кількісні та якісні показники, які підтверджуються відповідними документами і розрахунками.[1] На нашу думку, це свідчить, що при проведенні аналізу кредитоспроможності приділяється особлива увага не тільки фінансовими показниками потенційного позичальника-фізичної особи, але і оцінці його особистих якостей. Оцінка кредитоспроможності позичальника-фізичної особи за рівнем доходів здійснюється на основі даних про дохід фізичної особи і ступеня ризику втрати цього доходу. Дохід визначається виходячи з довідок про заробітну плату або податкової декларації, після чого коригується з урахуванням обов'язкових платежів і коефіцієнтів ризику банку.

Як вже зазначалося, у банківській практиці найчастіше зустрічається два методи оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи: експертні та бальні системи оцінки. При експертних оцінках кредитоспроможності клієнта банки покладаються на загальноекономічний підхід, банки аналізують інформацію з точки зору банківських вимог. Цей аналіз передбачає зважену оцінку як особистих якостей, так і фінансового стану позичальника-фізичної особи.

Бальні системи оцінки створюються банками на основі факторного аналізу. Ця система використовує накопичену базу даних «хороших», «надійних» і «ненадійних» кредитів, що дозволяє встановити критеріальний рівень оцінки позичальника-фізичної особи. Експерти стверджують, що використання бальних систем оцінки кредитоспроможності клієнтів є більш об'єктивний і економічно обґрунтований метод прийняття рішень, ніж експертних оцінок. [2]

Зазначене перед усім пов'язане з тим, що залучення банками для оцінки кредитоспроможності кваліфікованих експертів має кілька недоліків. По-перше, їх думка так чи інакше є суб'єктивною. По-друге, співробітники не можуть оперативнo обробляти великі обсяги інформації. І, по-третє, оплата висококваліфікованих фахівців пов'язана зі значними витратами. У зв'язку з цим банки все частіше виявляють підвищену зацікавленість до таких систем оцінки ризику, які дозволили б мінімізувати участь експертів. [3] А це свідчить, що незаперечною перевагою бальної системи є те, що вона дозволяє швидко і з мінімальними витратами обробити великий обсяг кредитних заявок.

Саме тому в практиці при оцінці кредитоспроможності позичальника-фізичної особи банками частіше використовується саме різновид бальної системи оцінки - скоринг. Ця система передбачає, що в результаті аналізу різних характеристик клієнтів, таких як: дохід, вік, професія, сімейний стан і інших, розраховується інтегрований показник, який дає уявлення про ступінь кредитоспроможності позичальника-фізичної особи.

В науковій літературі виокремлюють безліч моделей скорингу. Кожна з них використовує свій набір чинників, що характеризують позичальника-фізичну особу, і отримує в результаті свою власну граничну оцінку ризику, яка і дозволяє розділяти позичальників на категорії. І вже в залежності від бальної оцінки приймається банком рішення про укладення кредитного договору з клієнтом банку.

Результати проведеного дослідження засвідчили, що скорингова система оцінки - це математична модель, за допомогою якої банк, спираючись на дані про кредитну історію «минулих»

клієнтів, визначає ймовірність неповернення позики по потенційному позичальникові – фізичній особі. Однак, виникає наступна проблема: банки не враховують причину виникнення поганої кредитної історії у позичальника - фізичній особи, спираються на погану кредитну історію «минулих» позичальників і приймають рішення не на користь потенційного клієнта. [4]

Останнім часом українські банки розробляють власні внутрішні положення та методики, які дозволяють оцінити і проаналізувати кредитоспроможність позичальника-фізичної особи, в основу яких покладені методичні рекомендації Національного банку України щодо оцінки банками кредитоспроможності і фінансової стабільності позичальника. Як свідчать результати дослідження, один з найбільш поширених методів перевірки потенційного клієнта - перевірка даних про його платоспроможності по вже раніше отриманими кредитами за допомогою Українського бюро кредитних історій, створене ПАТ «Приват Банк» спільно з компанією БікОптіма Лімітед.

Для перевірки кредитної історії аналітики використовують внутрішні і зовнішні «чорні списки», «білі списки», існуючі бази кредитних історій. Однак, це не найнадійніше джерело, що обумовлено в першу чергу небажанням банків розкривати конкурентам інформацію по своїх позичальникам.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки, що складність і неоднозначність підходів до оцінки кредитоспроможності фізичних осіб обумовлює доцільність застосування відразу декількох методів: як математичних, так і експертних. Також, важливим є: наскільки обрані методи адаптовані до поточної ситуації в країні, наскільки детально вони відображають кредитоспроможність потенційного позичальника-фізичної особи. Крім того, комплекс методів дозволяє не тільки оцінити поточну кредитоспроможність і фінансовий стан клієнта, але і прогнозувати їх зміну в майбутньому і враховувати можливість виникнення кредитного ризику. [5] Так само слід зазначити важливість такого аспекту, як високий рівень професіоналізму банківських працівників, які виробляють оцінку потенційного позичальника-фізичної особи і їх можливість точно інтерпретувати отримані результати при прийнятті рішення про укладення кредитного договору.

Отже, тільки сукупність всіх чинників дозволить зробити максимально ефективну і точну оцінку кредитоспроможності позичальника – фізичної особи, а значить і максимально зменшити ризики банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: Учб.посіб. - К.: Знання, 2008. - 463 с.
2. Тагірбеков К.Р. .. Основи банківської діяльності (Банківська справа) Під ред. Тагірбекова К.Р. - М.: Видавничий дім «ИНФРА-М», Видавництво «Всесвіт», 2003. - 720 с. - (Вища освіта) .. 2003
3. Жарковський Є.П. Банківська справа: підручник. - К.: Знання, 2010.- 480 с
4. Пятковский О.І., Д.В. Лепчугов, В.В. Бондаренко. Скорингова система оцінки кредитоспроможності фізичних осіб на основі гібридних експертних систем, ползуновського альманах №2, 2010, с 127-129.
5. Тавас А.М., Мазурина Т.Ю., Бичков В.В. Банківське кредитування: Підручник / За ред. А.М.Тавасієва, - М.: ИНФРА - М, 2010 року. - 656с.

Дамаскін М., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

СУЧАСНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВ

Постановка проблеми. Проблема управління ризиками в банківському секторі стала особливо актуальною, оскільки багато банків накопичили проблемні кредити, які в кінцевому результаті привели до їх банкрутства. Побудова оптимальної системи обмеження ризиків має бути на першому місці для топ-менеджменту банківських установ. Глобалізація фінансових ринків, все більше число фінансових операцій банків ставлять нові умови і труднощі для управління ризиками.

У міжнародній практиці так само можна знайти безліч прикладів та наслідків того, що ризик-менеджмент банку не відповідає вимогам. Як наслідок, саме банківський бізнес упродовж останніх років зазнає істотних фінансових втрат через вияв та поглиблення банківських ризиків. Інформаційні атаки на окремі банки, операційно-технологічні збої у проведенні розрахункових операцій, негативні публічні виступи окремих політиків про діяльність фінансових установ, спекулятивні тенденції від операцій з валютою призводять до втрати довіри до банківської системи (ризиків репутації), спричиняють відтік значних фінансових ресурсів вкладників з банківських рахунків

(ризик ліквідності), зумовлюють необхідність пошуку альтернативних напрямів роботи з проблемними активами банків (кредитні ризики), розкручують маховик юридичних спорів та судового врегулювання конфліктних ситуацій між банками та їхніми клієнтами (юридичний ризик) [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління банківськими ризиками присвячені теоретичні та практичні роботи як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів, таких як С. Аржевітін, Л. Батракова, В. Бобиль, В. Вітлінський, Г. Великоіваненко, Х. Ван Грюнінг, В. Міщенко, С. Козьменко, В. Кочетков, Т. Осипенко, Г. Панова, Л. Примостка, М. Пуховкіна, П. Роуз, С. Савчук, Дж. мл. Сінкі, Т. Севрук, А. Сандерс та інші. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених вивченню банківських ризиків та методів управління ними, в економічній літературі майже не дослідженими є питання, пов'язані із специфікою організації фінансового ризик-менеджменту банків залежно від циклічності розвитку економічних процесів.[2]

Формулювання мети статті. Метою статті є обґрунтування основні напрями удосконалення фінансового ризик-менеджменту банків з метою підвищення ефективності функціонування банківського капіталу в економіці країни. Обґрунтування напрямків покращання фінансового ризик-менеджменту є особливо необхідним для зваженої активізації кредитно-інвестиційної діяльності банків та уникнення помилок у стратегії управління банківськими ризиками, а також адаптації вітчизняних банків до міжнародних стандартів управління капіталом (Базель II та Базель III).

Виклад основного матеріалу. Циклічні коливання у глобальному масштабі та в окремих країнах впливають на процеси формування, розподілу, перерозподілу і використання банківського капіталу в економіці, що своєю чергою провокують ймовірність виникнення, специфіку прояву та масштабність наслідків банківських ризиків.

За дослідженнями професора С.Юрія : «У процесі еволюції суспільства з'ясували, що формування нового етапу його розвитку зумовлено певним накопиченням капіталу на політичними диверсифікаціями. Саме діалектика приросту капіталу, втручання у різні сфери й етапи відтворювального процесу створюють передумови для економічних криз. Саме кризовий розвиток економіки спонукає до пошуку нових нетрадиційних шляхів накопичення капіталу для його подальшого інвестування» [4, с. 14].

Таким чином, діяльність банків та виникнення банківських ризиків нерозривно пов'язані із розвитком реального сектора

економіки та діловими циклами його функціонування. Тому еволюція та механізми застосування регуляторних вимог до банківських ризиків на рівні центрального банку окремої країни чи міжнародних регуляторів, а також підходи до організації корпоративного фінансового ризик-менеджменту на рівні банків значною мірою залежить від фази економічного циклу та суттєвості вияву тих чи інших банківських ризиків. Слід зазначити, що в міжнародній практиці рекомендації Базельського комітету стосувалися першочергово кредитних ризиків (Угода Базель I), із розвитком інвестиційних операцій банків – у капіталі банків враховувалися й ринкові ризики, передбачалася їхня оцінка та регулювання (поправки до Угоди Базель I), значне розширення банківських продуктів та послуг на новій технологічній основі, розвиток операцій з фінансовими деривативами, ускладнення банківської конкуренції спровокували удосконалення підходів до розрахунку достатності капіталу з урахуванням нових методів оцінювання кредитних й ринкових ризиків, а також й операційно-технологічних (угода Базель II), глобальна фінансова криза останнього періоду «через непомірне «розбухання» фіктивного капіталу порівняно з розвитком реального сектору економіки» [4, с. 15] спричинила необхідність застосування механізмів динамічного резервування для кредитних ризиків та запровадження коефіцієнтів фінансового левериджу для врахування ризиків ліквідності банків (угода Базель III) [5].

У зв'язку з цими змінами істотного реформування зазнає й фінансовий ризик-менеджмент банків, як комплексний систематичний процес управління банком з урахуванням впливу банківських ризиків на основі обраного підходу до їхнього виявлення (ідентифікації), оцінювання величини, здійснення моніторингу, вибору та використання методів регулювання, обміну інформацією про рівень ризиків та контролю результатів їх регулювання. З урахуванням специфіки своєї діяльності кожен банк формує стратегію фінансового ризик-менеджменту, виходячи із короткострокових цілей прибутковості діяльності та забезпечення зростання ринкової вартості бізнесу в довгостроковій перспективі. Без створення та постійного розвитку процесів управління банківськими ризиками з урахуванням циклічності та причин її існування від зміни соціально-економічної дійсності виконання цих завдань є неможливим.

Висновки. Отже, як бачимо ризик-менеджмент банків зазнає істотних змін упродовж останніх років і засвідчує власну функціональну неспроможність під впливом економічної нестабільності. Окрім цього, входження іноземних банків у структуру банківської системи країни трансформує модель організації

фінансового ризик-менеджменту. З одного боку, вітчизняні банки отримують можливості перейняти сучасні технології оцінювання ризиків та ефективні системи внутрішньобанківського моніторингу їхнього впливу на фінансові результати діяльності (іноземні банки здебільшого впровадили положення Базеля II щодо ризиків), а з іншого – виникають більш значимі ризики системного характеру, що мають масштабний вияв у період розгортання кризових явищ. Таким чином, надмірна лібералізація процедур регламентації банківських ризиків та деякий формалізм цього процесу, особливо щодо кредитних ризиків при валютному кредитуванні, посилили їх негативний вплив на прибуток, резерви та капітал банків. Як справедливо стверджує В. Козюк [3, с. 97]: «відкритість посилює флуктуації ділової активності через:...циклічну динаміку зовнішнього фінансування на рівні окремої країни, внаслідок чого за фазою припливу капіталу ззовні слідуватиме економічне пожаття, а за фазою відпливу чи уповільнення зростання обсягів припливу зовнішніх позикових ресурсів – рецесія, але в обох випадках саме недостатній розвиток внутрішнього фінансового ринку індукує ситуацію, коли останній неспроможний компенсувати пристосування внутрішньої кон'юнктури до флуктуацій зовнішніх фінансових запозичень». Як наслідок, в період посткризового розвитку в напрямку фінансового ризик-менеджменту банкам слід доопрацювати процедури управління проблемними активами, запровадити прогнозування ринкових ризиків, вивчити можливості застосування механізмів динамічного резервування під можливі втрати за кредитними операціями, підвищити показники ліквідності та адекватності капіталу. Отже, в період посткризового розвитку фінансовий ризик-менеджмент банків має бути спрямований на вирішення методологічних, організаційних, інформаційних та регуляторних питань щодо своєчасної ідентифікації, оцінювання, моніторингу, регулювання та контролю банківських ризиків з урахуванням циклічності розвитку економічних процесів та системних виявів глобальної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Слобода Л. Я. Класифікація ризиків поглиблення фінансової кризи та характеристика їхнього прояву в Україні [Текст] / Л. Я. Слобода, Ю. В. Банах // Регіональна економіка. – 2009. - № 1. – С. 156-164.
2. ФІНАНСОВИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ БАНКІВ УКРАЇНИ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД/Слобода Лариса,Шморгай Миколай - Економічний аналіз. 2011 рік. Випуск 8. Частина 1.

3. Козюк, В. В. Трансформація центральних банків в умовах глобалізації: макроекономічні та інституціональні проблеми [Текст] : монографія / В. В. Козюк. – Тернопіль : Видавництво Астон, 2005. – 320 с.
4. Юрій, С. Світові економічні кризи та їх сучасні модифікації [Текст] / С. Юрій // Вища школа. – 2008. – № 2. – С. 13-25.
5. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. – December 2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bis.org/press/p100912.htm> - 11.01.2011

Дем'яновська Д., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Онищенко Ю.І.

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Успішний економічний розвиток держави неможливий без добре розвиненої банківської системи, на стан якої впливає як внутрішня економічна і політична ситуація, так і зміни світової банківської системи. Ці зміни є наслідком макроекономічних процесів у світовій економіці і вони зачіпають всі банки, незалежно від рівня їх розвитку.

Однією з основних особливостей сучасної вітчизняної банківської системи є стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій. При цьому результатом стрімкого проникнення інформаційних технологій в банківську сферу є модернізація використовуваних і створення нових банківських продуктів і послуг, серед яких чільне місце посідає запровадження дистанційного банківського обслуговування. Саме банки мають достатні фінансові можливості для впровадження найсучаснішої техніки. Тому дистанційне банківське обслуговування є тим перспективним та актуальним напрямком дистрибуції (надання) банківських продуктів, що потребує додаткового вивчення і подальшого впровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування ринку дистанційних банківських послуг, стали темами дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних економістів. Дані проблеми відображаються у вітчизняній науковій літературі, в дослідженнях О.М. Захарченко [1], Б.І. Пшик [2], А.Я. Стахарчук [3], О.В. Чуб [4], М.С. Юденков [5], Г.В. Юрчук [6] та багато інших.

Формулювання мети статті. Метою статті є особливостей розвитку дистанційного банківського обслуговування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Із значним розвитком банківської системи відбувається впровадження передових і новітніх технологій в усі без винятку сфери життя суспільства, від ринку праці до бізнесу. Стиль життя сучасної людини неможливо уявити без технологій, які дозволять 24 години на добу, 7 днів на тиждень з будь-якої точки світу мати можливість віддаленого доступу до інформації та послуг у режимі реального часу.

Однією з таких технологій є дистанційне банківське обслуговування (ДБО). Дистанційне банківське обслуговування є одним із пріоритетних напрямів розвитку як світової, так і вітчизняної банківської системи.

За визначенням А.В. Нікітіна, дистанційне банківське обслуговування – це проведення операцій по рахунках клієнта на підставі його дистанційних розпоряджень, а дистанційне розпорядження – це розпорядження банку виконати певну операцію, передане клієнтом погодженим каналом доступу із певною процедурою передачі розпоряджень. [7].

Отже, сутність дистанційного банківського обслуговування полягає у наданні банківських послуг клієнтам без їхнього безпосереднього візиту до банківського відділення шляхом самообслуговування.

За допомогою технологій ДБО банк може проводити платежі або здійснювати інші операції з коштами клієнтів на основі дистанційних розпоряджень, які вони передають до банківської установи, використовуючи різні канали та засоби доступу (телефонні, Internet тощо). (рис.1.1)

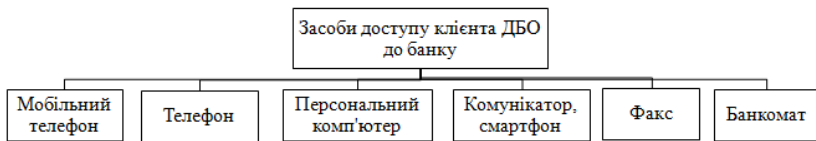

Рис. 1. Засоби дистанційного доступу клієнта до банку [3]

У даний час для підвищення ефективності обслуговування своїх клієнтів сучасні банки активно впроваджують такі системи дистанційного банківського обслуговування:

- комп'ютерний банкінг (РС-банкінг) – забезпечує управління банківськими рахунками за допомогою комп'ютерів через спеціалізоване програмне забезпечення. РС-banking має два напрямки:

«Клієнт-Банк», якщо клієнтом є юридична особа та домашній банкінг, якщо клієнт – фізична особа [9];

- телефонний банкінг (телебанкінг) – це інформаційна банківська система, що дозволяє управляти рахунком по телефону і бути поінформованим про його стані.[10];

- мобільний банкінг (м-банкінг) – система, яка дозволяє управляти банківським рахунком за допомогою портативного пристрою (наприклад, мобільного телефону) з використанням технологій безпроводного доступу: SMS (Small Message Service – служба коротких повідомлень) – SMS-банкінг або WAP (Wireless Application (Access) Protocol – протокол безпроводного доступу) – WAP-банкінг[9];

- інтернет-банкінг – система надання банківських послуг за допомогою всесвітньої мережі Інтернет, використання якої не вимагає від клієнта спеціального програмного забезпечення, а лише будь-якого комп'ютера, який має вихід в Інтернет[3];

- системи самообслуговування (кіоски, банкомати, термінали) [10].

Банки можуть надавати клієнтам усі види дистанційного обслуговування як окремо, так і одночасно в будь якій комбінації. До банків України, що здійснюють комбіноване дистанційне обслуговування клієнтів можна віднести: ПАТ « Креді Агріколь Банк », ПАТ « Райффайзен банк Аваль », ПАТ « Ощадбанк », ПАТ « Кредобанк », ПАТ «Укрексімбанк», ПАТ « Укрсіббанк », ПАТ « ПроКредит Банк », ПАТ « Укргазбанк », ПАТ « Укрсоцбанк », ПАТ « Альфа-Банк ». Дані банки вважаються самими надійними банками України в 2017 році за рейтингом на базі офіційної статистики українських банків, яку предоставив НБУ у грудні 2016р.[8].

Розглянемо особливості такого обслуговування на прикладі зазначених банків. (див. табл. 1)

Отже, як бачимо, більшість українських банків здійснюють комбіноване дистанційне обслуговування на основі використання систем Інтернет-банкінг та SMS-банкінг.

Це пояснюється тим, що система Інтернет-банкінг є найбільш ефективною серед інших систем, за допомогою яких клієнт має можливість управляти своїм банківським рахунком, а поєднання даної системи з інформаційними SMS-банкінгом робить обслуговування більш зручним, надійним та оптимальним для клієнтів.

Таблиця 1

Аналіз використовуваних технологій ДБО банками України на основі інформації, представленої на Інтернет-сайтах банків

№	Назва банку	Інтернет сайт банку	Технології дистанційного банківського обслуговування				
			Мобільний банкінг	СМС-банкінг	ВАП-банкінг	Інтернет-банкінг	Телебанкінг
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Креді Агріколь Банк	credit-agricole.ua	-	+	-	+	+
2	Райффайзен банк Аваль	aval.ua	+	+	+	+	+
3	Ощадбанк	oschadnybank.com	+	+	-	+	-
4	Кредобанк	kredobank.com.ua	+	+	-	+	+
5	Укрексімбанк	eximb.com	-	+	-	+	-
6	Укрсіббанк	ukrsibbank.com	-	+	-	+	-
7	ПроКредит Банк	procreditbank.com.ua	+	+	-	+	-
8	Укргазбанк	ukrgasbank.com	+	+	+	+	-
9	Укрсоцбанк	usb.com.ua	-	+	-	+	+
10	Альфа-Банк	alfabank.com.ua	-	+	-	+	-

Складено на основі: [11-20]

Висновки. Отже, підбиваючи підсумки можна сказати, що дистанційне банківське обслуговування – це досить привабливий напрям, який, на думку експертів, давно вже перейшов з розряду додаткових і супутніх послуг в основні.

Але, тим не менш, далеко не всі банки сьогодні можуть запропонувати його своїм клієнтам. Це може бути пов'язано з багатьма аспектами, основним з яких є дорожнеча проекту: розробка та впровадження систем online-обслуговування вимагає чималих капіталовкладень.

Та проаналізувавши технології ДБО, які використовуються банками України, можна зробити висновок, що дистанційне банківське обслуговування інтенсивно розвиваються і відображається це у використанні новітніх технологій та розширенні спектру банківських послуг, що у майбутньому надасть додаткові конкурентні переваги комерційним банкам та призведе до розширення їх клієнтської бази, зростання ефективності, оздоровлення та підвищення довіри до банківської систем в цілому.

Список використаних джерел:

1. Захарченко, О.М. Дистанційне банківське обслуговування на основі системи “клієнт-банк”: переваги та недоліки: теорія і практика / О.М. Захарченко // Збірник наукових праць ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». – 2010 – №2.
2. Пшик, Б.І., Особливості кредитування банками інноваційних проєктів/Б.І. Пшик//Вісник Української академії банківської справи.– 2003.
3. Стахарчук, А.Я. Інформаційні системи і технології в банках: навч. посіб. / А.Я. Стахарчук, В.П. Стахарчук. – К. : УАБС НБУ, 2010. – 515с.
4. Чуб, О. Розвиток Інтернет-банкінгу в глобальному середовищі. [Електронний ресурс] / О. Чуб // Режим доступу : nbuv.gov.ua
5. Юденков, Н. Інтернет-технології в банківському бізнесі: перспективи і ризики : учбово-практичний посібник / Н. Юденков, И. Сандалов, С.Л. Ермаков. – М. : КНОРУС, 2010. – 320 с.
6. Юрчук, Г.В. Розвиток послуг комерційних банків у мережі Інтернет / Г.В. Юрчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 5. – Суми : Мрія ЛТД, 2002. – 288 с.
7. Нікітін А.В., Бортніков Г.П., Федорченко А.В. Маркетинг у банку: Навч. посіб. / За ред. А.В. Нікітіна. – К.: КНЕУ, 2006. – 432 с.
8. Рейтинг самых надежных банков Украины в 2017 году / [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://forinsurer.com/rating-banks>
9. Вахнюк, С. В. Перспективи дистанційного обслуговування клієнтів в режимі реального часу для банків України [Текст] / С. В. Вахнюк // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. пр. Т. 8. – Суми : ВВП “Мрія-1” ЛТД. – 2003. – С. 184 – 188.
10. Горчакова М. Е. Дистанционное банковское обслуживание: учеб. По-сobie. — Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2009. — 65 с.
11. ПАТ «Креді Агріколь Банк»/ [Електронний ресурс]/ Режим доступу: credit-agricole.ua

12. ПАТ «Райффайзен банк Аваль» / [Электронный ресурс]/ Режим доступа: aval.ua
13. ПАТ «Ощадбанк»/[Электронный ресурс]/ Режим доступа: oschadnybank.com
14. ПАТ «Кредобанк»/[Электронный ресурс]/ Режим доступа: kredobank.com.ua
15. ПАТ «Укрексімбанк» / [Электронный ресурс]/ Режим доступа: eximb.com
16. ПАТ «Укрсіббанк» / [Электронный ресурс]/ Режим доступа: ukrsibbank.com
17. ПАТ «ПроКредит Банк» / [Электронный ресурс]/ Режим доступа: procreditbank.com.ua
18. ПАТ «Укргазбанк»/[Электронный ресурс]/ Режим доступа: ukrgasbank.com
19. ПАТ «Укрсоцбанк» / [Электронный ресурс]/ Режим доступа: usb.com.ua
20. ПАТ «Альфа-Банк» / [Электронный ресурс]/ Режим доступа: alfabank.com.ua

Загорий Э., 21 гр. КЭФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ БАНКОВСКОЙ ЛИКВИДНОСТИ

Постановка проблемы. На сегодняшний день, в условиях формирования рыночных отношений в Украине, при обсуждении условий функционирования банковской системы в целом или же банка как отдельной экономической единицы, довольно часто фигурирует такая экономическая категория как банковская ликвидность. Банковская ликвидность играет важную роль, как в деятельности отдельного банка, так и в формировании финансовой системы государства. Так, неликвидный банк не в состоянии выполнять свои функции и отвечать по должностным обязательствам перед своими клиентами. Это в свою очередь приводит к отсутствию доверия к банку и потере им потенциальной прибыли. С нарушением стабильности работы банков – страдает экономика страны. Таким образом, решение проблем ликвидности банковской системы нашей страны должно иметь один из наивысших приоритетов.

Анализ последних исследований и публикаций. На сегодняшний день в научной литературе имеется довольно много различных трудов, как отечественных, так и зарубежных авторов,

посвященных анализу проблем банковской ликвидности. Стоит отметить, что вопросы управления ликвидностью коммерческих банков рассматривались такими экономическими деятелями как: Г. Карчева, О. Дзюблик, Г. Загорий, А. Мороз, В. Витлинский, Л. Примостка, З. Щибиволк, Л. Олещенко. Также нельзя не упомянуть зарубежных ученых, которые также внесли свою лепту в решение проблем управления ликвидностью. Среди них: Л.Батракова, М. Диченко, В. Усоскин, Е. Ширинская, М. Ямпольский.

В трудах этих экономистов рассмотрены различные подходы к управлению ликвидностью, проведен анализ показателей ликвидности, как отдельных банков, так и финансовой системы в целом, а также доказана актуальность проблем ликвидности для украинских банков.

Формулирование целей статьи. Целью данной статьи является определить сущность банковской ликвидности на основании ранних исследований в этой области. Выявить и разобрать основные уровни, определяющие банковскую ликвидность.

Изложение основного материала. Термин «ликвидность» происходит от латинского «liquidus» (в переводе «жидкий», «текучий»). Он был взят из немецкого языка еще в 20-м веке и использовался в большинстве случаев банками для оценки и определения финансовой устойчивости клиента. То есть, уже в те времена ликвидность выступала инструментом, позволяющим характеризовать легкость движения тех или иных активов. В экономической литературе 30-х годов термин “ликвидность” тесно связывался с понятием “кредитоспособность” и применялся для оценки собственных и оборотных средств предприятия, а также эффективности использования им собственных и заемных источников [1].

Однако на территории нашей страны данный термин стал употребляться экономистами лишь в середине 80-х годов 20-го века. В настоящее время термин «ликвидность» часто используется в сочетаниях с понятиями, касающимися объектов экономики (товар, актив), субъектов и категорий национальной экономики (предприятие, банк, банковская система, рынок), самой экономики и государства, а также применяется при оценке баланса экономических субъектов [2]. Именно поэтому существует довольно много экономистов, которые определяют банковскую ликвидность как сложную многоуровневую систему, которая содержит связанные между собой элементы.

Так, Г. Загорий в своей диссертации рассматривает пятиуровневую систему элементов, которые, по его мнению, и определяют банковскую ликвидность. Среди них: ликвидность активов банка, ликвидность баланса банка, международная банковская

ликвидность, ликвидность финансового рынка и ликвидность экономики.

По нашему мнению, вышеуказанная система уровней отражает все составляющие, которые определяют банковскую ликвидность в целом. Однако в данной статье мы рассмотрим два самых распространенных направления банковской ликвидности, а именно: «ликвидность активов банка» и «ликвидность баланса банка».

Под ликвидностью активов, по мнению С. Липпмана и Дж. Мак Колла, следует понимать «оптимальное ожидаемое время для трансформации актива в деньги»[3]. Другими словами, актив можно считать ликвидным, если при довольно низких транзакционных издержках и относительной определенности его номинальной стоимости, этот актив можно обменять на товар либо же услугу.

Также стоит отметить, что ликвидности активов того или иного банка напрямую зависит от ликвидности, которой обладают активы его клиентов. Ведь именно от того на сколько быстро они смогут реализовать товар, произведенный на кредитные средства банка и вернуть взятые в нем ссуды, зависит уровень ликвидности этого банка. На стабильных развитых рынках именно качество активов в общем случае лежит в основе успешного функционирования банка, а уровень ликвидности определяет степень защиты банка от убытков и появления дефицита текущих платежей, возникающего вследствие несвоевременного возврата или потери размещённых банком средств [4].

Мы считаем, что «ликвидность активов» абсолютно обосновано отнесена к одному из фундаментальных уровней вышеуказанной системы, определяющей ликвидность, так как именно с анализа активов начинается оценка качества функционирования банка. Также стоит заметить, что именно уровень ликвидности активов определяет и показывает степень защиты банка от убытков.

Рассмотрим следующий уровень системы элементов банковской ликвидности - «ликвидность баланса». Стоит отметить, что, по мнению украинского ученого О. Дзюблюка, баланс считается ликвидным, если «его состояние позволяет за счет быстрой реализации средств по активу покрывать срочные обязательства по пассиву» [5]. Другими словами, ликвидность баланса характеризует способность банка к определенной дате обеспечить погашение всех своих обязательств, реализуя свои текущие активы.

По мнению А. Поршнева, «задача анализа ликвидности баланса в ходе анализа финансового состояния банка возникает в связи с необходимостью давать оценку кредитоспособности предприятия» [6]. Проще говоря, ликвидность баланса - это способность банка

своевременно и полностью рассчитываться по всем своим обязательствам.

По нашему мнению, «ликвидность баланса банка» играет довольно значимую роль в системе элементов, определяющих банковскую ликвидность. Соглашаясь с мнением вышеуказанных экономистов, хочется добавить, что именно с анализа ликвидности баланса банка и начинается анализ кредитоспособности заемщика. Мы считаем, что ликвидность баланса банка в той или иной степени отражает запас собственных средств банка на текущий момент, что делает этот уровень не менее значимым, чем предыдущий.

Рассмотрев основные уровни банковской ликвидности, необходимо ответить на вопрос: «Как эти знания применяют на практике?» Ответ довольно прост: все это нужно для того, чтобы научиться управлять банковской ликвидностью. Далее в статье мы рассмотрим основные отличия между уровнями, которые используют при разработке практических рекомендаций по управлению ликвидностью.

В своей диссертации, Г. Загорий выделял два основных уровня управления банковской ликвидностью: макро и микро. По его мнению, макроуровню соответствует понятие ликвидности банковской системы. Здесь данную экономическую категорию характеризуют денежные агрегаты и активы с небольшими сроками реализации.

В свою очередь, микроуровню соответствует понятие ликвидности отдельного банка. Он характеризует наличие денежных средств и высоколиквидных активов банка.

Мы убеждены, что такое разделение ликвидности на уровни способствует лучшему ее пониманию. Кроме того, это также позволяет выявить специфику факторов, влияющих на банковскую ликвидность, определить принципы и методы управления рисками на конкретном уровне, и многое другое.

Выводы. Таким образом, подводя итог всему вышеизложенному, необходимо отметить, что по нашему мнению ликвидность - довольно обширное понятие, которое состоит из многоуровневой системы. В данной статье мы рассмотрели два основных уровня: ликвидность активов и ликвидность баланса банка. Данные уровни позволяют анализировать ликвидность на разных этапах ее развития. Банковская ликвидность играет очень важную роль в деятельности банков и финансовой системе страны. Именно благодаря ей, банк способен выполнять свои основные функции и проводить операции по обслуживанию клиентов.

Таким образом, по нашему мнению, решение возникающих проблем ликвидности должно решаться руководством банка (страны) с наивысшим приоритетом.

Нам удалось выяснить, что ликвидность активов показывает степень защиты банка от убытков, а ликвидность баланса – запас собственных средств банка в настоящий момент. Также нами были рассмотрены основные уровни управления банковской ликвидностью. Для решения проблем банковской ликвидности, руководству нашей страны предстоит сделать еще много ответственных шагов, среди которых: принятие мер по усилению мониторинга за финансовым состоянием банков, активное участие в стимулировании их к улучшению качества управления рисками, совершенствование кредитных процедур, поиск частных инвесторов для проведения санации проблемных кредитных учреждений [7].

Однако, опираясь на многолетний опыт зарубежных стран и интеллектуальные способности отечественных ученых, эта задача сводится к довольно простой и вполне посильной, для нашей, только расцветающей Украины.

Список использованных источников:

1. Основные направления деятельности коммерческих банков // Финансы, денежное обращение и кредит.: Учеб./под ред. В.К. Сенчагова. А.И. Архипова. – М., 2000. – 388с.
2. Загорій Г.В./Управління ліквідністю комерційного банку//2004– с. 13
3. Терешкова Г.Е. Управление доходностью и ликвидностью коммерческого банка: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.10. – СПб, 1998, 19 с.
4. Дзюблюк О.В. / Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки: монографія//. – К.: Поліграфкнига, 2000. – 512 с.
5. Банковское дело: /Под ред. О.И. Лаврушина. - М: Финансы и статистика, 1998. – 576 с.
6. Поршнев А. Г. /Анализ ликвидности баланса предприятия – с. 2
7. Бірюкова О., Александрова Г. М. / Проблеми ліквідності комерційних банків в умовах фінансової кризи та шляхи їх вирішення

ДОВІРА І НЕДОВІРА У ДІЛОВІЙ СФЕРІ

Постановка проблеми. Великий науковий і практичний інтерес представляє вивчення природи довіри. Довіра людини до яких-небудь явищ, дій, подій залежить, з одного боку, від його суб'єктивних уявлень про сумлінності, щирості і правильності, а з іншого - від сформованих у суспільстві стереотипів, структури соціально-економічних цінностей. Наукова розробленість цієї проблеми, знаходиться на стику цілого ряду галузей знань - економіки, соціології, психології, - істотно відстає від рівня досліджень в рамках власне кожної наукової дисципліни, від вимог, які пред'являють сучасні процеси соціально-економічного розвитку. Надзвичайно важливо вивчення джерел довіри до перетворень в організаціях, його вимір, оцінка і прогнозування.

Метою статті є визначення функції довіри і недовіри і простежити їх вплив на вибір стилю поведінки і діяльності людини, а також визначити їх вплив на процес соціалізації та адаптації людини до умов у діловій сфері.

Основний матеріал дослідження. Із прадавніх часів відомо, що найважливішою частиною людських стосунків є довіра. Вітальний жест - простягнута вперед рука з розкритою долонею - здавна свідчили про те, що співрозмовник відкритий для мирного діалогу, в його руці немає зброї. Та й зараз, незважаючи на розвиненість правових норм, що забезпечують фіксовані стосунки, довіра залишається незмінним компонентом ділових взаємин. Чим важливішою є угода, тим більш необхідною є довіра.

Цікавою є доля цього поняття як об'єкта наукового дослідження. Воно здавалося простим і зрозумілим і тривалий час не привертало уваги вчених. Йому, порівняно з іншими поняттями етики, недостатньо приділяли увагу Платон, Арістотель, Кант, Гегель. Першим поштовхом до вивчення поняття "довіра" стало дослідження у другій половині ХХ ст. конфліктів та проблем, пов'язаних із веденням міжнародних переговорів. З'ясувалося, що об'єкт, який здавався простим, містить цілий спектр надскладних аспектів. Поняття довіри почало вивчатися у різних сферах, у тому числі і в бізнесі.

Сучасне економічне, політичне та культурне життя суспільства вимагає від бізнесмена постійного пошуку. Внутрішня напруга ділової людини в процесі конкурентної боротьби настільки зростає, що бізнесмен не витримує такого тиску навіть психологічно.

Тому питання взаємозв'язку віри як філософської категорії і бізнесу як особливого роду діяльності є абсолютно логічним. Віра – це почуття і усвідомлення певного ідеалу як вищої сутності, до якої у вічному прагненні перебуває людина. Тому віра – це беззастережне прийняття людиною обраного нею ідеалу [1, с. 127].

В останні десятиліття відзначається висока увага дослідників і громадськості до проблематики довіри в ділових партнерських відносинах, до уявлень суб'єктів взаємодії про успішність ділових партнерських відносин і ролі довіри в цьому процесі.

Одні автори показують роль довіри у виникненні партнерських відносин (І. В. Антоненко, Л. С. Богданова, С. А. Корнєв, В. А. Міхєєв, П. Н. Шихирев і ін.), Інші вважають, що довіра може виступати в якості індикатора успішності ділових відносин (А. Л. Журавльов, М. Е. Балакшин, І. В. Балущій, Ю. П. Попов, Дж. судів і ін.). Треті пропонують розглядати довіру як певну стратегію в реалізації підприємницької діяльності, що вимагає зусиль для безпосереднього виробництва довіри. І. В. Антоненко, кажучи про ділові відносини, зазначає, що ділові відносини являють собою складний комунікативний процес, що детермінується десятками різних факторів в багатовимірному контексті соціальної реальності. [2, с.235]. У соціально-психологічному відношенні вони розгортаються як трансакція взаємних очікувань. Фактор довіри-недовіри істотно коригує цей процес - ділова взаємодія ґрунтується на певному рівні взаємної довіри сторін.

Існують дані про те, що наявність довіри забезпечує конкурентоспроможність організації, підвищуючи швидкість і якість координованих дій в стратегічні ініціативи (таких, як поліпшення якості товарів і послуг, споживчі сервіси та розробка нових продуктів). Сучасні умови діяльності обумовлюють конкурентні виклики до організаційного зростання, глобалізації та розширення через стратегічні альянси, а також до здатності створювати стратегічні альянси серед суперників. У всіх цих областях довірчі відносини критичні для успішної співпраці між кросскультурних і різнофункціональних командами, тимчасовими групами, стратегічними альянсами і іншими видами короткочасного партнерства. Р. Левицькі, Д. Макаллістер і Р. Біс відзначають, що дослідники все більше усвідомлюють значущість довіри на тлі невизначеності, комплексності та мінливості сучасного динамічного глобального економічного оточення.

В кожній організації має довіру визначати відносини між колективом працівників і вищим управлінським персоналом для ефективної реалізації встановлених цілей. Довіра в колективі сприяє

успішній спільній роботі, дозволяє спільно вирішувати складні питання, обмінюватися думками, виробляти конструктивні рішення. Підтримка працівниками вищих керівників створює сприятливі умови для вирішення стратегічних завдань, вироблення планів, прийняття і проведення в життя інвестиційних рішень та ін. Необхідними передумовами довіри працівників до керівникам є: компетентність керівників, їх справедливість, вміння правильно оцінити результати роботи та гідно винагородити працівників, здатність до оперативного прийняття рішень, які сприяють ефективній роботі підприємства в умовах ринку, сумлінність і чесність як по відношенню до працівникам, так і по відношенню до акціонерів компанії. Довіра працівників породжує злагодженість в роботі колективу, прискорює процес прийняття та реалізації рішень, посилює конкурентоспроможність компанії.

Суттєвим елементом зміцнення довіри є такий найважливіший елемент системи управління, як зворотній зв'язок. Зворотній зв'язок дозволяє оцінити правильність інформації, що передається керівниками, її сприйняття працівниками. Довіра в колективі знижує плінність кадрів, тим самим скорочуючи адміністративно-управлінські видатки на найм робочої сили, підготовку і перепідготовку персоналу. Довіра має стати основоположним принципом взаємовідносин між різними структурними підрозділами компанії. Тим самим усувається один з основних недоліків традиційних структур управління, коли виникають суперечності між різними підрозділами, перешкоджають обміну інформацією між ними та узгодження зусиль по вирішенню загальних завдань. Довіра підрозділів один до одного дає можливість гнучко реагувати на вимоги ринку, адаптуватися до мінливого зовнішнього середовища. Воно сприяє створенню тимчасових колективів для виконання окремих проєктів, що складаються з працівників різних підрозділів. Найважливішою складовою на мікрорівні є також довіру вищих керуючих один до одного, так як це сприяє швидкому виробленню рішень, взаємозамінності, націленості на реалізацію загальних завдань компанії.

Ф.Фукуяма, який досліджував феномен довіри у бізнесі, визначав це поняття, як “очікування, яке виникає в межах спільноти і полягає в тому, що інші члени цієї спільноти будуть демонструвати правильну, чесну поведінку, витриману в дусі співпраці, побудовану на загальноприйнятих нормах цього суспільства. Подібні нормативні очікування можуть бути пов'язані як з глибокими ціннісними питаннями, так і з нормами повсякденного життя, такими як критерій професіоналізму і кодекси професійної поведінки.” [3,с.345]. Ф.

Фукуяма підкреслює, що довіра формується в результаті тривалої еволюції того чи іншого суспільства, і рівень довіри слугує фундаментальною запорукою стабільності соціальної структури. Він зазначає, що нестача довіри може бути пом'якшена, але не компенсована державним втручанням у господарське життя, і що в суспільствах з низьким рівнем довіри державна регламентація здатна підтримувати господарську ефективність, але не в змозі привести до позитивних змін у соціальному цілому. Р. М. Крамер зазначає, що в організаційному середовищі довіру як соціальний капітал в основному розглядається в трьох аспектах: зменшення витрат всередині організацій; підвищення інтенсивності неформального і невимушеного спілкування серед співробітників організації; формування певного адаптивного відносини (поваги і підпорядкування) керівникам організації [5,с.56]. Втрата довіри на ринку означає крах компанії. Навіть елементарне делегування повноважень неможливе без довіри. Таким чином, при зникненні довіри неможлива взаємодія і розподіл функцій в рамках тієї чи іншої корпорації. Відсутність довіри означає втрату компанією клієнтури. Будь-який бізнес-процес базується на розподілі ролей і зобов'язань, тобто на делегуванні повноважень, а при відсутності довіри всі ці зв'язки розриваються, компанія перестає бути ефективною. Довіру в такому контексті можна визначити як соціальний простір, у якому можливі групові дії; у полі недовіри індивід вимушений діяти один. Крім того, існує довіра до намірів, до компетенції, до цілей, до отриманої інформації і джерела інформації, до якості продукції тощо. З іншого боку, довіра – це стан свідомості. Відповідно, довіра через цю призму породжується у процесі комунікації і, таким чином, виявляється ще й мовною проблемою, проблемою розуміння.

Довіра складається із віри у компетенцію, передбачуваність і прозорість партнера. Вірити можна не лише людям, а й системам, цілям, намірам, достовірності подій та інформації, адекватності оцінок тощо [4,с.24]. Такий погляд відображає спрямованість довіри у майбутнє. Без досягнення мінімального рівня довіри в бізнесі всі ключові процеси стають заблокованими. Можна виділити критичні рівні недовіри: спочатку унеможлиблюється переміщення цінностей, при подальшому зниженні довіри – блокується делегування повноважень, потім – групові дії, далі – контрагенти повністю приховують свої наміри та інформацію про себе, тоді – зникає комунікація. І наостанок спостерігається відтік капіталу із даного простору. Проходження вищенаведених рівнів недовіри може привести до величезних втрат. Неможливість делегувати повноваження, непрозорість, відсутність комунікації – все це знижує

ефективність бізнес-процесів. Відсутність довіри пояснюється інформаційною закритістю бізнесу.

Висновки. Процедурами, що відновлюють довіру, можуть бути процедури контролю дотримання зобов'язань, оскільки у діловій практиці в рамках добровільно взятих на себе сторонами зобов'язань і реалізується ідея довіри. І у випадку, якщо одна зі сторін ці зобов'язання з тих чи інших причин не може виконати, до цієї сторони з метою відновлення довіри і зниження відповідних транзакційних витрат бізнес-процесу дуже важливо застосувати різноманітні санкції, які в підсумку приводять до відновлення довіри. Отже, довіра як очікування на адекватну поведінку з боку контрагента обумовлює дієвість бізнес-процесу відповідно до того, чи кожен його учасник керується загальноприйнятими корпоративними цінностями, чи поділяє інтереси керівників та власників, чи справджує сподівання інших зацікавлених сторін. Критична маса осіб, культурний рівень яких повністю виключає ймовірність неналежного виконання або повної відмови від взятих на себе зобов'язань, утворює середовище для побудови і розвитку бізнесу без зайвих транзакційних витрат.

Список використаних джерел:

1. Губерський Л.В. Людина і світ: підручник / Л.В. Губерський, А.О. Приятельчук, В.П. Андрущенко. – К.: Український центр духовної культури, 1999. – 512 с.
2. Дзялошинский И. Без информационной открытости доверия к бизнесу не будет // И. Дзялошинский // БОСС. – № 11. – 2002. – С. 6–10.
3. Радаев В. Легализация бизнеса: баланс принуждения и доверия. / В. Радаев // Публичные лекции. Полит.ру. – 09.03.2005.
4. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Ф. Фукуяма. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2004. – 730 с.
5. Kramer R. M. Trust and Distrust in Organizations: Emerging Perspectives, Enduring Questions // Annual Reviews Psychology. 1999. Vol. 50. P. 569-598.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОЗИЦИЙ КЕЙНСИАНЦЕВ И МОНЕТАРИСТОВ ОТНОСИТЕЛЬНО РОЛИ ДЕНЕГ В ЭКОНОМИКЕ СТРАНЫ

Постановка проблемы. Существуют различные экономические школы, которые занимаются исследованием роли денег в обеспечении макроэкономической стабильности. Важнейшими вопросами, которые ставятся при этом, являются следующие:

- как изменение денежной массы влияет на макроэкономические процессы в экономике страны;
- как должна осуществляться кредитно-денежная политика;
- регулирование денежной массы, с тем, чтобы избежать роста уровня цен (инфляции), обеспечить экономический рост и занятость населения;
- является ли избыток денежной массы причиной инфляции;
- как влияет на экономику страны недостаток денег?

Таким образом, экономические школы изучают проблемы денег в тесной связи с проблемами макроэкономического равновесия. Среди наиболее известных теорий следует выделить кейнсианство и монетаризм.

Анализ последних исследований и публикаций. Проблема денег, в контексте сравнения и анализа позиций кейнсианцев и монетаристов, исследовалась считанным количеством экономистов, преимущественно американскими, ввиду сложности теоретических аспектов. Стоит отметить, что наибольший вклад в исследование этой проблемы внесли М. Блауг и Э.Дж. Долан. М. Блауг в своей работе «Экономическая мысль в ретроспективе» особенно выделяет монетаризм и кейнсианство среди всех экономических теорий, считая, что теоретические аспекты только этих теорий, могут быть воплощены в условиях современной экономики.

Формулирование цели статьи(постановка задания). Целью статьи является выделение, анализ и сравнение позиций кейнсианцев и монетаристов относительно роли денег в экономике.

Изложение основного материала. Различие между кейнсианством и монетаризмом применительно к проблеме денег состоит в том, что деньгам придается разное значение: кейнсианцы считали деньги не определяющим фактором в обеспечении стабильности, монетаристы, напротив, делали акцент именно на деньгах.

Теория Кейнса – это теория эффективного спроса. Идея Кейнса состоит в том, чтобы через стимулирование совокупного спроса воздействовать на предложение товаров и услуг. Кейнсианская теория придает решающее значение инвестициям, чем выше их прибыльность и чем значительнее размеры инвестиций, тем больше масштабы и выше темпы производства. Эта концепция предусматривает активное вмешательство государства в экономическую жизнь. Кейнс не верил в саморегулирующийся рыночный механизм и считал, что для обеспечения нормального роста и достижения равновесия необходимо вмешательство в процесс экономического развития.

Кейнсианцы советуют: для того, чтобы вывести экономику из кризиса, нужно за счет государственного финансирования реализовывать масштабные проекты, прежде всего инфраструктурные[1]. Дж. М. Кейнс вывел понятие «мультипликатора Кейнса», согласно которому каждый вложенный доллар правительства США ведет к росту ВВП на несколько долларов. Кейнсианцы считают, что для финансирования глобальных проектов правительство может увеличить свои долги в виде госбумаг или осуществить денежную эмиссию, что может привести к неконтролируемой инфляции[1]. Кейнс считал, что главными показателями для оценки, прогнозирования и планирования экономики государства являются ВВП, индексы промышленного производства, показатели выпуска и реализации продукции[1].

Кейнсианцы считают, что если выбирать что хуже, высокая инфляция или высокая безработица, то стоит опасаться высокой безработицы. При этом они согласны, что если для снижения безработицы приходится допустить высокий показатель инфляции, то это нормальное явление. Кейнсианцы считают, что главная функция рынка государственных ценных бумаг — это финансирование дефицита госбюджета. Поэтому они благосклонно относятся к тому, что Центробанк страны сам скупает госбумаги своей страны (скрытая эмиссия). Отдельные кейнсианцы высказывают мнение, что скупка Центробанком госбумаг на первичном рынке, позволяет снизить доходность госбумаг при их размещении и тем самым уменьшает нагрузку на обслуживание госдолга.

Кейнсианцы считают, что по мере развития экономики скорость обращения денег замедляется, поэтому нужно за счет госфинансирования насыщать экономику деньгами[1]. Экономика в кейнсианской модели представляется как нестабильная система, поэтому государство поддерживает ее устойчивость, в первую очередь фискальными методами. Воздействовать на совокупный спрос

государство может, используя монетарную политику, но, по мнению кейнсианцев, эффективность такого воздействия низкая.

Взгляды Кейнса пользовались огромной популярностью до конца 50-х годов, но позже стали подвергаться все большей критике. В 1950-60-е годы действия правительств и центральных банков были направлены на чрезмерное предложение денег. Перманентная инфляция искусственно подогревала конъюнктуру, вызвала гипертрофию потребления, подорвала склонность населения к сбережениям, ослабила конкуренцию и эффективность хозяйства. В результате в 1970-е годы наступила стагфляция. На подобной вполне подготовленной почве взошли семена, которые активная группа теоретиков монетаризма безуспешно засеивала ещё со второй половины 40-х годов. Их рецептура дерегулирования с конца 70-80-х годов была использована в программах неоконсервативных течений по всему миру, прежде всего "тэтчеризма" в Англии и "рейганомики" в США.

Монетаризм — школа экономической мысли, отводящая деньгам определяющую роль в колебательном движении экономики. Главный инструмент государственного вмешательства в экономику, по мнению монетаристов - стабильная кредитно-денежная политика. Устойчивость денежного обращения — главная предпосылка частного накопления капитала, повышения эффективности, ускорения роста в долговременной перспективе.

В центре внимания монетаристов находятся денежные категории, денежно-кредитные инструменты, банковская система, денежно-кредитная политика. Они рассматривают эти процессы и категории, чтобы выявить связь между объемом денежной массы и уровнем совокупного дохода. По их мнению, банки — ведущий инструмент регулирования, при участии которого изменения на денежном рынке трансформируются в изменения на рынке товаров и услуг[1]. Монетаризм пропагандируется как кредитно-денежная политика, специально направленная на контроль роста денежной массы.

Рыночная экономика, по мнению монетаристов, сама в силу внутренних тенденций и условий стремится к саморегулированию. Цены выполняют роль главного инструмента, обеспечивающего корректировку в случае нарушения равновесия. Среди инструментов, действующих на экономику, предпочтение предлагается отдать денежным, именно они способны наилучшим образом обеспечить экономическую стабильность как главную цель регулирования.

Кейнс оценивал бюджетную политику как инструмент, достаточно точный, и предсказуемый по результатам. Фридмен так

характеризует денежно-кредитную политику. Он считал, что между движением денег и динамикой ВВП существует тесная связь.

Монетаристы считают, что ВВП и другие товарные показатели являются неэффективными. Показатель ВВП вследствие его сложности и трудоемкости можно рассчитать только через три месяца после завершения отчетного квартала. Монетаристы предлагают использовать монетарные показатели M_0 , M_1 , M_2 , M_3 и денежную базу, то есть показатели, которые проще рассчитать, и которые имеют меньше ошибок и искривлений.

Монетаристы считают, что хотя скорость обращения денег изменяется, но в развитых странах она относительно стабильна. Поэтому они выступают за то, чтобы увеличение денег в обращении было только за счет плановой эмиссии денег, причем рекомендуют, чтобы информация о запланированной эмиссии была известна до начала календарного года и была открытой и доступной.

В отличие от кейнсианской трактовки монетаристы утверждают, что денежный спрос определяется потребностями обмена, транзакционным мотивом. По Фридмену, «главная причина состоит, конечно, в том, что они служат средством обращения благ или временным вместилищем покупательной способности»[1],- что позволяет избежать затруднений обмена. Спрос на деньги снижается при повышении процента, он является регулятором, при помощи которого достигается оптимальная пропорция между деньгами как средством сбережения и ценными бумагами, приносящими доход в виде процента.

Монетаристы советуют: чтобы вывести экономику из кризиса, нужно уменьшать государственные расходы и уменьшать, или не допускать, рост госдолга; они рекомендуют стимулировать рост денежной массы, но максимально сдерживать рост денежной базы. Они считают, что денежная база растет за счет эмиссии денег, а денежная масса растет и при ограниченном росте эмиссии денег. Ведь денежная масса это деньги, которые создаются в рамках финансового рынка (депозиты, кредиты, остатки на счетах, валютные счета), поэтому монетаристы заявляют, что рост денежной массы — более полезное для экономики явление, чем механическое печатанье денег.

Следует иметь в виду, что концепция Фридмена представляет собой не только теорию монетаристской политики для стабильной экономики с невысоким темпом инфляции, она содержит и другую часть, включающую систему мер для экономики переходного периода, предусматривается отказ от регулирующей роли государства и его участия в создании денег.

Выводы. Такие денежные теории, как кейнсианство и монетаризм, получили развитие в основном в начале-середине прошлого столетия. Но нельзя сказать, что они представляют собой современную денежную теорию. Она сформировалась именно на основе данных течений, используя элементы монетаризма и кейнсианства, поэтому современная денежная теория не имеет названия. Сегодня дискуссии вокруг проблемы роли денег в экономике государства между кейнсианцами и монетаристами не исчерпаны. В сфере управления экономикой разные страны мира руководствуются не только монетаризмом или кейнсианством, но знание идей монетаризма и кейнсианства в сочетании с историческими особенностями страны – необходимое условие для формирования экономических и политических программ глав государств. В дальнейшем, данное исследование можно продолжать в контексте возможности воплощения идей кейнсианцев и монетаристов в сфере управления экономикой Украины; результаты такого исследования могут иметь особую ценность для экономистов-теоретиков.

Список использованных источников:

1. Долан Эдвин Дж. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика/ Пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ. ред. В. Лукашевича. – Л., 1991. – 448 с.
2. М. Блауг. Экономическая мысль в ретроспективе. М.: «Дело ЛТД», 1994. – 583 с.

Ісар А., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Шмуратко Я. А., к.е.н., викладач

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ ВІД'ЄМНИХ ВІДСОТКОВИХ СТАВОК

Постановка проблеми. Серед серйозних перешкод економічного зростання сучасні науковці виокремлюють дефляційні процеси в розвинених країнах, які не стимулюють нарощування обсягів виробництва внаслідок безперервного падіння цін на готову продукцію.

У пошуках нових інструментів і стимулів економічного зростання центральні банки ряду країн увійшли в невідому раніше у банківській практиці зону номінальних від'ємних відсоткових ставок [1,2].

Отже, дослідження глобальних причин застосування від'ємних депозитних ставок центральними банками окремих розвинених країн світу та оцінка можливих наслідків їх застосування набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відмітити, що значний внесок у вирішення теоретичних і практичних аспектів державного регулювання відсоткових ставок грошового ринку зробили Дж. Кейнс, Рікардо, Дж. Тобін, Т. Торнтон, І. Фішер, М. Фрідмен, Дж. Хікс. Проблематика від'ємних відсоткових ставок була розглянута у працях А. Вітсенко, В. Пелех. В. Пшеничникова [3], де досліджуються глобальні причини застосування від'ємних депозитних ставок центральними банками окремих розвинених країн світу і оцінюються можливі наслідки їх застосування.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз міжнародного досвіду використання центральними банками від'ємних відсоткових ставок. Для досягнення мети дослідження розглянуто основні проблеми, теоретичні засад та чинники використання від'ємної відсоткової ставки.

Виклад основного матеріалу. В умовах найбільш масштабної з часів Другої світової війни рецесії подолати кризові явища в глобальній економіці і нівелювати дефляційні загрози в розвинених країнах можна за допомогою від'ємних відсоткових ставок (як реальних, так і номінальних).

Від'ємна процентна ставка — процентна ставка, яку банк стягує з власника депозиту (вкладу) замість традиційної виплати йому процентної винагороди як кредиторів банку. Є елементом державної економічної політики, спрямованої на обмеження припливу до країни-чужоземних капіталів. [3]

Провісниками появи від'ємних відсоткових ставок були ставки, близькі до нульових значень. Зокрема, з метою стимулювання економічного зростання в умовах дефляції, що зберігається в Японії вже протягом понад 20 років.

Банк Японії протягом 2001-2010 років встановлював процентну ставку овернайт на рівні менше 1%: з 2001 по 2006 р.- 0%, з 1 лютого 2007 по жовтень 2008 р.- 0,5%, з 1 листопада 2008 по 18 грудня 2008 року - 0,3%, з 19 грудня 2008 по 4 жовтня 2010 року - 0,1%, з 5 жовтня 2010 р. Банк Японії знизив процентну ставку до 0-0,1%.

29 січня 2016 р. Банк Японії оголосив, що 16 лютого 2016 року вводить від'ємну процентну ставку на надлишкові резерви, а саме на нові депозити, які кредитні установи розміщують в Центральному банку. Ставка, що складала 0,1%, була знижена до -0,1%.

Зниження депозитної ставки до від'ємних значень робить не вигідним для банків розміщення коштів на рахунках Центрального банку: замість того щоб отримувати дохід, вони змушені платити регулятору. Передбачається, що в такому разі кошти замість того щоб поступати на рахунки Банку Японії, будуть інвестовані в економіку.

Ще до Банку Японії Європейський центральний банк (ЄЦБ) у червні 2014 р. вперше у своїй історії встановив від'ємну депозитну ставку, знизивши її до -0,1%, у вересні довів її і до -0,2%, в березні 2016 р. знизив ще раз - до -0,4%. Базова облікова ставка, під яку ЄЦБ кредитує банківські установи, становить 0,0%. Після того, як ЄЦБ ввів від'ємні ставки по депозитах, євро впав проти долара майже на 20%.

ЄЦБ не був першим на цьому шляху, на європейському континенті: Шведський Ріксбанк увів від'ємну депозитну ставку у липні 2009 р. в розмірі 0,35%, а в липні 2012 р. - від'ємну процентну ставку по короткостроковим депозитам ввів Центральный банк Данії на рівні -0,75%.

У грудні 2014 р. Швейцарський національний банк також впровадив негативну ставку по депозитах, щоб запобігти припливу коштів інвесторів, які намагаються знайти "тиху гавань" для своїх коштів в швейцарському франку. Ставка за безстроковими вкладками комерційних банків в Банку Швейцарії склала -0,25%.

У січні 2015 р. Центральный банк Данії [4] черговий, третій за рахунком, раз знизив ставку по депозитах, довівши її до -0,35%. Раніше Центральный банк Швейцарії знизив ставку до -0,75%. В Фінляндії ставка знаходиться на рівні -0,2%.

Введення від'ємних відсоткових ставок спрямоване в першу чергу на запобігання дефляційних процесів в економіці. Але в той же час їх застосування несе всобі як економічні ризики, так і психологічне неприйняття.

Серед можливих довгострокових наслідків їх введення можна виділити наступні:

- від'ємні депозитні ставки можуть змусити інвесторів виводити капітал за кордон в пошуках більш високих доходів;
- неминуче викличуть скорочення депозитних ресурсів комерційних банків;
- призведуть до скорочення платоспроможного попиту на товари і послуги, ціни на які зростають або знижуються темпами меншими, ніж знижуються процентні ставки;
- можуть спровокувати фінансову і соціальну нестабільність в суспільстві.

Як зазначалося, введення від'ємних ставок розглядається центральними банками як ефективний засіб для боротьби з дефляцією.

Однак сумнівно, що такі ставки є панацеєю для відновлення економічної активності - далеко не всі інвестори готові платити за те, що постачають державі, корпораціям та банкам грошові ресурси.

Уряди із задоволенням готові займати якомога дешевше, але якщо ВВП скорочується, а борг зростає, і при цьому низька або навіть негативна ставка не стимулює економічне зростання, то ніхто не знає, що робити далі.

Крім того, негативні депозитні ставки можуть змусити інвесторів виводити капітал за кордон в пошуках більш високих доходів. Якщо ж ставку по депозитах тримати негативною досить довгий час, це може привести до краху ринку депозитних ресурсів.

Висновки. Отже, від'ємні ставки по депозитах, за логікою центральних банків, покликані стимулювати комерційні банки до видачі кредитів бізнесу і споживачам. Але, як свідчить проаналізовані дані, їх використання не є достатньо ефективним. З урахуванням незначного кінцевого попиту на товари і послуги та постійного зниження споживчих цін бізнес не зацікавлений в збільшенні виробництва.

Крім того, негативні депозитні ставки можуть викликати фінансову нестабільність, привівши до падіння прибутку багатьох установ і організацій, які зберігають кошти на цільові проекти. Для того, щоб від'ємні ставки почали ефективно працювати, потрібно стимулювати процеси і з іншого боку, а саме: активізувати попит, стимулювати споживчу активність, переконати населення в цілості їхніх робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Банк Японії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bojor.jp/>
2. Європейський центральний банк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu/>
3. Пшеничников В.В. отрицательные процентные ставки как элемент глобальных трансформаций денежно – кредитной сферы // В. Пшеничников / Научно – технические ведомости СПбГПУ, Экономические науки, 3(245)'2016. – С. 160-168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docplayer.ru/29549388-V-v-pshenichnikov-otricatelnye-procentnye-stavki-kak-element-globalnyh-transformaciy-denezhno-kreditnoy-sfery.html>
4. Словарь «Борисов А.Б. Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир, 2003. — 895 с.»

5. Національний банк Данії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nationalbanken.dk/>

6. Національний банк Швейцарії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.snb.ch/>

Кахович Ю. , 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Онищенко Ю. І., к.е.н., доцент

АНАЛІЗ КІЛЬКІСНОЇ СТРУКТУРИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Починаючи з середини 2014 року в Україні спостерігається масове виведення банків з ринку з метою скорочення їх кількості та очищення банківської системи від «кишенькових» банків. Згідно з політикою НБУ, скорочення банківської системи носить реформаторський характер і спрямоване на зменшення кількості неплатоспроможних банків і банків, які займають сумнівними операціями.

Пріоритети розвитку банківської системи країни не відповідають реаліям економічної ситуації в країні. Протягом останнього року банківська система зазнала значних змін – частина комерційних банків не витримали значного відтоку коштів, кризової політичної ситуації та ін.. стали неплатоспроможними, що в цілому порушило стійкість банківської системи. Все це обумовлює необхідність дослідження стабільності банківської системи, а звідси і дослідження її кількісної структури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти формування та становлення банківської системи України було досліджено такими вітчизняними науковцями та практиками як: Ю. Онищенко [1], М. Савлук [2], В. Возняк [3], І. Грановська [4].

Як зазначає Савлук М.І.: «Банківська система має своє особливе призначення, свої специфічні функції, які не просто повторюють призначення і функції окремих банків. Виникає банківська система не внаслідок механічного поєднання окремих банків, а будується за заздалегідь виробленою концепцією, в межах якої відводиться певне місце кожному виду банків і кожному окремому банку». Під банківською системою, на його погляд, слід розуміти «законодавчо визначену, чітко структуровану сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю» [2].

Але, варто підкреслити, що мало уваги приділено, саме аналізу кількісної структури банківської системи: не одним автором не визначається оптимальна кількість банків для ефективного функціонування банківської системи.

Метою статті є аналіз кількісної структури банківської системи України.

Виклад матеріалу дослідження. Банківська система в Україні є дворівневою структурою управління фінансовими ресурсами. Після реформи банківської справи, яка почалася з 1987 року і завершилася ухваленням у березні 1991 року Закону України "Про банки і банківську діяльність", було закладено основи класичної дворівневої банківської системи, яка включає:

- верхній рівень – Національний банк, який є головним банківським інститутом держави і відповідає за управління всією грошово-кредитною системою. Його головними клієнтами є інші банківські інститути та урядові структури;

- нижній рівень – банки різних форм власності, спеціалізації й територіального рівня, клієнтами яких є підприємства, організації, населення [3].

Таким чином, банківська система України заснована на взаємовідносинах між банками у двох площинах – по вертикалі та по горизонталі. По вертикалі – це відносини підпорядкування між Національним банком, як керівним органом усієї банківської системи, та іншими банками. По горизонталі – це відносини рівноправного партнерства та конкуренції між банками другого рівня [4].

Банківська система України є одним з тих секторів економіки, де еволюція ринкових відносин відбувається швидкими темпами та спостерігається великий рівень конкуренції. Тому одним з істотних показників впливу на економіку країни є кількість банківських установ в країні.

Зазначимо, що банківська система України досить сильно поступається країнам ЄС, Японії та США за рівнем свого розвитку, а також кількісною структурою. Так, наприклад, за кількістю філій на 1 млн. осіб ми відстаємо майже у 9 разів від розвинутих країн. Багатьом країнам притаманна власна специфіка стосовно кількісної та територіальної організації, на це передусім впливають такі фактори, як історичні, політичні та національні традиції. Також великий вплив має рівень розвитку товарно-грошових відносин, засоби регулювання грошового обігу, рівень економічного розвитку.

Динаміка зміни кількості банків України протягом останнього десятиріччя представлена на рис. 1.

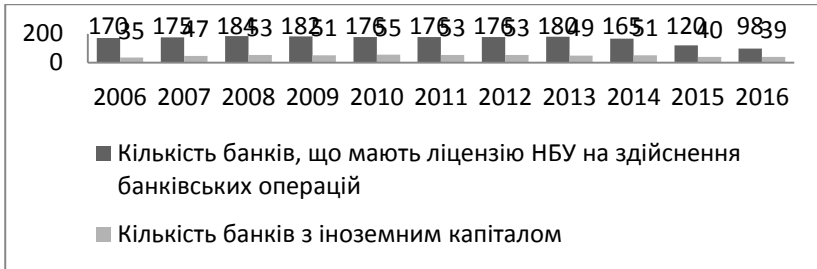

Рис. 1. Динаміка кількості банків України у 2006-2016рр.

З рисунку видно, що загалом в Україні вбачається тенденція до зменшення кількості банківських установ. Так, станом на 01 грудня 2016 року ліцензію Національного банку України мали 98 банківських установ (в т.ч. 39 банки з іноземним капіталом). На нашу думку, основною причиною такої ситуації в банківській системі України є політика, що проводиться Національним банком України, яка спрямована на скорочення кількості банків у вітчизняній банківській системі. Так, Національний банк України намагається активізувати консолідацію банків шляхом спрощення і здешевлення процедури злиття і поглинання, створюючи необхідні для цього умови, однак при цьому за рахунок посилення вимог стосовно розміру статутного капіталу банку. Тобто процес зменшення кількісної структури банківської системи набирає обертів.

Враховуючи затверджений НБУ графік збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банків, в подальшому можна очікувати нових випадків самоліквідації комерційних банків в Україні. Нагадаємо, згідно з Постановою правління НБУ №242 від 07.04.2016 р. станом на 11.07.2017 р. мінімальний обсяг статутного капіталу банку має бути не меншим за 200 млн. грн. До 11.07.2018 р. його обсяг має бути збільшений вже до 300 млн. грн. Збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банківських установ триватиме щорічно до 500 млн. грн. станом на 11.07.2024 р. [5]

Зазначимо, що з 1 січня 2016 р. НБУ застосовує нові критерії щодо поділу банків за розміром активів, про що йдеться в рішенні Комітету від 31 грудня 2015 року № 657 [5]:

- банки з державною часткою (в яких держава володіє часткою понад 75%);
- банки іноземних банківських груп (банки, власниками контрольних пакетів акцій в яких є іноземні банківські установи);
- група I (банки, частка активів яких більше 0,5% активів банківської системи);

– група II (банки, частка активів яких менше 0,5% активів банківської системи).

Проаналізуємо структуру власності активів банківської системи України протягом 2014-2016 рр., що представлена на рис. 2.

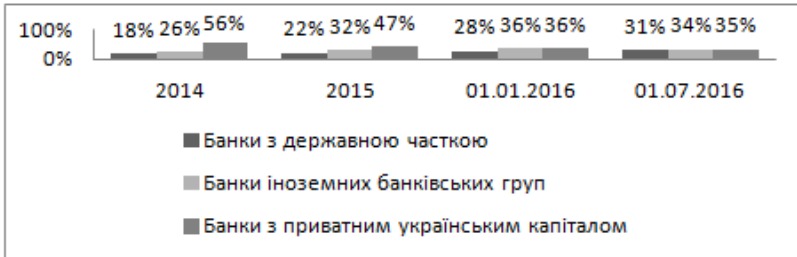

Рис. 2. Структура власності активів банківської системи України протягом 2014-2016 рр.

Як видно з рисунку, структура власності активів банківської системи України протягом 2014-2016 рр. зазнала змін, а саме, частка банків з державною часткою збільшилась на 13%, також відбулося збільшення банків іноземних банківських груп на 8%, а ось частка банків з приватним українським капіталом мала негативну тенденцію (зменшення відбулося на 21%).

Внаслідок значних обсягів докапіталізації ряду банківських установ структура власності активів банківської системи України станом на 01 липня 2016 має наступний вигляд: банки з приватним українським капіталом складають близько 35%, банки іноземних банківських груп – 34%, державні банки – 31%.

Висновки. Проаналізувавши кількісну структуру банківської системи України, можна зробити наступні висновки:

- аналіз кількості банківських установ показав, тенденцію до різького скорочення банків протягом 2006– 2016 рр., що, на нашу думку, є позитивним для розвитку вітчизняної банківської системи, адже в банківських системах зарубіжних країн провідну роль відіграють потужні банки.

- аналіз структури банків за групами, згідно з класифікацією НБУ показав, що внаслідок виведення великої кількості банків з ринку та значної докапіталізації інших банків структура власності активів банківської системи України є практично однорідною, а саме: банки з приватним українським капіталом складають близько 35%, банки іноземних банківських груп – 34%, державні банки – 31%.

Отже, основними перспективами розвитку та зміцнення конкурентоспроможності банківського сектору мають стати:

укрупнення вітчизняних банківських установ шляхом злиття та поглинань; гармонізація законодавчих баз та розширення діяльності банків у сфері міжнародного бізнесу; збереження державних банків на ринку банківських послуг, завданням яких має стати фінансування пріоритетних державних проектів; посилення контролю за діяльністю банків, що сприятиме оптимізації ризиків банківської діяльності та запобіганню виникненню системних фінансових криз.

Список використаних джерел:

1. Онищенко Ю. І. Особливості сучасної структури банківської системи України [Електронний ресурс]. –Режим доступу:
2. Савлук М. І. Гроші та кредит: Підручник. — К., 2002. — 598 с.
3. Возняк В. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в Україні [Електроннийресурс] / В. Возняк // Сучасні тенденції фінансового ринку 2014. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=282>
4. Грановська І.В. Особливості становлення та розвитку банківської системи в Україні [Електронний ресурс] / І.В. Грановська // Економічний вісник університету: зб. наук. праць. – 2014 – №17/2. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum
5. Національний банк України [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://bank.gov.ua>
6. Показники діяльності банківської системи України. [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://ukrstat.org/uk/operativ/.../pdsu_u.html

Коваль Н., 52 гр. КЭФ

Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психол. наук, доцент

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ В ОРГАНИЗАЦИИ К СОЗДАНИЮ БЛАГОПРИЯТНОГО КЛИМАТА.

Постановка проблемы. Условия, в которых происходит взаимодействие членов рабочей группы, влияют на успешность их совместной деятельности, на удовлетворенность процессом и результатами труда. В частности, к ним относят санитарно-гигиенические условия, в которых работают сотрудники: температурный режим, влажность, освещенность, просторность помещения, наличие удобного рабочего места и т.д.

Огромное значение имеет и характер взаимоотношений в группе, доминирующее в ней настроение. Для обозначения

психологического состояния группы используются такие понятия как «социально-психологический климат», «психологическая атмосфера», «социальная атмосфера», «климат организации», «микроклимат» и др.

По своему происхождению эти понятия являются во многом метафоричными. Можно провести аналогию с природно-климатическими условиями, в которых живет и развивается растение. В одном климате оно может расцвести, в другом — зачахнуть.

То же самое можно сказать и о психологическом климате: в одних условиях группа функционирует оптимально и её члены получают возможность максимально полно реализовать свой потенциал, в других — люди чувствуют себя некомфортно, стремятся покинуть группу, проводят в ней меньше времени, их личностный рост замедляется.

Целью работы является исследование психологического климата в организации как такового, а также зависимость психологического климата от непосредственного руководства организации.

Изложение основного материала. В современных условиях среди факторов, влияющих на эффективность совместной работы трудового коллектива, важное место занимает социально-психологический климат. По мнению некоторых экспертов, в ряду факторов, способствующих продуктивному процессу работы, благоприятный климат в коллективе занимает первое место по степени значимости [1].

Актуальность проблем социально-психологического климата обуславливает необходимость формирования благоприятной атмосферы в коллективе с целью создания условий для полной реализации работниками своих способностей. Важно так же отметить, что различные предприятия предъявляют свои требования к системе управления персоналом, в зависимости от своей специфики.

Важнейшее и основное условие эффективного функционирования любого предприятия – формирование комплексного подхода к системе управления персоналом, которая исходит из необходимости объединения функциональных составляющих этой системы по различным направлениям, в том числе и социально-психологическому [2, с. 56].

Под социально-психологическим климатом принято понимать целостное состояние коллектива, относительно устойчивый для него эмоциональный настрой, отражающий реальную ситуацию трудовой деятельности (характер, условия, организация труда) и характер межличностных отношений [3]. Специфика его состоит в том, что он

представляет собой интегральную и динамическую характеристику психических состояний всех членов коллектива.

Сложившиеся в коллективе отношения, выступая в качестве объективных условий трудового взаимодействия и общения, требуют от человека вполне определенного стиля поведения [4, с. 77]. Эмоции одного члена группы определенным образом мотивируют поведение других членов, направляя их не только на осуществление целей деятельности, но и на устранение фрустрирующих воздействий.

В наибольшей степени существование того или иного социально-психологического климата в коллективе зависит от руководителя, так как именно он делает выбор в пользу определённого стиля руководства. Таким образом, роль руководителя в создании оптимальной трудовой атмосферы решающая. Для повышения работоспособности необходимо учитывать степень однородности состава рабочего коллектива относительно его социальных и психологических характеристик.

Принято выделять три уровня подобной совместимости: психофизиологический, психологический и социально-психологический. Психофизиологический уровень отвечает за совместимость темпераментов и органов чувств сотрудников. Так, например, холерик и флегматик не способны наладить общий темп работы, что может привести к напряженности в их отношениях и в выполнении общей работы. Психологический уровень – это уровень совместимости характеров, типов поведения рабочих. Коллективу, где принято придерживаться общепринятых норм поведения, не полезен человек с отличающейся системой ценностей поведения – он лишь нарушит рабочую дисциплину.

Социально-психологический уровень совместимости рабочего коллектива основан на согласованности социальных ролей и установок. Например, в коллективе не смогут гармонично сотрудничать люди с одинаково высокой жадностью властвования: согласованности в совместной работе будет способствовать взаимодействие властолюбивого человека и человека, способного подчиняться. Результатом совместимости сотрудников по всем трём уровням является сработанность, обеспечивающая успешность работы коллектива при минимальных затратах [5].

Психологическая совместимость является важным фактором, влияющим на социально-психологический климат. Под психологической совместимостью понимают способность к совместной деятельности, в основе которой лежит оптимальное сочетание в коллективе личностных качеств участников.

Психологическая совместимость может быть обусловлена сходством характеристик участников совместной деятельности.

Людям, похожим друг на друга легче наладить взаимодействие. Сходство способствует появлению чувства безопасности и уверенности в себе, повышает самооценку.

В основе психологической совместимости может лежать и различие характеристик по принципу взаимодополняемости. В таком случае говорят, что люди подходят друг другу «как ключ к замку». Условием и результатом совместимости является межличностная симпатия, привязанность участников взаимодействия друг к другу. Вынужденное общение с неприятным субъектом может стать источником отрицательных эмоций.

На степень психологической совместимости сотрудников влияет то, насколько однородным является состав рабочей группы по различным социальным и психологическим параметрам. Выделяют три уровня совместимости: психофизиологический, психологический и социально-психологический:

Психофизиологический уровень совместимости имеет в своей основе оптимальное сочетание особенностей системы органов чувств (зрение, слух, осязание и т.д.) и свойств темперамента. Этот уровень совместимости приобретает особое значение при организации совместной деятельности. Холерик и флегматик будут выполнять задание в разном темпе, что может повлечь за собой сбой в работе и напряженность в отношениях между рабочими. Психологический уровень предполагает совместимость характеров, мотивов, типов поведения.

Социально-психологический уровень совместимости основан на согласованности социальных ролей, социальных установок, ценностных ориентации, интересов. Двум субъектам, стремящимся к доминированию, будет сложно организовать совместную деятельность. Совместимости будет способствовать ориентация одного из них на подчинение. Вспыльчивому и импульсивному человеку больше подойдет в качестве напарника спокойный и уравновешенный сотрудник. Психологической совместимости способствуют критичность к себе, терпимость и доверие по отношению к партнеру по взаимодействию.

Немаловажную роль играет поведение самого руководителя трудового коллектива. Руководитель должен обладать такими характеристиками как принципиальность (единство слова и дела), дисциплинированностью, ответственностью не только по отношению к делу, но и к людям, активностью в межличностных отношениях, а также отзывчивостью и общественной энергичностью (умением

заражать своей энергией других). Вышеперечисленные характеристики можно обобщить таким понятием как «организаторское чутьё». Недопустимыми элементами поведения руководителя являются непоследовательность, неуважение интересов других, эгоизм, исключительный карьеризм, грубость по отношению к сотрудникам. Компетентный организатор совместной деятельности выполняет в коллективе ряд функций. Во-первых, это функция интеграции личностей через ознакомление их с общей задачей, определение условий достижения целей, координации совместного труда. Во-вторых, это коммуникативная функция, которая связана с установлением горизонтальных коммуникаций внутри коллектива и внешних вертикальных коммуникаций с организационными подразделениями, стоящим выше. В-третьих, это функция обучения и воспитания сотрудников коллектива.

Таким образом, создание благоприятного социально-психологического климата в трудовом коллективе – путь к максимально возможной эффективности совместной деятельности. Наиболее важными условиями достижения успеха являются, во-первых, умение руководителя грамотно сочетать стили управления коллективом, во-вторых, наличие у руководителя «организаторского чутья».

При выполнении этих условий эффективность коллективной работы в трудовом коллективе становится более ощутимой.

Выводы. Важнейшими признаками благоприятного социально-психологического климата являются: доверие и высокая требовательность членов группы друг к другу; доброжелательная и деловая критика; свободное выражение собственного мнения при обсуждении вопросов, касающихся всего коллектива; отсутствие давления руководителей на подчиненных и признание за ними права принимать значимые для группы решения; достаточная информированность членов коллектива о ее задачах и состоянии дел при их выполнении; удовлетворенность принадлежностью к коллективу; высокая степень эмоциональной включенности и взаимопомощи в ситуациях, вызывающих состояние фрустрации у кого-либо из членов коллектива; принятие на себя ответственности за состояние дел в группе каждым из ее членов и прочее.

Список использованных источников:

1. Сайт кадрового консультационного центра «Персонал-Парк». Ключ к карьере. [Электронный ресурс]. URL: http://www.personal-park.ru/key_stat/

2. Гелета И.В., Калининская Е.С. Управление персоналом и регулирование рынка труда организации// Экономика: теория и практика. 2007. № 1 (13). С. 54-58.
3. Андреева Г.М. Социальная психология. М.: Наука, 1994. Глава 12. Динамические процессы в малой группе. [Электронный ресурс]. URL: <http://psylib.org.ua/books/andrg01/txt12.htm#3>
4. Гелета И.В., Коваленко А.В. Экономика и социология труда: учебное пособие. Краснодар: КубГУ. 2013. 224 с.
5. Жданов О.И. Социально-психологический климат в коллективе. Центр дистанционного образования «Элитариум». [Электронный ресурс]: http://www.elitarium.ru/2007/11/14/klimat_v_kollektive.html

Козакова Т., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н, ст. викладач

РОЗВИТОК ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Стан іпотечного кредитування в Україні обумовлений доволі неоднозначною ситуацією із функціонуванням ринку нерухомості, що є наслідком нестабільності економічного становища. Низький рівень забезпечення житлом населення залишається однією з найгостріших соціальних проблем України. За таких умов наявність можливості отримання іпотечного кредиту на купівлю житла є одним із способів вирішення даної проблеми. Однак, наразі комерційні житлові кредити через їх високу вартість недоступні для більшості громадян країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам іпотечного кредитування присвячені наукові праці В.І. Міщенко, О.Л. Шаповала, А.М. Мороза, І.М.Савлука, В.С.Лагутіна, В.Д.Базилевича, С.В.Мочерного, П.С. Єщенко, О.І. Кіреєва та ін., однак ще залишається достатня кількість невирішених питань.

Мета статті полягає у комплексному огляді проблем розвитку іпотечного кредитування в Україні, визначенні тенденції та шляхів розвитку.

Виклад основного матеріалу. Світова практика виробила ефективні шляхи вирішення житлової проблеми, а саме іпотеку. Житлове іпотечне кредитування як один з найнадійніших способів залучення приватних інвестицій за рахунок капіталізації житлової нерухомості дозволяє найбільш вигідно поєднувати інтереси будівельних компаній, фінансово-кредитних установ, громадян та держави в процесі вирішення житлової проблеми.

Іпотека – договір застави нерухомого майна, в рамках якого заставодержатель (як правило, банк) має право отримати задоволення своїх грошових вимог з вартості нерухомого майна заставодавцями (позичальниками). Закладене нерухоме майно залишається у володінні і користуванні заставодавця [1]. Іпотечне кредитування являє собою продукт, який розрахований на задоволення потреб клієнтів у кредитуванні на купівлю нерухомого майна або право на власність у майбутньому на нерухоме майно на первинному або вторинному ринку у фізичних або юридичних осіб під заставу цієї ж нерухомості.

Іпотечний кредит – це договір банківського кредиту, в рамках якого права кредитора (банку) забезпечені нерухомим майном [2, с. 36]. Помилково вважати, що за допомогою іпотеки можна придбавати тільки нерухомість. Це не так – за допомогою іпотечного кредиту можна купувати автомобілі, проводити ремонт, брати гроші на розвиток бізнесу.

Розвиток іпотечного кредитування в Україні є важливим і необхідним з ряду причин. Проблема забезпечення житлом має два аспекти: забезпечення в достатніх обсягах фінансування житлового будівництва та забезпечення платоспроможного попиту на житло. У період соціально-економічної кризи кількість фінансових установ, що пропонують іпотеку, різко скоротилася. Хоча оформити позику, заклавши квартиру або будинок, все ще можна. Реальні ставки по іпотеці сьогодні коливаються від 23,1% до 30,59% річних. Їх середній показник, при кредитуванні на 10 років, становить 26,49% річних [2, с. 36].

Іпотечний кредит на відміну від інших кредитів надається виключно під заставу нерухомості. Незалежно від мети покупки, переваги іпотечного кредиту для всіх залишаються однаковими:

1. Немає необхідності роками збирати гроші на купівлю житла, в той час як це можна зробити вже сьогодні.
2. Погашення кредиту здійснюється щомісячними платежами, що дозволяє легко планувати сімейний бюджет.
3. Немає необхідності надавати додаткову заставу крім нерухомості, що купується.

За іпотечним кредитом в банку позичальника можуть очікувати такі платежі:

1. Комісія за видачу і супровід кредиту (відкриття рахунку, разова комісія банку). Деякі банки беруть комісію щомісячно, щоквартально і щорічно від суми кредиту.
2. Ставка річних відсотків.
3. Оплата страховки (в залежності від умов кредитування).
4. Оплата послуг нотаріуса.

5. Оплата незалежної експертної оцінки.

6. У деяких випадках штраф за дострокове погашення кредиту.

7. Комунальні платежі [3, с. 52].

Найважливішими моментами, які необхідно перевіряти під час підписання договору кредиту, є такими:

- сума кредиту, точний розрахунок його сукупної вартості (відсотки з грошовим виразом); необхідно враховувати відсотки, а також вартість всіх супутніх послуг: реєстратора, нотаріуса, страховки, оцінки майна;

- дата видачі кредиту (якщо кредит видається частинами - дати з сумами таких частин), а також терміни його погашення;

- право дострокового погашення кредиту;

- річна процентна ставка (важливо вказувати саме річну ставку: щомісячні 2,5-3,5% - куди більше річних 35%);

- штрафні санкції, особливо за прострочення платежу; порядок нарахування / сплати штрафних санкцій;

- умови дострокового розірвання договору (необхідно враховувати, що можуть бути прописані умови, за якими банк має право вимагати дострокового повернення всього кредиту за невелике порушення: наприклад, за 2-3 прострочення платежу або за відмову від страхування заставного майна).

Іпотечний кредит оформляється на термін до 30 років. При цьому незалежно від обраного терміну в більшості випадків є можливість виконати свої зобов'язання достроково [4, с. 62].

Висновки. Отже, із викладеного вище доцільно зробити висновки про те, що наразі економічна ситуація в країні не дозволяє ефективно використовувати іпотечне кредитування, як фінансово-правовий механізм покращення житлових умов населення. Такий стан справ обумовлює різкий спад активності позичальників даного економічного сегменту фінансового ринку України.

Однак, певний прошарок населення все ж таки звертається до послуг фінансових установ з метою реалізації можливостей іпотечного кредитування. Залежно від темпів економічного розвитку складаються різні умови для приватної ініціативи, що, в свою чергу, визначає попит на об'єкти нерухомості. Якісна пропозиція зростає в міру розвитку ринку нерухомості. Тобто, в питанні розвитку іпотечного кредитування в Україні все залежить від етапу розвитку ринку, а як відомо, ринок нерухомості розвивається циклічно. Проблема може виникнути тільки тоді, коли сповільняться темпи економічного зростання, внаслідок чого неминуче загальмується розвиток ринку нерухомості. На ринку житла також бувають моменти затишшя, викликані економічними проблемами, спекулятивними заявами компаній і т.д. Таким чином,

перспектива іпотечного кредитування в Україні залежить не тільки від економічного розвитку країни в цілому і ринку нерухомості зокрема, але також від бажання і можливостей вітчизняних банків покращувати умови іпотечного кредитування.

Список використаних джерел:

1. Где можно взять кредит на жилье: полезные советы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrreal.info/ua/suspilstvo/91379-gde-mozhno-vzyat-kredit-na-zhile-poleznye-sovety>
2. Єщенко П.С. Ипотека как катализатор общеэкономического роста /П.С.Єщенко // Проблемы формирования ипотечного рынка в контексте финансовой безопасности Украины: сб. материалов круглого стола (г. Киев, 30 сентября 2014). – К., 2014. – С. 36-42.
3. Кіреєв О.І. Іпотечне кредитування: проблеми та перспективи розвитку в Україні: Інформаційно-аналітичні матеріали / За заг. ред. О.І. Кіреєва. – К: Центр наукових досліджень НБУ, 2012. – 107 с.
4. Ковалишин І. Стан та тенденції розвитку національного ринку іпотечного кредитування / І. Ковалишин //– 2015.– № 1. – С. 62-66.

Козаченко А., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ БАНКІВ

Постановка проблеми. Глобальна фінансово-економічна криза виявила ряд проблем і недоліків у діяльності банків та небанківських фінансових установ. Вона показала, що регуляторам необхідно звернути більшу увагу на якість і структуру капіталу, диверсифікацію кредитного портфеля, стандарти управління ліквідністю і інші сфери діяльності банків. Для уникнення фінансових криз у майбутньому та зміцнення стійкості світової фінансової системи Базельським комітетом з банківського нагляду було розроблено Базель III, який запровадив додаткові стандарти та посилив вимоги щодо капіталу і ліквідності банків. Актуальною також є проблема недосконалості методології виявлення дисбалансів у фінансовому секторі на ранніх етапах їх формування. У міжнародній практиці для рішення цієї проблеми використовують показники фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародні стандарти забезпечення надійності банків відображені в офіційних документах ЄС, Базельського комітету з банківського нагляду, Світового Банку, Міжнародного Валютного Фонду, Банку міжнародних розрахунків, Європейського центрального банку. Серед вітчизняних вчених дослідженням проблем, пов'язаних із впровадженням міжнародних стандартів щодо фінансової стабільності банків, займалися такі науковці як Жидко К., Зверяков М., Коваленко В., Незнамова А., Науменкова С., Міщенко В., Мельничук М., Матлага Л., Шпачук В, Демків М.

Мета дослідження полягає у огляді міжнародних стандартів забезпечення надійності банків.

Виклад основного матеріалу. Як вже було зазначено вище, через світову фінансову кризу 2007-2009 років, в грудні 2010 року були затверджені нові стандарти Базель III, на зміну системі Базель II, оскільки вона виявилась неспроможною забезпечити стабільне функціонування банківських установ в кризових умовах. Слід зауважити, що Базель II і Базель III є доповненнями до Угоди про капітал 1988 р (Базель I), тобто кожний новий документ вдосконалює попередні [1, с. 40]. Нові стандарти являють собою реформу регулювання капіталу та ліквідності на міжнародному рівні, спрямовану на зміцнення банківського секторів, поліпшення його здатності витримувати шоки, що виникають внаслідок фінансових і економічних стресів незалежно від джерела їх походження, а також на зміцнення банківського регулювання і нагляду.

Серед змін, що передбачені у нових стандартах Базель III варто виділити:

- Введення жорсткіших нормативів до мінімального розміру капіталу 1-го рівня та базового капіталу 1-го рівня та передбачення їх поетапного збільшення.
- Підвищення вимог до достатності капіталу, додатково було введено буфер консервації, а також запроваджено контрциклічний буфер, зокрема запроваджено додаткові вимоги до капіталу системно важливих банків.
- Досить істотне розширення норм покриття ризиків у формулі достатності капіталу та збільшення вимоги щодо позабіржових операцій, а також щодо перерахунку рівня кредитного ризику із врахуванням впливу можливого фінансового стресу.
- Запровадження коефіцієнту левериджу, що доповнить показники капіталу з урахуванням ризиків.
- Зміна нормативів коефіцієнтів ліквідності, а саме коефіцієнту

ліквідного покриття та коефіцієнту чистого стабільного фінансування. [2, с. 60]

Практика засвідчила, що запровадження Базельських угод є складним процесом, особливо в країнах з нестійкими економіками, які не є членами ЄС, який потребує часу, певних фінансових ресурсів, а також значної кількості підготовлених фахівців як в наглядових органах, так і безпосередньо в банківських установах. [1, с. 46]

Оскільки у нинішній час є актуальним контроль за сильними сторонами та вразливими місцями фінансових систем, а основною метою регулювання є підвищення фінансової стійкості й зниження імовірності краху фінансової системи, то для рішення такої задачі необхідно використовувати макропруденційний аналіз. Зокрема, одними із показників, що використовуються у такому аналізі є індикатори фінансової стійкості. Першу систему індикаторів фінансової стійкості було представлено Міжнародним Валютним Фондом, вони характеризують показники поточного фінансового стану та стійкості фінансових установ країни та їх контрагентів із сектору корпорацій та сектору домашніх господарств.

Методологія МВФ, на якій базується розрахунок індикаторів фінансової стійкості, передбачає компіляцію та поширення 40 індексів: 25 індикаторів для установ сектору депозитних корпорацій (12 із яких основні) та 15 індикаторів для клієнтів сектору депозитних корпорацій, у т. ч.: інші фінансові корпорації (2 індикатори), не фінансові корпорації (5 індикаторів), домашні господарства (2 індикатори), ліквідність ринку (2 індикатори) та ринки нерухомості (4 індикатори). [3]

Експерти МВФ зазначають, що індекси фінансової стійкості є тільки одним із вихідних елементів аналізу. Істотного значення набувають також:

– показники, що дають більш широку картину економічної і фінансової ситуації (наприклад, ціни активів, зростання кредиту, ВВП та його компонент, рівень інфляції і стан зовнішньоекономічної позиції);

– нормативно-правові основи та система регулювання економіки особливо оцінки відповідності й виконання міжнародних стандартів); результати стрес-тестів; структура фінансової системи і міцність фінансової інфраструктури. За такого підходу індикатори фінансової стійкості доповнюють використання систем раннього попередження кризи, сприяють прозорості та порівнянності даних у міжнародному вимірі. [4, с. 52]

Висновки. Підводячи підсумок, можна сказати, що питанням забезпечення надійності функціонування банків і банківської системи

в цілому займаються провідні установи світу. Вони наголошують на застосуванні макропруденційного аналізу, який дає змогу проводити моніторинг стану фінансової системи країни та забезпечити стабільне її функціонування. У зв'язку з глобалізацією і стрімкими змінами, рекомендовані значення показників швидко втрачають свою актуальність, що унеможливує виконання ними своїх основних функцій. Таким чином, для досягнення максимального ефекту від впровадження міжнародних стандартів надійності необхідно використовувати не тільки запропоновані методи аналізу, показники і їх рекомендовані значення, але і розробляти свої власні методики виявлення ризиків і дисбалансів з урахуванням індивідуальних особливостей власної економіки, оскільки жодна запропонована система не може охопити весь спектр ризиків. Перспективами подальших досліджень є розробка рекомендацій із створення належного організаційного механізму та раціоналізації процедур управління ризиками у діяльності банків.

Список використаних джерел:

1. Науменкова С. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи / С. Науменкова // Вісник Київського національного університету ім.Тараса Шевченка.Економіка.-2016.- №12(177).-С. 39-48.
2. Хоружий Д. Сучасні тенденції впровадження положень Базеля III / Хоружий Д. // Вісник Національного банку України. - 2015. - №4. – С. 60-65.
3. Індикатори фінансової стійкості [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123334
4. П'ятницький Д. В. Оцінка фінансової стійкості: індикатори і зведені індекси в українські та міжнародній практиці [Текст] / П'ятницький Д. В. // Економічний часопис – XXI. – 2014. -№ 3-4(2). – С. 51-54.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті розкрито сутність валютного регулювання, наведено методи його проведення. Докладно розглянуто прямі та опосередковані методи регулювання. Окрему увагу приділено валютним обмеженням. Окреслено основні проблеми валютного регулювання та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: валюта, валютне регулювання, валютні обмеження, банківська система, іноземна валюта.

Постановка проблеми. Протягом останніх років на економіку України негативно вплинули політична нестабільність, анексія Криму, військовий конфлікт на сході країни та різке погіршення платоспроможності країни і її економічних агентів. Відсутність оптимального валютного курсу в Україні посилене негативним сальдо торговельного балансу, високими темпами інфляції та скорочення золотовалютних резервів призвели до стрімкого знецінення гривні. В умовах подолання негативних наслідків економічної кризи в середині держави та розгортання процесів глобалізації на світових фінансових ринках виникає необхідність вирішення проблем пошуку й впровадження таких методів валютного регулювання, які б найбільше відповідали сучасному стану української економіки. Зазначене визначає актуальність дослідження, запропонованого у статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню валютного регулювання та методам його проведення присвячені праці українських та закордонних науковців: Баронін А., Береславська О., Боринець С., Дзюблюк О., Міщенко В., Соколов Б., Редхер К. та Хьюс С. та ін.

Мета статті полягає у визначенні особливостей валютного регулювання та його методів, зокрема валютних обмежень в сучасних умовах розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. У кожній країні розвиток валютного ринку багато в чому залежить від політики державного регулювання економіки, від ступеня втручання державних органів у валютно-кредитні та фінансові відносини. Це здійснюється за допомогою валютного регулювання, спрямованого, в першу чергу, на підтримку стабільного валютного курсу і вирівнювання платіжного балансу країни.

Розглядаючи поняття «валютне регулювання», перш за все необхідно підкреслити, що в декреті КМУ "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19 лютого 1993 р. та Закон України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" від 23 вересня 1994 р., які є основними нормативними актами щодо валютного регулювання та валютної політики держави, чіткого визначення не наведено [1][2]. Тому слід звернутися до праць науковців.

Згідно Енциклопедії банківської справи України валютне регулювання: «це форма організації відносин суб'єктів господарсько-фінансової діяльності, пов'язаних з використанням валютних цінностей через регламентацію державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій, яка закріплюється національним законодавством та міжнародними угодами» [3, с. 122].

На думку Дзюблюка О., що валютне регулювання – це діяльність держави в особі уповноважених нею органів, що передбачає проведення законодавчих та організаційних заходів, котрі визначають порядок здійснення операцій з валютними цінностями на території країни [4, с. 41].

Боринець С. зазначає, що валютне регулювання – одна з форм державного регулювання міжнародних економічних відносин, спрямована на регулювання міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютою та валютними цінностями [5, с. 363].

Але найбільш точно розкриває суть валютного регулювання визначення професора Береславської О. «валютне регулювання - економічна категорія; форма чи спосіб управління; система методів та інструментів регулювання динаміки валютного курсу, оскільки при здійсненні операцій обміну національної валюти на іноземну встановлюється валютний курс, який є важливим макроекономічним показником»[6, с.122].

Основним інститутом валютного регулювання в Україні є Національний банк України, якому належить виключна роль у реалізації регулятивних функцій держави у сфері валютних відносин.

Виділяють наступні методи валютного регулювання економічного сектору: прямі та опосередковані. До прямих методів відносять девізну політику, валютні обмеження, регулювання режиму валютного курсу та рівня конвертованості валюти, корекція облікових ставок НБУ. Опосередковані включають управління валютними резервами, регулювання платіжного балансу, процентну політику. Методи прямої дії переважно мають адміністративний характер, а непрямі – ринковий. Зауважимо, що застосування адміністративних методів негативно впливає на міжнародні валютно-фінансові

відносини, хоча не слід забувати, що вони дають змогу мобілізувати додаткові валютні ресурси в інтересах держави, захищати національну економіку від відпливу капіталів, а в деяких випадках і від експансії іноземного капіталу.

З огляду на складну економічну ситуацію в Україні, яка характеризується від'ємним сальдо платіжного балансу, високим рівнем доларизації економіки, відтоком іноземних інвестицій, виснаженням золотовалютних резервів, падінням курсу національної одиниці, державою були встановлені жорсткі заходи в вигляді адміністративних обмежень. В першу чергу вони були покликані знизити попит на іноземну валюту та збільшити золотовалютні резерви країни. Проведений аналіз нормативних актів НБУ за 2014-2016 рр. свідчить про перехід від політики жорстких обмежень до поступового їх послаблення в сфері торгівельних операцій та операцій, пов'язаних з рухом капіталу.

Зазначені кроки покращать стан суб'єктів валютного ринку, зокрема підприємств, які під час проведення попередніх обмежень спіткнулись з складним та витратним адмініструванням, фактичним обмеженням оборотних коштів через їх резервування на спеціальному рахунку на 4 дні у випадку купівлі іноземної валюти а також обов'язковим продажем 75% валютної виручки.

Постановою НБУ від 16 грудня 2016 року №410 визначається:

- розрахунки за операціями з експорту та імпорту товарів здійснюються в термін, що не перевищує 120 календарних днів;
- надходження в іноземній валюті підлягають обов'язковому продажу розмірі 65 відсотків;
- резидентам дозволено здійснювати погашення кредитів, позик в іноземній валюті за договорами з нерезидентами не раніше терміну, передбаченого такими договорами;
- дозволено здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти або банківських металів одній особі в один операційний (робочий) день у сумі, що не перевищує в еквіваленті 12 000 гривень;
- встановлено ліміт на зняття готівки з валютного рахунку на суму до 250 тис. гривень в день та інші.

Як зазначають експерти у зв'язку з необхідністю залучення інвестицій до України та сприяння реалізації економічного потенціалу країни, бажаним напрямом перетворень має стати повна лібералізація потоків капіталу. Початковими кроками цього процесу мають бути адаптація законодавства, поліпшення стандартів обігу та звітності, покращення стандартів управління ризиками та посилення пруденційного нагляду і контролю[7].

Висновок. В сучасних умовах розвитку економіки країни необхідно сконцентрувати увагу на реалізації максимально ефективної стратегії, яка має включати вивчення досвіду лібералізації валютної політики та запровадження інфляційного таргетування у країнах із подібним профілем економіки, ухвалення нового законодавства, що визначає більш гнучкий і сучасний режим застосування валютного регулювання; зниження режиму обмежень на рух капіталу та валютні операції принаймні до рівня найбільш регульованих країн Європейського Союзу. Та перш за все, слід дотримуватися послідовної лібералізації операцій на валютному ринку з одночасним проведенням реформування економіки України, з метою сприяння притоку іноземного капіталу.

Список використаних джерел:

1. Декрет КМУ "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19 лютого 1993 р. № 15-93. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.
2. Закон [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр>.
3. Енциклопедія банківської справи України / Редкол. : В. С. Стельмах та ін. — К. : Молодь, Ін Юре, 2001. — 680 с.: іл. + вкл. 88 с
4. Дзюблюк О. В. Валютна політика: Підручник. — К.: Знання, 2007.-422 с.
5. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те вид., пере- роб. і доп. — К. : Знання, 2008. — 582 с. — (Київському національному університету імені Тараса Шевченка – 175 років).
6. Береславська О.І.Теоретичні засади формування механізму валютного регулювання/О.І.Береславська//Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). — 2011. — № 2 (53). — С. 60-67. 3.
7. «Валютні обмеження та лібералізація руху капіталу в Україні та світі» Репко М., Кашко О., Піонтківська І, 2016р.

ЗОЛОВОАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ УКРАЇНИ: ПРИЗНАЧЕННЯ І ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ

Постановка проблеми. Світова практика показує, що всі країни намагаються стабілізувати свій стан економіки в умовах, коли ситуація у світі не сприяє цьому.

Однією з гарантій стабільності країни в періоди фінансових криз є формування золотовалютних резервів (ЗВР) у державі, які передбачають не тільки підтримку грошової одиниці, а й забезпечують державу необхідною кількістю засобів платежу для розрахунків за зобов'язаннями.

В умовах фінансової нестабільності, наслідком якої сьогодні в Україні є валютна та банківська криза, надзвичайно великої актуальності набувають питання ефективного управління золотовалютними резервами НБУ та пошуку джерел їх поповнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню золотовалютних резервів значну увагу приділяли як вітчизняні, так і іноземні науковці та економісти-практики. Напрямки досліджень різноманітні.

Теоретичні основи, що визначають сутність та призначення золотовалютних резервів, сформовано в працях О. Дзюблюка, М. Савлука, А. Мороза, М. Пуховкіної, А. Наговіцина, С. Циганова. Крім них, дослідження сутності золотовалютних резервів та їх ролі в економіці проведено у працях В. Козюка, К. Паливоди, М. Фаненко. Питання визначення рівня достатності золотовалютних резервів досліджуються в працях В. Коваленко, М. Сілантьєва, А. Лихачова, О. Лупіна.

Дослідження правових засад формування, розміщення та використання коштів валютних резервів України відображено у працях А. Матіоса, А. Ковальчука. При цьому дискусійним залишається питання визначення оптимальної структури та розміру золотовалютних резервів.

Метою статті є аналіз формування золотовалютних резервів України та визначення основних проблем і методів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Широке коло факторів, що визначають необхідність формування резервів та їх обсяги, робить практично неможливим вироблення універсального правила для визначення оптимальних обсягів золотовалютних резервів, придатного для будь-якої країни і в будь-яких умовах.

Фінансові кризи, які відбувалися у кінці ХХ (90-ті роки) та на початку ХХІ (2008 р.) століть, змусили більшість країн світу скорегувати свою резервну політику і це стимулювало розвиток якісно нових підходів до визначення мінімально достатнього рівня ЗВР центральних банків. Якщо в до кризовий період обсяги резервів вважалися достатніми, щоб здійснювати контроль за обмінним курсом національної валюти, підтримувати його стабільність та забезпечувати імпорт держави протягом 3-х місяців, то після масштабних фінансових криз стало зрозумілим, що при визначенні оптимальної величини резервів необхідно враховувати і те, що резерви формуються для інших цілей.

Одним із основних завдань підчас формування золотовалютних резервів є доцільне та ефективне управління ними, а також визначення правильної для країни структури [1].

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» золотовалютні резерви — це резерви України, відображені у балансі Національного банку України, що включають в себе активи, визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків. Золотовалютні резерви є важливим інструментом НБУ для забезпечення внутрішньої і зовнішньої стабільності грошової одиниці України.

Використовувати золотовалютні резерви має право виключно Національний банк України на такі цілі: для обслуговування зовнішнього боргу країни як перед урядовими установами, так і фінансовими структурами інших держав та міжнародних фінансових організацій; з метою підтримки курсової стабільності шляхом проведення інтервенцій на валютному ринку; покриття дефіциту платіжного балансу; для забезпечення платоспроможності держави; здійснення міжнародних розрахунків та платежів [2].

При цьому необхідно визначити основні джерела поповнення золотовалютних резервів, до яких відносяться такі :

1. Валютні інтервенції центрального банку на валютному ринку.
2. Купівля монетарного золота та іноземної валюти.
3. Отримання доходів від операцій з іноземною валютою, банківськими металами та іншими міжнародно-визнаними резервними активами.
4. Залучення Національним банком України валютних коштів від міжнародних фінансових організацій, центральних банків іноземних держав та інших кредиторів.

5. Використання певних валютних обмежень, зокрема, обов'язкових продажів частини експортної виручки (використовувався в Україні на етапі формування золотовалютних резервів країни) [3; 4].

Сучасні золотовалютні резерви складаються з чотирьох основних компонентів — золотого запасу, вільно конвертованої валюти, резервної позиції та «спеціальних прав запозичення». Офіційні міжнародні резерви України станом на 30.11. 2016 р. зображені в таблиці.

Таблиця 1
Офіційні міжнародні резерви України станом на 30.11. 2016 р. [5]

Структура ЗВР	млн. дол. США	Питома вага
1. В іноземній валюті:	11560,75	75,70%
а. цінні папери	9967,17	65,27%
б. валюта и депозити	1593,58	10,44%
2. Резервна позиція в МВФ	0,03	0,00%
3. СПЗ	2722,82	17,83%
4. Монетарне золото	987,27	6,47%
5. інші	-	-
Усього резервних активів	15270,87	100,00%

Слід зазначити, що обсяг та структура золотовалютних резервів залежить від таких факторів :

1) рівня розвитку зовнішньоекономічних відносин в країні, тобто від того, наскільки експортоорієнтованою є економіка країни та якою мірою країна залежить від імпорту;

2) рівня розвитку та стабільності банківської системи зокрема та національної економіки взагалі, а також значення найбільш важливих макроекономічних показників, таких як темпи росту реального ВВП, інфляція, зовнішній борг та інші;

3) напрямків валютної та монетарної політики;

4) орієнтації на участь країни у міжнародних фінансових ринках [3].

У найближчі роки Україна може мати проблеми з виплатами за зовнішнім державним боргом. Розрахунки зроблені на підставі офіційних даних НБУ і Мінфіну України. Як відомо, на 1 грудня 2016 року офіційні золотовалютні резерви України склали 15,3 млрд. дол. США. Але, варто враховувати, що в резервах України кредити МВФ займають близько 12 млрд. дол. США, і вже з наступного року Україні потрібно буде починати їх погашати. І хоча погашення всіх кредитів

МВФ розтягнеться на сім років, після погашення кредитів МВФ в Україні золотовалютні резерви залишаться на рівні всього коло 3,3 млрд. дол. Це дуже мало. Тим більше, що Уряду України потрібно буде погашати і інші зовнішні борги, перш за все, по єврооблігаціях України. Це стосується і єврооблігацій України, які були реструктуровані в 2015 році, і які потрібно буде погашати вже з 2019 року. А це близько 13 млрд. дол. США додаткових платежів. Крім того, є ще кредити Світового банку, ЄБРР, ЄІВ та інших міжнародних організацій, які теж вимагають погашення. МВФ підрахував, що Україна в найближчі роки потрібно буде від 4-9 млрд. дол. США щорічно на погашення зовнішніх боргів. Тому золотовалютних резервів явно не вистачить. А це означає, що Україні, або доведеться оголошувати дефолт за своїми єврооблігаціями і ще раз їх реструктурувати, або шукати нові джерела наповнення золотовалютних резервів. Але вихід є, згідно з офіційними даними на сайті НБУ за одинадцять місяців 2016 року НБУ купив на міжбанківському валютному ринку 2,3 млрд. дол. США, які пішли частково на збільшення золотовалютних резервів України, а частково на погашення зовнішніх боргів і покриття дефіциту зовнішньої торгівлі. Фактично за рахунок грошей українців і були збільшені золотовалютні резерви України. Ось саме так спрацював НБУ в цьому році, і цей метод можна використовувати і в майбутньому, щоб забезпечити Україну надійним розміром золотовалютних резервів. За даними НБУ в Україні зберігається близько 97 млрд. готівкової валюти. Так що, Україна має всі можливості за рахунок внутрішніх ресурсів вирішити проблеми з зовнішніми боргами. У даній ситуації від НБУ потрібно, перш за все, забезпечити стабільність роботи банківської системи, усунути ризики і паніку на валютному ринку, щоб українці не прагнули скуповувати іноземну валюту, як засіб захисту своїх заощаджень. Досвід трьох останніх років показав, що українці більш схильні продавати готівкову іноземну валюту, коли курс гривні істотно не змінюється, і навпаки. Це і є головний фактор для того, щоб стимулювати населення більше продавати готівкової валюти. А НБУ в цьому випадку отримує можливість скуповувати надлишки валюти, і, тим самим, збільшити золотовалютні резерви і допомогти Мінфіну розраховуватися за зовнішніми боргами [6].

Висновки. Формування та ефективне управління золотовалютними резервами держави є важливим завданням, поставленим перед НБУ. Накопичення золотовалютних резервів є основною умовою забезпечення реалізації державної економічної політики. Від НБУ потрібно тільки одне: повернути довіру населення до гривні і своїми діями переконати, що в найближчі роки істотної

девальвації гривні не буде. Стабільність національної валюти є найголовніший фактор, який дозволить уникнути Україні будь-які дефолти, і зараз, і в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Золотухина Т. К. «К вопросу об определении уровня достаточности официальных золотовалютных резервов» / Т.К. Золотухина // Вопросы экономики. – 2002. – № 3. – С. 31–50.
2. Закон України «Про Національний банк України» № 5103-VI від 05.07.2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
3. Черкашина К. Ф. «Підходи до визначення оптимальної структури золотовалютних резервів» / К. Ф. Черкашина // Наука й економіка. - 2012. - № 4 (28). - С. 86-90.
4. Власенко Є. Ю. «Аналіз джерел формування золотовалютних резервів України» / Є. Ю. Власенко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки. -2013. - № 3(23). - С. 41-47.
5. Золотовалютні резерви України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/assets/>.
6. Золотовалютні резерви як основа забезпечення стійкості фінансової системи України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.rusnauka.com/3_ANR_2012/Economics/15_97645.doc.htm.

Лісоводська І., 52 гр. КЕФ

*Науковий керівник: Спиридонова Л.К., канд. психолог. наук,
доцент.*

ГРУПОВЕ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Постановка проблеми. Процес прийняття рішення спрямований на формування послідовності дій та вибір альтернативи і є невід’ємною частиною повсякденного життя. Така психологічно складна процедура може здійснюватися як на рівні окремо взятого індивіда, так і на колективному рівні. Групове рішення в багатьох випадках є більш ефективним, ніж індивідуальне. Групове рішення є найбільш оптимальним рішенням важливої задачі як для всієї групи, так і кожного її члена, а тому потребує особливої уваги.

Метою статті є з’ясування психологічних аспектів, феноменів та проблем прийняття групових рішень, розгляд різних технологій

прийняття групового рішення, виокремлення переваг прийняття групового рішення над індивідуальним.

Виклад основного матеріалу. Прийняття рішення розглядають як результат найкращої альтернативи, спрямованої на розв'язання певної проблеми. Процес прийняття рішення є результатом системної діяльності людей і продуктом когнітивної (опосередкованої пізнавальними факторами), емоційної, вольової, мотиваційної природи – синтезу психічних процесів, які мають вихідну регулятивну спрямованість [3, с. 20].

Польський дослідник Ю. Козелецький стверджував, що психологічна теорія прийняття рішень являє собою "систему тверджень про справжню поведінку людини в процесі вибору рішення. На відміну від теорії раціональних рішень, яка є нормативною, психологічна теорія прийняття рішень має дескриптивний характер" [2, с. 5]. Також він вважав, що психологічна теорія прийняття рішень виконує три основні функції:

- функцію передбачення, що дає змогу з великою вірогідністю передбачити особливості поведінки людей, які приймають рішення в даній ситуації;
- функцію пояснення, яка дає можливість пояснити людський механізм вибору дії; найбільшу пояснювальну цінність має визначення послідовності, в якій відбувається інтеріоризований процес вибору;
- практичну функцію; найбільшу практичну цінність становлять знання про дії щодо прийняття рішень, які використовуються у процесі створення діагностичних систем або оптимізації персональних рішень [2, с. 67].

Прийняття рішень здійснюється в умовах двох видів відносин:

1. керівництво — підлеглість (керівник приймає рішення одноосібно);
2. партнерство (рішення приймають колегіально, творчою групою спеціалістів, експертів тощо).

Це спричинило дві форми прийняття управлінських рішень: індивідуальну (одноосібну) та групову (колегіальну), кожна з яких має свої переваги і недоліки [7, с. 78]. Одним із найефективніших методів прийняття рішень є груповий метод. Ще К. Маркс стверджував, що простий соціальний контакт породжує стимуляцію інстинкту, що підвищує ефективність кожного окремого працівника. Групові рішення використовують для вирішення істотно складних проблем.

Чим різноманітніша за складом група, тим більше ідей та пропозицій буде розглянуто, але менше шансів дійти згоди.

Групове рішення – це не результат групового компромісу, а найбільш оптимальне для всієї групи і кожного її члена рішення важливої задачі [5, с. 203]. На експериментальному рівні проблема групового прийняття рішення досить детально була вивчена Куртом Левінім. Ним в роки другої світової війни в США був здійснений експеримент. В умовах економічної напруги у зв'язку з військовою ситуацією в США знизилася кількість харчових продуктів. Замість м'яса населенню пропонувалися численні субпродукти, однак домогосподарки відмовлялися від їх купівлі. Мета експериментального дослідження Левіна полягала в тому, щоб порівняти ефективність впливу на думку домогосподарок традиційної форми впливу (лекції), і нової форми - вироблення власного групового рішення на основі групової дискусії. Було створено шість груп добровольців-домогосподарок з Червоного Хреста, кожна група з 13 - 17 чоловік. Деяким з цих груп були прочитані лекції про користь субпродуктів і про бажаність їх покупки, а в інших групах була проведена дискусія з цих же питань. Через тиждень були проведені інтерв'ю з метою з'ясування, наскільки змінилися думки домогосподарок. У групах, що слухали лекції, було зареєстровано 3% зміни думок, в групах, де пройшли групові дискусії, - 32%. Таким чином було встановлено, що групове прийняття рішень є більш ефективним. [6, с. 322].

Однак, в залежності від учасників групи, їх теоретичних знань, навичок, злагоженості у роботі, ефективність прийняття рішень групою може змінюватись у бік зростання або ж зменшення. Тому варто розглянути переваги та недоліки прийняття групового рішення.

До переваг групового прийняття рішень належить:

- у групі легше долаються стереотипи мислення;
- комплексний пошук рішень дає змогу обрати найбільш ефективніші;
- групове рішення адекватніше відображає суть проблеми, воно раціональніше і не настільки суб'єктивне;
- єдність думок є позитивним мотиваційним чинником ефективної трудової діяльності як кожного працівника, так і групи загалом;
- індивіди, спільно приймаючи рішення, поділяють відповідальність за його виконання;
- груповий принцип прийняття рішення може сприяти поліпшенню відносин у групі.

Серед недоліків групового прийняття рішень виділяють:

- блокування рішення внаслідок розходження точок зору;
- прийняття неоптимального результату рішення, за яке виступали найактивніші, але не досить компетентні в обговорюваному питанні члени групи;
- прийняття компромісного рішення, яке не завжди відіграє позитивну роль;
- розроблення й ухвалення групового рішення, на відміну від індивідуального, може займати набагато більше часу;
- під час групового ухвалення рішень можливі примус, тиск однієї сторони на іншу з метою нав'язати власний його варіант [4, с.19].

Проблема прийняття групового рішення традиційно розглядається в двох аспектах: феноменологічному і прагматичному. Перший аспект передбачає розгляд таких питань: як здійснюється процес прийняття групового рішення в реальних соціальних групах; що відбувається з індивідуальними точками зору; чим є по суті загальне рішення; яка ефективність групових рішень та ін. Прагматичний аспект передбачає розгляд різних технологій прийняття групового рішення, стратегій цілеспрямованого управління цими процесами. Існує три методи групового прийняття рішень, які обмежують проблеми групового мислення :

1)колективне обговорення проблем за умов вільного подання проєктів рішення: спочатку стисла доповідь – пояснення ситуації учасникам; далі, за бажанням, кожен член групи по черзі без зауважень з боку інших викладає своє бачення, яке фіксується. При цьому критика чи дискусія недопускається поки не будуть вислухані всі учасники. В цьому методі основним є право всіх учасників висувати ідеї.

2)Номинальний груповий спосіб засновано на таких принципах :

а) після з'ясування суті проблеми, кожен член групи у письмовій формі подає свої ідеї з цього приводу;

б) кожен учасник має подати лише один варіант пропозиції, а дискусія почнеться після того, як всі учасники подадуть свої пропозиції;

в) групою треба підсумувати, увиразнити та оцінити подані пропозиції;

г) більшістю голосів приймається за найдосконалішу ідею з усіх поданих.

3) Метод “дельфі” (дельфінський спосіб) застосовується, коли членів групи зібрати в одному місці важко. Він триваліший в часі і включає ряд послідовних дій. Кожен учасник подає свої пропозиції анонімно у формі відповіді на питання. Таблицю зведених відповідей

передають всім учасникам процесу. Учасники подають згоду з обраним рішенням, або пропонують нові ідеї чи шукають шляхи до компромісу. Ці етапи повторюються аж доки учасники не дійдуть до загального рішення. Недоліком даного методу є те, що він громіздкий та надто повільний для широкого застосування [1]. Існує ціла низка чинників, які впливають на процес прийняття командних рішень та відіграють важливу роль на кожному з етапів. До них належать: загальні характеристики завдання; склад учасників команди; командні цілі; командні процеси; індивідуальні характеристики членів команди [7, с. 80].

Приймаючи рішення, необхідно враховувати такі особливості групового мислення:

- конформізм мислення (окремі особи групи піддаються впливу інших);
- захисні тенденції (індивіди намагаються захистити себе та своє “Я” від впливу інших);
- тенденційний підбір фактів (стійкі установки, стереотипи мислення);
- надмірний скептицизм (намагання досягнути вищих результатів).

Соціальна психологія виокремлює теоретичний (феноменологічний) аспект процесу прийняття рішення пов'язаний із психологічним вивченням цього процесу. При вирішенні групових завдань має місце низка своєрідних групових феноменів.

1. Соціальна фасилітація (досліджена Норманом Триплеттом у 1897 р.). Це зміни поведінки індивіда в присутності інших, перш за все активізація і прискорення психічної діяльності, підвищення якості виконання порівняно простих, відомих індивіду завдань і, навпаки, зниження якості виконання складних завдань.

2. Стрибок ризику (дослідження Джеймса Стоунера, аспіранта Массачусетського технологічного інституту (1961)). Суть цього явища полягає в тому, що прийняте групою рішення більш ризиковане, ніж початкові пропозиції членів групи. Об'єднуючись, люди чомусь ризикують. Стрибок ризику пояснюють такі гіпотези:

- обговорення проблеми в групі створює у членів групи почуття спільної відповідальності (а отже, особистої безвідповідальності), що сприяє прийняттю ризикованих рішень;
- основним винуватцем ризикованих рішень є лідер; якщо він схильний до ризику, то переконує інших у своїй слушності;
- ризик як цінність: готовність ризикувати підвищує статус людини в групі, тож у процесі групового обговорення члени групи намагаються продемонструвати таку готовність.

3. Групова поляризація (встановлена Сержем Московічі). Характерна особливість групових рішень полягає в тому, що вони не зводяться до якоїсь найбільш поширеної або зваженої середньої позиції, що видається логічною, а поляризуються. Це явище зростання екстремальності думок у процесі групового рішення, тобто розмежування позицій членів групи в бік зростання екстремальності.

4. Групове мислення (відкрите Ірвіном Дженісом у 1971 р.). Це зумовлений досвідом спільної діяльності стиль мислення людей, що повністю включені до однієї групи, де прагнення до єдності думок важливіше, ніж реалістична оцінка можливих варіантів дій. При виникненні групового мислення відповідно до досліджень І. Дженіса стиль мислення членів групи набуває специфічних рис:

- ілюзія бездоганності (серед членів групи помітне прагнення до ризикованих групових дій і необдумані оптимістичної оцінки наслідків цих дій);
- прагнення дати раціональне пояснення своєму рішення як єдиному правильному;
- стереотипний погляд на суперників;
- ілюзія однаковості;
- відкритий тиск на меншість;

5. Соціальна лінь: колективна працездатність групи не перевищує половини суми працездатностей її членів (феномен встановлений Максом Рінгельманом у 1986 р.). Коефіцієнт корисної дії групи із двох осіб - 93 %, із трьох - 85 %, із восьми - 49 %. Члени групи немотивовані при виконанні адитивних завдань. Коли не вирізняються індивідуальні внески, тоді проявляється феномен соціальної лінії, і навпаки, коли вирізняються – фасилітації [8].

Висновки. Отже, групове прийняття рішень у більшості випадків є ефективнішим методом, оскільки тут береться до уваги більша кількість ідей і пропозицій, а відповідальність за прийняте рішення несуть усі члени групи. Однак при прийнятті рішення групою осіб має місце ряд феноменів, що можуть негативно впливати на ефективність прийнятих рішень. Для того, щоб мінімізувати можливість прояву того чи іншого феномену необхідно ретельно обирати склад групи, враховувати індивідуальні особливості її членів, кількісний та якісний склад групи.

Список використаних джерел:

1. Групові методи прийняття управлінських рішень, Лазечко. Науково - технічна конференція "Природничі та гуманітарні науки.

Актуальні проблеми" ТНТУ ім. Івана Пулюя, науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

2. Козелецкий Ю. Человек многомерный (психологическое эссе) / Ю. Козелецкий. – К.: Наука, 2009. – 258 с.
3. Колпаков В.М. Теория и практика принятия управленческих решений. Учебное пособие – К МАУП 2000 – 256 с
4. Ломов Б.Ф. Уровни и этапы принятия решения / Б. Ф. Ломонов, В. Ф. Рубахин // Проблемы принятия решения. – 2006. – №8.– С. 16—32.
5. Робер М.-А., Тильман Ф. Психологія індивіда та групи. - М., 1988.
6. Скотт П. Психологія оцінки та прийняття рішення. - М., 1998.
7. Тихомиров О.К. Принятие решения как психологическая проблема / О. К. Тихомиров // Проблема принятия решения. – 2008. – №4(14). – С. 77-82.
8. Феномен руйнування процесу прийняття групового рішення/[Електронний ресурс]. –Режим доступу : http://bko.com/book_37_glava_84_Феномен_руйнува.html.

Лозінський Р.С. 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сирчин О. Л., к.е.н., доцент

ОСНОВНІ ПІДХОДИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ ДО ОЦІНКИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми обумовлена тим, що оцінка якості кредитної діяльності кожного банку є невід’ємною складовою його роботи, оскільки кредитна діяльність є основною для більшості банків та вона дуже чутлива до різних макроекономічних та мікроекономічних факторів, тобто розуміння її стану дає банку певну інформацію для прийняття стратегічно важливих рішень, будь то диверсифікація кредитного портфеля чи взагалі зміна кредитної політики.

Тому роз’яснення основних підходів до оцінки кредитної діяльності та пошук нових методів оцінки залишається завжди актуальною темою.

Мета статті – систематизація знань та роз’яснення сутності основних підходів до оцінки кредитної діяльності українських банків.

Виклад основного матеріалу. Оцінку кредитної діяльності банку можна здійснити за допомогою аналізу та оцінки якості кредитного портфеля, тому що саме він відображує сутність кредитної

політики банку та саме за його допомогою визначається якість кредитної діяльності банку.

Всі способи оцінки якості кредитного портфеля відрізняються методами і формами оцінки, які ґрунтуються на персональному досвіді кредитного експерта.

В таблиці 1 представлено основні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку.

Таблиця 1

Основні методи оцінки якості кредитного портфеля банку

Група методів	Назва методу
Методи експертних оцінок	Рейтинговий метод
	Метод «Дерево рішень»
	Коефіцієнтний аналіз
Статистичні методи	Метод «Монте-Карло»
	Скоринг
	Кореляційно-регресійний аналіз
Аналітичні методи	Стрес-тестування

Як видно з таблиці 1, основними підходами до оцінки якості кредитної діяльності банку є методи експертних оцінок, статистичні методи та аналітичні. Розглянемо особливості найбільш розповсюджених в Україні, на наш погляд, методів.

Метод експертних оцінок, фундаментом якого є вивчення оцінок, які зроблені експертами та включає складання так званих узагальнюючих експертних оцінок.

Недоліком чи певну складність даного методу можна зрозуміти в період порівняння отриманих даних із нормативними значеннями, оскільки значення одних розрахункових показників може відповідати нормативам, а інших – ні, остільки в даному випадку необхідно виділити узагальнюючий показник визначення рівня ризику [1, с.47].

Одним із основних різновидів методів експертних оцінок є рейтинговий метод, суть якого полягає у виборі певної методики та розрахунку рейтингу за даною методикою, що дає змогу зробити висновок про кредитоспроможність позичальника. Основними методами побудови рейтингу якості кредитного портфеля, застосовуваними в міжнародній практиці, є номерна і бальна системи.

Сутність бальної системи зводиться до розрахунку спільного числового значення, визначення якого регламентовано. Номерна система полягає у тому, що по кожній групі ризиків визначається

обмежений перелік показників, на основі яких відбувається віднесення до неї кожного конкретного елемента кредитного портфеля [2]. На наш погляд, основним недоліком цієї системи є те, що вона базується на експертній думці, яку дуже важко виразити в кількісному вигляді.

На практиці, враховуючи всі позитивні та негативні сторони номерної і бальної систем, доцільно використовувати їх поєднання, що буде основою більш досконалої і точної системи оцінки якості кредитного портфеля. Коефіцієнтний метод є однією з головних складових фінансового аналізу. Його позитивна сторона полягає у тому, що отримуються результати, які головним чином, є досить інформативними, але недоліком цього методу є відсутність чіткого складу використовуваних показників. Як показав огляд економічної літератури та зарубіжної і вітчизняної практики, кожен з авторів визначає склад показників інтуїтивно, тобто без серйозних обґрунтувань [3]. За підсумками дослідження, проведеного за допомогою коефіцієнтів, можна робити висновки про якість кредитного портфеля.

Статистичний підхід до оцінки кредитного портфеля базується на основі аналізу статистичних даних, які пов'язані із фінансовим станом позичальника за певний період. Статистичні методи оцінки якості кредитного портфеля банку припускають, що вплив ризиків на кредитний портфель відображається на його якості. Статистичний метод розрахунку та оцінки ризику кредитного портфеля банку в загальному вигляді передбачає розрахунок дисперсії, варіації, стандартного відхилення, коефіцієнта варіації й асиметрії [3].

Як видно з таблиці 1, до групи статистичних методів відносять метод під назвою скоринг. Скоринг – це математична модель у вигляді зваженої суми певних характеристик, за допомогою якої на основі минулого досвіду банк намагається з'ясувати ймовірність того, що конкретний позичальник не поверне кредит [4, с.97]. Скоринговий метод дозволяє кількісно розрахувати кредитоспроможність клієнта на основі попередньої інформації про нього, наприклад, за допомогою рейтингової оцінки позичальника, який оцінюється в балах (від 0 до 100).

Існує кілька типів скорингу:

- скоринг кредитоспроможності – оцінка кредитоспроможності позичальників, використовується для прийняття рішення про надання кредиту;
- скоринг за прогнозом якості обслуговування боргу клієнтом – оцінка рівня ризику існуючих позичальників, що дозволяє визначити поведінкові особливості клієнтів, які виявляють у якості обслуговування боргу;

- скоринг запитання – оцінка способів роботи з простроченою заборгованістю і вибір з декількох альтернативних наборів найбільш ефективного для подальшого впливу;
- скоринг за оцінкою ймовірності шахрайства – реалізує оцінку ймовірності шахрайства клієнта на основі сукупності ознак проведеної операції [4, с.98].

Слід відзначити, що перевагою скорингового методу є практична неможливість «обдурити», оскільки кредитний скоринг здійснює машина та перевірку наданих даних майбутнім клієнтом не складе труднощів. Якщо ж скоринг вимагає внесення тільки відомостей, підтверджених документально, то «обдурити» систему практично неможливо [5].

Але є й недоліки, наприклад, для нормального існування скорингової системи потрібна певна інфраструктура (бюро кредитних історій та ін.); скоринг не враховує специфічні дані про клієнта чи розцінює їх неграмотно, наприклад, елітний будинок за межами міста буде позначений системою як «будиночок у селі», що є не зовсім так; у невеликих банках, які не мають достатнього фінансування на придбання дорогих систем скорингу, перевірка ведеться досить поверхнево. Незважаючи на те що ця система є досить високотехнологічною, вона має свої недоліки та є досить новою для українського ринку.

Стрес-тестування – метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шоків величини зміни зовнішніх факторів-чинників – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк у разі, якщо події розвиватимуться за закладеними сценарійними припущеннями [6]. При організації стрес-тестування можна виділити кілька основних етапів (табл. 2).

Існують різні види і способи здійснення стрес-тестування. В даний час найбільш поширеною методикою є сценарний аналіз (на основі історичних або гіпотетичних подій). Також проводиться аналіз чутливості портфеля активів банку до зміни факторів ризику і розраховуються максимальні втрати.

Таблиця 2

Основні етапи проведення стрес-тестування

Етап	Примітки
I. Перевірка достовірності і актуальності інформації, на основі якої проводиться стрес-тестування.	При цьому необхідно враховувати, що використовувана звітність повинна відповідати критерію послідовності (безперервний ряд звітних даних) і порівнянності (незмінність методики розрахунку показників).
II. Детальний аналіз кредитного портфеля	Проведення ідентифікації ризиків, яким найбільшою мірою піддана кредитна організація.
III. Аналіз ситуації, що склалася, динаміки факторів ризику шляхом визначення зміни їх значень на заданих відрізках часу	При цьому в розрахунок може братися як різниця між максимальним і мінімальним значеннями чинника в межах встановленого періоду часу, так і різниця значень на початок і кінець розглядуваного періоду. Надалі в залежності від цілей аналізу при розрахунках використовується або усереднене, або максимальне значення зміни фактору ризику.
IV. Формування оцінки можливих втрат у результаті реалізації стресових умов.	У разі виявлення серйозних потенційних загроз керівництвом приймаються відповідні управлінські рішення, коригується політика з управління ризиками, проводиться додаткове хеджування ризиків.
V. Актуалізація параметрів стрес-тесту	З урахуванням зміни ринкової та загальноекономічної кон'юнктури, а також ризикового профілю кредитної організації

Висновки. таким чином, було розглянуто основні підходи оцінки якості кредитного портфеля: методи експертних оцінок, статистичні та аналітичні методи. Оскільки кредитна діяльність різних банків має свою певну специфіку, то описані підходи можуть служити

фундаментом оцінки якості кредитного портфеля. Одже, для досягнення максимального ефекту слід застосовувати індивідуальний підхід, тобто адаптацію потрібних банку методів під його індивідуальні критерії, використання складу характерних для даного банку показників та застосування цих методів у комплексі.

Список використаних джерел:

1. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций / А. С. Шапкин. – М. : Дашков и Ко, 2003. – 544 с.
2. Бражников А. С. Методы оценки качества кредитного портфеля коммерческого банка. Режим доступу: <http://eco-nomicus.ru/banki/64-kreditnyi-portfelbanka.ht>
3. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку. Режим доступу: http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7249/1/278_283.pdf
4. Ют Р. А. Использование скоринг-модели при управлении кредитным риском / Р. А Ют // «Современные проблемы управления риском». Пермь, 2010– 97-98 с.
5. Скоринг - це ... Кредитний скоринг. Режим доступу: <http://faqkr.ru/finans/129348-skorinng-ce-kreditnij-skorinng.html>
6. СВІТОВА ПРАКТИКА СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ У БАНКАХ УКРАЇНИ. Режим доступу http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/130_2011/30_0308.pdf

Мазуренко К., 52 гр. КЕФ

Науковий керівник: Тарасевич Н.В., к.е.н., доцент

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Розвиток банківських продуктів вимагає активної орієнтації банків на ринок кредитування населення. За умов недосконалості законодавчої бази і ринкових відносин, що регулює кредитну діяльність, у банків виникають різноманітні ризики при наданні позичок населенню [1, с. 118]. Недосконалість правової бази, відсутність чітких процедур визнання неспроможності фінансового стану фізичної особи та надмірне стягнення податків є

одним з основних чинників, що перешкоджають розвитку кредитування фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кредитної діяльності банків досліджуються багатьма науковцями серед яких перш за все необхідно відмітити таких українських учених як: В.Д. Лагутін, В.М. Мирончук, О.І. Воробйова та інші.

Метою статті є розгляд проблем розвитку кредитуваннячних осіб в Україні та надання пропозицій щодо можливих шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Позичка відіграє важливу роль в економіці України, вона допомагає швидкому перерозподілу грошових коштів, що дає можливість у стислі строки оздоровити економіку. Проте, незважаючи на усі позитивні зрушення, банківський сектор України не відповідає вимогам реальної конкурентноздатності економіки. За загальними результатами діяльності він є збитковим і містить численні проблеми, викликані як кризовими явищами економіки, так і грошово-кредитною політикою Національного банку України, внутрішньобанківськими факторами. Активи українських банків становлять близько 30 млрд грн, що є меншим за 1% активів Deutsche Bank AG або Citigroup Inc [2, с. 115]. В цілому банківське кредитування ґрунтується на таких принципах: 1. принцип строковості; повернення; принцип цільового використання; принцип забезпечення; принцип платності. Недотримання цих базових принципів призводить до проблем у кредитуванні. Серед таких проблем, зокрема зростання проблемних позичок у портфелі банку [3]. В цілому усі проблемні позички поділяють на декілька груп:

1. Субстандартні позички – позички, ймовірність погашення заборгованості за якими є меншою 50%, але більшою 20% чистого кредитного ризику. Кількість календарних днів прострочення становить 31–90 днів. Такі позички потребують посиленого контролю та втручання керівництва банку.

2. Сумнівні позички – позички, ймовірність погашення заборгованості за якими становить 50% чистого кредитного ризику. Кількість календарних днів прострочення становить 91–180 днів.

3. Безнадійні позички – позички, ймовірність виконання зобов'язання за якими практично відсутня, ризик за кредитними операціями дорівнює сумі заборгованості за ними. Кількість днів прострочення становить більше 180 днів. Окрім усіх перелічених груп позичок існують ті позички, до яких уже були застосовані інструменти впливу та проведено переоформлення кредитних договорів. Такими позичками є оновлені проблемні позички, а саме:

– пролонговані позички – позички, за якими продовжено термін погашення суми основного боргу;

– реструктуризовані позички – позички, за якими змінено умови повернення, відповідно до яких позичальнику тимчасово надаються пільгові умови погашення;

– рефінансовані позички – погашення взятих раніше кредитних зобов'язань за допомогою оформлення нової позички [2, с. 68–71].

На сьогоднішній день проблемні позички значною мірою гальмують розвиток кредитного ринку України. Динаміка кредитного портфеля та обсягів проблемних позичок комерційних банків України протягом 2009–2016 рр. наведена у табл. 1..

Таблиця 1

Кредитний портфель українських комерційних банків та його структура

Показник	Рік							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кредитний портфель, млн. грн.	426867	734022	723295	732822	801809	815142	9114032	930000
Темп зростання кредитного портфеля, %	71,1	72,0	-1,5	1,3	9,4	1,7	11,8	2,0
Проблемні позички, млн. грн.	6357	18015	69935	84851	79292	72545	70178	70273
Темп зростання проблемних позичок, %	42,66	183,39	288,20	21,33	-6,55	-8,5	-3,3	0,1
Частка проблемних позичок у кредитному портфелі, %	1,49	2,45	9,67	11,58	9,61	8,90	7,7	7,5

Аналізуючи табл. 1, можна зробити висновок щодо зростаючої тенденції частки проблемних позичок у кредитному портфелі. Протягом 2009–2016 рр. вона збільшилась більш як у 5 разів: якщо частка проблемних позичок у загальній структурі кредитного портфеля комерційних банків України у 2009 р. становила лише 1,49%, то у 2016 р. відбулось її помітне підвищення до 7,5%. Починаючи з 2009 р. частка простроченої заборгованості постійно зростала, досягнувши максимального значення у 2012 р. – 11,58%. Згідно світових стандартів

перевищення проблемної заборгованості до 10% кредитного портфеля банків свідчить про виникнення загрози економічній безпеці банків.

Основними причинами виникнення проблемних позичок протягом цього періоду є зниження обсягу ВВП та промислового виробництва, девальвація національної валюти, погіршення фінансового стану позичальників, втрата ринків збуту експортерами. Упродовж 2013–2015 рр. частка проблемних позичок дещо зменшилась з 9,61 до 7,7%. Така тенденція зумовлена передусім позитивними чинниками, зокрема: реструктуризація активів в іноземній валюті, якісна робота банків з проблемними активами, співпраця з колекторськими організаціями, впровадження програм лояльності, поміркована політика банків на кредитному ринку. Окрім того, комерційні банки використовували підвищення вимог до постачальників, списання безнадійних позичок.

Протилежна тенденція спостерігається у 2016 р. Обсяг простроченої заборгованості зріс майже на 95 млн. грн. порівняно з аналогічним показником минулого року. Така ситуація зумовлена передусім політичною ситуацією в Україні, погіршенням фінансового стану позичальників, економічною кризою, девальвацією гривні, інфляційними процесам, веденням бойових дій на території України. Тому виникнення проблемної заборгованості є невід'ємним явищем в сучасних кризових економічних умовах. Тому першочерговим завданням для комерційних банків є визначення сигналів, які свідчать про виникнення можливих проблем із погашенням заборгованості за позичками з боку позичальника і всіма можливими способами запобігти виникненню проблемної заборгованості [4].

Висновки. Існує низка об'єктивних факторів, що перешкоджають активному розвитку кредитних операцій банків для населення. Серед цих факторів можна виокремити такі: - недостатньо розвинута ринкова інфраструктура фінансового ринку щодо розвитку мережі філій; - недостатньо розвинута загальна культура активного користування банківськими послугами населенням; - недостатня кількість кваліфікованого персоналу, спроможного ефективно взаємодіяти з клієнтами – фізичними особами та грамотно дотримувати всіх необхідних технологічних вимог із надання роздрібних послуг; - невисокий рівень доходів більшої частини населення, що не дає змоги банкам активно реалізовувати повноцінні депозитні стратегії із широким розмаїттям відповідних послуг для фізичних осіб; - наявність у населення тіньових доходів, що не дає можливості в повному обсязі оцінити кредитоспроможність позичальника. Існування зазначених проблем обумовлює необхідність суттєвого коригування як кредитної політики самих банків так і

методології регулювання їх діяльності з боку держави. Таким чином, можна сформулювати наступні заходи щодо мін підвищення ефективності кредитування фізичних осіб:

1. Застосування інноваційних технологій та методик для оцінки платоспроможності клієнтів (технологія «мікрокредитування».

2. Формування єдиної бази кредитних історій (такі спроби характерні для банківського сектору – Українське бюро кредитних історій, Перше всеукраїнське бюро кредитних історій; однак, для отримання кращого ефекту необхідним є підключення усіх банків до такого реєстру, чого в Україні поки що не спостерігається).

3. Поширення практики купівлі проблемних позичок компаніями-колекторами, застосування факторингу (актуальним є створення єдиної компанії – санаційного банку від НБУ).

4. Формування достатніх обсягів резервів під заборгованість (складність полягає в тому, що поточні фінансові труднощі не завжди залишають таку можливість для банку) [2, с. 155–158].

Застосування зазначених заходів дозволить мінімізувати кредитні ризики у банківській сфері, зменшити кількість проблемної заборгованості та відповідно забезпечити економічне зростання держави.

Список використаних джерел:

1. Мирончук В.М. Оцінка внутрішньо системних складових формування стану фінансової стійкості банків / В.М. Мирончук // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : зб. наук. праць. – Чернівці : Технодрук, 2010. – Вип. 2 (19) : Економічні науки. – С. 113–125.
2. Щибовлюк З. І. Вступ до економічного аналізу комерційного банку : посіб.–Тернопіль. “Економічна думка”, ТАНГ, 2010–115с.
3. Куртвелієва Д.Д. Сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні та шляхи його удосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
4. Петренко В.О. Проблеми розвитку банківського кредитування фізичних осіб в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/18/petrenko-1.php>.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВІДДІЛЕННЯ ЯК ІННОВАЦІЇ МАТЕРІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА БАНКУ

Постановка проблеми. Однією з головних задач служб маркетингу в банках є залучення нових клієнтів. В наш час аби залучити нових клієнтів, банку потрібно мати не тільки гарну репутацію, а й уміння здивувати клієнтів новими інноваційними підходами до обслуговування.

Сучасні банки намагаються змінити історично усталену думку про те, що банк – це безбарвне офісне приміщення, і тому створюють у своїх відділеннях таку атмосферу, в якій клієнти відчували б себе як удома. Задля цього використовуються т.зв. концептуальні відділення, які належать до інновацій матеріального середовища банку.

Такі специфічні відділення вже протягом останніх десятиріч використовують інноваційно-провідні закордонні банки, а власне відділення отримали назву «Open Branch» – тобто «відкрите відділення».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх дослідженнях інновації в концепціях банківських відділень розглядали такі відомі зарубіжні й вітчизняні вчені, як Ф. Котлер, Дж. Еванс, Б. Берман, В. Д. Миловидов, Г. Л. Макарова, А. Г. Грязнова. Однак детальної наукової розвідки обрана нами тема досі так і не отримала.

Мета дослідження. Метою даної статті є аналіз найкращих прикладів концептуальних відділень зарубіжних банків та узагальнення їх досвіду для його подальшого застосування в банках України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні відділення закордонних банків почали свою історію існування ще з середини 90-х років ХХ ст., і кожного року специфічні відділення стають усе різноманітнішими, адаптуються під вимоги примхливого клієнта та розвиток науково-технічного прогресу. Система таких концептуальних відділень у світовій практиці отримала загальну назву «Open Branch».

«Open Branch» – це концептуальні відділення банків, які мають неформальну або нетрадиційно банківську атмосферу та представляють клієнтам унікальні послуги, направлені на забезпечення максимальної комфортабельності шляхом менш офіційної комунікації банку з клієнтами завдяки залученню певних матеріальних ресурсів.

Треба відмити, що ці концептуальні відділення для забезпечення своєї унікальності залучають багато ресурсів і предметів матеріального світу, таких як власне приміщення, різноманітні меблі, обладнання з кав'ярень, побутову техніку, нетривіальну для банківської установи апаратуру та деталі інтер'єру тощо.

В нашому дослідженні запропоновано наступну класифікацію концептуально нових відділень банків, які належать до «Open Branch» та існують на світовому банківському ринку.

1) **Банк-кав'ярня.** Точкою відліку концептуальних відділень можна вважати появу першого гібридного відділення банку і кав'ярні. У 1997 р. американський банк «Wells Fargo» почав співпрацювати з найбільш відомою мережею кав'ярень «Starbucks».

Ці відділення з кав'ярнями працюють уже протягом 20 років. Якщо клієнтам доведеться довго чекати, вони зможуть провести цей час в кав'ярні, що є набагато приємнішим, ніж просто сидіти в офісі на стільці, чекаючи своєї черги.

Сам банк, завдяки такій співпраці, виконує три свої стратегічні цілі: збільшення клієнтського потоку, задоволення потреб клієнтів та підвищення пізнаваності бренду на фоні конгломерації з мережею кав'ярень «Starbucks». Відкривати свої кав'ярні в відділеннях банків вигідно і для «Starbucks», оскільки кредитні організації пропонують низькі ставки оренди [1].

2) **Лаунж-банк.** До більш сучасних прикладів концептуальних відділень можна віднести лаунж-відділення. У Великобританії мільярдер Річард Бренсон в рамках свого банківського бізнесу «Virgin Money» відкрив відділення, в яких взагалі не проводяться банківські операції і не ведуться активні продажі фінансових продуктів. Ці відділення з'явилися у 2013 році і звуться «Virgin Money Lounges».

Їх існує всього три: в Единбурзі, Манчестері та Норвічі. У приміщеннях є дивани й кухня, а використовуються вони не для продажу банківських продуктів, а як місце відпочинку для клієнтів банку.

У традиційні банківські відділення клієнти заходять, щоб швидше провести операцію, але до лаунж-відділень клієнт може просто прийти та відпочити від роботи, отримувати задоволення від розмови з різними людьми. Співробітники відділення можуть розповісти відвідувачеві про послуги банку, але якщо він сам цього захоче.

Крім того, відділення здаються в оренду для презентацій, семінарів, виставок і навіть автограф-сесій. Щорічно «Virgin Money Lounges» відвідують близько 200 тис. осіб [2].

3) **Банк-лекторій.** «State Farm» – одна з найбільших американських фінансових компаній – відкрила експериментальне відділення під назвою «Next Door' Community Café» в Чикаго.

У ньому можна безкоштовно відвідати лекції знаменитих економістів, прослухати курси з фінансового планування, інвестицій, страхування, податків і написання бізнес-планів. Також можна просто попиту кави або зняти приміщення для переговорів у банку-лекторії є багата бібліотека з різноманітними економічними та фінансовими виданнями [3].

4) **Банк-вітальня.** Банк «TD Canada Trust» в місті Порт-Коквітлам, Канада, відкрив своє концептуальне банківське відділення у вигляді вітальні з невеликим кафе.

Відділення відрізняється від інших тим, що клієнт не підходить до вікна операціоніста або кабінету менеджера. Співробітники самі виходять до клієнтів у «вітальні».

Відділення обладнане переговорними кімнатами, а в загальній зоні є апарати для знищення конфіденційних документів і лічильники купюр і монет, якими також можна користуватися безкоштовно [4].

5) **Банк мрії.** Фінансовий кооператив «Summit Credit Union» відкрив «Надихаюче відділення» («Inspiration Branch») у місті Фічбург (штат Массачусетс, США) де люди можуть побачити свої мрії, виконати які допомагають матеріальні продукти: будинок з сніданком, Пізанська вежа, копія університетського хостела, пляж з парасолькою і човном. Переговори можна вести в англійському пабі зі справжніми стільцями або в салоні літака з кріслами і кабіною пілота, в яку можна відправити грати дітей. Крім того «надихаюче відділення» пропонує усі стандартні банківські послуги та продукти. Головна перевага цього відділення в тому, що якщо клієнт оформлює кредит задля здійснення якоїсь мрії, то він відразу візуально бачить її матеріальне втілення [5].

6) **Банк без банківського обладнання.** Відділення без звичних транзакцій і банківських продуктів є і у голландського банку «ING». Вони розташовані в Канаді і Франції і називаються «ING Direct». Перший поверх такого відділення в Торонто – кафе з безкоштовним WI-FI. Співробітники відділення можуть відповісти на питання клієнтів, але не мають доступу до рахунків і не можуть проводити транзакції. Однак вони можуть дати клієнтові iPad, щоб той сам провів необхідну операцію через інтернет-банк. Другий поверх відділення – високотехнологічний простір для лекцій і презентацій, яке можна орендувати для переговорів і зустрічей [6].

7) **Банк-пральня.** Дане концептуальне відділення було створено відомим інноваційним банком «Wells Fargo», який пробував відкривати гібрид відділення банку з пральнею. Це відділення

виконувало одразу дві функції: окрім надання стандартних банківських послуг, ще давало можливість прання білизни під час знаходження клієнтів у черзі. Але такий інноваційний проєкт проіснував лише рік, тому що не зміг окупитися [6].

Висновки. Концепція «Open Branch» з'явилася відносно недавно, але вже має велику популярність по всьому світу, і широко застосовується деякими банками. Подібні відділення мають перспективи й для використання в банківському секторі України. Цей формат також можуть оцінити власники і співробітники малих підприємств, яким може бути представлений постійний офіс, та надане нове місце для продажу своїх продуктів, (зокрема, кава, одяг, послуги з прання). Також банк може залучити до себе тих прогресивних бізнесменів, які звикли використовувати для ділових переговорів кафе і ресторани з неформальною обстановкою. Також даний напрямок розвитку банківських відділень зможе привернути увагу молоді, яка буде шукати банк без офісної рутини, де можна буде скористатися банківськими послугами і відмінно провести свій час.

Список використаних джерел:

1. Hoping for Perks, Wells Brews Plan With Starbucks [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://articles.latimes.com/1997/oct/10/business/fi-41154>
2. Virgin Money Lounges [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://uk.virginmoney.com/virgin/about-lounges/>
3. Springwise: Insurance Company Launches Community Café To Reach Locals [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.psfk.com/2012/01/state-farm-community-cafe.html>
4. TD Canada Trust opens new branch in Port Coquitlam [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://td.mediaroom.com/2013-05-04-TD-Canada-Trust-opens-new-branch-in-Port-Coquitlam-and-donates-5-000-to-Burke-Mountain-Naturalists>
5. Rethinking Branches: Summit Credit Union's Inspiration Branch [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://filene.org/blog/post/rethinkingbranches-summit-credit-unions-inspiration-branch>
6. Шлигін І. 8 незвичайних відділень банків [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://bankdirect.pro/banki/novosti-bankov/8-neobychnykh-otdeleniy-bankov-545488.html>

ДИСТАНЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ ЯК НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Постановка проблеми. Банківський сектор України нині знаходиться у нестабільному стані, проте при зародженні держави саме ця галузь економіки найбільш динамічно розвивалася. Не дивлячись на те, що зараз банківський сектор переживає спад у своєму розвитку, актуальність організації ефективного і безперервного інноваційного процесу в комерційних банках не викликає сумнівів. У банківському бізнесі практично відразу після появи на ринку нових продуктів і послуг відбувається їх копіювання конкуруючими кредитними організаціями, тому єдиною реакцією на загострення конкурентної боротьби на фінансових ринках може стати вдосконалення клієнтського обслуговування. Слід зазначити, що саме за рахунок організації нових перспективних напрямків діяльності в роботі банку відбувається пожевлення і модернізація всіх інших напрямів у роботі банку, що в кінцевому підсумку призводить до основного фактору підвищення стійкості банку – розширення клієнтської бази.

Отже, інновації у банківському секторі – це якісний стрибок в інформаційному обслуговуванні населення; нову якість технологічного забезпечення роботи з клієнтами, з банківськими продуктами, використання передового програмного забезпечення; більш широке застосування карткових технологій, зокрема, використання універсальних чіпових карт з можливістю запису різних програм; розвиток мобільного банкінгу і т. д.

Одним з найважливіших напрямів інноваційної діяльності банків є дистанційне обслуговування клієнтів

Формулювання мети статті. Метою статті є розгляд ролі дистанційного обслуговування клієнтів як одного із напрямів інноваційної діяльності банків України.

Виклад основного матеріалу. Все більше число людей можуть з упевненістю заявити, що 21 століття – століття інформаційних технологій, тому що ці технології не відпускають їх в реальне життя. До цих технологій можна сміливо віднести інтернет – банкінг, один з компонентів дистанційного обслуговування клієнта в наш час.

Зародження інтернет банкінгу відбулося в США ще в 20 столітті, але навіть тоді люди не могли уявити, що через 30-40 років за

допомогою інтернету і гаджету позбудуться від багатогодинних черг і галасливих офісів банків. Так само зараз значних обертів набирає розвиток мобільного банкінгу, який безпосередньо пов'язаний з телефонами Iphone. Саме на Заході вже є приклади так званих «віртуальних» банків, які взагалі не мають звичайних філій, і ведуть всі справи з клієнтами через мережу Internet.

Однак якщо говорити про Україну, то у нас відхід від традиційного офісного банкінгу найближчим часом неможливий, так як законодавчо в даний час ряд операцій може бути здійснений тільки при особистому зверненні в банк. Незважаючи на притаманну практично всім банкам тенденцію розвитку дистанційного обслуговування, шляхи розвитку даного досить різноманітні.

Якщо розглядати розвиток дистанційного обслуговування на прикладі наших банків, то однозначно лідируюче місце займає ПАТ «ПриватБанк», а саме його «Приват24». В Приват 24 реалізовано стільки різноманітних функцій, що їх список можна сміливо орієнтуватися для порівняння систем інтернет – банкінгу між собою. Але після останніх подій, а саме націоналізації ПАТ «ПриватБанк» державою, невідомо що чекає не лише сам банк, а й Приват24. Навіть Голова Національного банку України Валерія Гонтарева не змогла спрогнозувати долю системи "Приват 24" після націоналізації ПАТ «Приватбанку»

ПАТ «ПриватБанк» перший банк в нашій країні який реалізував повноцінну оплату комунальних послуг. Взагалі кажучи, багато українських банків включають комунальні платежі в опис своїх веб - рішень. Але на практиці під можливістю оплати послуг комунальних служб ховається стандартна форма платіжного доручення, в яку при великому бажанні можна вбити потрібні реквізити і суми.

Однак не тільки ПАТ «ПриватБанк» є інноваційним банком України, так ось ПАТ «ВТБ Банк» в якості дистанційного обслуговування пропонує «Обслуговування через банкомати» і GSM – банкінгу [2], а АБ «Укргазбанк» ошасливив клієнтів мобільним банкінгом і email – випискою по картковому рахунку.[3] Зазначимо, що з 17 найбільших банків за розміром активів рейтингу НБУ, тільки 12 дають можливість своїм клієнтам отримати доступ до банківських послуг через Інтернет [5]. Інші банки все так само продовжують обслуговування приватних осіб шляхом довгих черг у відділеннях, або тільки частково задіють електронні канали. Слід визначити, що ряд банків не зупиняються на стандартному наборі послуг, а продовжують вводити якісь нові інновації для вирішення та задоволення потреб клієнтів.

Прикладом можуть послужити «Електронні гроші», оскільки в мережі Інтернет давно влаштувалися так звані «web-гаманці» і було б логічним поповнювати ці самі гаманці електронних валют безпосередньо з веб – інтерфейсу онлайн банкінгу. І тут ПАТ «ПриватБанк» не втрачає позицій, так як одними з перших почали співпрацю з електронними грошима на ряду з ПАТ «Альфа-банк Україна» і ПАТ «ОТР Банк», реалізувавши при цьому програму підтримки WebMoney. Наступною інновацією в банківському секторі країни можна сміливо вважати мобільний банкінг. У багатьох відразу виникає питання "А в чому ж різниця", мовляв, це одне і теж.

Але це не так, інтернет-банкінг - це система управління фінансами, побудована з використанням WEB-технологій, а мобільний банкінг - це додаток, що дозволяє, в загальному випадку, робити теж саме, але саме це додаток, що функціонує на мобільному пристрої. Чи мобільний банкінг заміною для інтернет банкінгу? Як не дивно, навіть такі елементарні можливості банкінгу сьогодні радують далеко не кожного власника рахунку. У чому ж проблема?

Виявляється, що ще не всі банки серйозно взялися за розвиток цього напрямку. Тому розвиток мобільного банкінгу в Україні навряд чи можна назвати вибуховим або революційними.

Варто відразу зазначити, що за поняттям "мобільний банкінг" можуть ховатися зовсім різні можливості. Наприклад, в одному банку це може бути отримання смс про зарахування та зняття коштів з карткового рахунку, а також - отримання за запитом наступної інформації: баланс рахунку, перелік карт та карткових рахунків, п'ять останніх операцій по рахунку або ж блокування суми на рахунку. А ось в іншому банку ви можете здійснювати перекази шукати найближчий банкомат на карті або відділення, вести обмін повідомленнями з банком. У третьому банку присутні також історія операцій по кожній карті, термінові платежі з поточних рахунків або платіжних карток за збереженими шаблонами, управління і поповнення депозитів.

Чого ж чекати від мобільного банкінгу? В майбутньому планується розвиток безконтактних платежів на основі бездротового зв'язку близької дії (NFC - Near Field Communication) шляхом сканування відбитку пальця. Це дозволить здійснювати безконтактний обмін даними між пристроями, розташованими на невеликих відстанях один від одного.

Обслуговування через контакт - центр ще один вид дистанційного обслуговування своїх клієнтів банками. У наш час кожен банк має свій контакт-центр, за допомогою якого можна контролювати стан свого рахунку, здійснити платіж та багато іншого -

для цього достатньо зателефонувати в контакт-центр і пройти процедуру ідентифікації.

Дистанційне банківське обслуговування виглядає привабливо не тільки для нас з Вами, простих обивателів, але і для самих банківських організацій. За допомогою віддалених сервісів можна істотно розширити асортиментну лінійку і залучити нового сегменту клієнтів.

Висновки. Підводячи підсумки можна зробити висновок, що ДБО - це досить привабливий напрямок, який, на думку експертів, давно уже перейшло з розряду додаткових і супутніх послуг в основні. Це прекрасна можливість полегшити життя і банками, і клієнтам. Також варто відзначити, так це безпека операцій. На сьогоднішній день банки запевняють своїх клієнтів, що підстав для хвилювань немає: рахунки знаходяться під надійним захистом.

Таким чином, у сучасних умовах одним з найбільш перспективних напрямків розвитку банківського сектору є розвиток такої сфери діяльності як дистанційне банківське обслуговування.

Список використаних джерел:

1. ПРИВАТБАНК. . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.privatbank.ua>
2. ВТБ БАНК. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.https://vtb.ua>
3. УКРГАЗБАНК–[Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.ukrgasbank.com>
4. С. Б. Єгоричева БАНКІВСЬКІ ІННОВАЦІЇ НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uchebnik-online.net/book/774-bankivski-innovaciyi-navchalnij-posibnik-egoricheva-s-b.html>
5. Андрій Астахов. Як виглядає інтернет-банкінг по-українськи. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/internet_banking/stati/kak_vyglyadit_internet_banking_po_ukrainski

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ І БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК

Постановка проблеми. Аналіз українських тенденцій справді не викликає сумнівів у тому, що широкомасштабне впровадження системи розрахунків на основі карткових платіжних засобів є особливо важливим в умовах постійного зростання частки тіньового сектора економіки, рівня доларизації, широко розповсюдженого небажання населення тримати свої заощадження на рахунках у банківських установах, значного уникнення від сплати податків та загальної недовіри до банків на тлі поширення соціально-економічних та політичних проблем. Протягом останніх років в Україні спостерігається стала тенденція до щорічного збільшення вітчизняними банками емісії платіжних карток. З аналізованих даних у другому підрозділі випускної роботи помітно, що ринок платіжних карток розвивається нерівномірно, перевагу віддають карткам готівкових коштів, найчастіше лише з одним ступенем захисту. Найбільша частка українського карткового ринку зосереджена в руках 5 провідних банків ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», АТ «ОЩАДБАНК», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ПУМБ», тому лише 20% ринку пластикових карток охоплюють інші банки [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості застосування банківських платіжних карток для здійснення платежів, та ризиків, які при цьому виникають, знайшли відображення в низці публікацій вітчизняних та іноземних науковців і практиків. Зокрема, значний внесок у розкриття цієї теми зробили А. О. Спіфанов, К.О. Кіреєва, М. В. Колдовський, О. М. Ващенко та ін.

Формулювання мети статті Метою статті є розгляд та обґрунтування проблеми та напрямки розвитку і безпеки вітчизняного ринку пластикових карток.

Виклад основного матеріалу. Робота платіжних систем в Україні засвідчує, що картки в основному використовуються для отримання готівки, тому надзвичайно важливою, на нашу думку, є державна підтримка карткового бізнесу – створення необхідних умов для поліпшення структури грошового обігу за рахунок масових безготівкових платежів із використанням карток і скорочення частки готівкових розрахунків.

Перешкодами на шляху подальшого розвитку безготівкових розрахунків та карткового бізнесу в Україні, на нашу думку, є те, що:

– світова фінансово-економічна криза призвела до зменшення кількості емітованих платіжних карток, зменшення кількості платіжних терміналів внаслідок припинення діяльності окремих торговців;

– переважна більшість емітованих українськими банками платіжних карток належить до карток міжнародних платіжних систем VISA та MasterCard. Близько 98 % платіжних карток, емітованих українськими банками, використовуються на внутрішньому ринку; однак за здійснення внутрішньодержавних операцій у національній валюті українські банки та опосередковано держателі платіжних карток повинні сплачувати на адресу міжнародних платіжних систем комісійні в іноземній валюті;

– міжнародні платіжні системи вимагають від українських банків — членів цих систем перераховувати значні суми гарантійних депозитів в іноземній валюті, які виводяться з грошового обігу України та перераховуються міжнародним платіжним системам.

На нашу думку, у більш вузькому контексті, на розвиток безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток негативно впливають наступні фактори:

– низький рівень купівельної спроможності населення;

– недостатній рівень розвитку інфраструктури обслуговування платіжних карток;

– не всі банки зацікавлені щодо повного переходу населення до платіжних карток. Це можна пояснити тим, що з одного боку, комісія за зняття готівки у власній мережі банкоматів дорівнює нулю, а з іншого – жодна з фінансових компаній не може своєю інфраструктурою цілком задовольнити потреби власників своїх карт;

– недосконалість законодавчої та нормативної бази щодо регулювання операцій з використанням платіжних карток[2].

Аналіз основних проблем розвитку ринку платіжних карток України та шляхів їх вирішення представлений у таблиці 1.

З метою вирішення проблем, пов'язаних із розвитком систем масових безготівкових платежів з використанням платіжних карток, міжвідомчою робочою групою з питань розвитку безготівкових розрахунків в Україні при Державній комісії з питань впровадження електронних систем і засобів контролю та управління товарним і грошовим обігом у 2013 році до 2020 року розроблено проект Державної програми розвитку масових безготівкових розрахунків в Україні та заходів щодо її виконання [3].

Таблиця 1

Основні проблеми розвитку ринку платіжних карток України та шляхи їх вирішення (складено автором самостійно)

Проблеми	Шляхи вирішення
1. Поширення використання карток як засобу безготівкових розрахунків серед населення	<ul style="list-style-type: none"> - проведення урядом та НБУ роз'яснювальної роботи серед громадян стосовно ефективності та доцільності використання платіжних карток; - постійна організація та проведення рекламно-просвітницької кампанії та проведення роботи з підвищення фінансової грамотності населення.
2. Поширення використання платіжних карток серед підприємств та організацій	<ul style="list-style-type: none"> - зменшення часу на проведення трансакцій; - підвищення захисту карток від підробок; - гарантування банком оплати операцій, проведених клієнтами; - забезпечення необхідної підготовки персоналу; - забезпечення розвитку інфраструктури з проведення безготівкових розрахунків.
3. Відставання ринку платіжних карток України від карткових ринків європейських країн	<ul style="list-style-type: none"> - запровадження новітніх технологій для реалізації державних та корпоративних проєктів, їх вивчення державним керівництвом та політичними діячами; - державне стимулювання впровадження платіжних карток за допомогою встановлення пільгового режиму амортизації високотехнологічного оснащення, введення податкових пільг для учасників ринку, створення відповідної правової бази.
4. Слабка захищеність платіжних карток	<ul style="list-style-type: none"> - створення нових програмних продуктів завдяки вивченню досвіду іноземних держав.

Реалізація передбачених програмою заходів, на нашу думку, сприятиме поліпшенню структури грошового обігу в Україні за рахунок розбудови масових безготівкових платежів з використанням платіжних карток і скороченню частки готівкових розрахунків, створенню прозорої фінансової системи, залученню через банківську систему в загальногосподарський обіг значних ресурсів (готівкових коштів громадян та юридичних осіб), забезпеченню поступового переходу населення на безготівкові розрахунки, зменшенню витрат Національного банку та держави на підтримку готівкового обігу[4].

Висновки. Вважаємо, що розглянуті нами проблеми суттєво впливають на розвиток ринку платіжних карток, та для подолання визначених негативних аспектів його функціонування нами було запропоновано такі заходи:

- підвищити ефективність карткових технологій за допомогою

маркетингу фінансових послуг із забезпечення торговельно-сервісних підприємств консультаціями, безоплатного надання витратних матеріалів та обладнання протягом усього періоду співпраці;

- проводити навчання персоналу з метою підвищення компетентності працівників;
- максимально захистити банківську платіжну систему від несанкціонованого доступу комп'ютерних мереж банку;
- спростити або вдосконалити механізм користування платіжними картами, оскільки для деяких груп населення цей механізм є не дуже зручним;
- розширити мережу безготівкових банківських пристроїв, а особливо у торговельних мережах.

Запропоновані нами заходи є необхідними, оскільки український картковий ринок дуже динамічний: змінюються лідери, з'являються нові продукти і технології, незмінним залишається лише одне – він швидко розширюється за рахунок нових держателів карток, емітентів і точок обслуговування.

Список використаних джерел:

- 1.Офіційний сайт Української міжбанківської асоціації членів платіжної системи ЕМА. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ema.com.ua/infoassociation/struktura-i-ustav
- 2.Платіжні системи: Навч. посібник для студентів вищ. закладів освіти / В.А.Ющенко, А.С.Савченко, С.Л.Цокол, І.М.Новак, В.П.Страхарчук. – К.: Либідь, 2008. – 416 с.
- 3.О безопасности рынка платежных карт Украины // Карт Бланш: информационно-аналитический журнал. – 2012. – № 2. – С. 37 – 38.
- 4.Офіційне інтернет-представництво Національного Банку України. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.bank.gov.ua

Назлуханян С., 43 гр. КЕФ

Науковий керівник: Шелудько С.А., викладач

ІННОВАЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ БАНКІВСЬКИХ ВІДДІЛЕНЬ

Постановка проблеми. У сучасних умовах, коли вартість послуг у різних банків стає приблизно однаковою, а запропоновані послуги – стандартизованими, вирішальне значення набувають інші чинники. Перед службами маркетингу банківських установ постає завдання щодо залучення клієнтів новим способом.

В останні роки світова практика все частіше звертається до інновацій в архітектурі – створення досить незвичних, але в той же час і цікавих банківських споруд. Інтернаціоналізація та універсалізація банківської діяльності, посилення конкуренції з іноземними банками змушує вітчизняні банки активно залучати іноземні маркетингові прийоми (серед яких й інновації в архітектурі відділень), що й обумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх працях інновації у банківській архітектурі розглядали такі знані зарубіжні й українські вчені, як Гуна Онке, Антил Кумар, О. Купченко, В. А. Полторак, В. Дж. Кук, В. П. Колесніков, В. О. Ткачук, І. Ю. Тарасов, В. І. Хабаров, Н. Ю. Попова, Л. Ф. Романенко, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко, І. О. Школьник.

Мета дослідження. Вищевикладене формалізує мету цього дослідження – проаналізувати характерні приклади інновацій у банківській архітектурі зарубіжних установ і узагальнити їх досвід для його подальшого використання банками України.

Виклад основного матеріалу. Окрім ринкових методів маркетингової стратегії банки активно використовують психологічні прийоми, спрямовані на встановлення довгострокового співробітництва з клієнтами, причому в цьому процесі активну участь беруть маркетологи, аналітики, психологи і дизайнери, які спільними зусиллями розробляють корпоративний стиль, головними складовими якого є фірмовий стиль, інтер'єр та екстер'єр банківських приміщень [1, с. 139]. Розглянемо більш детально ці поняття.

Інтер'єр – це художнє оздоблення внутрішніх приміщень. Інтер'єр являє собою замкнуту зону, включає геометрію кімнати, обробку поверхонь, предмети обстановки і декор. Екстер'єр – зовнішній вигляд будівлі, який формує уявлення про спорудження і включає геометрію будинку, декор фасаду тощо [2].

Отже, скрізь, де відбувається візуальний, вербальний, фінансовий або емоційний контакт банку зі своїми клієнтами, імідж банку і його сприйняття в очах споживачів повинні бути бездоганні.

Перейдемо до розгляду фірмового стилю – комплексу візуальних, інформаційних засобів, сукупність елементів графіки та колірних рішень, за допомогою яких можливо підкреслити унікальність банку, його відмінності та переваги, розповісти про конкурентоспроможність, стабільності, фінансовий успіх [3].

Дослідники виділяють такі види стилів:

1) Нейтральний фірмовий стиль. Він підходить банкам, послуги яких не можна чітко співвіднести з якоюсь групою споживачів. Наприклад, в логотипі ПАТ «Приватбанк»

використовується зелений колір, що асоціюється з багатством, має заспокійливу дію та налаштовує клієнтів на довіру [4].

2) Позитивний фірмовий стиль мають використовувати банки, послуги яких пропонуються, головним чином, молодим людям [4]. В цьому стилі переважають округлі форми. Кольори повинні бути теплі, контраст м'який і ошатний. Образ таких банків повинен викликати у споживача позитивно забарвлені емоції, аж до розчулення, відчуття свята, асоціюватися з чимось приємним. В Україні цей стиль ще не набув популярності через консервативність та низьку фінансову культуру населення.

1) За результатами аналізу корпоративного стилю ПАТ «Укресімбанк» нами було запропоновано розрізнити ще один фірмовий стиль – суворий. Він підходить для банків, діяльність яких орієнтована на класичні ділові відносини. У цьому стилі доречна важка контрастна гама. Образ таких банків покликаний асоціюватися у споживача з відчуттями сили, динаміки, надійності. Синя кольорова гама ПАТ «Укресімбанк» свідчить про чіткі та виключно ділові стосунки з клієнтами. Як в інтер'єрі, так і в екстер'єрі даного банку немає зайвих кольорів, присутній лише діловий стиль, якій не відволікає від роботи. Фірмовий стиль дозволяє звертатися до найпростішого типу мислення – через знаки. Знаки завжди більш доступні і зрозумілі, ніж розгорнуте пояснення або текст, це максимально швидкий спосіб передачі інформації, через різні канали (зір, слух, дотик). Наприклад: потенційний клієнт сприймає оформлення будівлі банку, в якому використовується синій колір. Відомо, що сині і сріблясто-сірі тони підсвідомо асоціюються з надійністю і спокоєм. Людина глянув на оформлення – свідомість зафіксувала візуальну інформацію і виник образ надійності. Звернувши увагу на рекламу банку, той же потенційний клієнт зазначив для себе (знову ж таки, поза волею) звук – мелодію, яка викликає певні почуття, або, що часто використовується, плюскіт води, що викликає відчуття комфорту. Ось другий момент фіксації. Відвідавши сам банк, він сприйняв третій сигнал – просторий зал, в якому легко дихається («образ руху»), невелика кількість часу, яке зайняло обслуговування. У якийсь момент з окремих частин виникає повна картина так само, як складається мозаїка. Ця мозаїка дає підставу для прийняття рішень, інтерпретації («Стабільне місце. Можна залишити гроші») [5].

Приблизно за тією ж схемою вибудовується вплив на потенційних партнерів або конкурентів банку. Завдання фірмового стилю – за допомогою знаків дати зрозуміти партнеру, що банк для нього – свій, той, кому можна довіряти. Цей механізм дуже простий і в той же час дуже дієвий. На основі аналізу найновіших іноземних

прикладів інноваційних банківських будівель, у яких знаходить свій прояв інноваційний фірмовий стиль, нами запропоновано розрізнати наступні архітектурні підстили:

1. Різнобарвний банк. Приклад: «Tokyo's Sugamo Shinkin Bank», зустрічає своїх клієнтів сяйвом світла і яскравістю кольорів. Природність його споруди надають живі міні-сади в найнесподіваніших місцях, відокремлені від робочих зон скляними перегородками. Різнокольоровими листям прикрашені не тільки стіни банку, але і робочі столи співробітників і навіть офісна апаратура [6].

2. Іграшковий банк. Приклад: будівля Банку Азії (Бангкок, Таїланд). Незвичайний вид цієї споруди символізує собою модернізацію в банківській системі. За легендою, його творець знайшов натхнення в іграшковому роботі сина. Антени «робота» – громовідводи, очі робота – це вікна з різнокольоровими скельцями, а повіки – сталеві жалюзі. «Робот-бїлдінг» залишається одним з небагатьох зразків тайського архітектурного модерну [7].

3. Ажурний банк. Приклад: Офіс ошадного банку в місті Віторія-Гастейц, Іспанія. Не дивлячись на те, що будівля і нагадує свою формою пташине гніздо або хромосому, його структура має чітку концепцію з організованою хаотичністю поперечних зв'язків. Ламані вертикалі – декоративний акцент, який натякає на злиття з навколишньою природою – роблять масивну будівлю банку легкою та повітряною.

4. Монетизований банк. Приклад: будівля в місті Шеньян, Тайвань. Споруда за формою нагадує старовинну китайську монету з квадратним отвором. Архітектор ніби об'єднав в своєму задумі Захід і Схід: монета, що традиційно символізує достаток і успіх, і офісні блоки в стилі хай-тек, що символізують нелегкий шлях до успіху і достатку.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. Фірмовий стиль є складовою будь-якого успішного банку, підвищує ефективність його комплексу маркетингу. Проявами фірмового стилю є, зокрема, інтер'єр та екстер'єр банківських приміщень. Оскільки вітчизняні банки сьогодні застосовують лише декілька фірмових стилів у оформленні своїх відділень, резервом для підвищення ефективності їх маркетингової політики, на наш погляд, є залучення іноземного досвіду в цій царині – в першу чергу, проаналізованого нами.

Список використаних джерел:

1. Андросова О.Ф. Формування іміджу комерційних банків України та

- шляхи підвищення довіри серед клієнтів / О. Ф. Андросова, А. О. Лащенко // Економічний простір. – 2016. – № 109. – С. 135-145
2. Особливості створення банківського інтер'єру та екстер'єру [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://marketopedia.ru/306-firmennyj-stil-kak-instrument-kommunikacij-banka.html>
  3. Фірмовий стиль банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.amnt.ru/design/corporate-identity/identity-bank/>
  4. Фірмовий стиль як інструмент комунікації банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://marketopedia.ru/306-firmennyj-stil-kak-instrument-kommunikacij-banka.html>
  5. Фірмовий стиль банку: логотип, дизайн інтер'єру, дизайн документів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://koloro.ua/blog/brending-i-marketing/firmennyj-stil-banka-logotip-dizajn-interera-dizajn-dokumentov.html>
  6. Tokyo's Sugamo Shinkin Bank [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dezeen.com/2010/08/29/sugamo-shinkin-bank-by-emmanuelle/>
  7. ТОП найнезвичайніших банків світу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/60584>

Немазенко О., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Шмуратко Я.А., к.е.н., викладач

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Важливе значення для ефективного функціонування ринку цінних паперів є насамперед його правове регулювання. Тим більш важливим є і регулювання ринку похідних цінних паперів, як відносно нового фінансового інструменту для України.

Адже поява даних інструментів торгівлі є свідченням розвитку фондового ринку, вдосконалення його інфраструктури. Доцільне правове регулювання ринку похідних цінних паперів в Україні, є запорукою успішного розвитку ринку цінних паперів та економіки держави у цілому.

Аналіз досліджень та публікацій. Питанням розвитку деривативів та їх правове регулювання на фінансовому ринку досліджували вітчизняні та закордонні вчені-економісти, серед яких Г. Азаренков, К. Бойко, В. Глушенко, В. Гофе, А. Гуслистий, Н. Івашук, Е. Уоррен, С. Силантьєва, Н. Троян, Ф. Блек, В. Хоменко та ін.

Мета статті є визначення проблем правового регулювання ринку деривативів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ринок похідних фінансових інструментів(деривативів) – відносно нове поняття для економіки України, а тому не є чітко закріпленим у законодавстві нашої країни. Зауважимо, що однією з основних проблем, пов'язаних з правовим регулюванням ринків деривативів, є відсутність єдиних нормативних активів з чітким визначенням поняття «дериватив». Так, у Податковому кодексі України дериватив тлумачиться, як «стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах», що не відповідає економічній сутності деривативів (похідних), та у такому визначенні ототожнює їх із строковою угодою. За визначенням Податкового кодексу до деривативів відносяться свопи, опціони, форвардні контракти та ф'ючерсні контракти (ф'ючерси) [1].

На нашу думку, наведений список не є вичерпним, оскільки у світовій практиці до числа деривативів відносять значно більше інструментів. Такий неповний список видів деривативів, обмежує і їх функціональне призначення, що в свою чергу сповільнює розвиток ринку деривативів. Викликає сумнівів й запропоноване визначення деривативу як стандартного документу, адже дериватив не завжди виступає стандартним документом, а лише у випадку біржових угод. Недосконалим є зміни, які було внесено до статті 151 ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок», в якій подається визначення нового фінансового інструменту, яким став державний дериватив. Цим законопроектом законодавець розділив деривативи на державні (цінний папір, що розміщується державою на міжнародних фондових ринках і підтверджує зобов'язання України відповідно до умов розміщення цього цінного папера здійснити виплати власнику цього цінного папера в разі досягнення певних показників валового внутрішнього продукту України, а також здійснити інші виплати) та такі які були укладені між приватними особами.

Проте, у нормах, які наведені вище (ст. 151 Закону України "Про цінні папери"), а також у ст. 2 ЗУ "Про цінні папери" в частині, де приведено визначення фондового ринку присутня колізія в законодавстві. Оскільки тут державний дериватив визначається як цінний папір, що грубо порушує економічну сутність деривативів та ЦП, оскільки це різні інструменти. Таку помилку потрібно виправити, шляхом створення та впровадження окремого законодавчого акту, який врегулює питання поняття та видів деривативів. Ринок деривативів регулюється наступними ЗУ (в

окремих частинах) загальні положення Закону України "Про депозитарну систему України" і Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" в частині випуску та обігу з цінними паперами та їх похідними.[2]

Також слід відмітити існування великої кількості підзаконних нормативно-правових актів з цього питання, серед яких рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, постанови Кабінету Міністрів України, а також накази окремих міністерств. Більшість з них стосується процесуальних питань оформлення деривативів, порядку випуску, обігу та державного контролю за цими процесами.[3]

Зауважимо, що в даному випадку потрібно приділити увагу їх відповідність не лише актам вищої юридичної сили, а і між собою. Оскільки в Законі України "Про цінні папери та фондовий ринок", було вилучено п. 5 ч. 1 ст. 3, де похідні тлумачились, як цінні папери, які регулюються даним Законом, та не було змінено імперативну норму ст. 15 про обов'язкове регулюванні особливостей емісії (видачі), обігу та обліку заставних та іпотечних сертифікатів, іпотечних облігацій, приватизаційних, похідних, товаророзпорядчих цінних паперів, порядку розкриття інформації про них на законодавчому рівні.

Щоб знайти вирішення даного питання, звернемося до п. 5 ч. 5 ст. 3, де наведено визначення похідних цінних паперів. Проте слід наголосити, що похідні цінні папери(цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів) та деривативи - не синоніми, та не тотожні поняття.[2]

Похідний фінансовий інструмент (дериватив) походить англійського терміну «derivative» -«похідний» та означає фінансовий інструмент, механізм випуску та обігу якого пов'язаний з купівлею-продажем певних фінансових чи матеріальних базових активів і вартість якого є похідною від вартості базових інструментів, покладених в основу угоди.

Інакше, як і цінні папери, дериватив є різновидом більш загального поняття фінансових інструментів, він пов'язаний з цінними паперами, але за своєю сутністю відрізняється від них.

Необхідно відзначити, що Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку разом з Міністерством фінансів України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, а також у співпраці з IMF, EBRD, USAID розробила ряд законопроектів, в тому числі і по комплексному регулюванню ринку фінансових інструментів

(серед них і деривативи), в яких врахована передова міжнародна практика, останні законодавчі зміни в Євросоюзі і рекомендації Міжнародної асоціації свопів і деривативів (ISDA), Директиви Євросоюзу про ринки фінансових інструментів (MiFID II) і Регламент про ринки фінансових інструментів (MiFIR), а також Регламент про позабіржові похідні інструменти, тральних контрагентів і торгових депозитаріях (EMIR).[4]

Слід відзначити й ряд важливих нововведень. Так, з'явиться можливість укладати деривативи на біржовому та позабіржовому ринку. Планується створити повну класифікацію деривативів за різними критеріями.

Важливими є зміни, які будуть внесені до інших законів щодо заміни терміна "ринок цінних паперів" на "ринок фінансових інструментів" в законодавчих актах України. Це створить можливості для поширення вже чинного законодавства на існуючі ринки деривативів. Планується формування єдиного ринку деривативів з наближенням до європейських стандартів.[5]

Висновки. Ринок деривативів - це важливий сегмент ринку цінних паперів, який при правильному регулюванні, та контролі, може дати значний поштовх у розвитку економіки України.

У світовій практиці деривативи набули широко поширення, адже вони дають змогу ефективно хеджувати ризики. Україні слід вдосконалити правове регулювання ринку деривативів та ринку цінних паперів зокрема, оскільки саме це може привести іноземного інвестора в Україну.

Вирішення, проблем потребує комплексного, системного підходу та конкретизується в наступних аспектах:

- налагодження дієвої та ефективної взаємодії, побудови чіткої організаційної структури органів нагляду та регулювання, у т.ч. й саморегульвних та професійних організацій як ознаки його цивілізованого розвитку;

- створення відповідного нормативного, методологічного та інфраструктурного забезпечення функціонування ринку: оподаткування, ліцензування, документальне оформлення та врегулювання угод з ПФІ та узгодження з міжнародними нормами, методологія обліку і оцінки, депозитарій і кліринг (центральний контрагент), гарантійні вимоги;

- створення системи оцінювання ринку ПФІ, забезпечення прозорості та розкриття інформації на ньому.

Список використаних джерел:

- 1.«Податковий кодекс України» від 02.12.2010 № 2755-VI;пп.14.1.45 ст.14. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2>
- 2.Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» , Верховна Рада України; Закон від 23.02.2006 № 3480-IV
- 3.«Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку» ;ОЦІНКА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ IOSCO., Київ - 2013
- 4.Хоменко В. Проблемы законодательного регулирования рынка деривативов в Украине // Хоменко В. / «Вестник МСФО», 02'2016 р.
- 5.Офіційний сайт Національної комісії по цінним паперам та фондовому ринку - <http://www.nssmc.gov.ua/>

Ненад Д., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н. професор

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

Постановка проблеми. Кредитний портфель займає найбільшу питому вагу у структурі активів банку, тому від якості кредитного портфеля залежить якість активів в цілому, а отже, і рівень фінансової стійкості банку. Наявність великої кількості проблемних кредитів, формування резерву в недостатній кількості, надання великих кредитів одному позичальнику погіршує якість кредитного портфеля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказаному питанню приділяється значна увага зарубіжних вчених, таких як А. Бергер, А. Де Клементо, М. Саларі та Р. Філіпса, які в своїх роботах досліджували питання оптимізації кредитного портфеля банку на досвіді розвинутих країн. Серед вітчизняних вчених варто виділити роботи Дробницької О. Р., Л.В. Кузнецової, Онищак Н. М., О.Л. Сирчина, Таранухи І. Ю., в яких досліджується процес оцінки та управління проблемною заборгованістю банків.

Постановка завдання. Зовнішня та внутрішня середовища функціонування банків, що динамічно змінюється, зумовила необхідність подальшого вивчення їх діяльності щодо забезпечення високої якості кредитування, ефективного управління якістю кредитного портфеля, пошуку нових інструментів у роботі з позичальниками.

Виклад основного матеріалу. Організація управління кредитними ризиками регламентована політикою управління кредитними ризиками і починається з виявлення можливих випадків появи кредитного ризику – фахівці відділу ризик-менеджменту виявляють фактори ризику. Потім проводиться оцінка кредитного ризику, за результатами якої і на підставі внутрішньобанківської документації, фахівці підрозділу ризик-менеджменту вибирають оптимальний набір інструментів управління кредитним ризиком [2].

Як процес управління кредитним ризиком здійснюється в кілька етапів (в залежності від величини банку, його організаційної структури, спеціалізації): ідентифікація кредитного ризику) оцінка ризику; якісна оцінка ризику (оцінка кредитоспроможності позичальника); імовірнісна (ймовірність дефолту) оцінка ризику; кількісна (VaR-аналіз кредитного портфеля) оцінка ризику; вплив на ризик через утримання власними силами або за допомогою передачі ризику третій особі; моніторинг ризиків [3].

Розрізняють інструменти для запобігання причин виникнення кредитних ризиків і інструменти управління наслідками настання кредитних ризиків. Останні можуть бути активними (застосовуються для обмеження втрат) і пасивними (пов'язані зі страхуванням збитків).

Інструменти управління кредитними ризиками розглянуто у таблиці 1.

Таблиця 1

Інструменти управління кредитними ризиками

Активні інструменти	Пасивні інструменти
Обмеження ризиків	Утворення резервів ліквідності
Диверсифікація	Утворення резервів власного капіталу
Управління проблемними кредитами	Контроль за якістю кредитного портфеля

Треба зазначити, що стратегія управління ризиками в банку повинна ґрунтуватися на інтегрованій структурі, що складається з обов'язків і функцій, які спускаються від рівня Правління вниз, на операційні рівні, охоплюючи всі аспекти ризику, особливо ринковий, кредитний і ризик ліквідності, операційний, юридичний ризику, ризику, пов'язані з репутацією банку і з персоналом. Ця структура включає в себе саме Правління в якості кінцевого відповідального органу, комітети, відділ управління ризиками, а також різні відділи

підтримки та контролю. Всі вони мають чітко визначені обов'язки і порядок звітності [4].

Кредитний ризик визначається ймовірністю того, що позичальник не зможе або не захоче виконати свої зобов'язання відповідно до кредитної угоди. Управління кредитним ризиком банку здійснюється на двох рівнях відповідно причин його виникнення - на рівні кожного окремого позики і на рівні кредитного портфеля в цілому.

У даний час управління кредитними ризиками здійснюється не тільки на етапі формування портфеля. Кредитні організації ведуть постійний моніторинг кредитного портфеля і оптимізують його, поповнюючи чи, навпаки, позбавляючись від частини активів через договори переуступок (цессію).

Таким чином, виникає вторинний ринок позик, що дозволяє ще більш активно управляти кредитними ризиками [7].

Методи управління кредитним ризиком поділяються на дві групи:

- 1) методи управління кредитним ризиком на рівні окремого позики;
- 2) методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля банку. Методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля банку полягають у диверсифікації, лімітуванні та створення відповідних резервів.

До методики можна віднести використання інструментів RAROC і RAMT в межах системного підходу до управління ризиками з позиції ризик / доходність. RAROC дозволяє вивчати вплив показника ризику на потребу банку в капіталі, що актуально в зв'язку з тенденцією до нарощування банками активів в порівнянні з капіталом. Показником ризику може бути і кредитний портфель. RAROC визначає економічний капітал – величину капіталу, яка необхідна для покриття певної діяльності в разі дефолту. Економічний капітал залежить від розподілу, значення якого залежать від розглянутих економічних ризиків. Фактори впливу окремого ризику впливають на форму розподілу, величину ризику, кореляцію взятого ризику з іншими видами ризику. Так, факторами впливу кредитного ризику є кредити і кредитні лінії, умовні зобов'язання банку, корпоративні цінні папери. RAROC дозволяє приймати управлінські рішення, пов'язані з визначенням адекватності капіталу, прибутковості з урахуванням ризиків, перенесенням ризиків.

У світовому досвіді також застосовується метод, щодо запобігання високого рівня ризику кредитного портфеля банку. Стрес-тестування як інструмент ризик-менеджменту та моделювання

кризових ситуацій в банківській системі виникла на початку 1990-х рр. Історично першою країною, в якій розпочали проводити стрес-тестування банківської системи, були США. Після цього європейські країни запровадили подібний досвід у свою практику. Стрес-тестування передбачає дослідження впливу різноманітних ризиків на фінансову стійкість банківських установ [8].

Крім того, використовується модель оптимізації кредитного портфеля банку, при помірній кредитній політиці, кредитний портфель буде оптимальним при наступній структурі: 46% - коротко- і середньострокові кредити, 54% - довгострокові кредити. Максимальна прибутковість кредитного портфеля при рівні ризику у розмірі 12,8% складе 18,17%.

Вибір стратегії формування кредитного портфеля за співвідношенням ризику, прибутковості та ліквідності буде залежати від рішень керівництва конкретного банку в залежності від цільового рівня прибутковості за кредитним портфелем чи допустимого рівня ризику.

Висновки. Враховуючи зазначене вище, подальший розвиток банків щодо оптимізації кредитної політики повинен базуватися на продуманій стратегії. У її основні напрями доцільно включити вдосконалення системи оцінки кредитоспроможності позичальника із застосуванням рейтингових моделей; подальше поліпшення всіх аспектів кредитної діяльності і оптимізація організаційної структури кредитного відділу з метою забезпечення якісно нової системи управління кредитним портфелем; використання комплексного програмно-цільового підходу до планування діяльності банківської установи; оптимізація кредитних вкладень за рівнем галузевого ризику з урахуванням потенційної ефективності; збільшення обсягу й видів кредитування з метою успішної реалізації концепції банку з урахуванням фінансової нестабільності; поліпшення маркетингової діяльності.

Ефективність організації кредитного процесу в найближчій перспективі буде одним із головних чинників, які визначатимуть конкурентоспроможність українських банків. Саме тому чіткість кредитної політики й кредитних процедур, задокументованих у корпоративних нормативних актах, сприятиме зниженню ризиків кредитної діяльності, підвищенню прибутковості банківської діяльності. Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення впливу кредитної політики безпосередньо на якість кредитного портфеля банківської установи.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О.А. Банківський менеджмент: навч. посіб. / О.А. Кириченко, І.В. Гіленко, С.Л. Роголь та ін.; за ред. О.А. Кириченка. – К.: Знання–Прес, 2002.
2. Коваленко В.В. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи / В. Коваленко, Ю. Гаркуша // Вісник Національного банку України. – 2013. – №9. – С. 35–40.
3. Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / Р. Герасименко, М. Дегтярьова // Вісник Національного банку України. – 2012. – №4. – С. 40–46.
4. Демчишак Н.Б. Динаміка та перспективи кредитної діяльності комерційного банку в умовах нестабільності фінансового середовища / Н.Б. Демчишак, Н.Б. Ломага // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 153–159.
5. Жукова Н.К. Визначення ефективності кредитної діяльності комерційних банків в Україні / Н.К. Жукова, В.В. Пересунько // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія «Економіка». – 2007. – №91. – С. 43–45.
6. Основні показники діяльності банків України на 01.01.2014 року // Вісник Національного банку України. – 2014. – №2. – С. 39.
7. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / Л.О. Примостка. – К.: КНЕУ. – 2004. – 468 с
8. Науменкова С. Стрес-тестування як інструмент діагностики фінансової стійкості банків / С. Науменкова, С. Міщенко // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 5. – С. 18 – 23.

Нікітюк К., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Тарасевич Н.В., к.е.н., доц.

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Банківська система України виявилась найбільш вразливою до поточної економічної кризи. За останні роки можна спостерігати загальне зменшення кількості банків, що функціонують, але ця тенденція не розповсюджується на банки з іноземним капіталом, кількість яких зазнала лише несуттєвих змін. Отже, необхідно більш детально розглянути стан банків з іноземним капіталом у банківському секторі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розгляд зазначеної проблеми належить Другову О.О., Дмитренко М.Г., Жежерун Ю.В., Гаврилишину Н., Дзюблюку О., Костюку О. Більшість авторів розглядає іноземний капітал банків зі сторони доцільності його присутності у банківській системі України. Кожен зазначений погляд є обґрунтованим, але вважається, що існування іноземного капіталу в банківській системі є безперечним, та це питання слід розглядати з боку підтримки його стабільності, перш за все, в обличчі держави.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз діяльності банків з іноземним капіталом в банківського сектору України в умовах кризового стану економіки.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день в Україні в умовах кризового стану економіки зникає поле для основних видів діяльності банків, які приносять прибуток, тобто зникають вкладники та кредитори. Ця проблема спричинила масову ліквідацію банків та, якщо не приділити уваги подальшим умовам функціонування банків, то це може призвести до гірших наслідків. Для більшої наочності, згадаємо ефект доміно, де можна прослідкувати підвищену чутливість банківської системи в цілому

Як ми можемо спостерігати з рисунку, наведеного нижче, на 01.12.2016 в Україні функціонувало 98 банків, з яких 39 з часткою іноземного капіталу, а 17 - зі 100-% іноземним капіталом. На даний момент, на стадії ліквідації знаходиться понад 90 банків, а також у 5 з них введена тимчасова адміністрація [1]. Підставою для того, щоб признати банк неплатоспроможним, є існуючі проблеми банку з виконанням обов'язків, недовірою на ринку, від'ємним власним капіталом та переважною кількістю проблемних заборгованостей.

Також данні показують, що не дивлячись на загальне скорочення банків майже вдвічі, кількість банків з іноземним капіталом залишилася відносно незмінною. Одним з найважливіших факторів стабільності іноземних банків можна назвати міцну підтримку материнських компаній як у фінансовому плані, так і з боку стратегії розвитку та технологій загалом. Зокрема, це дозволило українській фінансовій системі втриматися у період фінансово-економічної кризи 2008-2010 років. Але, ми можемо бачити, що все одно з 2012 року спостерігається зменшення кількості іноземних банків. Це може бути спричинено цілою низкою факторів: відсутність у найближчій перспективі суттєвих змін у покращенні ділового клімату в країні, неякісний кредитний портфель банків та інше. З цього можна зробити висновок, що для приходу інвесторів необхідна стабілізація на банківському ринку та поживлення економіки в цілому. За сім місяців 2016 року загальний збиток діючих банків

України скоротився у 3.3 рази порівняно з аналогічним періодом минулого року та становить 9.3 млрд. грн. Станом на 01 серпня 2015 року збиток банків становив 30.2 млрд. грн. [2]. Це, безумовно, є позитивною тенденцією, але на шляху до повного оздоровлення банківської системи, потрібно пройти ще довгий і складний шлях її реформування та адаптації до нових умов, які склалися в економіці.

Рис.1 Кількість банків в Україні у період 2008-2016 pp. [3]

На січень 2017 року, за рейтингом Форіншурер, який був складений на базі офіційної статистики українських банків, наданої НБУ у грудні 2016, зазначено, що у п'ятірку найбільш надійних банків України входять такі банки, як Креді Агріколь Банк, Райффайзен банк Аваль, Ощадбанк, Кредобанк та Укрексімбанк (табл.1) [4]. Можемо бачити, що три з п'яти найбільш надійних банків є банки з іноземним капіталом. Ці банки також мають вищу рентабельність активів та капіталу, порівняно з державними банками.

Також щодо банків з іноземним капіталом, слід зазначити, що їм складно виживати в умовах високої корумпованості в країні. Також необхідно звернути увагу, що основною діяльністю іноземних банків є довгострокове інвестування, що означає підвищення ліквідності, адже в сучасних умовах перспектива швидкого зростання дохідності роздрібних клієнтів є мінімально можливою. Доля іноземного капіталу в банківській системі впливає як на кількісні так і на якісні показники, на відсоткові ставки, на тарифи банків та на якість послуг, що надаються банками. [5]. Також слід зазначити, що у банківському секторі відбуваються постійні зміни. Вони зумовлені перерозподілом в структурі капіталу. Тобто, деякі українські банки викупаються іноземними інвесторами.

Таблиця 1.

Найбільш надійні банки України [4]

Назва	Власники	Кількість підрозділів в Україні	Рентабельність активів, (%)	Рентабельність капіталу, (%)
1. КредіАгриколь Банк	Credit Agricole, Франція	164	2,72	25,18
2. Райффайзен Банк Аваль	Raiffeisen Bank, Австрія	551	3,56	28,70
3. Ощадбанк	Державний, гарантується 100% вкладів	3 798	0,30	13,97
4. Кредобанк	PKO Bank Polska, Польща	109	3,18	22,33
5. Укрексімбанк	Державний	108	-0,30	-4,22

Дослідження, які були проведені фахівцями МВФ та Всесвітнього банку, показали, що внаслідок приватизації, злиття банків з іноземними банками, зміни структури деяких банків, вдалося істотно підвищити ефективність функціонування банківського сектору у цих країнах. Наприклад, у 2015 році Укргазпромбанк був викуплений компанією Primestar Energy FZE (OAE), або, як приклад, у тому ж році новим власником Астра банку стала українсько-американська аграрна компанія з реєстрацією на Кіпрі - Agro Holding Limited [6]. Найчастіше, українські банки викупають з метою більш зручного управління компанією, наприклад якщо інвестор має справу з валютою та з постійною необхідністю керувати платежами – при таких умовах банк може стати прибутковим та важливим елементом.

Висновки. Девальвація національної валюти, чисельні банкрутства та невпевненість населення у надійності державних банків за останні декілька років призвели не тільки до зменшення кількості вкладів у систему, але й до перерозподілу депозитів у банківській системі на користь фінансових інститутів з іноземними власниками. Це призводить до подальшого укріплення положення іноземних банків та, відповідно, погіршення стану національних банків, і як наслідок,

збільшення долі банків з іноземним капіталом на ринку банківських послуг. Таким чином, перші позиції у рейтингах займають транснаціональні банки. Це було досягнуто за рахунок низького ризику країн походження капіталу, високої рентабельності, ліквідністю та якістю активів материнських груп. У цілому, тенденції розвитку банківської системи можна визначити як позитивні, але одним з важливих питань її розвитку має стати посилення взаємозв'язку з реальною економікою. Тільки такий взаємозв'язок може забезпечити її дієвість та стабільність функціонування. Іноземні банки в Україні, здебільшого ж переслідують власні цілі, не здійснюючи істотного позитивного впливу на економічний розвиток України та ефективність функціонування всієї банківської системи в цілому. Для розширення сфери впливу іноземного банківського капіталу необхідно уникати його надмірної концентрації та монополізації на одному із сегментів ринку банківських послуг; стимулювати не тільки приплив іноземних коштів у вітчизняну банківську систему, а й запозичувати передовий досвід, що заохочувало б вітчизняні банки до підвищення рівня обслуговування власної клієнтури.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий портал Мінфін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/>.
2. Офіційне інтернет-представництво Національний Банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
3. Основні показники діяльності банків України // Вісник НБУ : зб. наук. праць. – 2015. – № 2(228). – С. 59-60.
4. Форіншурер – журнал про страхування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/>
5. НБУ упростив доступ на ринок іноземним банкам [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.prostobankir.com.ua/>.
6. Сайт новин [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.112.ua

Овсієнко М., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Гаркуша Ю.О., к.е.н, ст. викладач

РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Постановка проблеми. У сучасних умовах вивчення системи рефінансування, як механізму, що регулює банківську ліквідність та

забезпечує достатність грошових ресурсів для поживлення економічного зростання та фінансової стійкості, набуває особливого значення, що зумовлює необхідність вивчення не лише самої системи рефінансування, а й її ефективності в умовах кількісних та якісних змін. Банки збільшують свої ресурси шляхом залученням міжбанківського кредиту, отримуючи рефінансування від Національного банку України. У зв'язку з цим важливого значення набуває система рефінансування НБУ вітчизняних банків. Оскільки саме через механізм рефінансування проявляється функція центрального банку як кредитора останньої інстанції.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі дослідженню проблем рефінансування, його стану та механізму надання приділялася особлива увага, зокрема з боку таких вчених та науковців, як: Міщенко С., Манжос С., В. Міщенко, М. Савлука, А. Сомика, А. Шаповалова;. Однак останні події в банківському секторі вимагають нового погляду на рефінансування банків та спонукають до пошуків шляхів його вдосконалення.

Метою статті є дослідження механізму рефінансування та проведення аналізу доцільності кредитування Національним банком України вітчизняних банків.

Виклад основного матеріалу. Процес рефінансування тісно пов'язаний з виникненням кредитних відносин між комерційними банками і центральним банком, а саме кредитної політики, яку він здійснює відносно них. В науковому світі не існує єдиного підходу до визначення сутності рефінансування, оскільки його можна розглядати як процес, і як інструмент. Згідно Постанови Національного Банку України рефінансування – операції з надання банкам кредитів у встановленому Національним банком порядку [1, 2]. Комерційні банки використовують кредити, надані Національним банком для задоволення своїх тимчасових потреб і для кредитування цільових програм, пов'язаних з реорганізацією і модернізацією виробництва, розвитком окремих галузей народного господарства та структурною перебудовою економіки України [3]. С. Міщенко розглядає даний процес як інструмент надання банкам фінансової допомоги. Але наголошує, що кредити рефінансування, навіть в умовах кризи, не повинні надаватися істотно недокапіталізованим чи неплатоспроможним банкам для вирішення їх капіталізації. Якщо банк є неплатоспроможним або має серйозну нестачу капіталу, спочатку потрібно вирішити питання поповнення його капіталу, а вже потім можливість надання йому додаткових кредитних ресурсів [4, с. 22]. На підставі узагальнення наукових думок можна сформулювати, що рефінансування – система реалізації грошово-кредитної політики НБУ,

яка спрямована на кредитування банків за умови їх повної капіталізації чи платоспроможності. Важливим завданням НБУ є надання комерційним банкам кредитів, що мають на меті підтримку стабільності банківської системи та розширення її кредитних можливостей [5]. Згідно з українським законодавством, НБУ є кредитором останньої інстанції для банків, тобто звертатися до нього за кредитами банки можуть у разі, коли інші джерела залучення коштів не перекривають його потреб для своєчасного повернення грошей клієнтам.

Класифікацію кредитів з рефінансування можливо представити залежно від різних факторів:

- 1) залежно від форми кредитування банківських установ:
  - облікові кредити;
  - ломбардний кредит;
- 2) залежно від методів надання:
  - прямі кредити;
  - кредитні аукціони (тендерний метод);
- 3) залежно від терміну надання:
  - короткострокові, які надаються на 1 або декілька днів (кредит «овернайт»);
  - середньострокові, до 1 року (ломбардне кредитування);
  - довгострокові, більше 1 року (стабілізаційні кредити);
- 4) залежно від способів рефінансування банків:
  - проведення операцій на відкритому ринку (операції РЕПО);
  - проведення операцій на міжбанківському ринку (ломбардне кредитування) [6, 7].

Проаналізувавши динаміку наданих кредитів НБУ у 2016 рр., можна зробити висновок, що найбільш інтенсивне рефінансування банківської системи припало на кінець 2016 року. У 2016 році банкам надавалися кредити рефінансування шляхом проведення тендера. Данні можна розглянути у таблиці 1.

Під час аналізу даних варто враховувати, що дата, зазначена в таблиці, є датою прийняття рішення про надання кредиту. Дата фактичного надання кредитних коштів може від неї відрізнитися через потребу в додатковому часі для оформлення договорів застави та кредитних договорів з банком, а також у зв'язку з прийняттям Правлінням Національного банку України окремих рішень щодо надання кредитів траншами. Також слід зазначити, що наведені дані містять інформацію тільки про надання кредитів, а не про їх повернення [6].

Таблиця 1

Інформація про надані Національним банком України банкам кредити на строк більше 30 календарних днів у 2016 року [6]

Найменування банку	Фактично надано, тис. грн.	Дата рішення Національного банку України	Тип забезпечення	Вид кредиту
ПАТ "Альфа-банк"	648 132.9	07.12.2016	Застава іноземної валюти	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера
ПАТ "ІНГ Банк Україна"	13 160.1	07.12.2016	Застава іноземної валюти	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера
АБ "Укргазбанк"	2 632 011.8	07.12.2016	Застава Державних облігацій України; Застава іноземної валюти	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера
ПАТ "Діамантбанк"	251 357.1	07.12.2016	Застава Державних облігацій України	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера
ПАТ "Промінвест банк"	200 000.0	09.03.2016	Застава Державних облігацій України	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера
ПАТ "КБ "Хрещатик"	190 000.0	24.02.2016	Застава Державних облігацій України	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера

Висновки. Недоліки вітчизняної практики рефінансування, які проявилися під час системної банківської кризи та в умовах сучасної соціально-економічної напруги, ще не повністю подолані. Потребує додаткового дослідження та доопрацювання діюча нормативно-правова база, механізми рефінансування за кожним окремим інструментом, особливості забезпечення повернення кредитів з рефінансування тощо.

Подальші дослідження в цих сферах сприятимуть удосконаленню відносин НБУ та комерційних банків, що дасть можливість політиці рефінансування стати дієвим та ефективним інструментом грошово-кредитної політики.

Список використаних джерел:

1. НБУ рефінансуватиме банки за допомогою гарантованих урядом векселів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipress.ua/news/>
2. Положення Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи від 17.09.2015 № 615 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
3. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page3>
4. Міщенко, С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем // Вісник Національного банку України [Текст] / С. Міщенко. – 2011. – №5. – С.21–27
5. Рефінансування для банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://finansy.in.ua/>
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
7. Кузьмак О. М. Шляхи вдосконалення механізму рефінансування в Україні /О. М. Кузьмак // Вісник НУВГП. – 2007. – № 3 (39). – С. 152–158.

Овсяник А., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Кузнєцова Л. В., д.е.н., професор

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Формування глобального економічного

простору та посилення світових інтеграційних процесів - характерні ознаки сучасності. Яскравим прикладом глобалізації є процеси консолідації та банків, які в умовах глобалізації набули міжнародного масштабу. У банківському секторі консолідація - це, з одного боку, ефективний засіб оптимізації та реструктуризації банківської системи, а з іншого - дієвий інструмент реалізації банківською установою власної корпоративної стратегії.

У сучасних умовах розвитку економіки України значно зменшилися можливості підвищення капітальної бази вітчизняних банків за рахунок таких джерел, як прибуток і кошти акціонерів. Капітал стає все більш дефіцитним ресурсом, його рівень знижується у банківському секторі в цілому і вкрай нерівномірно поділений між банками. Великі банки отримують все більшу частку капіталу за рахунок придбання інших банків, у тому числі іноземних, які не встигли у достатній мірі наростити капітал в Україні. Зниження вартості активів у банківському секторі у зв'язку з великими обсягами проблемних позичок робить такі придбання більш доступними, тому проблемні банки в рамках їх фінансового оздоровлення купуються більш стійкими банками.

Спад економіки, що спричинений воєнними діями на сході країни дали значний поштовх для погіршення якості кредитного портфелю банку.

Банківська система стала чи не найслабшим місцем та є найуразливішим до економічних криз на Україні. На сьогодні існує значний тиск на економіку, знизилася інвестиційна активність, скоротилося виробництво, капітал виводиться з меж країни, а це призводить до втрат основних ринків збуту, що є катастрофічним для банківської системи, оскільки в банків немає кого кредитувати та фінансувати.

Через зростання кількості боргів, банки вимушені по активним операціям робити великі резерви, що несе негативний вплив на капіталізацію банківської установи. За 9 місяців 2016 року загальний збиток діючих банківських установ скоротився в 4,4 рази в порівнянні з аналогічним періодом минулого року та становить 11,6 млрд. грн. На 1 жовтня 2015 року збиток банків склав 51,1 млрд. грн [1]. Таке зниження сталось тільки за рахунок зниження розмірів відрахувань до резервів банку від втрат по активних операціях.

Ще одна загроза це зростання ризиків, особливо валютних, бо це є великою загрозою для стійкості банківської системи. Саме через ці та інші фактори значно зменшилась кількість банків на території України. Але це створило нові проблеми, а саме у вигляді виплат коштів вкладникам та юридичним особам, котрі втратили свої кошти.

Самим головним є те, що це веде до зниження довіри потенційних клієнтів до банківських установ.

Саме тому постає питання з реструктуризації банків та банківської системи, що дасть можливість стабілізувати та зробити роботу на багато ефективнішою.

Аналіз досліджень і публікацій: Питаннями з реструктуризації банків займалися такі вчені, як Л.Кузнєцова, Ю.Камбур, Т. Смовженко, Н. Радова, З. Врядова. та інші [6, 7]. Наприклад, автори сучасної наукової праці «Енциклопедія для банкіра» визначають консолідацію як об'єднання капіталів окремих банків шляхом реструктуризації, котре не призводить до виведення капіталу з банківської системи: зменшення кількості банків при збереженні капіталізації банківського сектору загалом.

Виклад основного матеріалу. Розглянувши ситуацію в українській банківській системі можна сказати, що одні банки працюють завжди краще за інші. На початок 2016 року було опубліковано список найсильніших банків в Україні. Список очолив американський Сітібанк, німецький ПроКредит Банк, французький Креді Агріколь, австрійський Райффайзен Банк Аваль і голандський ІНГ Банк Україна [2]. При розрахунку провідних позицій використовували такі показники, як достатність капіталу, якість кредитного портфелю, підтримка та ризики власників, рентабельність діяльності банку, ліквідність та безперерійність виплат. Метою такого рейтингу є виявлення таких банків, які будуть в змозі вистояти під час кризи.

Станом на 1 липня 2016 року в Україні з ліцензією НБУ функціонувало 111 банківських установ (в т.ч. 43 з іноземним капіталом), а на кінець року зменшилось до 95 банків. За підсумками I кварталу 2016 року чисті активи банківської системи дещо збільшились. Їх обсяг на 01.07.2016 становив 1, 260 млрд. грн, а на початок 2016 року становив 1,254 млрд. грн (+0,5) [4].

Основні чинники такого коливання в досліджуваному періоді залежать від динаміки курсу національної валюти та виведення комерційних коштів з ринку, відтоків клієнтів та зменшення кредитних портфелів.

Кредитна активність в 2016 році залишилася на незмінно низькому рівні, основна причина – це певне коло надійних позичальників. На рівні з цим є місце для зниження вартості залучених коштів на вкладні рахунки, але це дещо стримує темпи такого зниження через високі рівні банківської конкуренції та обмеження цього ресурсу.

З огляду на девальвацію національної валюти та враховуючи суттєву частку валютних кредитів в клієнтському кредитному портфелі банків, обсяг простроченої заборгованості протягом I пів. 2016 року збільшився на 3,4% (7,3 млрд. грн.) та станом на 01.07.2016 р. відповідав 24,3% [4].

Серед інших важливих факторів, що вплинули на формування збитків, – ріст адміністративних затрат, значне зниження чистого процентного доходу. Чистий процентний дохід на 1 жовтня 2016 року становив 32.7 млрд. грн., що майже на 5.5 млрд. (на 14.3%) менше рівня на 1 жовтня минулого року. Негативна динаміка пояснюється зменшенням процентних доходів, що зумовлене скороченням кредитних портфелів банків, а також ростом процентних витрат. Чистий комісійний дохід на звітну дату склав 18.2 млрд. грн., що на 2 млрд. грн. (на 12.8%) більше, ніж станом на 1 жовтня 2015 року.

В цілому доходи банків за січень-вересень 2016 року порівняно з аналогічним періодом 2015 року були меншими на 4.4% та становили 140.1 млрд. грн., витрати – на 23.2% і становили 151.8 млрд. грн [1].

Стратегічною метою реорганізації комерційних банків є підвищення надійності і стійкості банківської системи України й окремого комерційного банку, забезпечення капіталізації банківської системи та стабільної роботи платіжної системи, захист інтересів кредиторів і вкладників, покращання фінансового стану комерційних банків, підвищення ефективності діяльності внаслідок концентрації або розділення капіталу банків, розширення або спеціалізації, переорієнтації діяльності банків та зростання довіри до цих банків (або новоствореного банку) [5].

Для сучасних українських банків мотив реорганізації перш за все- стратегія подальшого розвитку. Потрібно виділити дві стратегії чи тенденції: 1) взаємодія активів двох чи більше різних банків, що значно підвищить стан та результат діяльності кожної структури кожної окремої з взятих структур – це ще називають синергетичним ефектом, що дасть змогу підвищити конкурентність банку; 2) формувати привабливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів та підвищувати рівень управління банківською структурою.

В той самий час для кожної окремої банківської структури в залежності від її стану необхідно розробляти свої цілі та підходи, механізми роботи, форми реорганізації та методи. Визначити рівень та міру втручання НБУ в роботу банку, як головного органу контролю та нагляду.

Проблеми. В цілому, дослідження сучасного стану та розвитку банківської системи України потребує виділити найважливіші проблеми, а саме: високий ступінь недовіри споживачів до банків; нераціональне територіальне розташування - висока концентрація банків і наявність високої конкуренції у великих торговельно-промислових центрах та практична відсутність банків у менш розвинених регіонах; недостатність правової бази та недостатність регулювання в області фінансової діяльності в цілому; незначна участь іноземного капіталу, іноземних банків та їх філіалів, що істотно обмежує притік іноземних інвестицій.

Подальший розвиток. Реструктуризація банківської системи України має бути спрямована на стабільність в роботі та збільшення її ефективності. Для цього потрібно змінити методи, якими НБУ бореться з ризиками у всій банківській системі: замість масового закриття банків потрібно сприяти їх поглинанню, злиттю та викупу інвесторами. Це більш гуманний спосіб хоча і набагато довший, це дасть змогу збільшити довіру потенційних інвесторів та захистить від масових втрат коштів фізичних та юридичних осіб.

Висновки. Отже, потрібно виконати усього декілька пунктів для сталого розвитку банківської системи так і для підтримання інтересів населення України, тобто потенційних споживачів банківських продуктів, а саме: ліквідувати масове закриття банківських установ, краще підтримати їх шляхом поглинання та злиття; залученню іноземного капіталу в банківську систему України; повернення довіри потенційних споживачів до банків України, як юридичних так і фізичних осіб, підвищення суми гарантування вкладів та впевненості повернення коштів.

Список використаних джерел:

1. http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=38787458
2. <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1409877-rejting-zhittezdatnosti-ukrayinskih-bankiv-2016>
3. <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1504/15doostp.pdf>
4. http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_2_kv_2016.pdf
5. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0502500-98>
6. Кузнєцова Л.В., Камбур - Ю.В. Оцінка ефекту процесів злиття та поглинання у банківській системі України на сучасному етапі - Режим доступу - <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/6/31.pdf>
7. Н.В. Радова Оцінювання ефективності банківських злиттів і поглинань : Режим доступу - <https://docviewer.yandex.ua/?url=http>

Очеретенко Я., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день на банківському ринку України проблема інвестиційного кредитування постає достатньо гостро: банки майже не видають довгострокові кредити, наявні умови довгострокового кредитування є несприятливими для його поширення серед потенційних позичальників, а загальна непривабливість України для закордонних інвесторів надалі унеможливує поліпшення стану інвестиційного кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку банківського інвестиційного кредитування було приділено багато уваги такими вітчизняними та зарубіжними дослідниками, як Т. Васильєва, Н. Зінко, А. Кириченко, П. Друкер Р. Ландау та іншими. Також цими проблемами занепокоєна і влада держави, що показує неабияку актуальність проблеми.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз сучасного стану та можливостей розвитку банківського інвестиційного кредитування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проблема інвестиційного кредитування та інвестиційної діяльності загалом на сьогоднішній гостро постає перед усім банківським сектором України. Банківські установи, обираючи для себе напрям політики залучення коштів, надають перевагу коштам клієнтів та коротко- або середньостроковим позикам, залишаючи майже без уваги інвестиційну діяльність та довгострокові позики взагалі.

Проаналізувавши дані щодо проведення банками інвестиційної політики можна дійти висновку, що у середньому інвестиційний портфель українського банку складає від 10-15% у найбільших представників до 3-5% у менших установ [1]. Ці дані цілком підтримують неведене вище.

Таке «небажання» банківського сектору займатися подібною діяльністю можна пояснити наступними факторами:

- 1) недостатність ресурсів для виконання інвестиційних операцій;
- 2) високі вимоги до забезпеченості довгострокових інвестицій через їх ризикованість;
- 3) нестабільність економіки;
- 4) недосконалість законодавства;
- 5) високий адміністративний та податковий тиск;
- 6) непрозорість та недосконалість даного сектору банківського ринку [2].

В останніх чотирьох наведених пунктах висвітлюються також причини загальної інвестиційної непривабливості нашої країни. Експерти пояснюють це недосконалим устроєм влади, недостатню продуманість та опрацьованість інвестиційних програм, недосконалим законодавством, а також небажанням влади реформувати дану сферу не частково, а цілком і повністю, при цьому знаходячи виправдання своїм діям та відкладаючи прийняття рішення [3].

Щоб виконати подальший аналіз, наведемо дані щодо загального обсягу капітальних інвестицій в Україні у таблиці 1 [4].

Як можна побачити з таблиці 1, за досліджуваній період значну долю інвестицій займають інвестиції у матеріальні активи, а саме у машини та обладнання. Здається, що все в порядку, позики на виробництво видаються, що не так?

Справа в тому, що, як уже вказувалось, наявних у банках ресурсів катастрофічно не вистачає для того, щоб досягти у даній сфері кредитування показників розвинених країн, наприклад, у США або Японії, де показники питомої ваги інвестиційних операцій банку можуть досягати і 50, і навіть 80%. У свою чергу, залученню цих самих ресурсів з-за кордону перешкоджає непривабливий інвестиційний клімат України, причини виникнення якого також вказувались вище.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами активів за період з 2010 по 2015 роки [4]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього (млн. грн)	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4
Інвестиції у матеріальні активи:	173662,8	231910,2	264853,7	239393,6	212035,1	254730,9
житлові будівлі	25753,7	26582,3	34256,0	36128,9	33177,0	45609,8
Нежитлові будівлі	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7	43330,9

Інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3	50948,7
Машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8	84423,2
Транспортні засоби	11025,3	17014,0	27015,9	16246,8	13830,4	19650,0
Земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3	1441,8
Довгострокові біологічні активи рослин-ва та тварин-ва	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2	2762,6
Інші матеріальні активи	3626,0	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4	6563,9
Інвестиції у нематеріальні активи:	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8	18385,5
з них:						
програмне забезпечення та бази даних	2802,4	3254,0	3409,1	3477,6	3207,3	4908,4
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	3044,0	4101,9	3655,9	5631,5	2974,3	12457,8

Підсумуючи все викладене, можна зробити такі висновки щодо сучасного стану банківського інвестиційного кредитування:

- 1) недостатність законодавчої бази та недоліки у забезпеченні захисту інтересів приватного сектору;
- 2) дефіцит ресурсної бази для здійснення довгострокових інвестиційних операцій;
- 3) підвищена фінансова нестабільність суб'єктів реального сектору економіки та ризиковість інвестиційних вкладень;
- 4) високий податковий та адміністративний тиск за відсутності заохочення споживчого попиту на інвестиційні кредити [5].

Висновки. На основі наведених вище даних можна побачити, що стан інвестиційного кредитування у банківській сфері України є незадовільним. Однак, ситуацію можна покращити, причому починаючи з глобального: реформування законодавчої бази у податковій сфері та боротьба з корупцією та непрозорістю тієї самої законодавчої бази. Стосовно діяльності комерційних банків можна дати такі рекомендації щодо покращення становища інвестиційного кредитування: реформація ресурсної бази на користь довгострокових операцій, розробка програм щодо підвищення попиту на довгострокові інвестиційні кредити, зменшення з боку держави оподаткування на ту частку прибутку банку, яку він отримує від інвестиційної діяльності, удосконалення системи страхування ризиків, що виникають при довгостроковому кредитуванні. Всі ці заходи, вжиті у комплексі, зможуть дати відчутний поштовх до покращення діяльності банків у сфері інвестиційного кредитування та, у довгостроковій перспективі, підвищити інвестиційну привабливість України в цілому.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт НБУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
2. Кириченко А. Деятельность инвестиционных банков в Украине: проблемы и перспективы развития, 2010 г.
3. А. Попов «Инвестиционная непривлекательность», 2016 г. <https://ageyenko.ua/events/2016/03/01/investitsionnaja-neprivlekatelnost/>
4. Державна служба статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. М.С. Микова Банківське інвестиційне кредитування юридичних осіб в Україні. Актуальні проблеми економіки №5 (119), 2011. – с.208-216

СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕАЛІЇ

Постановка проблеми. Споживчий кредит є одним із драйверів соціально-економічного розвитку більшості країн. Його роль важлива також у сучасний період і в Україні. Стрімке зростання споживчого кредиту в Україні в період кредитної експансії стало важливим чинником розвитку банківської системи й економіки в цілому. Однак надто швидке і недостатньо регульоване з боку НБУ зростання споживчого кредитування загострило проблеми незбалансованості товарних і кредитного ринків, що сприяло формуванню значних ризиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам споживчого кредитування присвячені наукові праці В.І. Міщенко, А.М. Мороза, І.М.Савлука, О.О Лаврушин, С.В.Мочерного, Р.І.Тиркало та ін. Однак ще залишається достатня кількість невіршених питань, пов'язаних з механізмом надання споживчих кредитів.

Мета статті полягає у комплексному огляді проблем розвитку споживчого кредитування в Україні, визначенні тенденції та шляхів удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Законом України «Про захист прав споживачів» споживчий кредит – це кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) фізичним особам на придбання споживчих товарів або послуг у тимчасове користування, під процент, на умовах строковості та платності.

Споживчий кредит зазвичай, надається для придбання товарів тривалого користування (автомобілі, меблі, складна побутова техніка), на споживчі цілі, на навчання, лікування тощо. Споживчий кредит можуть надавати банки, кредитні спілки, ломбарди, а також підприємства торгівлі чи сфери послуг. Поширення набуло споживчого кредитування під заробітну плату без визначення цілі одержання кредиту. Його перевагами є короткі терміни оформлення та відсутність поручителів або застави. Такі кредити можуть надаватися на основі кредитної картки [1].

За офіційними даними НБУ, максимальне зростання об'ємів банківського споживчого кредитування спостерігалось у 2008 р., а розмір наданих кредитів фізичним особам становив 268 857 млн. грн. станом на 01.01.2009 р. Збільшення кредитування відбулося в

основному за рахунок примноження обсягу наданих споживчих кредитів (у тому числі автокредити) питома вага яких становила 60-70% від загальної суми. У той час банки проводили агресивну політику, спрямовану на отримання максимального прибутку за рахунок розширення кредитування без достатнього врахування рівня ризику. З початком світової фінансової кризи обсяги споживчого кредитування почали стрімко знижуватися. Причинами цього стали зниження платоспроможності населення, скорочення робочих місць, девальвація національної валюти, падіння економіки [2; 3, с. 151]. Динаміка кредитів, наданих вітчизняними банками фізичним особам зображена на рис. 1.

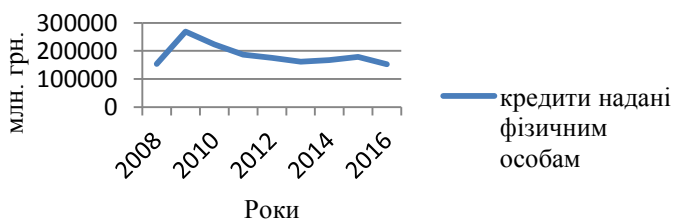

Рис. 1 Кредити надані вітчизняними банками фізичним особам станом на 01.01.2008-01.01.2016 рр. [2]

На сьогодні банки запроваджують банківські продукти, які потребують мінімальних адміністративних затрат і дають змогу використовувати нові канали збуту. Зокрема це кредитні картки, онлайн-кредитування, кеш-кредити. Менш активно банки надають автокредитування, що зумовлено високою ціною кредиту, низьким рівнем кредитоспроможності населення, несприятливим економіно-соціальним становищем у країні. На основні тенденції розвитку банківського споживчого кредитування впливають певні макроекономічні та мікроекономічні чинники.

Серед макроекономічних чинників слід відзначити, наступні:

- загальний стан економіки країни;
- грошово-кредитна політика центрального банку;
- недосконалість законодавства у сфері споживчого кредитування;
- рівень доходів населення;
- стабільність національної грошової одиниці;
- рівень конкуренції між фінансовими посередниками.

До мікроекономічних чинників (на рівні окремого банку):

- кредитний потенціал банку;
- ступінь ризику, який приймає на себе банк;
- якість депозитного портфелю;
- професіоналізм персоналу банку;
- цінова політика банку.

З червні 2017 р. в Україні вступає в дію Закон України «Про споживче кредитування». В цілому Закон є позитивним кроком для позичальників споживчих кредитів.

Зокрема, даним нормативним актом встановлюються регулювання діяльності кредитних посередників, із чітким визначення переліку осіб, котрі можуть бути кредитними посередниками саме за договором про споживчий кредит.

Встановлює вимоги до реклами, а саме - заборону на вказування можливості надання споживчого кредиту без документального підтвердження фінансового стану споживача (позичальника), надання безпроцентного кредиту і т.п. Також передбачено визначення поняття «ефективна кредитна ставка», що включає загальні витрати за споживчим кредитом, виражені у процентах річних від загального розміру виданого кредиту, а також обов'язок кредитодавця щодо інформування споживача про таку ставку до укладення договору. Уточнені вимоги, що стосуються захисту прав споживачів, наприклад, право споживача вимагати приведення договору, укладеного на несприятливих умовах внаслідок ненадання визначеної Законом інформації у відповідність із зазначеною інформацією, та право споживача на відмову від одержання споживчого кредиту протягом чотирнадцяти календарних днів з моменту передачі йому примірника укладеного договору, за умов, передбачених в Законі. Важливими є також зміни порядку погашення вимог за договором про споживчий кредит: у першу чергу сплачується прострочена до повернення сума кредиту та прострочені проценти за користування кредитом; у другу чергу сплачуються сума основного боргу за кредитом та проценти за користування ним; у третю чергу сплачується неустойка (штраф, пеня). Проте, незважаючи на ряд позитивних змін, які передбачаються цим нормативним актом, залишається ряд недоліків, які впливають як із його норм. Так, у випадку застосування змінюваної процентної ставки та її прив'язки до узгодженого індексу, кредитодавець може змінювати проценту ставку, оприлюднивши індекс у своєму приміщенні. Проте важко собі уявити, що споживач часто після отримання кредиту буде знаходитися у приміщенні кредитодавця, і матиме можливість ознайомитися з інформацією щодо індексу у такому приміщенні. Також, хоча в Законі містяться окремі положення щодо регулювання кредитних договорів з

умовою про овердрафт, проте саме визначення «овердрафту», на жаль, не надано [4].

Висновки. В цілому можна сказати, що прийняття Закону України «Про споживче кредитування» є покращенням регулювання кредитних правовідносин в нашій державі та захисту прав позичальників. Проте ще зарано говорити про лише позитивні наслідки прийняття цього Закону для України, адже встановлюються нові правила гри для учасників ринку споживчого кредитування, які можуть бути неоднозначно сприйняті бізнесом та населенням, а також доповнені та змінені шляхом прийняття підзаконних нормативно-правових актів Національним банком України.

Список використаних джерел:

1. «Про захист прав споживачів» : Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/page3>
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
3. Шейко О.П. Тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні // Вісник ОНУ ім. Мечнікова. – 2014. – Вип. 1/2 Том. 19. – С. 143-153.
4. Закон про споживче кредитування: переваги та недоліки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2016/11/17/152927.htm>

Пашковська Д., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Яценко О.В., к.е.н., викладач

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ

Постановка проблеми. Специфіка вітчизняного ринку зумовила необхідність пошуку банками нових напрямів маркетингових стратегій. Перед банками постали такі проблеми: недостатня глибина ринку банківських послуг; складність формування надприбуткового кредитного портфеля в умовах високих кредитних ставок на ринку України; незначна частина населення, охопленого кредитуванням. Банки з іноземним капіталом мають можливість використовувати досвід материнських компаній для формування виваженої стратегії роботи з нестабільним ринком банківських послуг України. Тому

вважаємо актуальним дослідження маркетингових стратегій іноземних банків в Україні з метою виявлення перспективних та апробованих напрямів роботи з ринком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування маркетингових стратегій банків розглянуті у працях В.М. Фурман, Т.А. Васильєва, Д.С. Гайдукович, І.Г. Брітченко. Наукові роботи присвячені алгоритмам формування маркетингової стратегії банку. Досліджені основні критерії вибору напрямів підвищення конкурентоспроможності комерційного банку з урахуванням наявних перешкод та шляхів їх подолання з метою реалізації маркетингової стратегії банку. Враховуючи відмінності банківських ринків різних країн, доцільним є дослідження поведінки іноземних банків на національному ринку банківських послуг та продуктів.

Цілі статті. Метою даної статті є оцінка позицій банків з іноземним капіталом на банківському ринку України. Відповідно до поставленої мети завдання полягають в: 1) аналізі структури банків України у розрізі приналежності капіталу; 2) порівнянні результатів реалізації маркетингових стратегій українських банків та банків з іноземним капіталом; 3) дослідженні особливостей маркетингових стратегій банків з іноземним капіталом.

Викладення основного матеріалу. Станом на 1 січня 2016 року в Україні, за даними Національного банку України, налічувалося 117 комерційних банків проти 163 в аналогічному періоді 2015 р. [1]. В свою чергу, банки з іноземним капіталом в Україні на даний час представлені 53 установами, 17 з яких є фінансовими структурами зі 100% іноземним капіталом, що підтверджує статистична інформація НБУ (рис. 1). Протягом 2015 р. з Державного реєстру банків було виключено 46 банківських установ.

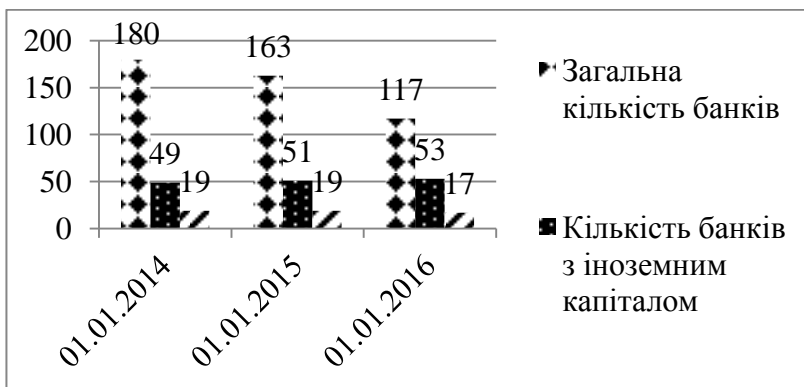

Рис. 1. Динаміка кількості банківських установ у 2014-2016 рр. [1]

Незважаючи на ліквідацію ряду проблемних банківських установ з приватним українським капіталом, банки з іноземним капіталом залишаються впевнено на ринку. Невпевненість населення в надійності вітчизняних банків за останній рік привели до перерозподілу клієнтів між банками. Тобто, потенційні клієнти шукають новий банк для розміщення власних коштів, в тому числі обирають банки з іноземним капіталом. Як видно з табл. 1, протягом 2015-2016 рр. спостерігається коливання обсягу вкладів фізичних осіб в банках з національним та іноземним капіталом. Це пов'язано із тим, що кошти фізичних осіб є найбільш чутливим і вразливим сегментом ринку депозитних послуг, на який має відчутний вплив скорочення доходів населення, зростання безробіття та рівня споживчих цін, а також зменшення довіри до банківської системи зі сторони населення. Вклади юридичних осіб зростають, що було спричинено зростанням оборотів суб'єктів господарювання внаслідок інфляційних процесів.

Таблиця 1
Структура коштів клієнтів банків України за період 2015-2016 рр. (у млн. грн.)

Депозити		01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Банки з національним капіталом	Кошти юридичних осіб	149 234 003	177 666 718	204 585 365
	Кошти фізичних осіб	285 377 021	274 484 539	275 335 639
Банки з іноземним капіталом	Кошти юридичних осіб	111 787 280	120 089 002	153 311 497
	Кошти фізичних осіб	156 345 921	148 248 811	120 466 968

Складено автором на основі джерела: [2].

Кошти юридичних осіб в банках з національним капіталом протягом досліджуваного періоду збільшуються. Не зважаючи на скорочення темпів зростання коштів, залучених від фізичних осіб, їх обсяг у структурі депозитного портфеля банківських установ перевищує кошти, залучені від юридичних осіб. Упродовж 2014-2015 рр. спостерігається зростання коштів юридичних осіб та скорочення коштів фізичних осіб в банках з іноземним капіталом. Слід зазначити, що на банківському ринку обслуговування фізичних осіб залишається не першочерговим напрямом діяльності банків з іноземним капіталом.

Таблиця 2

Структура кредитів та заборгованості клієнтів банків України за період 2015-2016 рр. (у млн. грн.)

Кредити		01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Банки з національним капіталом	Кошти юридичних осіб	311 712	453 549	346 980
	Кошти фізичних осіб	108	000	030
	Кошти фізичних осіб	53 445	59 428	37 811
Банки з іноземним капіталом	Кошти юридичних осіб	498	472	002
	Кошти юридичних осіб	242 473	257 988	234 758
	Кошти фізичних осіб	152	476	275
Банки з іноземним капіталом	Кошти фізичних осіб	91 636	86 363	55 675
	Кошти фізичних осіб	624	650	261

Складено автором на основі джерела: [2].

Як видно з табл. 2, незначною в загальному кредитному портфелі українських банків та банків з іноземним капіталом є частка кредитів фізичним особам.

Слід відзначити високу вартість і невеликий асортимент кредитних продуктів у 2015 році, що спричинило різке зменшення наданих позичок. На 01.01.2016 спостерігається різке зменшення кредитного портфелю банків з національним капіталом. На ринку кредитів фізичних осіб також відбувається коливання, що говорить про те, що ринок пристосовується до нових змін та є реакцією на високу вартість пропонованих продуктів.

Щодо банків з іноземним капіталом, то портфель кредитів юридичних осіб коливався за досліджуваній період. Обсяг кредитів фізичних осіб у структурі кредитного портфеля банків з іноземним капіталом майже втричі менший за обсяг кредитів юридичних осіб. В період кризи населення має більшу довіру до банків з іноземним капіталом, про що свідчить нижчий рівень відтоку депозитних вкладів порівняно з вітчизняними комерційними банками.

Як видно з табл. 1, найбільші темпи зростання витрат на маркетинг та рекламу демонструє ПАТ «Укрсоцбанк». У ПАТ «Промінвестбанк» на 01.01.2016 частка у загальному обсязі витрат зменшилась на 0,09 п.п., у АТ «Райффайзен Банк Аваль» та ПАТ «Укрсоцбанк» незначно збільшилась – на 0,01 п.п. та 0,1 п.п. відповідно. Однак надважливим є питання ефективності маркетингових витрат.

Таблиця 3

Витрати банків України з іноземним капіталом на маркетинг та рекламу за 2015-2016 рр.

№	Банк	Оцінка маркетингових витрат				Темп приросту, %	Депозити		Кредити	
		01.01.2015		01.01.2016			Темп приросту, у %		Темп приросту, у %	
		млн.грн	загальному обсязі	тис.грн	загальному обсязі		юр. Особи	фіз. особи	юр. особи	фіз. Особи
1	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	29,8	2,00	29,0	2,1	-2,91	58,1	13,61	-11,27	-23,69
2	ПАТ «Укрсоцбанк»	14,5	0,75	19,4	0,89	33,37	29,04	10,72	11,07	13,19
3	ПАТ «Промінвест-банк»	15,1	2,08	15,7	1,99	4,42	45,81	4,77	-17,23	-23,69

Складено автором на основі використання річних фінансових звітів банків [3, 4, 5].

Як видно з табл. 1, темпи зростання коштів клієнтів та кредитів продемонстрував ПАТ «Укрсоцбанк». Позитивна динаміка помітна у розрізі фізичних і юридичних осіб. ПАТ «Промінвестбанк» та АТ «Райффазен Банк Аваль» показали позитивний темп зростання коштів клієнтів. Щодо кредитів, то обидва банки показали від'ємний темп приросту.

Отже, зростання витрат на маркетинг та рекламу надали можливість банкам залучити та розмістити кошти клієнтів. Вони використовують поширені маркетингові інструменти, такі як: реклама (телебачення, інтернет-ролики, банери, сіті-лайти, Youtube-канал, сторінки у соціальних мережах); проводять акції для клієнтів; приймають участь у акціях від Visa та MasterCard, здійснюють соціальні заходи; виступають спонсорами в інноваційних проектах.

Висновки. Наразі помітне місце на банківському ринку займають банки з іноземним капіталом. В депозитному та кредитному портфелі даної групи банків переважає корпоративний сегмент. Спостерігається незначне зростання витрат на маркетинг та рекламу серед банків з іноземним капіталом, проте використання різноманітних та ефективних маркетингових заходів надали їм конкурентну перевагу на ринку.

Таким чином, можна дійти висновку про доцільність проведення глибокого аналізу конкурентів саме серед банків з іноземним капіталом, що дозволить виявити найбільш ефективні маркетингові інструменти для взаємодії з клієнтами, їх залучення та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Статистичні дані банківської системи України. – [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article/>
3. Звітність та фінансові результати Райффазен Банк Аваль. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua/>
4. Звітність та фінансові результати Промінвестбанку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pib.ua/>
5. Звітність та фінансові результати Укрсоцбанку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.ukrsotsbank.com/>

Приходна К., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сирчин О. Л., к.е.н., доцент

ВИБІР МЕТОДУ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

У статті розглянуто питання щодо необхідності в інформації про ефективність діяльності банку. Наведені методи оцінки ефективності банківської діяльності та доцільність вибору кожного з них.

Ключові слова: *ефективність, банківська діяльність, оцінювання, метод.*

Актуальність проблеми. Функціонування та розвиток банків та банківської сфери в цілому в наш час відбувається за умов постійно змінюваної загальноекономічної та соціально - політичної ситуації, що

впливає на надійність банківських установ та ефективність виконання ними своїх функцій. Одним із ключових етапів успішного управління ефективністю банку є своєчасна й достовірна оцінка ефективності банківської діяльності. Саме тому, перед спеціалістами постає питання про необхідність застосування різних методик визначення поточного стану банку та його потенційних можливостей.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. До теоретико-методичних та організаційних питань оцінки ефективності в банківській сфері зверталися такі вчені, як: Вергуненко І., Хайлук С., Ковальов В., Саркісян В., Карчева Г., Мертенс О., Діба В., Грудзевич Я., Прийдун Л., Череп А., Герасимович А., Маців Ю., Галайко Н., Мещеряков А., Васюренко О., Буєвич С., Джозеф П. Науковці вивчають окремі аспекти забезпечення ефективності банківського бізнесу або ж аналізують окремі інструменти її досягнення.

Метою статті є порівняння різних методів оцінки ефективності банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглянути практичні напрями вдосконалення ефективності діяльності банків, необхідно визначити її сутність.

Загальноприйнятого визначення цього поняття не існує. Більшість авторів трактують його по-різному. Так, А. Череп та Є. Стрілець визначають ефективність як максимальну вигоду, яку можна отримати при мінімальних затратах у процесі економічної діяльності з урахуванням додаткових умов, які мають місце в момент визначення ефективності відповідного господарського заходу [1]. О. Воронін розглядає ефективність як показник, який співвідносить здобутий результат з поточними затратами, що зумовили цей ефект [2, с. 32]. Л. Прийдун розглядає ефективність банківської діяльності як здатність банку організувати управління власними активами та пасивами таким чином, щоб досягти зниження рівня ризикованості функціонування банку, забезпечити стабільну прибутковість та підвищення ринкової вартості банку. Він акцентує саме на об'єктах ефективності, управління якими дозволить досягнути кінцевих цілей діяльності банку [3, с. 765]. На макрорівні ефективність діяльності банківської системи говорить про ефективність посередництва між власниками вільних коштів та тими, хто їх потребує. Малі темпи економічного зростання або ж навіть його відсутність спричинені саме низькою ефективністю такого посередництва. На мікрорівні низька ефективність свідчить про нижчу конкурентоспроможність банку. Це дозволяє припустити, що банк, намагаючись компенсувати свою неефективність, переносить частину витрат на клієнта, що призводить до зростання вартості фінансових операцій для клієнтів. Загалом

методи, що використовуються для оцінки банківської ефективності можна поділити на три групи: метод фінансових коефіцієнтів та техніко-економічних показників; параметричні методи, що базуються на економетричному аналізі й потребують визначення функціональної форми виробничої функції банку або функцій витрат, прибутків; непараметричні методи, що використовують математичне програмування і не потребують визначення функціональної форми виробничих залежностей.

Методи різні, тому їх застосування визначається конкретною ситуацією. В першу чергу вибір методу оцінки ефективності діяльності банку визначається метою такої оцінки. Інформація про ефективність діяльності банку необхідна для оперативного управління та контролю за діяльністю банку, що здійснюється вищим або середнім менеджментом. По-друге, для стратегічного управління банком, що здійснюється його вищим керівництвом. По-третє, для зовнішніх груп інтересів: НБУ, державні організації, потенційні клієнти, майбутні інвестори тощо.

Управлінський персонал банку - один з основних споживачів інформації про ефективність його діяльності. Він виявляє вплив різних чинників і прийнятих рішень на ефективність діяльності банку в цілому, порівнює різні напрями діяльності банку, вибирає пріоритетні та виключає неефективні з них. Для цього часто використовуються фінансові коефіцієнти, техніко-економічні показники. Це є традиційний підхід. Але він є виправданим, коли діяльність керівного персоналу банку стосується оперативного та тактичного рівнів управління і не може бути використаний при стратегічному управлінні банком. Цей підхід не враховує багатofакторність, відносність, стохастичність та не дозволяє визначити перспективні напрямки розвитку банку. Також він не дозволяє зробити комплексний аналіз функціонування банків, оскільки не представляє діяльність банку як цілісну систему [4]. Незважаючи на це, метод є актуальним в періоди кризи, постійних економічних та політичних змін, трансформаційних процесів [5, с. 58-62]. Більшість організацій, в таких умовах, намагаються не піти з ринку. Для цього необхідна інформація про фінансовий стан банку на даний момент.

Щоб визначити особливості діяльності найбільш і найменш ефективно працюючих банків та в подальшому мати можливість корегувати діяльність банку відповідно до наявної інформації використовують методи стохастичної границі (SFA) та аналізу поверхні огортання (DEA).

DEA використовує метод лінійного програмування для моделювання опуклої поверхні, що охоплює всі банки сукупності.

Найбільш ефективні банки належать даній поверхні. Їх технічна ефективність приймається за 1, інших банків - відносно еталонних в діапазоні [0;1]. Однак, при цьому відсутня можливість оцінити технічну ефективність еталонних банків відносно об'єктивно існуючих технологічних можливостей, а значить і виявити резерви підвищення ефективності діяльності таких банків. За допомогою DEA можна вимірювати порівняльну ефективність банків, визначати необхідний обсяг споживання ресурсів чи вироблення банківських продуктів для неефективних одиниць.

Метод SFA полягає у побудові стохастичної виробничої функції. Основна перевага полягає в тому, що цей метод дає змогу врахувати випадкову помилку й водночас оцінити елемент неефективності. Недоліком є функціональна форма виробничих можливостей та форма розподілу випадкових помилок, які невідомі і потребують визначення, що збільшує суб'єктивність кінцевих результатів оцінки. Враховуючи вище сказане, можна сказати, що для отримання більш достовірної оцінки необхідно використовувати обидва методи [6, с. 112-118].

Державні організації також можуть використовувати обидва методи для аналізу результатів реформ банківського сектора, законодавчих рішень та інших глобальних змін на основі інформації про динаміку ефективності банківської системи; визначення рівнів надійності та стійкості банків; аналізу наслідків об'єднань та поглинань банків. Клієнти банку можуть використовувати інформацію про ефективність діяльності банку при виборі свого банківського партнера. Тут найбільш використовується рейтингова оцінка. Недоліками є можлива суб'єктивність результатів, складність організації роботи групи експертів і висока вартість подібних досліджень. Рейтинг банку складається міжнародними та вітчизняними рейтинговими агентствами. Часто рейтинги відрізняються один від одного, що зумовлено використанням різних методик та врахуванням різних факторів.

Висновки. Питання забезпечення ефективної діяльності банків на сьогодні є одним з найактуальніших завдань банківської системи та ключовим фактором відновлення економічного розвитку країни. Сутність ефективності діяльності банку в здатності забезпечити таку роботу суб'єкта, при якій максимально досягаються цілі його функціонування з найменшими витратами, які були здійсненні для їх отримання.

Інформацію про ефективність діяльності банків використовують: середній менеджмент, що забезпечує оперативне управління; вище керівництво, що здійснює стратегічне управління;

державні організації, що контролюють та регулюють діяльність банків; клієнти, які співпрацюють з банком. Використання методу фінансових коефіцієнтів та техніко-економічних показників дає змогу зробити певні висновки про окремі аспекти діяльності банків та динаміку їхньої зміни, але не враховує залежності ефективності діяльності банку як складної системи від численних факторів. Підсумовуючи, необхідно сказати, що при оцінці ефективності діяльності банку, в першу чергу, необхідно враховувати ким і для кого вона проводиться і лише після цього здійснювати вибір методу даної оцінки. Також, в більшості випадків для отримання найбільш достовірних результатів необхідним є застосування одночасно декількох методів.

Список використаних джерел:

1. Череп А. Ефективність як економічна категорія [Електронний ресурс] /А. Череп, С. Стрілець // Ефективна економіка. – 2013. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727>.
2. Воронін О.Визначення показників економічної ефективності виробництва на основі модифікації ресурсного підходу/О.Воронін//Економіка України.–2007. – № 10. – с. 29-37.
3. Прийдун Л. Ключові аспекти забезпечення ефективності банківської діяльності/ Л. Прийдун // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - № 3. - с. 763-768.
4. Хайлук С., Новак С.. Особливості вибору методу оцінки ефективності банківської діяльності [Електронний ресурс] /С.Хайлук, С.Новак// Ефективна економіка. - 2010. - № 8.- Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=279>
5. Толчин, К. В. Об оценке эффективности деятельности банков / К. В. Толчин. – Деньги и кредит, №9, 2007. - с. 58-62
6. Хайлук С. Оцінка ефективності діяльності банків: порівняльний аналіз методів та моделей / С. Хайлук // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – Х. :ХБІ. – 2010. – № 1(8). – с. 112-118.

АНАЛІЗ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ: СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА

Постановка проблеми в загальному вигляді. Для забезпечення рівномірного розвитку територій в межах однієї держави виникає потреба в перерозподілі коштів з державного бюджету між регіонами країни. Одним з інструментів перерозподілу є міжбюджетні трансферти. Протягом багатьох років міжбюджетні трансферти відіграють помітну роль у формуванні доходів місцевих бюджетів, тому доцільним буде проаналізувати структуру та динаміку міжбюджетних трансфертів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання про міжбюджетні відносини в своїх працях висвітлювали Степанова В.О., Глухова В.І., Набатова Ю. О., Деркач М.І., Луніна І.О. та ін. Проте не було приділено багато уваги дослідженню структури міжбюджетних трансфертів.

Мета статті. Дослідити структуру та динаміку міжбюджетних трансфертів, вказати на проблеми, які виникають при формуванні місцевих бюджетів за допомогою трансфертам, та знайти шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Використання бюджету має супроводжуватися контролем їх ефективної, цілеспрямованої і раціонального напрямку в рамках законодавчої підтримки. Це викликає необхідність посилення підзвітності та управління уряду, а також підсилює фінансовий контроль за доцільністю витрачання та цільового використання коштів[5]. В сучасних умовах міжбюджетні трансферти є важливою складовою підтримки місцевих бюджетів. Через неоднаковий рівень економічного розвитку регіонів України та різний бюджетний потенціал виникає потреба в вирівнюванні місцевих бюджетів.

Згідно з Бюджетним кодексом України, міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Виокремлюють такі типи: дотації вирівнювання; субвенції; кошти, які передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів; додаткові дотації [1].

За даними Державного казначейства України за перше півріччя 2016 року із державного бюджету до місцевих бюджетів надійшло близько 93,5 млрд. грн. міжбюджетних трансфертів, що

складає 49,6% від планового річного обсягу. Практично вся сума надійшла до загального фонду місцевих бюджетів. До спеціального фонду надійшло 3,4 % від запланованого обсягу. Динаміку міжбюджетних трансфертів за останні 4 роки характеризують данні, наведені у таблиці 1 [2].

Таблиця 1
Міжбюджетні трансферти, що надійшли з державного бюджету до місцевих бюджетів, за січень – червень 2013–2016 років

Міжбюджетні трансферти	За січень - червень 2013 р.	За січень - червень 2014 р.	За січень - червень 2015 р.	За січень - червень 2016 р.
Усього, у т.ч., млн. грн.:	53840,9	62493,5	77731,2	93491,2
дотація вирівнювання	27340,4	29812,2	-	-
субвенції з соціального захисту населення	24018,4	27205,1	27513,9	44882,4
освітня субвенція	-	-	22469,8	24234,1
медична субвенція	-	-	21819,6	20910,4
субвенція на підготовку робітничих кадрів	-	-	3091,5	-
базова дотація	-	-	2630,6	2372,1
стабілізаційна дотація	-	-	-	425,0
інші трансферти	2482,1	5476,2	205,8	667,2
частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів, %	52,3	55,7	58,3	55,2

Починаючи з грудня 2014 року реалізується нова модель міжбюджетних відносин. Вона передбачає скасування дотації вирівнювання і впровадження базової (реверсної) дотації, а також

освітньої та медичної субвенцій, субвенції на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру. Ці зміни викликали те, що держава бере на себе відповідальність щодо фінансового забезпечення поточних видатків закладів медичної та освітньої сфери.

Структуру міжбюджетних трансфертів представлено на рис.1,рис2. за 2015р. та 2016 р. Значно збільшились субвенції . з соціального захисту населення у2016р порівняно з 2015р. з соціального захисту населення на 17368,5 млн. грн.

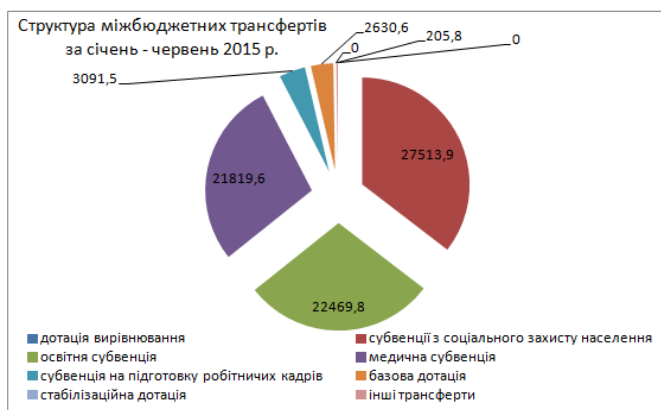

Рис.1.Динаміка міжбюджетних трансфертів за січень-червень 2015 р

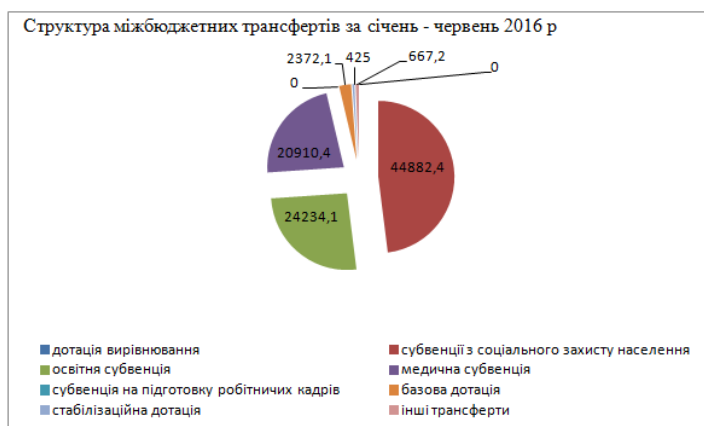

Рис.2.Динаміка міжбюджетних трансфертів за січень-червень 2016 р

Проведений аналіз даних про надходження міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів з державного, надав можливість зробити висновок, що субвенції з соціального захисту населення протягом 2013-2016 років постійно збільшуються. За січень – червень 2016 року вагоме місце займають медична та освітня субвенції, які були введені замість дотації вирівнювання. З таблиці 1 помітно, що в Україні переважають трансферти, які мають цільове призначення, тобто субвенції.

Рис.3. Динаміка міжбюджетних трансфертів за січень-червень 2013-2015 рр

Як представлено на рис.3, бачимо загальну тенденцію до зростання міжбюджетних трансфертів.

Органи місцевого самоврядування вже не можуть перерозподіляти отримані кошти на власний розсуд. Більшість трансфертів спрямовувалися на соціально-культурну сферу. У структурі доходів місцевих бюджетів за аналізований період 2016 року трансферти складають 55,2%, за аналогічний період попереднього року цей показник був на 3,1 в. п. більше, тобто залежність місцевих бюджетів від державного бюджету стала меншою, але все одно залишається високою.

В країнах Європи частка міжбюджетних трансфертів в доходах місцевих бюджетів є значно нижчою. Так, в Великобританії, Іспанії, Португалії, Данії, Італії та Франції даний показник становить приблизно 40%, а в Швеції та Фінляндії – близько 20%. Можна

стверджувати, що в країнах Європи рівень фінансової автономії місцевих органів влади є вищим, ніж в нашій країні.

Структуру міжбюджетних трансфертів, які були передані з державного бюджету до місцевих у першому півріччі 2016 р. відображено на рис.4 [3].

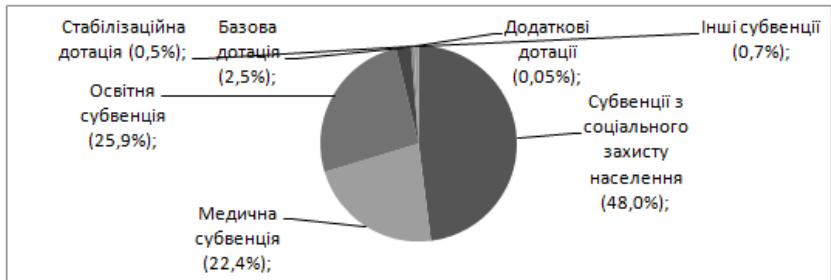

Рис.4. Структура трансфертів, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів, за січень – червень 2016 року

Вагому частку у структурі міжбюджетних трансфертів складають субвенції з соціального захисту населення. За січень – червень 2016 року вони становили 48,0 % від усіх міжбюджетних трансфертів, що поступили з державного бюджету (у 2015 році вони склали 35,4 %). Вагоме місце займають освітня (25,9%) та медична (22,4%) субвенції. Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» встановлено, що з державного бюджету місцевим бюджетам буде надано трансфертів на суму 224,4 млрд. грн., що на 19% більше, ніж в 2016 році. Буде надано 16 субвенцій на суму 201,6 млрд. грн. та 4 дотації в розмірі 22,8 млрд. грн. Планується надати базову дотацію 584 місцевим бюджетам на суму 5,8 млрд. грн., що на 20% більше, ніж у минулому році. На освітню субвенцію планується надати 41,9 млрд грн — на 7% менше, ніж у 2016 році. Медичну субвенцію визначено у сумі 46,8 млрд. грн., що на 5% більше, ніж було передбачено на 2016 рік [4]. Серед регіонів України найбільше дотацій потребують Івано-Франківська область, базова дотація якої складає 115 540,2 тис. грн., Закарпатська область, на яку виділено 106 183,4 тис. грн. та Чернівецька область – 90 870,2 тис. грн. Найменше дотацій отримають Харківська (270,9 тис. грн.), Луганська (14520,8 тис. грн.) та Сумська (16063,3 тис. грн.) області [4]. Провівши дослідження можна сказати, що система міжбюджетних трансфертів є недосконалою та потребує реформування. Надавати трансферти необхідно лише тим регіонам, які цього потребують, а в Україні

фінансування з державного бюджету отримують всі регіони. Місцеві бюджети залежні від державного бюджету, що є вагомим недоліком в міжбюджетних відносинах. З початком децентралізації в Україні органи місцевого самоврядування матимуть більше повноважень. Так, завдяки реформі місцеві бюджети значно зросли та їх доходи почали перевищувати видатки. Велика частка трансфертів в доходах місцевих бюджетів не мотивує місцеву владу самостійно вирішувати проблеми локального значення без допомоги держави. Тому доцільно розширити джерела власних доходів місцевих бюджетів усіх рівнів [5]. Необхідно створити такий механізм, який дозволив би територіальним одиницям використовувати свою економічну базу для наповнення місцевого бюджету, а не сподіватися на підтримку з боку держави. Завдяки цьому можна було б раціонально використовувати власні ресурси для економічного зростання та задоволення потреб громадян.

Висновки. У сучасних умовах трансферти посідають важливе місце у міжбюджетних відносинах. Майже в усіх областях України міжбюджетні трансферти являються одним з основних джерел фінансування місцевих бюджетів. Дослідження показало, що рівень фінансової автономії регіонів України незначний, існує велика залежність місцевих бюджетів від державного. Курс на децентралізацію поступово зменшує цю залежність, тому необхідно знайти оптимальний варіант побудови децентралізованої моделі міжбюджетних відносин в країні, використовуючи особливості роботи місцевого самоврядування та розширюючи бюджетну самостійність. Для вдосконалення міжбюджетних відносин необхідно запровадити критерії ефективності використання трансфертів для різних сфер діяльності. Проведений аналіз є основою для подальших досліджень стану міжбюджетних відносин за умов проведення реформи органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456 – VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
3. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за січень-червень 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter2016/K_V_I%D0%86_2016_Monitoring_ukr.pdf

4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
5. Kurganskaya E System treasury: the relevance of budget funds Scientific journal «ECONOMICS AND FINANCE» SCIENCE AND PRACTICE Collection of scientific articles Melbourne, Australia 2016, pp.143-147
6. Набатова Ю. О. Проблеми міжбюджетних відносин в Україні та їх вплив на економічні показники 2010–2015 років //Ефективна економіка.–2015.-№9

Стецура О., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Шмуратко Я.А., к.е.н., викладач

ПРОБЛЕМИ РЕФІНАНСУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Постановка проблеми. Вдосконалення політики рефінансування вітчизняних комерційних банків набуває особливого значення в умовах сучасної кризи банківської системи України. Зазначене зумовлює необхідність у вдосконаленні існуючих та запровадженні нових механізмів рефінансування, які б сприяли підвищенню рівня стабільності банківської системи, адже на сьогоднішній день саме рефінансування є майже єдиним джерелом підтримання ліквідності банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Дослідженню зазначеної тематики привчено чимало праць як вітчизняних, так й зарубіжних науковців. Серед досліджень українських вчених варто виокремити надбання таких вчених як Н. Гребенюк, А. Епіфанов, С. Міщенко, В. Стельмах, Р. Тиркало та ін.

Метою статті є визначення основних проблем рефінансування вітчизняних банків в умовах фінансової кризи та надання пропозицій щодо удосконалення інструментів рефінансування.

Виклад основного матеріалу. Політика рефінансування — це один із поширених інструментів грошово-кредитної політики, який використовується центральними банками різних країн. Під рефінансуванням розуміють забезпечення центральним банком комерційних банків додатковими резервами на кредитній основі, тобто

запозиченими ресурсами. Тому рефінансування можна розглядати як процес відновлення ресурсів комерційних банків, які були вкладені в позички, боргові цінні папери та інші активи. Тоді як, для центральних банків рефінансування комерційних банків — це, по-перше, спосіб запобігання банківській паніці та ланцюгової реакції у банківській системі, та, по-друге, канал безготівкової емісії. [2].

С. Міщенко визначає рефінансування як інструмент надання банкам фінансової допомоги, стверджуючи, що кредити рефінансування у будь-якій ситуації не повинні надаватися недокапіталізованим або неплатоспроможним банкам для вирішення питань з їх капіталізацією. Адже, якщо банк неплатоспроможний або має недостатньо капіталу, то спершу потрібно вирішити питання стосовно нестачі капіталу, а вже після чого надавати йому додаткові кредитні ресурси для підтримання капіталу [3].

В. Шепель вважає що рефінансування є комплексною системою реалізації грошово-кредитної політики, яка спрямована на кредитування НБУ банків другого рівня під заставу певних активів з метою підтримки ліквідності останніх і регулювання грошової пропозиції в економіці [4]. Отже розглянувши визначення рефінансування вчених, які досліджували дану проблему можна зазначити, що основним критерієм механізму рефінансування, безумовно, можна вважати визначення його ціни, тобто процентна ставка за якою центральний банк надає різні кредити рефінансування комерційним банкам [5].

Всього за перше півріччя 2016 року загальна заборгованість діючих платоспроможних банків, які отримали стабілізаційні кредити або кредити на підтримання своєї ліквідності перед НБУ скоротилась на 18.5 млрд. грн.

Під впливом погіршення фінансового стану банків унаслідок девальвації та різкого скорочення обсягу депозитів Національний банк у 2014 році значно збільшив обсяги рефінансування. Це було зроблено як за рахунок активнішого використання стандартних процедур, так і через запровадження тимчасових механізмів підтримки ліквідності, а також пом'якшення умов доступу банків до ресурсів. У першій половині 2014 року Національний банк емітував відносно “довгі” гроші, які могли бути використані для компенсації відпливу депозитів.

Проте у другій половині 2014 року характер строковості рефінансування змінився на протилежний — у структурі рефінансування банків почали домінувати надкороткострокові операції овернайт, які не могли ефективно виконувати функцію компенсації відтоку депозитів, а підживлювали короткостроковий спекулятивний попит на валютному ринку.

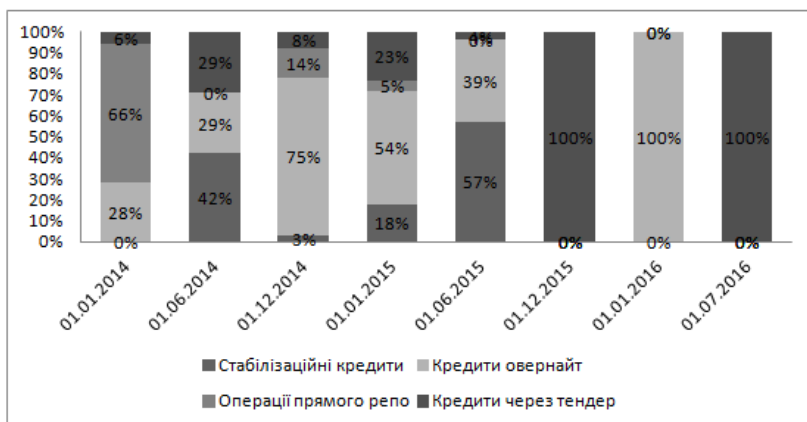

Рис. 1 Структура рефінансування банків у 2014-2016рр.

Така процентна політика і політика рефінансування призвели до стрімкого зростання оборотів за кредитами овернайт: у грудні цей тренд підсилювався: обсяги кредитів овернайт зросли до 32,2 млрд грн, а отже, загальний річний обсяг склав 95,2 млрд грн (43 % від загального обсягу рефінансування). Саме у цей період мало місце значне посилення девальваційних процесів, курс чорного ринку значно перевищив офіційний, відображаючи реальний гривневий попит на валютному ринку.

Аналогічна структура рефінансування збереглася й на початку 2015 року. Зокрема, 12.01.2015, коли обмінний курс на міжбанківському ринку перетнув позначку 25 грн. за 1 дол. і продовжував знижуватись, Національний банк ухвалив рішення щодо збільшення максимального розміру кредиту овернайт, з яких банк може звертатися до НБУ, з 70 % до 100 % від нормативного обсягу обов'язкових резервів. Як наслідок, у період з 16.01.2015 по 20.01.2015 денні обсяги кредитів овернайт перевищили 2 млрд грн., але кількість банків, що отримували такі кредити, становила лише від 8 до 11 банків. Загалом за січень 2015 року обсяг кредитів овернайт склав 23,3 млрд грн. Відповідно, офіційний обмінний курс наприкінці місяця сягнув 30,01 грн. за 1 дол., а курс чорного ринку — 35–40 грн. за 1 дол.

Залишки за кредитами рефінансування сягнули свого історичного максимуму (123,7 млрд грн) у червні 2015 року, після чого з огляду на зниження активності кредитного каналу зазнали суттєвого скорочення— на кінець 2015 року заборгованість банків перед НБУ становила 105,8 млрд грн.

Найпроблемнішим моментом у процесі рефінансування банків була експансія кредитів овернайт наприкінці 2014 р. — на початку 2015 року за від'ємними реальними процентними ставками. Майже 100-відсоткова кореляція щоденних обсягів за цими операціями та зростанням обмінного курсу долару створює підстави вважати, що зазначені ресурси могли створювати додатковий спекулятивний попит на валютному ринку[6].

Одним з вагомих недоліків політики рефінансування вважається майже нездійснення контролю за використанням коштів рефінансування комерційним банкам, тобто банки зазвичай використовують фінансову допомогу НБУ не за призначенням, прикладом такого використання можуть бути валютні спекуляції на кошти рефінансування, що була зазначена раніше у статті. Таким чином, можна зробити висновки, що однією з причин девальвації гривні була купівля валюти банками за кошти, призначені для рефінансування [7, 9]. Спираючись на наведений аналіз, вважаємо, що одним з першочергових заходів, які мають бути запроваджені на рівні національного регулятора, є посилення контролю за цільовим використанням кредитних коштів комерційних банків.

Висновки. Проведений аналіз надає змогу дійти таких висновків: підтримка ресурсної бази банків(підтримка ліквідності) повинна здійснюватися переважно на основі короткострокового рефінансування; особливої уваги потребує контроль за цільовим використанням отриманих банками коштів; відмова від рефінансування недокапіталізованих та проблемних банків; особливої уваги потребує забезпечення кредитів рефінансування якісною заставою.

Список використаних джерел:

1. Адамик Б.П. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2007. – 393 с.
2. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; Заред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. — К.: КНЕУ, 2005. —122с., 556 с.
3. Міщенко, С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем //Вісник Національного банку України [Текст] / С. Міщенко. – 2011. – №5. – С.21–27.
4. Шепель Є.В. Рефінансування як одна із форм підтримки ліквідності банків України [Електронний ресурс/ В. Шепель //

- Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - № 7. - С. 772-775. - Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/162.pdf>.
5. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; Заред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. — К.: КНЕУ, 2005. — 104 с.
6. Аналіз ефективності використання інструментів монетарної політики Національного банку України. 2016.— 18-20с.
7. Дзюбак В. У нетрях українського рефінансування / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pravda.com.ua
8. Аржевітін С. М. Монетарна політика в умовах фінансової кризи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua
9. Непом'ящій С.М. Удосконалення механізму рефінансування банків в Україні в період світової фінансової кризи // Науковий вісник Одеського економічного університету: збірник наукових праць. – 2009. — №19(97). – С. 27-37.

Стременюк М., 42 гр. КЕФ

Науковий керівник: Онищенко Ю.І., к.е.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Розвиток міжнародного бізнесу має велике значення у світовій економіці. Міжнародний бізнес можна визначити як ділову взаємодію фірм різних форм власності або їх підрозділів, які знаходяться в різних країнах, головною метою яких є одержання прибутку за рахунок вигод та переваг ділових міжнародних операцій. Транснаціональні корпорації та транснаціональні банки за довгі роки свого становлення стали основними генераторами та двигунами міжнародного бізнесу.

Процес концентрації банківського капіталу перетворив транснаціональні банки в універсальні банківські комплекси. Усередині них поступово стираються грані між комерційними, інвестиційними банками, страховими й іншими установами фінансової сфери. Транснаціональні банки мобілізують величезні кошти в різних валютах, надають кредити на будь-який термін, здійснюють на міжнародному рівні операції з цінними паперами, застосовують самі різноманітні форми фінансування виробництва і зовнішньої торгівлі, розвивають небачені раніше по масштабах довірчі операції. Насамперед необхідно відзначити міжнародний розмах і значне

розширення діапазону операцій у порівнянні навіть з дуже великим, але національно орієнтованим банком.

Умови інтеграції банківської системи України в світову систему характеризуються припливом іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор та посиленням ролі транснаціональних банківських структур в Україні, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань розвитку транснаціональних банків та їх діяльності і у міжнародному бізнесі присвячено багато наукових досліджень, як закордонних авторів, так і вітчизняних. Серед них: А.Голіков[1], В.Поляков[3], В.Гесць[4] та інші. Зазначимо, що на сучасному етапі становлення, коли Україна а все активніше інтегрується у міжнародне фінансове середовище, а частка іноземного капіталу у банківській системі постійно зростає, існує потреба у подальших поглиблених дослідженнях проблем транскордонної консолідації у банківській сфері. Особливий науковий інтерес становить визначення ступеня позитивного впливу міжнародних банківських об'єднань на національні банківські системи, і, особливо, негативних наслідків їх присутності, що надзвичайно важливо в сучасних умовах світової фінансової нестабільності.

Формування цілей статті. Метою даної роботи є дослідження проблем функціонування транснаціональних банків в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основу процесів транснаціоналізації капіталу і поширення міжнародних банків становить утворення глобальних фінансових ринків і необхідність фінансового посередництва на них. Забезпечити безперервний рух грошей на світовому фінансовому ринку і потреби транснаціонального капіталу в різноманітних фінансових послугах такого рівня здатні лише міжнародні банки як міжнародні фінансові посередники. Умови інтеграції банківської системи України в світову систему характеризуються припливом іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор та посиленням ролі транснаціональних банківських структур в Україні. [1] Про ступінь їх проникнення до банківської системи України перш за все свідчить динаміка кількості банків з іноземним капіталом, що представлена на рис.1.

Зазначимо, що тенденція проникнення транснаціональних банків на вітчизняний ринок банківських послуг спостерігається починаючи з 2005 року. Як видно з рис. 1, загальна кількість банків поступово зростала протягом 2005-2014 рр., відповідно збільшувалася і кількість банків з іноземним капіталом. Однак, варто підкреслити, що з 2014 р. кількість банків значно скоротилася з 180 банківських

установ у 2005 році до 117 банківських установ на початок 2016 року, на фоні чого зменшувалася і кількість банків з іноземним капіталом, але не такими значними темпами – із 49 банків до 41. Щодо банків зі 100% іноземним капіталом, то з 2005 р. до 2007 р. їх чисельність зростала, а протягом наступних років і до 2016 р. включно коливається в межах 20. За 2016 р. ситуація дещо змінилася: загальна кількість банків скоротилася з 116 станом на 01.02.2016 р. до 98 на 01.12.2016 р. З них частка банків з іноземним капіталом не зазнала значних змін і коливалася в межах 40, а зі 100% іноземним капіталом – в межах 17.

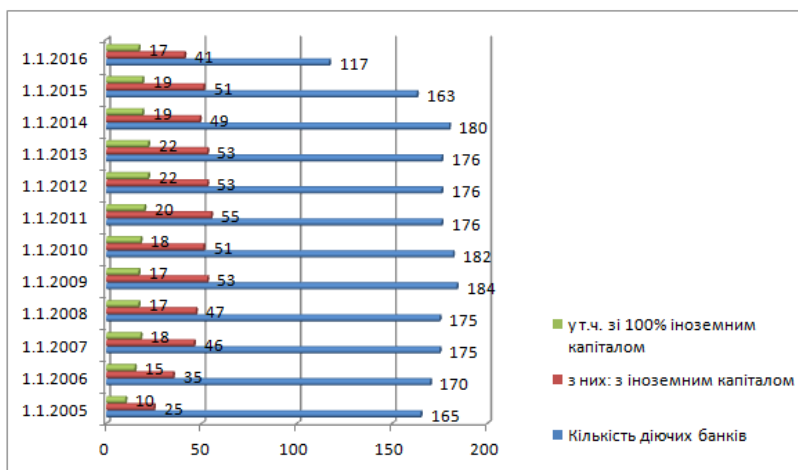

Рис. 1. Динаміка кількості банків у 2005-2016 рр. [2]

Однак, поряд із кількісними показниками, на нашу думку, також необхідно проаналізувати і динаміку частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків України, що представлена на рис. 2.

Як видно з рис. 2, частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків протягом 2005-2011 рр. постійно збільшувалася і досягла 41,9% на кінець періоду. Однак починаючи з 2012 р. даний показник постійно зменшувався, та на початок 2015 року складав 32,5%. Протягом 2015 року частка іноземного капіталу досягла рівня у 43,3%, що більше третини власного капіталу банківської системи України. За 2016 р. даний показник мав тенденцію до зростання і на кінець періоду склав 55,5%. На нашу думку, таке збільшення відбулося за рахунок виведення з ринку банків з національним приватним капіталом, а не за рахунок припливу іноземних банків у вітчизняну банківську систему.

Рис. 2. Динаміка частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків протягом 2000-2016 рр. [2]

З 2009 року з України пішло 29 банків з іноземним капіталом. Європейські банки ідуть не лише методом продажу, вони йдуть, в тому числі методом скорочення або закриття ризикованих ринкових позицій. Причинами втечі європейських банків було уповільнення економічного зростання, негативний вплив тіньової економіки та політичні ризики в Україні, а також нові перспективи для інвестицій в інших регіонах світу.

Зазначимо, що лідерами щодо проникнення на вітчизняний банківський ринок виступають банки таких країн: Австрія, Італія та Франція. (див. табл. 1)

Таблиця 1
Банки України з найбільшою часткою іноземного капіталу станом на 2013-2014 рр.

Назва банку	Країна	Частка іноземного капіталу, %	
		01.01.13	01.01.14
Промінвестбанк	Росія	97,86	98,6
Райффайзен Банк Аваль	Австрія	98,36	96,45
Сбербанк	Росія	100	100
Укрсоцбанк	Австрія	96,41	98,48
Укрсіббанк	Франція	100	84,99

Побудовано за даними [2]

Як видно з таблиці, до українських банків з найбільшою часткою іноземного капіталу належать: Промінвестбанк, Райффайзен Банк Аваль, Сбербанк Росії, Укрсоцбанк, УкрСиббанк.

З усіх вище перелічених банків 100% іноземний банк – це Сбербанк Росії. На другому місці знаходиться Промінвестбанк, далі – Укрсоцбанк, Райффайзен Банк Аваль та УкрСиббанк. Порівняно з 2013 роком частка іноземного капіталу в даних банках скоротилася, що зумовлено нестабільною ситуацією в Україні. [3]

Глобальна фінансова криза виявила негативний вплив іноземних банків на банківську систему України, а саме: зростання залежності економіки, зокрема ринку праці та бюджету, від ефективної роботи інвесторів; додаткові ризики для банківської системи, які може спричинити діяльність філій банків з іноземним капіталом, серед основних – ризик банкрутства материнського банку, загострення соціальних, економічних і політичних ризиків; можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, оскільки акціонери банків з іноземним капіталом загалом інвестують у ті галузі і в тих країнах, де прибуток і безпека є вищими; послаблення позиції ще недостатньо розвинутої банківської системи країни. Тому необхідно мінімізувати дані негативні наслідки.

Найефективнішим способом буде внесення певних змін до законодавства у різних сферах, що стосуються даного питання, які будуть обмежувати діяльність іноземних банків і надавати привілеї національним.

Підкреслимо, що у 2014 році, коли розпочалося масове виведення банків з ринку, банки з іноземним капіталом продовжили свою діяльність на території України: вони проводили вчасну рекапіталізацію; ретельно виконували вимоги резервування НБУ, незважаючи на політичну та економічну кризи в Україні. На нашу думку, це обумовлено наступними причинами: фінансова підтримка материнських структур; більш висока лояльність вкладників; менш ризикова політика фондування з меншою залежністю від ресурсів роздрібних вкладників; своєчасний вихід більшості іноземних банків з високомаржинального бізнесу споживчого кредитування; ефективна стратегія зниження витрат і реорганізації мережі. Отже, іноземні банки є більш стійкими до стресових ситуацій в економіці, що і призводить до зростання їх кількості у банківській системі України.

Зазначимо, що в Україні можуть створюватися банківські об'єднання у формі банківських груп. Проаналізувавши банківські групи України можна виділити наступні: «Індустріалбанк», «Мегабанк», «Ощадбанк», «Південний», «Приватбанк», «ПУМБ». Серед тих, що мають філії за кордоном можна виділити: «Приватбанк»

(Росія, Португалія, Латвія, Казахстан, Китай) та «Південний» (Латвія, Болгарія) [4], отже, дані банки вважати також транснаціональними, хоча і з меншими за розміром активів, ніж транснаціональні банки із розвинутих країн.

Висновки. Отже, наслідком глобалізації економіки є збільшення кількості іноземних банків в національних банківських системах, не є винятком і Україна. Кількість банків з іноземним капіталом зростає високими темпами, це призводить до великої кількості негативних наслідків, які значно переважають над позитивними.

Серед них можна виділити витіснення українського капіталу та національних банків. Іноземні банки є більш стійкими до нестабільності економіки, тому, коли українські банки виходять з ринку, іноземні навпаки нарощують свої позиції.

З метою подолання даної ситуації необхідно вносити зміни до нормативних актів, які б обмежували права іноземних банків та підтримували національні.

Список використаних джерел:

1. Голіков А.П. Економіка України: навч. посіб. / А.П. Голіков, Н.А. Казакова, О.А.Шуба. – К.: Знання, 2009. – 286 с.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Поляков В. В. Мировая экономика и международный бизнес: учебник / В. В. Поляков, Р. К. Щенина. – 5-е изд., стереотип. – М. : 2008. – 681 с.
4. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України [Електронний ресурс] –Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/EKONOMICS>

Суворова А.В., 52 гр.

Науковий керівник: Спиридонова Л.К, к. психол. наук

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ МОТИВАЦІ СПІВРОБІТНИКІВ ТА ЗАДОВОЛЕННЯ РОБОТОЮ

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси обумовлюють об'єктивні зміни у змісті праці, трудових відносинах, використанні трудового потенціалу. Успіх функціонування організації, її імідж,

репутація, надійність, стабільність, здатність запроваджувати інноваційні технології та ефективність діяльності суттєво залежать від персоналу, рівня їх професійної освіти, компетенції, вміння працювати і пристосовуватися до сучасних ринкових умов. Вирішення завдань, які постають перед роботодавцем, залежить від найманих працівників, спонукальним важелем яких до виконання стратегічних завдань підприємства є мотивація. Вона здатна спонукати персонал до ефективної та продуктивної діяльності. Вищезазначене свідчить про актуальність обраної теми і обумовлює необхідність зосередження уваги на дослідженні проблем індивідуальної мотивації діяльності працівників.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є виявлення особливостей мотиваційних типів працівників у їхньому психологічному аспекті. Зважаючи на те, що на сьогоднішній день в умовах ринкової економіки все більше уваги приділяється саме індивідуальним особливостям кожної конкретної людини, мотивація праці стає більш «соціально-орієнтованою», то актуальним постає питання стимулювання робітників, «спираючись» на індивідуальність співробітника.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багаточисленні наукові праці присвячені визначенню та класифікації можливих методів стимулювання та мотивації працівників. В економічній літературі значна увага приділяється теоретичним і практичним питанням мотивації праці в роботах таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як: А.Сміт, М.Туган-Барановський, Ф.Тейлор, Е.Мейо, Д.Мак Грегор, А.Маслоу, Ф.Герцберг, Л.Портер, В.Врум, М.Мескон, Т.Бреус, В.І.Кардашов, О.Н.Волгіна, С.М.Ільєсова, М.О.Катречко, С.О.Гайдученко, Н.М.Сушко, О.Кириченко, М.В.Паладій, О.В.Потьомкіна, Д.А.Лукін, Т.В.Мазило, В.Медведев, О.Костюк, Л.П.Червінська та інших. Проте досить недостатньо розглянутим та вивченим, на нашу думку, залишається питання щодо співставлення індивідуальних особливостей співробітників з психологічної точки зору і мотиваційних факторів, якими можна стимулювати працівників.

Виклад основного матеріалу. Мотивацію без перебільшень можна назвати основним рушієм людської діяльності. Особливо відчутна її роль в організації роботи персоналу. Мотивація праці — це процес, що починається з фізіологічної або психологічної нестачі або потреби, яка активізує поведінку індивіда або створює спонукання, спрямоване на досягнення певної мети або винагороди; це внутрішнє і зовнішнє спонукання до певної трудової поведінки в процесі діяльності, де внутрішнє спонукання необхідно розглядати через мотив особистості, а зовнішнє — через процес її стимулювання [3, с.4].

Мотивація є одним з найважливіших факторів, що визначає поведінку людей у трудовому процесі. Провідні американські вчені М.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоурі розглядають мотивацію як процес спонукання себе та інших до діяльності для досягнення особистих цілей і цілей організації [2, с.178]. Згідно з пірамідою потреб А. Маслоу [4], людина у своєму житті керується можливостями задоволення двох груп потреб, в першу чергу — первинних (фізіологічних) і за умови задоволення останніх та набутого рівня освіти та виховання — вторинних, задоволення яких сприятиме забезпеченню самореалізації, самовдосконалення, інтелектуального розвитку особи, що значною мірою підвищуватиме мотивацію останньої до досягнення успіху в професійній сфері та забезпечення конкурентоздатності її на ринку праці (рис. 1).

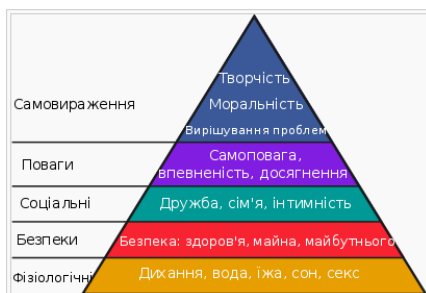

Рис. 1. Піраміда потреб, сформована А.Маслоу [4]

Як видно з рис. 1, згідно з пірамідою людських потреб Маслоу, одразу за базовими (фізичні потреби, потреба у безпеці) в ієрархії розташовані необхідність належності до певної суспільної групи та любові, прагнення поваги, пізнання, естетичні потреби та, зрештою, необхідність самоактуалізації (реалізація своїх цілей, вмінь та навичок, розвиток особистості). Мотивація і задоволеність працівника - дві сторони одного об'єктивного процесу - роботи. На нашу думку, задоволеність працею є результатом сприйняття самими працівниками того, наскільки їхня робота забезпечує задоволення важливих, з їх точки зору, потреб. При високій задоволеності працею плинність кадрів знижується, зменшується кількість прогулів, працівники мають краще фізичне і моральне здоров'я, швидше опановують необхідні навички, рідше страждають від виробничого травматизму, більш схильні до співпраці, частіше допомагають товаришам по службі і клієнтам.

Дослідимо мотиваційні типи працівників з двох аспектів:

- мотиваційних типів особистостей;

- темпераменту.

Відносно мотивування персоналу з урахуванням особливостей мотиваційних типів працівників. Однією з найбільш відомих типологій працівників є класифікація Г.Л.Хаєта. Відповідно до неї, всі працівники поділяються на два мотиваційних об'єднання: А – «Виробник» і Б - «Споживач». Категорія А базується на тому, що людина в процесі й у результаті праці дає іншим, а категорія Б відбиває переважно те, що людина бере собі (чи хоче одержати), виконуючи роботу (табл. 1). Можна виділити особливості поведінки творчих, талановитих працівників, щоможуть привести до конфліктних взаємин і до зниження трудової мотивації в колективі. Насамперед, обдаровані люди вирішують проблеми, з якими найчастіше не можуть справитися їхні колеги. При цьому нерідко в них з'являється ефект «ореолу» - перебільшені чекання подібних же дій від інших членів колективу. Це найчастіше призводить до конфліктів і відторгнення талановитих людей від основної маси працівників. Крім того, талановиті, здатні люди звичайно прагнуть процвітати в роботі. Однак у деяких випадках їх намагаються «усереднити», зробити такими ж, як усі. Тоді вони можуть «піти» в себе, затиснути свої здібності – і організація втрачає ці таланти. Рекомендації керівникам таких груп [1]:

- Уникайте з талановитими людьми довгих пояснень і моралей. Вони багато в чому розуміються з півслова.
- Поважайте в людях індивідуальність і неповторність.
- Вітайте і заохочуйте розбіжності в ідеях і думках.
- Дайте можливість активно брати участь у прийнятті рішень.
- Не обмежуйте талановитих людей рутинними роботами, а розвивайте їх інтереси і ставте перед ними нові, захоплюючі задачі.
- Робіть усе, щоб уникнути суспільного несхвалення талановитих людей.

У ході організації трудового процесу важливо враховувати особливості працівників, що відносяться до такого мотиваційного типу, як «майстер». Такі працівники трудяться заради улюбленої роботи, цілком реалізуються в ній, але вимагають надання визначеної волі і відсутності диктату керівництва. Головним мотиваційним важелем для них буде забезпечення цікавою роботою і створення необхідних умов для досягнення досконалості в цій роботі. Для «соціоетристів» важливі добрі відносини з колегами, можливість приносити користь людям, передавати їм свій досвід. Тип «командир» мотивується наданням йому можливості керувати людьми [1].

Таблиця 1

Структура трудової мотиваційної сфери [1]

Мотиваційні об'єднання	Мотиваційні групи	Мотиваційні типи	Трудові цінності	
А – «Виробник»	1. «Соціоцентрист»	1.1. «Альтруїст»	1.1.1. Користь для суспільства, держави 1.1.2. Користь для свого колективу	
		1.2. «Наставник»	1.2.1. Можливість опікати 1.2.2. Можливість передавати досвід 1.2.3. Можливість навчати	
		1.3. «Колективіст»	1.3.1. Добрі товариші по роботі 1.3.2. Можливість спілкування	
	2. «Трудоцентр»	2.1. «Майстер»	2.1.1. Можливість досягнення удосконалення в праці 2.1.2. Цікава робота 2.1.3. Робота, що відповідає здібностям 2.1.4. Відсутність диктату керівництва, жорстких рамок для діяльності	
		2.2. «Мораліст»	2.2.1 Праця як обов'язок	
		2.3. «Вчений»	2.3.1. Можливість створювати нові знання 2.3.2. Можливість придбати нові знання, процес навчання	
		2.4. «Новатор»	2.4.1. Можливість творчості 2.4.2. Можливість винахідництва 2.4.3. Нонконформізм	
		2.5. «Підприємець»	2.5.1. Можлива більш повна самостійність 2.5.2. Можливість гри, ризику 2.5.3. Можливість мати власне діло	
	Б - «Споживач»	3. «Соціоюзер»	3.1. «Командир»	3.1.1. Можливість управляти людьми 3.1.2. Можливість лідерства 3.1.3. Можливість приймати стратегічні рішення
			3.2. «Честолюбство»	3.2.1. Успіх, визнаний іншими 3.2.2. Поважана робота, високий соціальний статус 3.2.3. Можливість просування по службі

			3.2.4. Перевага у трудовому Суперництві
4. «Біоцентрист»	4.1. «Сибарит»	4.1.1. Зручний регламент, малий час роботи 4.1.2. Відсутність перевантаження, неважка робота 4.1.3. Надійне майбутнє, збереження робочого місця	
	4.2. «Егоїст»	4.2.1. Добрий заробіток 4.2.2. Соціальна підтримка	

Як видно з табл. 2, всередині мотиваційних об'єднань виділяють ряд мотиваційних груп. До мотиваційного об'єднання «Виробник», за данною кваліфікацією відносяться наступні мотиваційні групи: «Соціоцентрист», «Трудоцентрист». В об'єднання «Споживач» - «Соціоюзер» і «Біоцентрист». Мотивуючи конкретного співробітника необхідно звертати увагу на його психотип (темперамент). Темперамент визначається спадковістю, стійкістю і проявляється на протязі всього життя людини.

1. *Холерик* – найшвидший темпоритм. Він багато і швидко говорить, без затягувань відповідає на питання. Часто перебиває співбесідника. Це емоційна людина, амбіційна, відкрита і пряма, має високу працездатність та витривалість. Мотиваторами для холерика є: умови для кар'єрного росту, свобода і самостійність у роботі, цікава креативна робота з високою інтенсивністю, професійна конкуренція, успіх у роботі, наявність команди однодумців, участь у інноваційних проектах, публічні схвалення за успіхи у роботі, направлення на навчання, умови для професійного розвитку.

2. *Флегматик* – це спокійна, миролюбива і стримана людина. У нього м'які неспішаючі рухи, негучний голос. Він завжди уважно слухає співрозмовника. Це неконфліктна, закрита, несхильна до спілкування людина. Флегматик не має схильності до лідерства. Стабільність і надійність компанії, робота, що вимагає уваги, чіткості та скрупульозності, визнання успіхів, похвала за досягнення, повага керівника, умови праці, корпоративні традиції – основні мотиватори для флегматика.

3. *Меланхолік* – це чутлива, образлива людина, легко виходить із рівноваги, розстроюється навіть при невеликих невдачах. Скаржиться на долю. Він добре відчуває людей. Має високу стомлюваність, працювати з максимальною віддачею не здатен. На управлінській роботі зустрічаються рідко. Якщо така людина працює

керівником, він турботливо ставиться до своїх колег. Виходячи з цього, мотиваторами для меланхоліка може бути:

- Спокійна робота, у підрозділі з позитивною атмосферою.
- Повага, позитивне ставлення і довіра з боку керівництва.
- Відсутність ризику і стресу на роботі.

4. *Сангвінік* – це людина сильна, енергійна, з добрим самоконтролем. Як правило він діловитий, витривалий і працездатний. Нерідко – трудоголік, любить добре працювати і робити кар'єру. Сангвінік полюбляє бути у центрі уваги. Це самостійна і незалежна людина. Матеріальне заохочення, можливість підвищення професійної компетентності, інтенсивна і цікава робота, можливість кар'єрного росту – мотиватори «сангвініка».

Висновки. Особливістю управління персоналом є зростаюча роль особистості працівника, а саме його психологічних та індивідуальних визначальних факторів та мотивів дій. Для ефективного управління таким ресурсом як люди менеджеру необхідно виділити визначені параметри роботи, змінюючи ті параметри, які можуть впливати на психологічні стани виконавців, тим самим мотивуя чи, навпаки, демотивуя їх. Грамотно спроектована робота повинна створювати внутрішню мотивацію, відчуття особистого внеску працівника, задоволеність працею як результатом. Індивідуальний підхід (на базі психологічних напрацювань) до кожного співробітника має забезпечити значно більш ефективне функціонування будь – якої організації.

Список використаних джерел:

1. Гайдученко С.О. Мотивація персоналу //Тексти лекції. – Харків: ХНУМГ, 2013. – 111 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua>.
2. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. - 3-е изд. — М.: И. Д. Вильямс, 2007. — С. 178.
3. Паладій М.В. Ефективність мотивації праці банківського персоналу // Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 1999. – 19 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/1999/34585.html>
4. Піраміда А.Маслоу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.

ЛІДЕРСТВО ТА КЕРІВНИЦТВО

Постановка проблеми. На сучасному етапі формування нового соціального середовища спроба розгляду феноменів лідерства та керівництва здається необхідною і своєчасною. Лідерство існує і здійснюється в усіх галузях громадського життя, проте, підхід до розуміння цього феномену істотно відрізняється, як у різних науках, так і в сферах суспільно - соціального життя. Феномен лідерства займає особливе місце в політичній психології через свою яскравість і цікавість. Якщо для політичної науки головною проблемою є влада, то для політичної психології - конкретна реалізація цієї влади в «людському чиннику» політики.

Сучасні вимоги, що постають перед керівниками сфери державного управління як підсистеми соціального управління, актуалізують необхідність остаточного дослідження сутнісних характеристик таких феноменів, як: лідерство і керівництво.

Феномени лідерства та керівництва є об'єктом наукового і практичного інтересу вже давно. Його вивчають соціологи, психологи, політологи і менеджери. Зокрема, дане питання досліджували такі відомі автори, як Е. Белінська, М. Вебер, О. Віханський, Дж. П. Канджемі, Б. Карлоф, Р. Кричевський, Е. Кудряшова, І. Ломачинська, А. Менегетті, К. Наір, А. Наумов, Б. Паригін, В. Пугачов, Дж. Рассел, С. Седерберг, Е. Шейн, Е. Шестопал та інші, проте єдиного розуміння змісту цих феноменів і механізмів їх формування досі не існує.

Мета. Метою роботи є дослідження сутності феноменів керівництва а лідерства та виділення їх спільних та відмінних рис. На нашу думку, це надзвичайно актуально і в умовах об'єктивного ускладнення управлінської діяльності керівника в будь-якій соціальній системі.

Виклад основного матеріалу. Поняття “лідер” пов’язано з поняттями “управління” і “керівник”. На відміну від лідера, який переважно здійснює регуляцію міжособистісних стосунків у групі, керівник здійснює регуляцію офіційних стосунків. Лідер – це член групи, який добровільно взяв на себе значну міру відповідальності у досягненні групових цілей. Формальний лідер призначається або вибирається, набуваючи таким чином офіційного статусу керівника. Неформальний лідер – це член групи, який найбільш повно у своїй поведінці відповідає груповим цінностям і нормам. Він веде групу,

стимулюючи досягнення групових цілей і виявляючи при цьому більш високий рівень активності порівняно з іншими членами групи.

В психологічних характеристиках їх діяльності є багато спільних рис. Однак лідерство – це чисто психологічна характеристика поведінки окремих членів групи. Керівництво у більшості є соціальною характеристикою відносин у групі, перш за все з точки зору розподілу ролей управління і підпорядкування [1, с.306-312].

Роль лідерів особливо велика в переломні періоди розвитку людства, коли потрібно швидко ухвалювати рішення, вміти правильно зрозуміти конкретні завдання. При цьому в суспільстві доволі часто побутує думка, що «сильний лідер» може одноосібно вирішити всі проблеми. Проте, як зазначає О. С. Віханський, основне завдання лідера не вирішувати по одинці всі проблеми, а стимулювати групу, націлювати її на розв'язання певних завдань, піклуватися про засоби, за допомогою яких ці завдання можуть бути вирішені [3, с. 454].

Вивчення природи лідерства в соціальних спільнотах показує, що лідери, як правило, мають ряд чітко виявлених якостей.

По - перше, спосіб життя лідера передбачає тісне поєднання кар'єри і особистого життя.

По - друге, лідер ніколи не зупиняється у своєму розвитку. Здібності, честолюбність, талант, знання стимулюють лідера до подальшого розвитку і вдосконалення їх.

По - третє, лідер знаходить своє справжнє покликання у застосуванні успадкованих здібностей та набутих навичок, розуму, знань, таланту як способу самореалізації саме у керівництві іншими людьми [6, с. 145].

Традиційно вважають, що лідер повинен мати такі якості: турбуватися про людей, мати тверді переконання, керувати людьми та вміти заохотити їх до своєї справи, створюючи умови, щоб люди діяли якнайкраще. Однак цього замало, і великі лідери мають ще дві якості: вони знають, як навчити людей робити те, що самі роблять, і вони знають, коли дозволити своїм послідовникам діяти самостійно.

Розглянемо основні функції лідера більш детально.

1. Лідер як адміністратор. Дану функцію розглядає Д. Ейдер. Найбільш очевидною для лідера є роль верховного координатора діяльності групи. Незалежно від того, чи сам він розробляє основні напрями ділової політики або вони наказують йому згори, в коло його відповідальності незмінно входить функція спостереження за виконанням. Причому суть адміністративної функції полягає не в самостійному виконанні роботи, а в делегуванні її іншим членам групи [7, с. 160].

2. Лідер як стратег. Лідер часто приймає обов'язки розробника методів і засобів, за допомогою яких група досягає цілей. Ця функція може включати як визначення безпосередніх кроків, так і розробку довгострокових планів діяльності. Часто лідер є єдиним хранителем плану дій; він один знає подальші шляхи, решті членам групи знайомі лише окремі, не пов'язані між собою частини плану .

3. Лідер як політик. Однією з найважливіших функцій лідера є встановлення цілей і основної лінії поведінки групи.

4. Лідер як експерт. Лідер часто є тією особою, до якої звертаються як до джерела достовірної інформації або кваліфікованого фахівця. Безумовно, при високому ступені розділення функцій у великих групах лідери (керівники організацій) вдаються до послуг різних заступників, фахівців і консультантів, як вважає Д. Рассел [4, с. 124]. В даному випадку сам вибір цих експертів другого ступеня наочно характеризує здібності самого керівника

5. Лідер як представник групи в зовнішньому середовищі. Лідер є представником групи, він виступає в зовнішньому середовищі від імені всіх. Тому учасникам групи не байдуже, хто і як їх представлятиме; лідер у цьому випадку ототожнює собою всіх членів групи, їхній колективний розум, волю тощо. Він трансформує через себе всю інформацію, що виходить від групи і отримується групою. У цьому сенсі він є «сторожем» [4, с. 125].

6. Лідер як регулятор стосунків усередині групи. Регулювання особистісних і ділових стосунків усередині групи здійснюється через комунікативну мережу, яка може мати різний вигляд. У деяких групах вся інформація проходить через лідера; іноді існують в групі наближені до лідера особи, які замикають на собі цю мережу; існує тип груп, де лідер є «одним зі всіх».

7. Лідер як джерело заохочень і покарань. Особливо важливою обставиною, з погляду члена групи, є система заохочень і покарань, яку лідер застосовує для контролю за діяльністю учасників групи [4, с. 247].

8. Лідер як приклад. У деяких типах груп лідер може служити моделлю поведінки для решти членів групи, тобто забезпечує їх наочною вказівкою того, ким вони повинні бути і що вони повинні робити. Командир відділення, який хоробро веде своїх солдатів у бій, служить саме таким прикладом [4, с. 148].

Відмінності між статусом лідера і формального керівника підрозділу впливають з особливостей ролі та функцій, які вони виконують. Керівник здійснює управління на основі єдино - начального прийняття рішень і контролю за процесом праці підлеглих.

Лідер право на прийняття рішень не узурпує за собою, а навпаки, надає кожному співробітнику.

В результаті змінюється статус підлеглих. Якщо у керівника це певна група людей, якою він керує, виступаючи часто зовнішньою цілевстановлюючою силою, то у лідера колектив підрозділу перетворюється в команду, в якій її члени не відбувають повинність, а наповнені творчим поривом.

Лідер є членом цієї команди, займаючи разом з тим особливе місце в ній. Він генерує ідеї, кристалізує власні задуми, відточуючи їх у контактах зі співробітниками, сприймає задуми членів команди як свої власні та допомагає у реалізації їх. Його основне завдання - не приймати рішення, а допомагати іншим членам команди в пошуку проблем, які потрібно вирішити, в формуванні цілей і завдань колективної діяльності. Відповідно і функція контролю за працею підлеглих замінюється на функцію її координації [1, с. 306].

Якості і риси керівника, що досягає успіху, поділимо на психологічні, інтелектуальні, професійні і соціальні.

Психологічні – прагнення до лідерства, здатність керівництва; сильні вольові якості; готовність до розумного ризику; прагнення до успіху, честолюбство; здатність до домінування в екстремальних умовах; комбінаторно-прогностичний тип мислення (варіантність, темп, гнучкість, інтуїтивність, логічність, прогностичність); стійкість проти стресу; швидка пристосованість до нових умов.

Інтелектуальні – прагнення до постійного самовдосконалення; схильність до сприйняття нових ідей і досягнень, здатність відрізнити їх від ілюзорних; широта мислення; мистецтво швидко опрацювати інформацію і приймати рішення; здатність до самоаналізу; вміння розуміти, приймати і використовувати корисну думку, протилежну власній; психологічна освіта. Професійні – вміння ефективно використовувати досягнення прогресу; глибоке знання особливостей функціонування ринкової економіки; здатність віднаходити резерви людського чинника на підприємстві; вміння заохочувати персонал до роботи і справедливо критикувати; мистецтво приймати нестандартні рішення; вміння ефективно розподіляти завдання і виділяти час; діловитість. Постійний вияв ініціативи.

Соціальні – вміння враховувати наслідки рішень; схильність керуватися принципами соціальної справедливості; мистецтво попереджати і розв'язувати конфлікти; вміння підтримувати стосунки з людьми; тактовність і ввічливість, переважання демократичності в стосунках з людьми; вміння брати на себе відповідальність; виконання правил організації; вміння заохочувати персонал до відвертості [5, с.306-312].

Необхідно зазначити, що між керівництвом та лідерством є спільні риси:

- вони є засобом координації, організації відносин членів соціальної групи та управління ними з метою досягнення цілей, проте працюють вони в системі формальних та неформальних відносин;
- вони реалізують процеси реального соціального впливу групи, однак, вплив проходить по офіційних та неофіційних каналах та здійснюється різними засобами;
- обом притаманна субординація відносин. У керівництві субординація відносин виступає достатньо чітко та закріплюється у посадових інструкціях.

У лідерстві субординація менш помітна і ніяк не закріплена. Тому часто лідерство здатне переходити в керівництво, а керівництво – у лідерство;

- постійне спілкування з людьми, об'єднали у групи (колектив, команда, клітка);
- мотивування персоналу;
- реалізація соціального впливу на робочі групи.

Розглянемо основні поняття, що стосуються керівництва та лідерства (табл.1).

Таблиця 1

Основні поняття, які стосуються керівництва та лідерства

Керівництво	Лідерство
Формальна організація	Неформальна організація
Формальний лідер	Неформальний лідер
Управління	Координація
Влада	Вплив
Статус	Авторитет

Як свідчать дані таблиці, керівництво та лідер персоніфікованими формами соціального контролю, способами соціально-психологічного впливу з метою досягнення максимального ефекту від діяльності організації.

Узявши за основу функціональні та особистісні відмінності між керівником та лідером, можна змоделювати й охарактеризувати ситуації, що відчутно впливають на гармонізацію життя та діяльності в організації. Такими потенційними ситуаціями є:

- Керівник та лідер – різні особи, які не знаходять спільної взаємодії.
- Керівник та лідер – різні особи, які співпрацюють на основі взаємоповаги та омпромісів.
- Керівник та лідер – одна й та сама особа [2,с. 92

Висновки. Таким чином, проведений аналіз дозволив нам дійти таких висновків:

1. Розуміння сучасної ролі та значення керівника як організатора колективної діяльності співробітників-одномумців є передумовою усвідомлення такого факту, що управлінець сьогодні не може вдовольнитися лише формальним лідерством, яке автоматично забезпечує йому займана посада.

2. Сучасний керівник зобов'язаний, перш за все, бути соціальним лідером, який, завдяки своїй особистості, здійснює лідерський вплив на підлеглих співробітників.

3. Виокремленні спільні та відмінні риси феноменів керівництва та лідерства необхідні для вдосконалення вміння керівників здійснювати об'єктивно-критичний аналіз власного стилю з метою його доведення до реального лідерства.

Список використаних джерел:

1. Беляцкий, Н. П. Управление персоналом : учебное пособие / Н. П. Беляцкий, С. Е. Велесько, П. Ройш. — Мн. : Интерпрессервис, Экоперспектива, 2002. — 352 с.
2. Виханский, О.С. Менеджмент : учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : Экономистъ, 2006. — 670 с.
3. Канджеми Дж. Психология современного лидерства / Дж. Канджеми. — М. : Когито-Центр. — 2006. — 288 с.
4. Рассел Д. Альфа-лидерство / Д. Рассел, Э. Дирилинг. — М.: 2004. — 256 с.
5. Словіцька Т.В. Сутність феноменів керівництва і лідерства / Університетські службові записки. — 2009 №3 (31). — с.306-312.
6. Хміль, Ф. І. Менеджмент : підручник / Ф. І. Хміль. — К. : Вища шк., 1995. — 351 с.
7. Эдейр Д. Не боссы, но лидеры. Лестница успеха / Д. Эдейр. — М. : Фаир-пресс. — 2004. — 184 с.

Терзі А., 53 р. КЕФ

Науковий керівник: Коваленко В.В., професор, д.е.н.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ БАНКУ

Постановка проблеми. Ефективна робота банківської системи в умовах високої невизначеності макросередовища та високої конкуренції вимагає постійного вдосконалення методів управління,

розробки й упровадження нових інструментів і критеріїв своєчасної діагностики найважливіших показників роботи банків, за допомогою яких можна забезпечити формування достатніх фінансових ресурсів. В умовах жорсткої конкуренції щорічно діяльність досить значної частини банків України виявляється збитковою, що ставить під загрозу перспективи їх подальшого функціонування. Відповідно, необхідність зростання показників фінансової результативності зумовлює потребу в розробці та впровадженні ефективного механізму управління прибутком банків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні питання отримання прибутку і підвищення ефективності банківського бізнесу надзвичайно актуальні. Вивченню цього питання присвячені праці Бланка І.А., Ван Хорна Дж.К., Гринь П., Неділько А., Роуза П.С., Сінкі Дж.Ф., Герасимовича А. М., Груздевича У. Я., В.В. Коваленко, Мочерного С. В., Парасій-Вергуненко І. М., Стельмаха В. С., Юшкевич О. О.

Метою статті є удосконалення системи управління прибутком банку.

Виклад основного матеріалу. Значна роль прибутку в розвитку банку, забезпеченні інтересів його засновників та персоналу визначає необхідність ефективного та безперервного управління ним. Управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу та використання у банку. Забезпечення ефективного управління прибутком банку обумовлює ряд вимог до цього процесу:

1) інтегрованість із загальною системою управління банком. Управлінське рішення, яке приймається у будь-якій сфері діяльності банку прямо або опосередковано впливає на прибуток. Це визначає необхідність органічної інтегрованості системи управління прибутком із загальною системою управління банком;

2) комплексний характер формування управлінських рішень. Всі управлінські рішення у сфері формування і використання прибутку взаємозалежні та здійснюють прямий або непрямий вплив на кінцеві результати управління прибутком;

3) високий динамізм управління. Навіть найбільш ефективні управлінські рішення у сфері формування та використання прибутку, розроблені та реалізовані у банку протягом попереднього періоду, не завжди можуть використовуватися на наступних етапах його діяльності. Насамперед це пов'язано з високим динамізмом факторів зовнішнього середовища в умовах нестабільної економіки, в першу чергу – зі зміною кон'юнктури фінансового ринку;

4) багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Реалізація цієї вимоги передбачає, що підготовка кожного управлінського рішення у сфері формування, розподілу та використання прибутку повинна враховувати альтернативні варіанти дій.

5) орієнтованість на стратегічні цілі банку. Якими б прибутковими не здавалися ті чи інші проекти управлінських рішень у поточному періоді, якщо вони вступають у протиріччя з місією банку, стратегічними напрямками його розвитку, руйнують економічну базу формування високих прибутків в майбутньому періоді, вони повинні бути відхилені [1].

Механізм управління прибутком банку є динамічною, комплексною організаційно-управлінською підсистемою, що спрямована на забезпечення сталого зростання прибутковості та оптимальну реалізацію потенціалу економічного розвитку банку. Механізм управління прибутком комерційного банку повинен забезпечувати виконання усіх функцій управління прибутком банку і реалізацію головної мети та ключових завдань управління прибутком банку у відповідності до визначеної мети, цілей та завдань загальної системи менеджменту банківської установи з урахуванням впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища [2, 3]. Механізм управління прибутком банку запропонований автором показаний на рисунку 1.

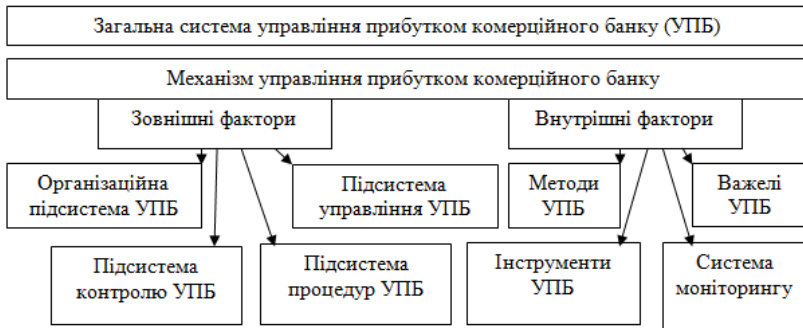

Рис. 1. Механізм управління прибутком банку

В структуру розробленого механізму управління прибутком банку входить комплекс взаємопов'язаних підсистем управління (організаційна підсистема, підсистема забезпечення, підсистема процедур та підсистема контролю), синергічний ефект взаємодії яких сприяє успішному досягненню головної мети управління прибутком

банку – забезпечення максимізації добробуту засновників та учасників банку в поточному та перспективному періодах. Завданнями управління прибутком банку є забезпечення максимізації прибутку за прийнятного рівня ризику, формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку, забезпечення постійного зростання ринкової вартості банку, забезпечення високої якості прибутку, задоволення інтересів акціонерів та найманих працівників [1, 4, 5]. Головна мета управління прибутком досягаються завдяки реалізації наступних завдань: розробка цілеспрямованої комплексної політики управління прибутком; створення організаційних структур, які забезпечують прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо формування та використання прибутку на різних рівнях; формування ефективних інформаційних систем, які забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень; розробка дієвої системи стимулювання формування прибутку та його ефективного використання; здійснення ефективного контролю за прийнятими рішеннями у сфері формування та використання прибутку [1, 5]. Управління прибутковістю охоплює не тільки процеси, що відбуваються на стадії формування прибутку, але й процеси на стадії розподілу та використання прибутку, що і зумовлює відповідне диференціювання об'єктів управління прибутком банку. Суб'єктами управління прибутком є комплекс підрозділів, що забезпечують управління прибутком банку. Можна виділити наступні вимоги до процесу управління прибутком банку: органічна інтегрованість із загальною системою управління банком; комплексний характер формування управлінських рішень; високий динамізм управління; плюралізм підходів до розробки окремих управлінських рішень; орієнтованість на стратегічні цілі банку [1, 6, 7].

Висновки. Єдність і взаємодія всіх компонентів охарактеризованих вище підсистем утворюють запропонований нами механізм управління прибутком, що перебуває під стимулюючим і дестимулюючим впливом як внутрішніх (якість управління формуванням та використанням ресурсів, якість ризик менеджменту, якість управління персоналом, якість маркетингової політики), так і зовнішніх чинників (стан економіки, кон'юнктура ринку банківських послуг, лояльність та рівень доходів населення, ступінь державного регулювання, законодавче поле тощо). Якісний механізм управління прибутком є запорукою реалізації головної мети менеджменту прибутковості банку – забезпечення максимізації добробуту засновників та учасників банку в поточному та перспективному періодах.

Список використаних джерел:

1. Криклій О. А. Управління прибутком банку : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 136 с.
2. Скалюк Р. В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств / Р. В. Скалюк // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 2. – С. 86–93.
3. Коренева О. Г. Підходи до формування механізму управління прибутком банку / О. Г. Коренева // Вісник ОНЕУ. – 2013. – № 27. – С. 125–135.
4. Крук Т. М. Прибутковість комерційних банків: наслідки кризи і тенденції / Т. М. Крук // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 222. – С. 88–91.
5. Куксенкова Ю. О. Уточнення сутності економічної категорії “прибуток банку”/ Ю. О. Куксенкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми, 2010. – № 29. – С. 14–19.
6. Рибалка О. О. Підходи до управління прибутком банку / О.О. Рибалка//Актуальні проблеми економіки.–2007– 11. – С. 161–165.
7. Коваленко В.В. Доцільність побудови системи аналізу економічної ефективності банку на основі використання методу DATA ENVELOPMENT ANALYSIS в механізмі управління прибутком [Електронний ресурс]: В.В.Коваленко, О.О. Лисянська // «Ефективна економіка». – 2013. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

Тищенко М., 42 гр. КЕФ
Науковий керівник: Сергеева О.С.,

ОЦІНКА ЯКОСТІ ТА СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ПАТ «ПРИВАТ БАНК»

Вступ. Трансформація сучасних ринкових відносин та динамічні процеси розвитку у всіх сферах людської діяльності посилюють боротьбу конкурентів як на внутрішніх ринках так і в світі, що в свою чергу сприяє виникненню нових ризиків при організації та ефективній діяльності банківських організацій.

Що закономірно супроводжується актуалізацією проблеми підвищення ефективності управління банківськими ризиками. Функціонуючи в нестабільному середовищі і не маючи повної достовірної інформації про контрагентів комерційних банків та клієнтів, банки змушені відточувати майстерність стратегічного управління кредитними ризиками за допомогою збалансованості стратегічних та тактичних методів управління, організації дієвого банківського ризик-менеджменту.

Постановка проблеми. Погіршення економічної ситуації в Україні, девальвація національної валюти та інфляційні процеси виявили певну тенденцію до збільшення обсягів проблемної заборгованості комерційних банків. І однією з причин збитковості банківської системи України є високий обсяг проблемних кредитів у загальній структурі банківських активів. Виникає необхідність у застосуванні певних стратегій чи підходів для мінімізації проблемних заборгованостей оскільки вони також погіршують імідж сучасних банківських установ. Високий рівень проблемності виданих кредитів спричинив утворенню низки ризиків: банки не кредитують підприємства реального сектору, у зв'язку з поганим фінансовим станом позичальників і цим самим позбавляють підприємства доступу до вільних коштів що сприяє як виробництву підприємства так і отриманню прибутку.

Аналіз останніх досліджень. Важливість питання управління кредитними ризиками, оцінки якості та структури кредитних портфелів банків отримали своє відображення у низці праці вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків. Наприклад, значну роль у розкритті цих тем зробили: В. Вітлінський, Ж. Довгань, С. Дмитров, А. Кириченко, О. барановський, О. Дзюблюк, В. Севрук та інші вчені.

Постановка завдання. Проте необхідно зазначити, що питання оцінки якості та структури кредитного портфелю банків ще не вирішено повною мірою і нині залишається актуальним й потребує подальшого дослідження. Саме правильний аналіз статистичних даних звітів банків дає поштовх до вибору максимальної раціональної та ефективності стратегії подальшої діяльності, дозволяє оцінити слабкі місця банку та його перемоги. Між іншим це і слугує одним із етапів проведення грошово-кредитної політики банків і може суттєво вплинути на загальну економічну ситуацію в країні так і її визнання в світі.

Виклад основного матеріалу. Однією з ключових функцій управління банківською діяльністю являється управління банківськими ризиками. З метою уникнення банкрутства , для

досягнення та збереження стійкого положення на ринку банківських послуг кредитним організаціям необхідно шукати і застосовувати ефективні методи та інструменти управління цими ризиками. Більша частина ризиків пов'язана з активними операціями і насамперед кредитними та інвестиційними. Тому кредитні ризики являються першочерговими в банківській справі [2, с.15]. Кредитний ризик визначається в першу чергу як економічний ризик пов'язаний з управлінням фінансовими ресурсами. Однак він має певні специфічні йому ознаки, найважливіша з яких це те, що він пов'язаний з рухом кредитних коштів, що приймають вигляд позичок та позик [3, с.121]. Основне завдання в системі управління кредитним ризиком це забезпечення повернення позичкових коштів при одночасному забезпеченні прибутку від кредитних вкладень. В цьому зв'язку оцінка кредитного ризику розглядається з позиції аналізу кредитного портфелю банку. Якість кредитного портфелю характеризує якість банківського управління, налагодженістю взаємовідносин між банком, його клієнтами та іншими фінансово-кредитними інститутами, а також станом банківської системи в цілому [4, с.215]. У вітчизняних банках нагляд за їх діяльністю здійснюють : НБУ у якості наглядового органу та незалежні рейтингові агентства. Але найчастіше банки проводять власний аналіз якості кредитного портфелю, на основі певних фінансових коефіцієнтів, що мають значний вплив на портфель цих банків. На прикладі одного з українських банків ПАТ « ПРИВАТ БАНК» зробимо певний аналіз кредитного портфелю аби методом узагальнення співвіднести отримані результати до банківської діяльності загалом. Адже це один з найбільших банків України та загальні активи якого станом на 1 січня 2016 року становили 264 мільярди гривень (21,1 % від активів усіх банків в Україні)[6]. Рівень ризику кредитного портфелю банку можна розглядати з позиції оцінки його « проблемності», тобто провести ранню діагностику «проблемних частин» кредитного портфелю.

Під проблемними частинами мають на увазі наявність у портфелі прострочених кредитів та безнадійних позичок. Щоб проаналізувати показники якості кредитного портфелю банку ПАТ « ПРИВАТ БАНК» розрахуємо певні коефіцієнти в табл. 1.

Зробивши аналіз наданої таблиці можемо зробити висновок що кредитний ризик у банківській системі України значний і методи щодо його мінімізації мають негайно бути впроваджені як на місцевому рівні тобто одним комерційним банком так і системно – НБУ. Важливим напрямком удосконалення управління кредитним ризиком є застосування портфельної концепції., оскільки в кризових

умовах загальноприйняті підходи до управління ризиком втрачають ефективність.

Таблиця 1

Основні показники якості та структури кредитного портфелю ПАТ «ПРИВАТБАНК»

№	Коefіцієнт	Формула	Рекомендоване значення	Розрахунок		Висновок
				01.01.2015	01.01.2016	
1.	Рівень кредитної активності банку	$KA = \frac{KKA}{A}$, де KKA - кредити та зборг. клієнтів, A - активи банку	$KA = [0,5-0,55]$	0,788	0,671	Цей показник відображає міру спеціалізації банку в області кредитування. Йде на спад за 2015 рік, але повністю відповідає рекомендаціям і говорить про високу активність банку за кредитними операціями.
2.	Коefіцієнт опередження	$KO = \frac{Tr(KKZ)}{Tr(A)}$, де Tr - темп росту	$KO > [1]$	1,186	0,851	Цей показник відображає загальний рівень кредитної активності банку. Чим більше тим кредитна активність вища. Значення зменшилось за 2015 рік, отже банк став менше кредитувати та провадити більш ретельну верифікацію своїх клієнтів-позичальників.
3.	Коefіцієнт адресності кредитної політики	$Ka = \frac{KZK}{KZK + \text{дебітні заборгованості клієнтів, ЗК-загумнені кошти}}$	$Ka > [0,7]$	1,141	0,998	Цей показник характеризує направленість кредитної політики банку. Згідно отриманих результатів банк провадить адресну кредитну політику, можливо, навіть інвентаризу. Тенденція до покращення.
4.	Показник співвідношення кредитних вкладень до власного капіталу	$K_{kv} = \frac{KZK}{BC}$, де KZK - кредити та зборг. клієнтів, BC - власний капітал	$K_{kv} < [0,8]$	7,108	6,468	Цей показник відображає міру ризикованості кредитної політики банку. Згідно отриманих результатів банк провадить досить необережну кредитну політику і йому слід збільшити обсяг власного капіталу, тобто докваліфікувати банк для більш стійкого положення на ринку банківських послуг.
5.	Коefіцієнт ризику кредитного портфелю банку	$K_{kr} = \frac{KZK - RAKZK}{KZK}$, де KZK - кредити та зборг. клієнтів, R - резерви	$K_{kr} = [0,6-0,7]$	0,854	0,843	Цей показник дозволяє якомога чітко визначити якість кредитного портфелю з позиції кредитного ризику. За результатами розрахунків якість кредитного портфелю найкраще з точки зорності наданих позичок, і кредитний портфель сформований за рахунок кредитів "під низької якості".
6.	Коefіцієнт достатності резервів	$K_{dp} = \frac{R}{KZK}$, де KZK - кредити та зборг. клієнтів, R - резерви	$K_{dp} > [0,2]$	0,145	0,156	Цей показник називають показником середнього ступеню кредитного ризику. Розраховні дані свідчать про недостатність резервів банку, що навіні резерви не мають змоги покрити кредитні ризики банку. Позитивна тенденція.

Сутність портфельної теорії – диверсифікація, що передбачає ризик портфелю нижчим за ризик кожної його складової за рахунок розподілу ресурсів між різноманітними активами. У випадку кредитування юридичних осіб необхідно розподілити ресурси між окремими позичальниками, галузями та регіонами, а також встановити ліміт концентрації. Застосування портфельної концепції забезпечує банкам наступні заходи по управлінні кредитним ризиком [5, с.152]

- 1) Усунення причин, що спонукають до найбільшого списання збитків за наданими позичками.
- 2) Визначення гранично допустимого обсягу кредитів, що входять до проблемних.
- 3) Визначення лімітів концентрації кредитів за позичальниками, галузями, регіонами.

Висновки. Кредитні ризики банків є найбільш значущими з точки зору втраг, що несе банк в період своєї діяльності та внаслідок виконання банківських операцій.

Актуальною на сьогодні є розробка теоретичних пропозицій і рекомендацій по поліпшенню методів мінімізації кредитного ризику, широке практичне використання яких допоможе банківській системі України підвищити ефективність діяльності всіх кредитних інститутів в процесі кредитування. Таким чином використання кожного з перерахованих методів мінімізації кредитних ризиків має як переваги, так і недоліки, тому при несприятливих умовах доцільно застосовувати комплексний підхід по управлінню кредитними ризиками через диверсифікацію методів та інструментів, що дозволяють мінімізувати збитки банків за будь-якого розвитку подій.

Крім того, в Україні потрібно продовжувати роботу по мінімізації кредитного ризику як на рівні комерційних банків, так і на законодавчому рівні. Зокрема необхідні подальші дослідження щодо застосування комплексних систем кредитного ризик-менеджменту, які є життєво важливим елементом управління комерційними банкам.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс]: закон України [із змінами та доповненнями]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>
2. Дзюблюк О. В. Банківські операції [Текст] – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Дудченко О. О. Напрями вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника банку [Текст] // Вісник СНАУ, серія «Економіка та менеджмент». – 2010. - № 5(1).
4. Спіфанова А. О. Оцінка кредитної та інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання [Текст] – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
5. Єлейко І. В., Сідак О. В. Особливості мінімізації кредитного ризику банківської установи [Текст] // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.8. – С. 150-158.
6. Вікіпедія- « ПАТ ПриватБанк» [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/ПриватБанк>

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Іпотечне кредитування посідає значне місце в розвитку соціально-економічної сфери кожної країни. Такий кредит є універсальним інструментом поєднання кредитної та житлової діяльності та розвитку їх індивідуально, так як предмет іпотеки повинен знаходитись виключно на території України [1]. Попри високу актуальність проблеми, попит на іпотеку підвищився разом із кількістю схвалених заявок на кредит. За оцінкою посередників частка житлової нерухомості придбаної в кредит, поки що не перевищує 5% [2]. Іпотечне житлове кредитування набуває особливого значення у сучасних умовах розвитку економіки України та такої її важливої складової, як соціальна. Сучасні проблеми формування ефективної системи іпотечного кредитування, яка має фінансовими ресурсами забезпечувати виконання завдань державної соціально-економічної політики в Україні, актуальні щодо терміновості їхнього вирішення, адже саме ця система є потужним каталізатором економічного зростання, що дає змогу характеризувати її як одну з вагомих складових процесу соціально-економічного розвитку держави.

Метою розвитку житлового іпотечного кредитування є розширення можливостей придбання житла населенням. Досягнення цієї мети забезпечується створенням сприятливих умов для функціонування ринкових механізмів кредитування громадян для придбання житла з активною участю держави. Складність іпотечного кредитування полягає в тому, що даний вид являється довгостроковим кредитуванням і пов'язаний з встановленими жорсткими правилами продажу нерухомості. Тому розвиток іпотечного кредиту в Україні, постає одною із першочергових проблем на сьогоднішній день, які потребують негайного вирішення. Все це визначає актуальність досліджень щодо житлового кредитування і всієї специфіки цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку іпотечного кредитування вивчали багато вчених. Свій відбиток на цю тему залишили такі вітчизняні науковці, як: Кравченко В.І., Базилевич В.Д., Савіч В.І., Лаврушин О.І.

У більшості сучасних наукових праць, присвячених проблемам іпотечного кредитування, дослідники вирішували насамперед питання щодо визначення та обґрунтування понять

«іпотека», «іпотечне кредитування». Зокрема, дослідження науковців зосереджуються на різних теоретичних аспектах іпотечного кредитування, але недостатня увага приділена сучасним проблемам розвитку іпотечного кредитування в Україні.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в аналізі сучасних процесів розвитку іпотечного кредитування та регулювання іпотечних відносин в Україні. Певним чином це стосується розвитку житлової іпотеки, попит на яку, у зв'язку з подіями на Сході України, зростає з кожним днем.

Виклад основного матеріалу. Іпотека — застава нерухомого майна, яка спрямована на забезпечення виконання зобов'язання боржника перед кредитором. Або як стверджує Закон України «Про іпотеку» - це вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном [3]. Найбільшою проблемою, яка підтверджує втрату бажання розвивати іпотечне кредитування – це портфель кредитів, які Україна отримала у валюті до кризи 2008 року. Якщо продублювати вже згадані жорсткі умови надання нових кредитів, то весь негатив можна розсіяти приведеним аргументом, що такі умови будуть гарантувати якість, що декларують банки. Окрім звичайний покупців житла, іпотечний кредит банки надають і забудовникам. Основною часткою фінансування є власні кошти забудовників, а кошти з кредиту використовуються лише для короткострокового підтримання темпів будівництва. Велике значення при організації системи житлового іпотечного кредитування мають методи залучення фінансових ресурсів для іпотечних кредитів. При їхньому обґрунтуванні необхідно враховувати, що ринок іпотечного кредитування поділяється на первинний і вторинний. На первинному ринку видаються і можуть бути продані іпотечні кредити. Основним інструментом, на засадах якого будуються відносини між суб'єктами первинного ринку, є кредитна угода, яку прийнято називати заставною. Пропозиція банком заставних іншим інвесторам є переходом із первинного на вторинний ринок іпотечного кредитування. На вторинному ринку відбувається продаж прав на отримання процентного доходу за іпотечними кредитами через випуск спеціальних цінних паперів, придбання яких надає це право. Такі цінні папери мають різні якісні характеристики: наявність кредитного ризику, ступінь забезпеченості іпотечним пулом тощо. Розвиток фондового ринку і сучасні можливості фінансового інжинірингу сприяють постійному оновленню таких цінних паперів. Основними суб'єктами вторинного ринку заставних є іпотечні банки та інші банки і фінансово-кредитні установи, що спеціалізуються на видачі іпотечних кредитів; фінансово-емісійні корпорації, що забезпечують скуповування первинних заставних у банків та

здійснюють замість них емісію цінних паперів, забезпечених заставними на нерухомість; інвестори в особі комерційних банків, пенсійних фондів, страхових компаній, громадян, які купують цінні папери. Пропозицію на іпотечному ринку створюють банки (універсальні, кооперативні та іпотечні), ощадні організації, кредитні спілки, страхові компанії. Частка тієї чи іншої фінансової організації на ринку іпотечного кредитування залежить насамперед від історичного досвіду побудови національної системи іпотечного кредитування, в тому числі механізму фінансування житлових іпотек, і поточних ринкових тенденцій. Тенденції на ринку іпотечного кредиту банків України наведено на рис. 1.

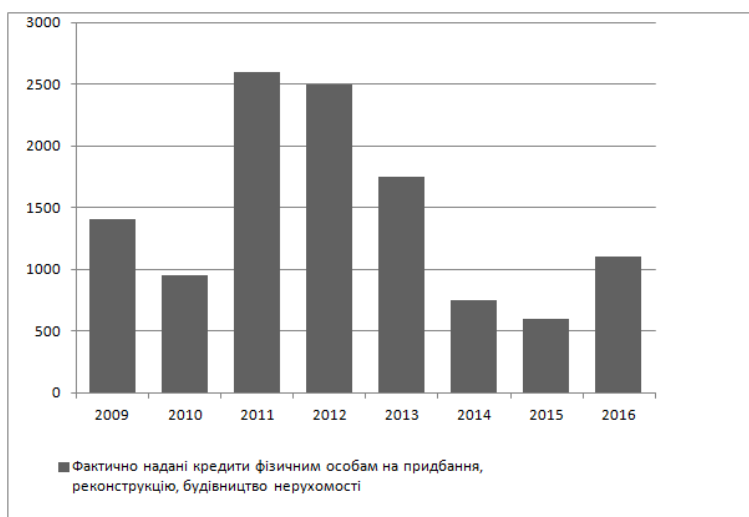

Рис.1. Нові іпотечні кредити, що надані банками України, млн грн

За даними наведеного рис.1. можна зробити висновок, що обсяг іпотечних кредитів в Україні збільшився майже вдвічі. За статистичними даними лідерами за обсягами залишаються Одеська, Львівська та Івано-Франківська області, але за темпами приросту пропозиції житла лідувала Дніпропетровська, Волинська, Запорізька та Харківська області. У всіх цих областях показники зросли більш ніж на 20%. У попередньому році найбільші темпи зростання нового житла було зафіксовано у Львові. [2]

Так як існує тенденція до зниження відсотковий ставок та темпів інфляції можна очікувати помірне зростання гривневого іпотечного кредитування. У перспективі, щоб контролювати ризики,

що створює ринок житла для фінансової стабільності, Національний банк планує ретельно стежити за цінами та розпочати систематичний розрахунок показника LTV для іпотечних кредитів [2].

Для того, щоб активувати роботу цього виду кредиту необхідна підтримка держави, тільки «вона» може вплинути на цей процес та мати значні результати. Насамперед, збільшення платоспроможності клієнтів та їх попиту, зменшення ризиків як зі сторони нерухомості, так і зі сторони банківських установ. Хоча більшою проблемою являються не самі банки, а компанії, які отримуючи кредит, займаються побудовою офісної, готельної та торгівельної нерухомості та згодом не залучають нових кредитів, а залишаються тільки в боргах та збитках. Стрімке зменшення банків в Україні також значно вплинуло на користування даним видом кредиту, кількість ліквідованих банків понесла за собою установи, які мають в переліку послуг іпотечне кредитування.

Розглядаючи пропозиції банків, сподіватись на найкраще змушує Ощадбанк, який пропонує наступні іпотечні кредити: на купівлю нерухомості на вторинному ринку – тобто на купівлю квартир та будинків, що вже повністю побудовані; під іпотеку нерухомості, що вже належить позичальнику. Необхідно відмітити, що на фінансування програми молодіжного кредитування “Доступне житло” у 2017 році у Державному бюджеті виділено 28 млн. грн. Цієї суми приблизно вистачить на 51 кредит по всій країні [4]. На сьогоднішній день сферу будівництва контролює маса нормативних документів та актів, але необхідним є вдосконалення державного регулювання процесу будівництва.

Висновки. На основі аналізу процесів розвитку іпотечного кредитування в Україні доведено, що стан ринку житлового іпотечного кредитування свідчить про спад більшості його показників, що обумовлюється відсутністю довгострокових кредитних ресурсів, зростанням цін на житло, коливаннями валютного курсу, інфляційними процесами, недоліками державної соціальної політики щодо підтримки діяльності банків на ринку іпотеки, постійним зменшенням платоспроможного попиту населення. З позиції стимулювання процесів розвитку соціального захисту державою потреб населення у поліпшенні житлових умов доведено необхідність використання державних програм підтримки іпотечного ринку. Аналіз використання програм фінансування державою іпотечного кредитування в Україні свідчить, що існує постійне недофінансування заявлених програм. До основних недоліків програм варто віднести: складність змісту програм для сприйняття населенням, неефективні процеси узгодження та взаємодії державних органів і комерційних

банків, що не дозволяє досягти взаємної вигоди в процесі реалізації програм підтримки забезпечення населення житлом. Вирішення питання можливо лише за підтримки державою цього напрямку за допомогою покращення нормативної бази житлового кредитування, надання якісних умов для залучення фінансування в сферу будівництва та зниження процентних ставок. Всі ці зміни у комплексі посприяють соціально – економічному розвитку всієї України.

Список використаних джерел:

1. Вимоги до іпотечних кредитів (нова редакція) [Електронний ресурс]: протокол засідання наглядової ради Державної іпотечної установи, 10 жовтня 2013 року – Режим доступу: http://ipoteka.gov.ua/sites/default/files/vymogy_10_10_13.pdf
2. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс]: матеріали Національного Банку України, грудень 2016 року – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>
3. Закон України «Про іпотеку» [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 38, ст.313 (Із змінами, внесеними від 14.06.2016) – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
4. Умови кредитів на придбання нерухомості [Електронний ресурс]: Фінансовий інформатор, 17.01.2017 – Режим доступу: <http://finsee.com/житло-в-кредит/вторинний-ринок/>

Толкачов І., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Шмуратко Я.А., к.е.н., викладач

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЗАСТАВНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ

У сучасному економіко-політичному стані, проблема поліпшення якості кредитного портфеля набуває особливої актуальності. Один з найбільш вагомих факторів, який впливає на якість кредиту, є його забезпечення у вигляді заставного майна. Помилкова оцінка вартості заставного майна значно збільшує ризики неповернення позички за умов погіршення фінансового стану позичальника, що в умовах сучасного зовнішньоекономічного середовища для банку може спричинити банкрутство банківської установи.

Постановка завдання. Метою статті є визначення актуальних проблем оцінки заставного майна в Україні в умовах економічної кризи.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми оцінки заставного майна досліджувалися такими вченими як Р. Друзін, О. Зорій, В. Карпенко, А. Слущкий, Л.Тарасова та ін.. У зазначених дослідженнях розглядаються такі проблеми оцінки заставного майна як незалежність оцінювача, визначення справедливої вартості об'єкта оцінки, заставної вартості, ліквідаційної вартості, управління ризиками та забезпечення позик.

Визначення раніше невирішених частин загальної проблеми. Сучасне економічне середовище є більш динамічним ніж раніше. За останні 10 років наша країна пережила дві економічні кризи, знаходиться в політичній кризі. Сучасний стан економіки характеризується високою волатильністю валютного ринку, стрімкого падіння обсягів торгівлі та цін на ринку нерухомості, техніки і ресурсів. Отже, значні коливання цін вимагають подальшого наукового дослідження підходів до оцінки заставного майна з метою актуалізації існуючих підходів.

Виклад основного матеріалу. Застава - це спосіб забезпечення зобов'язань, якщо інше не встановлено законом. В силу застави кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставаодавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставного майна переважно перед іншими кредиторами. Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду.

Предметом застави може бути майно, яке, відповідно до законодавства України, може бути відчужене заставаодавцем, і на яке може бути звернено стягнення. Предметом застави може бути майно, яке є або може стати власністю заставаодавця після укладення договору застави, в тому числі нерухоме майно, виробнича продукція тощо, якщо це передбачено договором. [1]

Після чергової економічної кризи вітчизняні банки зіткнулися з досить суттєвою проблемою. Значне скорочення кредитоспроможних юридичних осіб серед клієнтів банків призвело до серйозної конкуренції на ринку банківських послуг. Незважаючи на зниження кількості банків, конкурувати за кредитування сегменту «corporate business» стає все важче. У зв'язку з цим банки пом'якшують умови забезпечення за кредитами юридичних осіб. Так, у 2016 року банки приймали у якості забезпечення за кредитами наступні об'єкти:

1. Житлова та нежитлова нерухомість;
2. Земельні ділянки;

3. Виробниче обладнання;
4. Транспорт;
5. Товари в обороті;
6. Майнові права на майбутній урожай (для виробників сільсько-господарської продукції);
7. Право вимоги на виручку за контрактами;
8. Корпоративні права;
9. Поруки як юридичних, так і фізичних пов'язаних осіб.

Для кожного із зазначених видів забезпечення використовуються підходи та методи оцінки вартості, зумовлені специфікою об'єкту оцінки. На думку авторів монографічного дослідження «Оцінка майна в Україні», оцінка заставного забезпечення має проводитися незалежним оцінювачем, який має визначити реальну вартість застави як «вартість предмета застави визначається банком при кредитуванні за ринковою вартістю [2]. Основними ризиками при оцінці забезпечення кредиту для банку стає некоректна оцінка, тобто така, що не відповідає реальній ринковій ціні. Одним з чинників заманеного явища є те, що оцінку застави для конкретного банку проводять центри оцінки, які акредитовані в ньому. Окремі банки допускають акредитацію тільки 1-2 суб'єктів оціночної діяльності, що суттєво зменшує конкурентність між суб'єктами оцінки, підвищує рівень їх ангажованості та призводить до збільшення ймовірності некоректної оцінки об'єкту застави, а саме завищення або заниження вартості об'єкту застави.

Окрім того, при наданні позичок, особливо постійним клієнтам, банки зацікавлені в підвищенні вартості застави. Однак, при оцінці застави для реалізації банк зацікавлений в тому, щоб вартість застави не відрізнялася істотно від оцінки при видачі позики. Слід зазначити, що, поки заставу не реалізували, кредит, хоча й проблемний, але забезпечений, після реалізації застави – різниця між вартостями за своєю сутністю стає незабезпеченим кредитом.

Іншим чинником, який підвищує суб'єктивність оцінки заставного майна, є ситуація, коли оцінка здійснюється за умов наявного покупця об'єкту застави та ціна продажу майна вже узгоджена. В такому випадку «завданням» суб'єкту, який здійснює оцінку майна, стає наближення вартості застави до взаємовигідної (узгодженої) ціни. Суттєво впливає на такі ситуації наявність значної кількості акредитованих оцінювачів, що значно зменшує ймовірність настання подібних випадків [3].

Зауважимо, що за даними НБУ загальна сума забезпечення за кредитами, враховуючи неплатоспроможні банки, досягає 179 млрд.

грн., з них вартість застави за проблемними кредитами складає 75,4 млрд. грн. Основу ринка заставного майна складають нежитлова і житлова нерухомість, автомобілі, земельні ділянки. Черговість та активність продажу залежить від проведеної банком кредитної політики в минулих періодах. [4]

Висновки. Основне завдання, яке необхідно вирішити щодо оцінки вартості заставного майна, це підвищити контроль за діяльністю професійних оцінювачів.

Сприятиме вирішенню визначених проблем розробка єдиних стандартів оцінювання забезпечення на державному рівні, оскільки, на нашу думку, існуюча нормативно-правова база має суттєві прогалини.

Щодо впливу банків на вирішення зазначених проблем, вважаємо, що варто приділити увагу організації процесу кредитування у банківських установах.

Так, слід чітко розмежовувати відділи, які займаються безпосередньо кредитуванням, і відділи, відповідальні за належну оцінку забезпечення. Такий поділ, на нашу думку, сприятиме зменшенню ймовірності завищення вартості заставного майна, та, як наслідок, зменшить втрати в результаті погіршення фінансового стану позичальника.

Список використаних джерел:

1. Україна. Закони. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінювальну діяльність в Україні: закон України / Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47
2. Оцінка майна в Україні : монографія / Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, В. Г. Лісняк, В. М. Поліщук. -К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. - Т.1: Нерухоме майно- 217с.
3. Зорий О.Г., Друзин Р.В. О проблемах оценки залогового имущества // О. Зорий, Р. Друзин / Проблемы материальной культуры – ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
4. Інтернет-портал Delo.UA, режим доступу: https://delo.ua/finance/v-zalozhnikah-kak-banki-prodajutmuschestvo322260/?supdated_new=1485293204

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка. В умовах трансформаційної економіки України інноваційна діяльність стає вирішальним фактором економічного розвитку країни. Більшість учасників вітчизняного фінансового та інноваційного ринку усвідомлюють необхідність удосконалення інноваційної політики, тому успіх її виконання залежатиме від розвитку нормативно-правової бази. Проте, постійні економічні кризи та сучасний фінансовий стан економіки України створюють проблеми у фінансуванні інноваційних проєктів за допомогою нових альтернативних джерел.

Аналіз досліджень та публікацій. Незважаючи на те, що для України ця сфера діяльності є досить новою, чимало вітчизняних вчених вже висвітлили розвиток венчурного фінансування в Україні. Так, загальні проблеми реалізації венчурного фінансування в Україні дослідили О. Дудчик, А. Ковсюк, В. Чуйко. Питання законодавчого регулювання інноваційної діяльності досліджували Л. Антонюк, О. Зінченко, А. Степаненко та ін., які досить широко розкрили сучасний стан процесів правового регулювання діяльності венчурних фондів в Україні.

Варто виокремити доробок Т. Васильєвої, роботи якої присвячені дослідженню форм державної участі у процесах венчурного фінансування. Особливо висвітлюється роль банків у якості залучених державою посередників та стійких учасників фінансування венчурного бізнесу.

Особливостям законодавчого регулювання розвитку венчурного бізнесу в Україні привчено праці І. Грозного, який дослідивши зазначені напрями, дійшов висновку, що венчурна діяльність в Україні має постійні проблеми у сферах податкового, антимонопольного та загальнокорпоративного законодавства.

Метою статті є дослідження законодавчого регулювання венчурного фінансування в Україні та визначення його впливу на забезпечення інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Категорії інноваційного та ризикового фінансування поєдналися у такому визначенні як венчурне фінансування, яке являє собою довгострокові (3-5 років) високоризикові інвестиції приватного капіталу у новостворені високотехнологічні перспективні компанії, які орієнтовані на розробку

та виробництво наукомістких продуктів, задля їх розвитку та розширення, з метою отримання прибутку від зростання вартості вкладених засобів [1].

На просторах України венчурна діяльність розпочалась з кінця ХХ ст. Спочатку переважала іноземна частина венчурного фінансування, оскільки Україна долучилась до цієї сфери на прикладі розвинених країн Європи та Сходу. На цьому етапі інноваційна діяльність була законодавчо започаткована та забезпечена Законом України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності». У 1998 році його було змінено на Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

У цей же час в Україні діяла Директива Європейського Союзу «Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільного інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (ICI)» [2].

У березні 2001 р. був прийнятий основний закон, який діє до нашого часу, Закон України «Про інститути спільного інвестування». У порівнянні з попередніми законами, власне цей нормативний документ вже визначає правові та організаційні основи створення, діяльності та припинення суб'єктів спільного інвестування. Хоча і має ряд термінологічних недоліків, а саме відсутність конкретизованих понять, які напряму пов'язані зі сферою венчурного бізнесу (венчурний капітал, венчурне фінансування)[3].

Додатково ця сфера діяльності регулюється Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ (Редакція станом на 06.11.2014р.) та «Про інноваційну діяльність» № 40-ІV від 04.07.2002 р. (редакція від 05.12.2012р.) На початкових етапах розвитку принципово важливою є інноваційна політика держави. Аналізуючи зарубіжний розвиток, у венчурній індустрії вирішальну роль відіграють державні венчурні фонди, які акумулюють кошти та займають місце посередників між інвесторами, компаніями та банківськими установами. Особливістю їх функціонування є спільність державного та приватного інвестування, яке стимулюється з боку держави.

В Україні досі не було прийнято відповідного нормативно-правового акту, згідно якого було б створено державний венчурний фонд.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2006 року «Про підсумки соціально-економічного розвитку України у 2005 році та заходів щодо поліпшення економічної ситуації», вперше було заявлено про ідею створення «такої форми взаємодії держави та ринку, як механізм державно-приватного

партнерства у спосіб створення Державного венчурного фонду (компанії) [4].

Серед основних стримуючих факторів інноваційної діяльності виділяються низькі податкові пільги. У Законі України 1992 року «Про оподаткування прибутку підприємств і організацій» діяли пільги, які досить ефективно стимулювали інноваційну діяльність. Наразі, для сфери інноваційної діяльності, українське законодавство «виділило» лише одну пільгу - оподаткування в розмірі 50% від чинної ставки прибутку від реалізації інновацій інноваційними центрами, занесеними до державного реєстру [5].

Також постає проблема «синхронізації» Закону України «Про інноваційну діяльність» та Закону України «Про страхування». Перший закон передбачає майнове страхування реалізації інноваційних проєктів страховиками, другий - не передбачає навіть інноваційних ризиків. Отже, витікає проблема відсутності цього виду страхування та його правового регулювання. Структура та функціонування інноваційного законодавства відрізняється як між країнами, так і між окремими регіонами країни. На це впливає певний стан розвитку економіки та законодавства, напрямки діяльності державної політики. Свого найбільшого розвитку інноваційне законодавство досягло у країнах - лідерах - США, Європі та Китаю. Венчурне підприємництво в останні широко поширюється у Австралії, Канаді, Новій Зеландії та Ізраїлю [6].

Відповідно до цього, існує чимало відмінностей у законодавчому регулюванні інноваційного фінансування на території України та за кордоном. При складанні законодавчих актів щодо регулювання інноваційної сфери, більшість країн світу дотримується певних основних принципів:

- у розвинених країнах венчурне фінансування розподіляється поетапно та за окремими видами діяльності;
- законодавчо визначені суб'єкти інноваційної системи та їх правовий статус;
- держава активно стимулює співпрацю з приватним сектором економіки;
- надання пільг у Україні відбувається за галузевим принципом, за кордоном – стимулювання технологічно-прогресивних підприємств;
- закордоном урегульоване питання правовідносин у сфері інтелектуальної власності;
- орієнтація фінансування малих та середніх підприємств інноваційного характеру.

Висновки. В цілому в Україні спостерігається законодавча пасивність у порівнянні з розвинутими країнами світу за кількістю та особливо якістю нормативних законодавчих актів. Недостатня розвиненість законодавства стримує подальший розвиток інноваційного фінансування. Кожна держава для підтримки конкурентоспроможності має розвивати та удосконалювати інноваційний потенціал. Головною метою інноваційної стратегії для України є швидке реагування на науково-технологічні тенденції та відображення змін у законодавчих актах. Україні слід переймати світовий досвід венчурного фінансування та активно долучатись до світових тенденцій у законодавчій сфері. Це відповідно забезпечить потік закордонних інвестицій, надасть широкий спектр можливостей, створить довіру та прихильність як до державного сектору економіки, так і до приватного.

Список використаних джерел:

1. Ивина Л. В. Основные понятия и термины венчурного финансирования: учеб. пособие / Ивина Л. В., Воронцов В. А. — М.: Академический Проект, 2002. — 255 с.
2. Красовская О. В. Венчурное финансирование: мировые тенденции и ситуация в Украине / О. В. Красовская. — К.: Конус-Ю, 2013. — 108 с.
3. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080-VI (Редакція станом на 09.12.2015) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>
4. Аналітична записка "Щодо першочергових заходів з активізації інноваційної діяльності в Україні" Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/654>
5. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.1997 № 283/97-ВР (Редакція станом на 01.04.2011) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/283/97-%D0%B2%D1%80>
6. Власова И. В. Глобальный рынок венчурных инвестиций: состояние и тенденции развития. // И. Власова / Світове господарство. Академічний огляд: - 2014. - № 1. — С. 129-134.

ОЦІНКА РІВНЯ КРЕДИТУВАННЯ НА ОСНОВІ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК БАНКАМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої держави особливого значення набуває впровадження передових методів управління окремими видами банківських операцій, зокрема операцій, пов'язаних з безготівковими розрахунками на базі платіжних карток. А саме кредитування платіжними картками останнім часом особливо поширюється, адже найчастіше більшість населення України не мають змоги купувати товари тривалого користування за кошти, що отримують зі своїх поточних доходів.

Основними проблеми з якими можна зіткнутися обираючи кредитування картками є: недостатня розвиненість інфраструктури, технічні неполадки обладнання, яке обслуговує картки (термінали, банкомати), численні випадки шахрайства, неусвідомленість клієнтів інформацією – пільговий період, кредитний ліміт, відсоткові ставки і тд.

У зв'язку з цим значущість дослідження організації кредитування за допомогою платіжних карток банками України набуває особливого значення, яке зумовлює актуальність даної теми і доцільність проведення досліджень для розвитку цього питання в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана проблематика є предметом наукового інтересу таких економістів як М. Колдовський[4], В. Кочетков[2], І. Курдельчук[5], В. Міщенко[1], О. Роїна[3], які розглядали ризики банківського карткового бізнесу, а також Р. Капралов та В. Харченко [6], дослідження яких присвячені статистичному аналізу ринку банківських платіжних карток в Україні. Незважаючи на численні розробки в даній області автори у своїх працях недостатньо висвітлили практичні питання, пов'язані саме з проблемами використання банківських платіжних карток як інструмента в організації кредитування осіб.

Формування цілей статті. Метою дослідження є оцінка рівня кредитування на основі платіжних карток банками України.

Виклад основного матеріалу. В останні роки, а саме з приходом іноземних банків в Україну, серед комерційних банків стало поширюватися кредитування на основі платіжних карток, що дозволяє клієнтам банку в будь-який момент користуватися коштами банку за певну плату. Так, даний вид кредитування з'явився в розвинутих

країнах досить давно. Наприклад, в Америці та Великобританії не маючи кредитної картки неможливо навіть орендувати автомобіль чи заселитися у готель, для них кредитна картка – це не лише буденне явище, але й велика необхідність. У деяких європейських країнах розраховуючись кредитною картою навіть існують знижки та бонуси, що може зекономити витрати до 20% грошей при активному використанні картки.

Зазначимо, що кредитними називаються картки, видача яких супроводжується відкриттям їх власником кредитних ліній, за рахунок і в межах яких здійснюються платежі чи видача готівки за допомогою цих карток. [9] Власникам їх відкриваються окремі позичкові рахунки, які функціонують незалежно від інших їхніх рахунків (поточних чи ощадних). При видачі кредитних карток банки-емітенти уважно вивчають кредитоспроможність своїх клієнтів і тільки після цього визначають, чи можливо реалізувати кредитну картку конкретному клієнту і якого розміру ліміт кредитної лінії йому встановити. Варто підкреслити, що умови надання кредиту та порядок здійснення платежів за кредитними картками визначають банки-емітенти. Вони можуть помітно різнитися залежно від окремих емітентів. Так, за одними з карток наданий платіжний кредит повинен бути погашений протягом місяця, а за іншими здійснені платежі протягом 25 днів узагалі не вважаються кредитом і за ними не стягується процент. Одні емітенти можуть вимагати підтвердження наданого кредиту, інші – ні. За одними картками разові платежі можуть обмежуватися певними сумами, а за другими – ні, а тільки загальним лімітом кредитної лінії, за третіми може допускатися навіть перевищення цього ліміту. Конкурентна боротьба між банками за клієнтуру стимулює їх постійно вдосконалювати умови за кредитними картками. [10] Аналізуючи ситуацію на ринку платіжних карток України, варто розглянути:

- по-перше, динаміку обсягів кредитування вітчизняними банками на основі платіжних карток, про що, на нашу думку, свідчить показник кількості карток з кредитною функцією, що емітуються банками (див. рис. 1);

- по-друге, визначити банки, що є лідерами за обслуговуванням платіжних карток в обігу (див. рис. 1).

Як видно з рис. 1, загалом динаміка обсягів кредитування на основі платіжних карток є нестабільною, адже економіка України зазнала світової фінансової кризи наприкінці 2008 року, тому суттєво скоротилася емісія карток з кредитною функцією. Однак протягом 2010-2012 рр. обсяг кредитування за допомогою кредитних карток зазнав значного росту, але так і не досяг рівня 2008 р., адже політична та економічна ситуація в країні вже тоді почали погіршуватися.

Починаючи з 2014 р. обсяг кредитних карток, що емітуються банками, постійно знижується, причиною чого є внутрішня банківська криза в Україні.

Рис.1. Динаміка обсягів кредитування вітчизняними банками на основі платіжних карток в 2007–2016рр. [7]

Перейдемо до аналізу другого показника, а саме до визначення банків-лідерів на ринку кредитних карток.

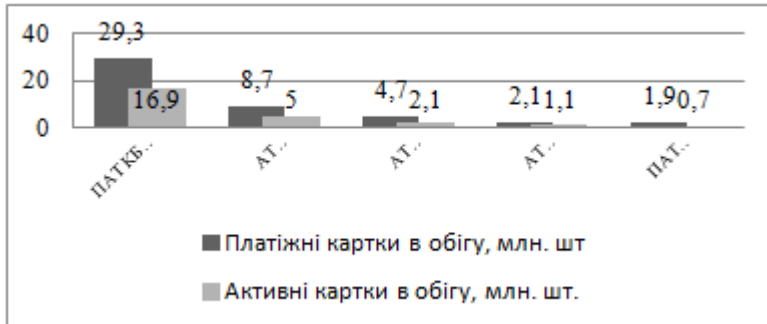

Рис.2. Банки-лідери платіжних систем щодо кількості платіжних карток за станом на 01.10.16р. [7]

Як видно з рис. 2, найбільшими лідерами банківського кредитування за допомогою платіжних карток є: ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «ПУМБ». Ці банки є найбільшими емітентами кредитних карток станом на 01 жовтня 2016 р. Основним монополістом, який випускає найбільшу кількість платіжних карток на просторах України, є ПАТ КБ «ПриватБанк». Так, частка емітованих ним карток на ринку кредитних карток становить 51,95% карток усіх банків-емітентів. Частка активних карток (по яким була би здійснена

хоча б одна операція за рік) становила 54,16%. Аналізуючи конкретні банківські продукти, то на даний момент ПАТ КБ «ПриватБанк» здійснює кредитування з використанням кредитних карток в умовах тарифу 55. Вигідність цього тарифу обумовлюється наявністю пільгового періоду 55 днів та кредитного ліміту до 25 000 грн, розмір щомісячних платежів 5 % від заборгованості, але не менше 100 грн. і не більш залишку заборгованості, базова місячна процента ставка 2,9%.[8]

Висновки. Розглянувши дану тему можна визначити, що кредитування з використанням платіжних карток поєднує в собі два банківські продукти – це банківська платіжна картка, та банківській кредит й притаманні ним ризики.

Проаналізувавши сучасний стан платіжної системи в Україні, ми прийшли до висновку, що до настання фінансової кризи банки України, особливо ПАТ КБ «ПриватБанк», у свої діяльності широко використовували такий банківській продукт, як кредит за платіжними картками.

Сучасний стан показує, що банки у більшій мірі не в змозі використовувати цей банківській продукт у свої діяльності на сучасному етапі - це пов'язано:

по-перше, з збільшенням безробітних громадян, а більшість карток надаються під зарплатні проекти, також це були і картки з можливістю кредитування;

по-друге, банки не в змозі до отримати прибуток у зв'язку з погіршенням фінансового стану позичальників, тому їх дії спрямовані на реструктуризацію заборгованості позичальників та підвищення їх фінансової спроможності обслуговувати борг перед банком.

Банки починаючи з початку 2009 року скоротили обсяги емітованих кредитних карток, що пов'язано насамперед з кризою банківського сектору, зі збільшенням лівової частки проблемних кредитів, у тому числі і за кредитними платіжними картками.

Список використаних джерел:

1. Міщенко В.І Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
2. Кочетков, В.М. Основи аналізу банківської діяльності [Текст] /В.М. Кочетков. – К.: Тов. —Кондорл, 2007. – 281 с
3. Роїна, О.М. Банківська діяльність в Україні [Текст]: нормативні документи / О.М. Роїна. – К.: Знання, 2007. – 234 с

4. Колдовський М.В., Ващенко О.М. Ризики використання банківських платіжних карток / М. В. Колдовський, О. М. Ващенко // Вісник Української академії банківської справи.– 2010–№ 1. – С. 45–49
5. Курдельчук І.А. Ризики у сфері банківського карткового бізнесу / І.А. Курдельчук // Економічний простір. – 2009. - № 23/1. – С.292-298
6. Харченко В., Капралов Р. Статистичний аналіз ринку банківських платіжних карток в Україні у контексті країн із розвинутими картковими ринками / В. Харченко, Р. Капралов //Вісник НБУ. – 2010. – № 5. – С. 44 – 52.
7. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
8. ПАТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/>
9. Васюренко О. В. Облік і аудит у банках : навч. посіб. [Текст]: / О. В. Васюренко. — К.: Знання, 2006. — 631 с.
10. Мороз А.М. Банківські операції. [Текст]: Підручник. — К.: КНЕУ, 2008. — 608 с.

Ходорозя Є., 21 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

ПРОБЛЕМА У СПІВВІДНОШЕННІ ОСНОВНИХ ВИДІВ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ З ЇХ ВИТРАТАМИ НА СПОЖИВЧІ ЦІЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. В сучасних умовах Україна потерпає від політичної і економічної нестабільності. І це напряму впливає як на матеріальний, так і на моральний стан населення. Основною причиною низького розміру заробітних плат, високих тарифів на комунальні послуги є неналежний стан бюджету держави, а також заборгованість України перед зарубіжними країнами. В Україні дане явище є довготривалим, а саме з моменту першої хвилі економічної кризи. І тому, внаслідок цього, виникає зниження рівня життя і певний дисбаланс добробуту населення. А це, в свою чергу, призводить до уповільнення або навіть до зупинки інтелектуального, економічного, соціального та духовного прогресу суспільства в цілому, й особи зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відмітити, що значний внесок у вирішення теоретичних і практичних аспектів проблеми доходів і життєвого рівня населення в Україні належить Базиліюку О.П., Богині Д.П., Гейцю В.М., Долишньому А.В., Кваснюку

Б.С., Кир'ян Т.М., Лібановій Е.М., Новікову В.М., Пирожкову С.І. Результатом тривалої дослідницької роботи проектів Світового банку стала праця “Якість економічного зростання”, де аналізуються його чинники та їхній вплив на добробут, поліпшення системи людських можливостей та їх використання для впровадження змін у суспільстві, причини та наслідки нерівномірності доходів для розвитку країни. На особливу увагу заслуговує праця лауреата Нобелівської премії Д. Стігліца, де процес глобалізації розглядаються в контексті проблеми доходів та бідності.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз основних видів доходів населення і витрат на споживчі цілі; їх співвідношення, а також розробка альтернативних методів щодо ліквідації створеного дисбалансу добробуту населення.

Виклад основного матеріалу. На жаль, цій проблемі не приділяють тої уваги, якої вона варта. Запровадження начебто позитивних змін в житті населення не відіграють ролі, тому що в протигагу їм діють інші зміни. Наприклад, з 1 січня 2017 року набули чинності зміни щодо розміру мінімальної заробітної плати: зростання з 1600 грн до 3200 грн; мінімальної пенсії: зростання з 1130 грн до 1247 грн, а до кінця поточного року – до 1400 грн. Про це свідчить прийняття Закону “Про державний бюджет України на 2017 рік”. Але разом з цими змінами вступає в дію низка інших змін. Наприклад, зростання акцизів на тютюнові вироби (40%), алкогольні напої (20%) та слабоалкогольні напої (12%). Медіа групи отримали право вимагати від провайдерів кабельного телебачення оплати за демонстрацію каналів в мережах, і вже з 1 січня поточного року вартість послуг провайдерів стрімко зросла. Законом “Про державний бюджет України на 2017 рік” запроваджено надання населенню субсидій, але не спостерігається зменшення тарифів на оплату комунальних послуг і транспорт, які весь попередній 2016 рік невинно зростали. Однією з головних тенденцій розвитку національної економіки України на даному етапі є посилення диференціації доходів у регіональному розрізі й за видами економічної діяльності. З огляду на це, дослідження рівня динаміки розподілу доходів є особливо актуальними, оскільки труднощі перехідного процесу країни зумовили багато негативних явищ та процесів, серед яких зниження особистих доходів та посилення нерівності у їх розподілі є одними із найболючіших [1]. Якщо розглядати середньостатистичного українця, то одним із основних видів доходів – є отримання заробітної плати. Нерідко заробітна плата і є єдиним порятунком. Проаналізуємо мінімальну зарплату в Україні за 2014-2016 рр. (табл. 1):

Таблиця 1

Мінімальна зарплата в Україні за 2014-2016 рр. [2]

Період	Мінімальна зарплата					
	Місячна			Почасова		
с 01.01.2014 по 31.12.2014	1218,00 грн.	0	0.0%	7,30 г рн.	0.0 0	0.0%
з 01.01.2015 по 31.08.2015	1218,00 грн.	0	0.0%	7,29 г рн.	- 0.0 1	-0.1%
з 01.09.2015 по 31.12.2015	1378,00 грн.	+16 0	+13.1 %	8,29 г рн.	+1. 00	+14.3 %
з 01.01.2016 по 30.04.2016	1378,00 грн.	0	0.0%	8,29 г рн.	0.0 0	0.0%
з 01.05.2016 по 30.11.2016	1450,00 грн.	+72	+5.2%	8,69 г рн.	+0. 40	+5.0%
з 01.12.2016 по 31.12.2016	1600,00 грн.	+15 0	+10.3 %	9,59 г рн.	+0. 90	+11.3 %
з 01.01.2017	3200,00 грн.	+16 00	+100. 0%	19 грн.		

За даними таблиці можна зробити висновок, що суттєвих змін щодо мінімальної заробітної плати в Україні з 01.01.2014 по 31.12.2016, тобто за 3 останні роки не відбулось. Зовсім інша ситуація з витратами населення. Розглянемо таблицю індексів споживчих цін в Україні за 2014-2016 рр. (табл. 2):

У 2015 році порівняно з 2014 роком індекси споживчих цін зросли на 48,7%. У той час, коли у 2015 році порівняно з 2014 роком мінімальна заробітна плата не змінилась взагалі. Населенню України довелось витратити в рази більше на продукти харчування, одяг і взуття, транспорт, освіту, охорону здоров'я тощо, а особливо на житло, комунальні послуги і предмети домашнього вжитку.

Таблиця 2

Індекси споживчих цін в Україні за 2014-2016 рр. [3]

Рік		2014	2015	2016
Індекс споживчих цін (рік до попереднього року, %)		12,1	48,7	13,9
ТОВАРНІ ГРУПИ*	Продукти харчування та безалкогольні напої	12,2	45,9	9,0
	Алкогольні напої, тютюнові вироби	16,7	33,2	12,6
	Одяг і взуття	2,0	33,1	16,1
	Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	16,2	115,8	35,1
	Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	11,7	45,9	9,4
	Охорона здоров'я	16,5	37,6	11,7
	Транспорт	24,5	36,8	6,5
	Зв'язок	0,9	5,9	3,9
	Відпочинок і культура	10,7	42,7	12,2
	Освіта	3,2	17,9	16,5
	Ресторани та готелі	6,7	24,3	13,1
	Різні товари та послуги	11,4	38,6	10,3

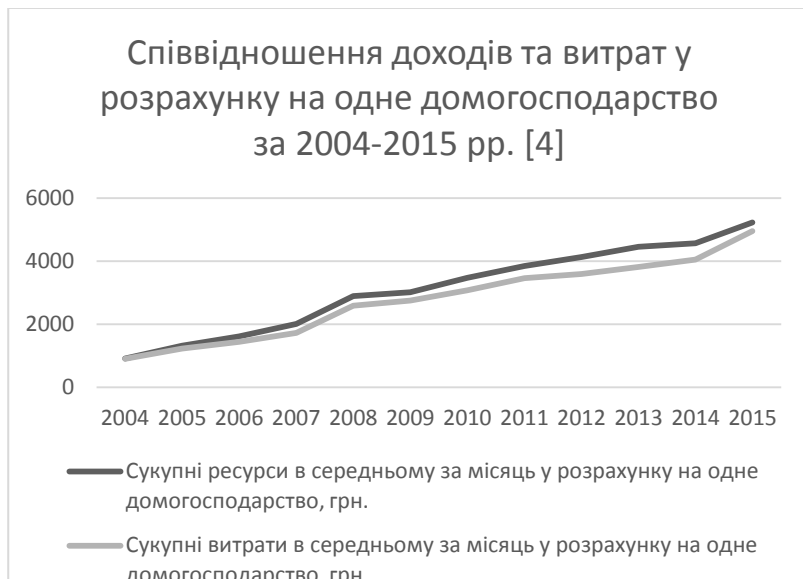
* Починаючи з 2014 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя.

А тепер головне питання. Де брати гроші на погашення всіх своїх витрат? Українці змушені шукати інші способи заробітку і, на жаль, досить часто ці способи не є законними. Це явний приклад того, як держава породжує прояви девіантної поведінки населення. Проаналізуємо співвідношення доходів та витрат у розрахунку на одне домогосподарство за 2004-2015 рр.:

Аналізований графік ілюструє мінімальне співвідношення доходів та витрат в середньому за місяць на одне домогосподарство. Таким чином, підтверджується дисбаланс добробуту населення і багаторічна тривалість цього явища.

Висновки. Отже, ми маємо досить сумну картину щодо співвідношення основних видів доходів населення з їх витратами на споживчі цілі в Україні. Така ситуація потребує негайного вирішення. Сьогодні в Україні спостерігається зниження купівельної спроможності, а від так і реальних доходів населення. Для їх підтримання пропонується збільшити соціальні стандарти, зменшити податкове навантаження, знизити податок на додану вартість для

окремих категорій товарів і послуг. Вище зазначені пропозиції зможуть на нетривалий час компенсувати зменшення реальних доходів.

* Починаючи з 2014 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя.

Рис.1 Співвідношення доходів та витрат у розрахунку на одне домогосподарство за 2004-2015 рр.

Що ж стосується пропозицій на довгострокову перспективу, основною рекомендацією для поліпшення становища є створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного виробника, який би виробляв продукцію з високою часткою доданої вартості, оскільки першоджерелом формування доходів населення є зростання продуктивності національної економіки на основі повної реалізації її трудового потенціалу [5]. Безперечно, вирішення політичного питання можливо лише за умов реалізації реформ у всіх напрямках економіки. Якісна, продуктивна і злагоджена робота призведе до поліпшення становища всього населення України в цілому, й окремої особи зокрема. Продаж земельних ділянок за кордон, циклічне запозичення іноземного капіталу тільки погіршить соціально – економічну ситуацію в Україні. Перспективами подальших досліджень у даному напрямку можуть і повинні виступати запозичення у провідних країн

світу не матеріального характеру, а інтелектуального. Мова йде про вивчення закордонного досвіду стосовно створення економічного балансу, якого Україна так прагне.

Список використаних джерел:

1. Холод Н.М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках: монографія. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с. 2. Фінансовий портал Мінфін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/>
3. Офіційне інтернет-представництво Національний Банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
4. Державна служба статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Статівка Н. В. Причини та наслідки зниження рівня життя населення в Україні / Н. В. Статівка, А. О. Надточій // Актуальні проблеми державного управління. Соціальна і гуманітарна політика. – 2016 - № 1 (49). – С. 8-9.

Шевченко О., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор

ЗАСТАВА, ЯК СПОСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ – ПРАКТИКА ЗАСТАВИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Людське суспільство постійно розвивається, у людей виникають все нові і нові потреби, які необхідно задовольняти. Так колись з'явилась потреба у грошах, потім, у зв'язку з розвитком людства, виникло поняття «позики» і на цьому підґрунті почали з'являтися перші банки. Вони почали свою історію з маленьких лавок, де заможні купці давали гроші в борг усім, кому це було необхідно під великий відсоток. Ця сфера розвивалася і впродовж певного часу маленькі лавки купців еволюціонували у великі будівлі із чисельним персоналом. Обороти грошових коштів у банках поступово росли як і кількість клієнтів, проте не всі з них мали можливість повернути ті кошти, які були взяті в банку. Кількість таких клієнтів зростала разом із загальною чисельністю позичальників, тому банки почали запроваджувати методи попередження ризиків. Одним з таких методів є застава.

Застава - це спосіб забезпечення зобов'язань, якщо інше не встановлено законом. В силу застави кредитор (заставодержатель)

має право в разі невиконання боржником (заставаодавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами [1, ст. 1].

Аналіз останніх публікацій. проблемі забезпеченості повернення банківських позичок та мінімізації кредитного ризику приділено увагу багатьох вітчизняних економістів та практиків. Вагомий внесок у розв'язання цієї проблеми зробили В. Гагауз, І. Карбівничий, В. Коваленко, В. Кравченко, Л. Кузнєцова, В. Міщенко, Л. Слобода, О Терещенко та інші.

Метою статті є виявлення наявних проблем в практиці використання банківської застави в Україні та розробка пропозицій щодо можливих способів вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Початок використання застави банками України можна датувати роком виходу Закону України «Про заставу» - 1992р. Україна досить молода держава, тому із моменту самого свого виникнення вона намагалася застосовувати найновіші технології і нововведення.

Так як банківська система одна із найважливіших для України, то її захист є пріоритетним завданням для держави. Одним із таких способів захисту і є застава, адже захищаючи інтереси окремих банків, вона зменшує ризикованість банківської діяльності в цілому, а разом з цим і можливі збитки. Проте функціонування інституту застави в Україні не можна назвати ідеальним.

Складність роботи з другим рівнем забезпечення від збитку за кредитними операціями (застава) полягає у відсутності необхідної комплексної теоретичної та методичної баз з оцінки майна в матеріальній формі, яке виступає як застава. У вітчизняному правовому полі відсутні необхідні нормативні та методологічні акти, що адекватно регулюють оцінку майна як застави. Практика застосування існуючих методик оцінки майна не відображає специфіки його оцінки для цілей застави, і пов'язані з цим методологічні особливості не виділяють в окремий напрям – оцінку майна для цілей застави – і прирівнюють її до звичайної оцінки ринкової вартості [2, с. 16].

Ще однією проблемою для українських банків є оцінка ліквідності майна. Адже, щоб повернути свої кошти банку необхідно реалізувати заставне майно, а цей процес може займати досить значний час. Для того, щоб мінімізувати втрати часу банку необхідно проводити аналіз ліквідності майна, яке пропонується позичальником у якості застави. Чим вище рівень ліквідності даного майна, тим швидше банк зможе реалізувати його і повернути свої грошові кошти.

Проте тут з'являється проблема оцінки цієї ліквідності, адже немає єдино вірної методики, за якою можна визначити наскільки швидко можна реалізувати майно.

Так, у монографії «Управління забезпеченням банківських позичок: теоретичний та практичний аспекти» зазначається: «... для виконання забезпечувальної функції майно має бути ліквідним, слугувати достатнім забезпеченням відповідного розміру позички, і тоді ризик забезпечення у банку буде мінімальним»; «... адекватних механізмів і методик оцінки представлених вище факторів банки не мають, у зв'язку з чим оцінка функцій забезпечення, його ліквідності якщо і виконується, то носить емпіричний несистемний характер» [2, с.20].

Отже, як ми бачимо в банківській системі України є досить значні проблеми, що мають прояв у роботі із заставами. Це зумовило накопичення значної кількості нереалізованих активів, тобто заставного майна, що було передано у власність банків у зв'язку із неможливістю позичальника повернути борг. Задля вирішення цієї проблеми в 2015 році в Україні було створено єдину біржу банківської застави. Це спеціалізований майданчик, який призначений співпрацювати з українськими банками у питаннях реалізації конфіскованого, заставного та інших видів майна.

"В банківській сфері накопичилася величезна кількість нереалізованих активів, починаючи з побутової техніки, автомобілів і закінчуючи земельними ділянками, будинками і квартирами. Наше завдання – спростити і полегшити роботу банків і надати потенційним покупцям більше можливості і зручності для покупки. Завдання нашої біржі - створити ліквідне і високо конкурентне ринкове середовище, в якому торговці зможуть знайти оптимальні умови для укладання угод. Для покупців участь у торгах буде безкоштовним", - розповів начальник відділу торгів Української універсальної біржі Сергій Гладкий [3].

У даному аспекті можна погодитися з думкою В. Коваленко, яка пропонує формувати систему управління ризиком забезпечення банківських позичок на підставі використання системного підходу, який передбачає напрямок методології дослідження, в основі якого лежить розгляд об'єкта як цілісної сукупності елементів у сукупності відносин і зв'язків між ними, тобто розгляд об'єкта як системи (табл. 1) [4, с. 6].

Таблиця 2

Система управління ризиком забезпечення банківських позичок [4, с. 7]

Елемент системи	Характеристика
Етимологічне джерело ризику	застава – спосіб забезпечення виконання зобов'язань, укладених суб'єктами економічної діяльності; форма гарантії, яку надає позичальник кредиторіві в обумовленому обсязі та у визначені терміни
Онтологічна сутність ризику	можливість виникнення збитків, пов'язаних з юридичними труднощами звернення стягнення, або нестачею коштів, спрямованих на погашення заборгованості від реалізації забезпечення у разі дефолту позичальника
Гносеологія дослідження ризику	загальнометодологічні положення вивчення кредитних відносин, кредитного ризику та його структурування
Управління ризиком	це процес, за допомогою якого банк ідентифікує ризикоутворюючі фактори виникнення структурних компонент ризику забезпечення банківських позичок, оцінює їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює ризикові позиції з метою мінімізації кредитного ризику та досягнення дохідності від кредитної діяльності
Стратегія управління	це комплекс заходів, спрямований на підтримку припустимого рівня якості структури портфеля заставного майна, адекватності його ринкової вартості, ліквідності, рівня і розміру ризиковості
Тактика управління	це конкретні методи оцінки, управління та адміністрування портфеля заставного майна, що застосовуються в банку
Суб'єкти управління:	правління банку; кредитний і юридичний, управління банківськими ризиками; управління заставних операцій; управління по роботі з проблемними активами
Об'єкти управління	ризик забезпечення позички; юридичний ризик забезпечення позички; ризик втрати або пошкодження позичкового забезпечення; ризик знецінення позичкового забезпечення

Методи управління	моніторинг заставного майна з певною періодичністю для кожного конкретного його виду; постійна переоцінка заставного майна; диверсифікація предмета застави; грамотний юридичний супровід, а також експертиза майна; перевірка з боку служби безпеки на предмет несприятливої кредитної історії, поточної заборгованості і повторної застави майна; страхування, причому бажано у страховій компанії банку; підвищення кваліфікації співробітників заставного підрозділу
Стандарти	НС № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»; НС № 2 «Оцінка нерухомого майна»; НС № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів»; НС № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»; МСО-2007; МСО-2011; ЄСО-2012; FERMA, рекомендації Базеля II

Висновки. Виходячи з вищесказаного, основними проблемами в практиці використання застави в Україні можна визначити: складність оцінки майна, яке пропонується позичальником у якості застави, адже в законодавстві відсутні загальні принципи оцінки заставного майна, теоретична та методична бази оцінки заставного майна; неможливість адекватної оцінки ліквідності пропонованого у якості застави майна, бо відсутні механізми і методики оцінки даного аспекту. У зв'язку з цим перед банками постає проблема вчасної реалізації майна. Як наслідок накопичується значна кількість нереалізованих активів, що створює проблеми для банків, тому що використати ці активи ні в який інший спосіб для банків не є можливим.

Створення «Біржі банківської застави» без сумнівів виконує свою функцію, а саме допомагає банкам у реалізації заставного майна, проте для повної ліквідації проблем, які наявні в системі з самого початку її функціонування, необхідно розробити методологію оцінки ліквідності і вартості для заставного майна. Адже процес, що покликаний зменшувати банківські ризики і таким чином захищати банківську систему, повинен мати єдину методологію, що буде стандартизувати і спрощувати його проведення. Створення єдиної методології дозволить банкам не здійснювати помилкового прийняття у якості застави неліквідного майна, або майна, фактична вартість якого буде меншою від вартості заборгованості позичальника.

Список використаних джерел:

1. Про заставу [Електронний ресурс] Закон України, затверджений Верховною Радою України від 02.10.92 № 2654-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>
2. Управління забезпеченням банківських позичок: теоретичний та практичний аспекти: монографія / Гагауз В.М., Коваленко В.В., Кузнєцова Л.В. – Х: «Діса плюс», 2016. – 204 с.
3. В Україні запрацювала єдина біржа банківської застави для торгів конфіскованим майном [14 січня 2015] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/ekonomika>.
4. Коваленко В. В. Управління ризиком забезпечення банківських позичок на основі методів ризик-менеджменту / В. В. Коваленко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2016. – Вип. 12. – Т. 2. – С. 3-10.

Шевчук Т., 53 гр. КЕФ

Науковий керівник: Коваленко В.В., д.е.н., професор

ВАЛЮТНИЙ РИЗИК БАНКІВ ТА НАПРЯМИ ЙОГО МІНІМІЗАЦІЇ.

Постановка проблеми. Однією з вагомих загроз вітчизняній банківській системі, на сьогоднішній день, виступає різке коливання валютного курсу. Загальне скорочення експорту зумовлює зниження кількості надходжень валюти, а це, як відомо, призводить до девальвації гривні, а в подальшому до значних втрат чистого прибутку та капіталу окремих банків. Виходячи з цього, основним видом ризику, який необхідно розглядати у банках в процесі здійснення валютних операцій, є валютний ризик. Тому перед банками постає першочергове завдання, яке пов'язане з постійним контролем ситуації на валютному ринку, розробкою механізмів регулювання валютного ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні чинників виникнення валютного ризику, недостатньо тільки теоретичних розробок, досить важливим є практичне застосування. Водночас, сучасні розробки, хоча їх і не багато, носять в собі міцну базу, яку можна використовувати для створення механізмів регулювання та контролю валютних ризиків у банках. Цій проблемі присвятили свої роботи такі науковці: І. Белов [1], С. Губенко, О.

Мозгова [2], А. Герасимович, Л. Кіндрацька, Т. Кривов'яз [3], В. Сопко, Т. Ружанська [4]. Рекомендації зазначених дослідників можуть бути використані при формуванні механізму контролю валютного ризику під час здійснення валютних операцій банку. Невирішеними питаннями цієї проблеми залишається створення комплексного переліку дій щодо контролю за валютним ризиком при здійсненні валютних операцій. Такий підхід розглядається в роботі Ружанської Т.В. та в деяких роботах запропоновано методики здійснення організації аудиту операцій в іноземній валюті, придатну для використання комп'ютерних програмних засобів як основи оперативного обліку і контролю [4].

Мета статті полягає у дослідженні підходів контролю валютного ризику банку. Для реалізації мети необхідно вирішити ряд задач: визначення сутності валютного ризику банку; розгляд чинників виникнення валютного ризику у банку; дослідження напрямів мінімізації валютного ризику в банку та його контроль.

Виклад основного матеріалу. Спочатку слід дати чітке визначення валютному ризику. Само по собі слово «ризик» означає поєднання ймовірності та наслідків настання несприятливих подій. Якщо слово ризик розглядати в банківській сфері, то, в такому разі, ризик є притаманною для них складовою, і в банківській діяльності взагалі не йдеться про те, щоб уникнути ризику. Завдання полягає у раціональному управлінні ним. Валютний ризик – це об'єкт контролю при здійсненні валютних операцій [4, с.105]. За визначенням НБУ, валютний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют і цін на банківські метали. Безумовно, будь який ризик потребує чіткого регулювання з боку керівних органів. В Україні діяльність банків на валютному ринку регулюється Національним банком України шляхом ліцензування валютних операцій та встановлення обов'язкових вимог. Треба розуміти, що регулювання валютним ризиком – це процес, який складається з таких етапів: встановлення лімітів на валютні операції, контроль та моніторинг. При встановленні лімітів на валютні операції використовуються наступні їх види:

а) ліміти на іноземні держави (установлюються максимально можливі суми для операцій протягом дня із клієнтами й контрагентами в сумі з кожної конкретної країни);

б) ліміти на операції з контрагентами й клієнтами (установлюється максимально можлива сума для операцій на кожного контрагента, клієнта або види клієнтів);

в) ліміт інструментарію (установлення обмежень по використанні інструментів і валютам з визначенням списку можливих до торгівлі валют і інструментів торгівлі);

г) встановлення лімітів на кожен день й кожного дилера (встановлюється розмір максимально можливої відкритої позиції продажу іноземної валюти, можлива частка перенесення на наступний робочий день для кожного конкретного дилера й кожного конкретного інструмента);

д) ліміт збитків (установлюється максимально можливий розмір збитків, після досягнення якого всі відкриті позиції повинні бути закриті зі збитками).

Після формування системи лімітів валютного ризику необхідно встановити кількісні стандарти (нормативні значення) за кожним з них. Для цього для всіх лімітів валютного ризику визначаються цільові (оптимальні та прийнятні для банку), критичні (небажані, але достатньо керовані) та граничні (такі, що потребують негайних контрольних заходів) значення. На основі сформованої системи лімітів валютного ризику та кількісних стандартів (нормативних значень) здійснюється постійний контроль їх фактичних значень [5, с. 264]. Об'єктом контролю є наслідки реалізації валютного ризику при здійсненні валютних операцій, головним чином, зміна очікуваного результату від діяльності банку на валютному ринку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх факторів, що впливають на його рівень. Для формування дій по мінімізації валютного ризику банку необхідним є реалізація контрольних заходів та розмежування повноважень суб'єктів контролю таким чином, щоб забезпечити досягнення низки цілей. Щоб сформувавши перелік цілей, звернемось до Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України від 10.05.2016 № 311, де визначено, що внутрішній контроль в банку повинен забезпечити «...достовірність та повноту інформації, яка передається керівництву банку, дотримання внутрішніх та зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку, збереження активів банку і його клієнтів, оптимальне використання ресурсів банку, управління ризиками, забезпечення чіткого виконання розпоряджень органів управління банку в досягненні мети, яка поставлена в стратегічних та інших планах банку» [7]. Виходячи з цього Положення, цілі по мінімізації валютного ризику банку можна розділити на:

– стратегічні цілі, передбачають забезпечення ефективної діяльності банку на валютному ринку шляхом своєчасної адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах при здійсненні

валютних операцій, результатом чого є стійкі конкурентні позиції на валютному ринку;

- операційні цілі забезпечують ефективність валютних операцій шляхом скорочення неумисних або невиправданих втрат унаслідок некомпетентних, помилкових дій працівників;

- інформаційні цілі пов'язані з інформаційним забезпеченням менеджерів банку адекватною, своєчасною інформацією для прийняття управлінських рішень щодо здійснення валютних операцій;

- цілі в сфері дотримання законодавства. Ця група цілей пов'язана з забезпеченням повного дотримання вимог законодавчих та нормативних актів України, що регулюють здійснення валютних операцій банку [4, с.115].

На основі сформованих цілей, можна перейти до складання комплексного механізму контролю за валютним ризиком. По перше, на нашу думку, для формування комплексних напрямів по мінімізації валютного ризику банку, треба визначити індикативні показники. Наприклад, таким показником є динаміка курсів іноземних валют – некерований для банку процес, тому необхідно здійснювати його постійний контроль. Результати прогнозів зміни курсів іноземних валют складають аналітичне забезпечення для визначення найбільш вірогідних та економічно доцільних варіантів здійснення валютних операцій. Як зазначалось вище, існує значна волатильність валютних курсів, що підвищує рівень валютного ризику при здійсненні валютних операцій, отже, запропоновано запровадження системи неперіодичних звітів за результатами стрес-тестування – методу кількісної оцінки, який полягає у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактору – валютного курсу. За результатами стрес-тестування валютного ризику банку має бути сформований звіт, в якому наявні: дата проведення стрес-тесту; характеристика сценарію, що застосовується для стрес-тесту валютного ризику, та ймовірність настання несприятливих подій; опис методу стрес-тестування валютного ризику, обраного банком; опис моделей, що використовуються при стрес-тестуванні ВРБ; результати стрес-тестування ВРБ з визначенням впливу стресових сценаріїв на надходження та капітал банку; запропоновані дії для мінімізації наслідків стрес-сценаріїв валютного ризику; аналітичні таблиці з усіма розрахунками із зазначенням фактичного рівня валютного ризику до застосування стрес-тесту та прогнозного рівня валютного ризику після стрес-тестування [8]. На основі сформованої контрольної інформації, отриманої зі звітів, здійснюється порівняння фактичних значень лімітів валютного ризику банку зі стандартами, виявляються

відхилення та застосовуються адекватні заходи реагування, які показані у таблиці 1.

Таблиця 1

Заходи контролю валютного ризику банку, спрямовані на усунення відхилень*

Відхилення	Заходи
Допустиме значення ліміту	Запровадження антикризових заходів щодо регулювання валютного ризику
Контрольоване значення ліміту	Запровадження режиму посиленого контролю рівня валютного ризику
Критичне значення ліміту	Запровадження заходів щодо усунення відхилень фактичного рівня ризику шляхом його регулювання

*Дані сформовано автором на основі даних джерела [4, с.113]

За даними таблиці 1, видно, що залежно від профілю валютного ризику запроваджуються відповідні заходи його контролю.

Висновок. Отже, сформовані комплексні підходи з вчасного виявлення і мінімізації валютного ризику, побудований з переліку етапів. Без цих кроків неможливо уявити повноцінний контроль за впливом валютного ризику на діяльність банку та його усунення. Ці етапи включають в себе формування системи контрольних показників валютного ризику, розробку системи кількісних стандартів контролю ВРБ, визначення контрольних періодів та формування системи звітності, моніторинг лімітів валютного ризику та регулювання його рівня. Такий комплекс заходів є визначальним в роботі банку, він допоможе вчасно і адекватно реагувати на зростання рівня валютного ризику банку.

Список використаних джерел:

1. Белова І. В. Організація контролю в банку : навч. посіб. / І. В. Белова. – С. : Університетська книга, 2008. –308 с.
2. Губенко С. М. Посібник для внутрішніх аудиторів банківських установ України / С. М. Губенко, О. П. Мозгова. – Х. : Штрих, 2000. – 360 с.

3. Облік і аудит у банках : підручник / [А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз]; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.
4. Сопко В. Механізм контролю валютного ризику банку/ Сопко В., Ружанська Т. // Вісник КНТЕУ– 2015.- С. 103-120.
5. Бормотова М. В. Особливості формування механізму управління валютним ризиком банку / Бормотова М. В., Сухоробрий Є. В. // Вісник економіки транспорту і промисловості.– 2014.– № 46. – С. 54-60.
6. Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uzakon.com/document/spart61/inx61311.htm>
7. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс].— Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0361500-04>

Юшкевич К., 41 гр. КЕФ

Науковий керівник: Сергєєва О.С., к.е.н., ст. викладач

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ НА ФОНІ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Кредитування населення відіграє значну роль у розвитку будь-якої країни, проте його значення в економіці й фінансуванні споживчих витрат не скрізь однакові, що пояснюється як економіко-правовими й культурними особливостями країн, так і рівнем розвитку економіки й інтенсивністю грошово-кредитних відносин, що в умовах глобалізації набувають нової якості. При цьому розвиток глобалізації в світі нерівномірний, як багатогранне явище й фінансова глобалізація справляє різний вплив на країни, а оцінки її наслідків часто діаметрально протилежні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку кредитування населення в науковій літературі приділяється належна увага. Основи його сутності й функціонування досліджені таким вченими, як: А.Сміт, А.Маршал, М.Туган-Барановський, М.Алексєєнко, О.Євтух, М.Савлук, Р.Тиркало, та інші.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд міжнародного досвіду ринку кредитних послуг на фоні фінансової глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що загальне ставлення до фінансової глобалізації різне – від позитивного, згідно якого фінансова глобалізація створює численні вигоди [1, 2 с. 39], до негативного, відповідно до якого ці вигоди привласнюють економічно розвинені країни, а для країн, що розвиваються, глобалізація підвищує залежність від світових фінансових ринків [2, с. 412]. Об'єктивно оцінюючи фінансову глобалізацію, слід вирізняти її позитивні й негативні наслідки. Основним позитивним результатом фінансової глобалізації є підвищення темпів економічного зростання країн, які поряд з внутрішніми ресурсами додатково залучають капітал на міжнародних ринках. Так, економіки капіталодефіцитного типу (наприклад, українська) можуть нарощувати виробничий потенціал [2, с. 412].

Основні ж проблеми, породжені фінансовою глобалізацією, пов'язані з ускладненням архітектури глобального фінансового ринку, що посилює загальну нестабільність економічної системи, підвищує ризики та ймовірність розвитку загроз для економічної безпеки окремих країн. Особливого значення ці проблеми набувають для країн, що розвиваються, й країн з перехідною економікою оскільки їх фінансові системи ще вразливіші [2, с. 412]. Активне використання коштів міжнародного фінансового ринку як для покриття бюджетного дефіциту й врівноваження платіжного балансу, так і для надання підприємницьких і споживчих кредитів без належного контролю держави може створювати додаткові загрози внутрішній фінансовій стабільності цих країн.

Водночас розвиток кредитування населення в сучасних умовах теж має свою специфіку. На його тенденціях відбиваються, з одного боку, збільшені ресурсні можливості фінансування потреб людини, що зумовлені і фінансовою глобалізацією, а, з іншого самі збільшені споживчі потреби людини сучасного «суспільства споживання», яке характеризується індивідуальним споживанням, що виходить далеко за межі потреб для існування (виживання). В найбільш розвинених країнах і країнах, що стрімко розвиваються, населення намагається не лише підтримувати існуючий рівень життя, а й прагне постійно його підвищувати. При цьому придбання товарів тривалого користування або дорогих послуг вимагає одноразово великих коштів у момент купівлі, які не завжди є в наявності, особливо в осіб молодого віку. Але в сучасному суспільстві можливістю покриття цих витрат є кредит.

Описані підходи до життя розвивають споживацькі настрої людей і на тлі інтенсифікації грошово-кредитних відносин є рушійною силою сучасної світової економіки, проте містять у собі й негативні

(почасти, руйнівні) наслідки, які виражаються настанням криз. Це пов'язано з тим, що розповсюдження споживчого кредиту веде до змін амплітуди коливань сукупного попиту й впливає на економічний цикл, а тому відчутно каталізує наслідки криз.

Водночас, дослідник Х. Мінські зауважує, що економічна динаміка значно залежить від джерел фінансування суб'єктами економіки своїх проектів, і зазначає, що внутрішні джерела є надійнішими за зовнішні. При цьому, на думку Х. Мінські (з чим погоджуються багато фахівців [3, с. 7-16]), до крихкості сучасної фінансової системи призвели в сукупності державне дерегулювання економік, а також мінімальні процентні ставки й лояльні умови кредитування, які стимулювали банки на забезпечення стійкого попиту на гроші [3, с. 12]. При цьому сприятливі умови для «дешевих» кредитів і нестача фінансових ресурсів все частіше забезпечуються фінансовими інноваціями [4, с. 35], які розвиваються пришвидшеними темпами через загострення фінансової конкуренції в умовах глобалізації. В результаті такої політики банків останні десятиліття зростання заборгованості позичальників (в тому числі, індивідуальних) перед кредиторами значно випереджало ріст їх активів, швидко зростав і сектор низькоякісних кредитів, створювалася ілюзія надійного розвитку економіки, реально ж – розвивалася глобальна фінансово-економічна криза 2008 року.

У зв'язку з викладеним вважаємо, що дослідження питання реалій розвитку й трансформації споживчого кредиту в Україні в сучасних умовах має спиратися на тезу про ключовий характер управління ризиками кредитування в підтримці стабільності національної банківської системи. Логіку дослідження цього питання також вбачаємо в загальному аналізі кредитного ринку України й короткому огляді становлення й розвитку споживчого кредиту в Україні та у світі. заборгованості позичальників (в тому числі, індивідуальних) перед кредиторами значно випереджало ріст їх активів, швидко зростав і сектор низькоякісних кредитів, створювалася ілюзія надійного розвитку економіки, реально ж – розвивалася глобальна фінансово-економічна криза 2008 року.

Проте лідером розвитку споживчого кредиту останні 30 років є США. Тут банки пропонують найширший перелік кредитів, перш за все, це кредити на придбання товарів з розстрочкою (installmentloans) і кредитні карти. Розвиток останніх основна ознака змін продуктового ряду споживчих кредитів останніх двох десятиліть.

Водночас вважаємо, що з США поширюються й основні тенденції розвитку споживчого кредиту, не виняток й ті, що зумовлені фінансовою глобалізацією. Так, м'яка грошово-кредитна політика

поруч з припливом значних обсягів дешевого капіталу штучно підбурювала економічне зростання в США протягом десятиліть, а низькі процентні ставки й лояльні умови кредиторів стимулювали спрямованість домогосподарств від заощаджень до інтенсивного споживання. Через це стрімко зростали обсяги іпотечного й споживчого кредитування. В результаті, частка споживчих витрат у ВВП країни зросла з 61 % в 1967 р. до 72 % в 2008 р., а заборгованість домогосподарств зросла з 734 млрд. дол. у 1975 р. (близько 45 % ВВП) до 13,8 трлн. дол. на кінець 2007 р. (більше 100 % ВВП) [5]. Ще до 2008 р. споживчий кредит набув такого розвитку, що сума кредитів середнього домогосподарства США досягла 120 тис. дол. за сукупного доходу 3,5 тис. дол. на місяць. Борги домогосподарств за споживчими кредитами щороку продовжували збільшуватись на 10-15 % і на кінець 2012 р. склали 11,5 трлн. дол. [5], а відношення споживчих кредитів до ВВП на кінець 2012 р. склало більше 80 % [5].

Не відстають від США й інші регіони. Подібні тенденції спостерігались у країнах Європи, Південно-східної Азії та Латинської Америки, де сьогодні споживчі кредити населенню надають практично всі кредитні установи. Так, напередодні кризи 2008 р. обсяг споживчих кредитів у Німеччині досягав 56 % ВВП, у Франції – 80 %, у Польщі й Китаї – 30 % [6, 7], в Україні – 30 % [6,7]. На сучасному етапі найбільший обсяг відносно ВВП споживчі кредити займають у Франції – 81 %, Німеччині – 45 %, у Польщі – 31 % . У Росії цей показник складає близько 17 %, в Україні – 13 %.

Проте досвід розвитку й поширення споживчого кредиту в умовах фінансової глобалізації не лише позитивний. Прикладом є не тільки кредитна криза в США 2007 року. Так, надмірно демократичне кредитування населення в Південній Кореї після Азійської фінансової кризи 1997-1998 років разом з ліберальною кредитною політикою банків, що підтримувалась урядом в цілях підтримання економічного зростання шляхом «штучного» стимулювання споживчого попиту, в кінці кінців привела не до запланованої мети, а до системної банківської кризи 2003 року. Населення країни просто закликали жити у борг, отримувачам кредитних карток навіть надавались податкові пільги [8]. Корейці набрали в банків у борг 60 млрд. дол. США (більше 50 % ВВП) і в результаті обсяги неповернень досягли 13 % [9], а за неофіційним даними – 30 % виданих кредитів [8].

Загалом споживчий кредит у розвинених країнах, які пережили фінансово-економічну кризу 2008 року, продовжує відігравати значну роль у їх економіці. У 2013 році відношення виданих споживчих кредитів до ВВП становило: в США – більше 80 %, у країнах євросони - до 55 %, до 30 % - у Китаї [6,7,8].

Споживчі кредити в Європі та США також стають доступнішими, а ставки по них поступово знижуються. Винятком є окремі незабезпечені кредити (переважно карткові), ефективна процентна ставка за якими (з урахуванням різних комісій), навіть, у США досягає 30-35 % річних [6].

Закордонний досвід свідчить про те що, останніми роками для того, щоб відповідати потребам клієнтів, банки все частіше використовують кредитні картки, овердрафт, кредити на індивідуальних умовах, на освіту дітей, на подорожі.

Взагалі у світі відповідно до досліджень інформаційної компанії Datamonitor основними напрямками інноваційної діяльності комерційних банків у сфері споживчого кредитування на даний час є: створення специфічних кредитних продуктів для послідовників ісламу, а також продуктів, пов'язаних з охороною навколишнього середовища; вдосконалення ціноутворення та розроблення більш гнучкого механізму погашення позик; охоплення нових сегментів споживачів (молодь, пенсіонери, іммігранти тощо); використання сучасних каналів продажу, таких як мобільний зв'язок та соціальні сайти в Інтернеті. В такому кредитуванні є ряд проблем, пов'язаних, перш за все з фінансовою та банківською кризою в Україні, які потребують негайного вирішення. Основна частина цих проблем у кредитуванні населення пов'язана саме з високим рівнем заборгованості, відсоток неповернення за споживчими кредитами залишається занадто високим. Причинами цього, перш за все, є неплатоспроможність населення України та високий рівень інфляції, який і сприяє подальшому підвищенню неплатоспроможності.

Кредитні продукти на ринку споживчого кредитування можна поділити на іпотечні кредити, роздрібне кредитування (у т.ч. автокредитування та кредитування на купівлю товарів), готівкові беззаставні кредити та кредитні картки. Механізм впливу споживчого кредиту на економіку країни реалізується за такою логічною послідовністю: упровадження споживчого кредитування - зростання сукупного попиту - зростання сукупної пропозиції - збільшення надходжень до державного бюджету у вигляді податків - поліпшення рівня соціальної захищеності населення країни [9, с. 241].

Висновки. Порівняння тенденцій розвитку споживчого кредиту в світі й Україні в умовах поширення фінансової глобалізації дозволяє зробити висновок, що більшість з них співпадають за характером, проте мають певний розрив у часі. В період меншої інтегрованості України в світове господарство й міжнародний фінансовий ринок (до 2000 р.) споживчий кредит майже не розвивався. Найбільші ж динамічні зміни сталися з приходом в Україну іноземних

банків і припливу значних обсягів ресурсів міжнародного фінансового рику. В цей період (2004-2008 рр.) сутнісне відставання розвитку споживчого кредиту в Україні від світових значно ліквідувалось, а основні процеси на ринку відбувались принципово однаково. Водночас відплив іноземного фінансового капіталу після кризи 2008 року позначився новим відставанням розвитку споживчого кредиту в Україні від більш розвинених країн. При цьому, розвиток споживчого кредиту в Україні та його вплив на економіку проявлялися на тлі таких процесів як: випереджаюче зростання фінансової сфери перед реальним сектором; підвищення темпів економічного зростання, що відбувалось у значній мірі завдяки залученням іноземного капіталу через лібералізацію ставлення внутрішніх регуляторних органів; залежність економіки від міжнародного фінансового ринку, що зумовило додаткові загрози фінансовій стабільності країни. Зазначені аспекти є ознаками прояву фінансової глобалізації, що доводить наявність її двоякого (позитивного і негативного) впливу на розвиток споживчого кредиту в Україні.

Список використаних джерел:

1. Галазюк Н.М. Вплив фінансової глобалізації на розвиток і формування фінансового ринку України / Н.М. Галазюк, О.М. Зелінська // Економічний форум. - 2013. - № 3. – 119 с.
2. Д'яконова І.І., Макаренко М.І. Міжнародні фінанси: навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 548 с.
3. Лопух К.В. Циклічність розвитку економіки в теоріях сучасного монетаризму / К. В. Лопух // Формування ринкової економіки. - 2012. - № 28. – 189 с.
4. Розмаїнський І. В. Вклад Х. Ф. Мінськи в економічну теорію і основні причини криз в пізньоіндустріальній грошовій економіці / І. В. Розмаїнський// Економічний вісник Ростовського державного університету. — 2009. — Т. 7. — № 1. — 273 с.
5. Household debt and credit [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <http://www.newyorkfed.org>.
6. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.worldbank.org>.
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://www.bank.gov.ua>.
8. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу - [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
9. Індикатори фінансової стійкості МВФ [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://www.fsi.imf.org/>.

Наукове видання

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
студентів кредитно-економічного факультету
присвячений
ДО 25-ї РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ**

*Мовою оригіналу
(українською та російською)*

Відповідальні за випуск

Сергеева О. С.,
Шелудько С. А.

Форматування та комп'ютерна верстка

Бахишева Н. В.

*Друкується в авторській редакції. Усю відповідальність за
достовірність і коректність змісту несуть автори.*

Підписано до друку 11.11.2016 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гранітура Times New Roman.
Ум. друк.арк. 13,38. Тир. 10 прим.
ОНЕУ, м. Одеса, вул. Преображенська, 8

Надруковано в друкарні ТОВ «ПромАрт»
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12.
Тел. (057) 717-28-80 e-mail: promart_order@ukr.net